

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική & Σχεδιασμός του Χώρου
Κατεύθυνση Β': Πολεοδομία-Χωροταξία
Ακαδημαϊκό Έτος 2012-2013

Μεταπτυχιακή Δίπλωματική Εργασία

**Διαχείριση Φυσικών Πόρων και Επενδυτικά Σχέδια Τουριστικής Ανάπτυξης
ως παράγοντες μετασχηματισμού στο νησιωτικό χώρο
Η περίπτωση Ίσσου Κέρκυρας**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια ΕΜΠ: Ειρήνη Κλαμπατσέα
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Δήμητρα-Αθανασία Λιτσάρδου

Εικόνα 1: Παραλία Ίσσου & Λιμνοθάλασσα Κορισσίων, Δ.ε. Μελιτειών & Δ.ε. Κορισσίων, Δ. Κέρκυρας, ΠΙΝ
Πηγή: Ίδια επεξεργασία ορθοφωτογραφίας ΕΚΧΑ Α.Ε. <http://gis.ktimanet.gr/wms/ktbasemap/default.aspx>

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική & Σχεδιασμός του Χώρου
Κατεύθυνση Β': Πολεοδομία-Χωροταξία
Ακαδημαϊκό Έτος 2012-2013

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Διαχείριση Φυσικών Πόρων και Επενδυτικά Σχέδια Τουριστικής Ανάπτυξης
ως παράγοντες μετασχηματισμού στο νησιωτικό χώρο
Η περίπτωση Ίσσου Κέρκυρας**

Εξεταστική Επιτροπή:

Ειρήνη Κλαμπατσέα, Λέκτορας ΕΜΠ
Παναγιώτα Θεοδωρά, Επίκουρη καθηγήτρια ΕΜΠ
Κωνσταντίνος Σερράος, Αναπληρωτής καθηγητής ΕΜΠ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια:

Ειρήνη Κλαμπατσέα, Λέκτορας ΕΜΠ
Δήμητρα-Αθανασία Λιτσάρδου

Αθήνα, Οκτώβριος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	11
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	13
ABSTRACT	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ	17
1.1 Αντικείμενο Εργασίας.....	17
1.2 Υπόθεση Εργασίας.....	17
1.3 Μεθοδολογία.....	17
1.4 Διάγραμμα ροής βασικών αξόνων διερεύνησης.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	21
2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Φυσικών Πόρων	22
2.2 Διαχείριση Φυσικών Πόρων	26
2.3 Θεωρητικό Πλαίσιο Οικονομικών Περιβάλλοντος.....	34
2.3.1 Κοινοκτημοσύνη Περιβαλλοντικών Αγαθών.....	39
2.3.2 Διαφορά Αξίας και Τιμής.....	40
2.3.3 Εξωτερικές Οικονομίες.....	41
2.3.4 Θεωρητικό Πλαίσιο Αποτίμησης Αγαθών και Υπηρεσιών Περιβάλλοντος.....	43
2.3.5 Οικονομική Διάσταση Υδατικών Πόρων	45
2.3.6 Αποτίμηση Αξίας Υγροτόπου	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΥΔΑΤΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ.....	49
3.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Υδατικών Οικοσυστημάτων	49
3.2 Υδατικά Οικοσυστήματα ελληνικού νησιωτικού χώρου	55
3.3 Διαχείριση Υδατικών Οικοσυστημάτων	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	65
4.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Αειφόρου Τουρισμού.....	65

4.2	Δείκτες Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης υπό όρους Αειφορίας.....	70
4.3	Δυναμικές Τουριστικής Ανάπτυξης ελληνικού νησιωτικού χώρου.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΔΙΕΘΝΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....		79
5.1	Περίπτωση Ισπανία: Lake Doñana, Doñana National Park, Andalucía, Spain	81
5.2	Περίπτωση Ιταλία: Stagno di Cagliari, Molentargius Natural Park, Sardinia, Italy .	85
5.3	Περίπτωση Λετονία: Lake Engure, Lake Engure Nature Park, Talsi, Latvia.....	90
5.4	Περίπτωση Φινλανδία: Lake Saimaa, Linnansaari National Park, SE Finland.....	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΙΣΣΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ.....		97
6.1	Σύντομη Περιγραφή Περιοχής Μελέτης.....	97
6.1.1	Δυναμικές Τουριστικής Ανάπτυξης σε Περιφερειακό Επίπεδο	97
6.1.2	Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Υποδομές.....	103
6.2	Αποτίμηση Ολικής Αξίας Υγροτόπου.....	115
6.2.1	Αξία μη χρήσης και Οικολογική Κατάσταση.....	115
6.2.2	Αξία χρήσης, Εξωτερικότητες και Πλήρες Κόστος.....	121
6.3	Κατευθύνσεις Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού (προ fast track).....	126
6.3.1	Βασικές Δεσμεύσεις Υπερκείμενου Χωροταξικού Σχεδιασμού	126
6.3.2	Βασικές Δεσμεύσεις Εφαρμοσμένου Πολεοδομικού Σχεδιασμού	132
6.4	Περιβαλλοντικό Καθεστώς Προστασίας	141
6.4.1	Όροι, Περιορισμοί και Απαγορεύσεις Δόμησης (προ fast track).....	141
6.4.2	Τουριστική Ανάπτυξη εντός Περιοχών Natura 2000 (βάσει fast track)	149
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....		159
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....		161
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....		181

«...Στην ευρεία έννοια του όρου “κληρονομιά” περιλαμβάνεται τόσο το φυσικό όσο και το πολιτιστικό περιβάλλον. Συμπεριλαμβάνονται ακόμα σε αυτή τοπία, ιστορικοί χώροι, τοποθεσίες και δομημένο περιβάλλον, καθώς και η βιοποικιλότητα, οι συλλογές, οι παλιές και συνεχιζόμενες πολιτιστικές πρακτικές, η γνώση και οι ζωντανές εμπειρίες. Στην πολιτιστική κληρονομιά καταγράφεται και απεικονίζεται η μακρόχρονη πορεία της ιστορικής εξέλιξης, ενώ η κληρονομιά αυτή διαμορφώνει ουσιαστικά και την ταυτότητα κάθε έθνους, χώρας, περιοχής ή τόπου και επομένως αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης ζωής. Αυτή είναι ένα δυναμικό σημείο αναφοράς και ένα θετικό μέσο ανάπτυξης και αλλαγών. Η ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά και η συλλογική μνήμη κάθε περιοχής ή κοινωνικού συνόλου αποτελεί αναγκαία κατάσταση και σημαντικό υπόβαθρο για την σύγχρονη και μελλοντική ανάπτυξη.

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η προστασία, η διατήρηση, η ερμηνεία και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ποικιλίας κάθε περιοχής αποτελεί μια σημαντική πρόκληση. Ωστόσο, η διαχείριση της κληρονομιάς αυτής, μέσα στα πλαίσια των διεθνώς αναγνωρισμένων και κατάλληλα εφαρμοσμένων κανόνων, ανήκει συνήθως στην ευθύνη της κοινότητας όπου αυτή βρίσκεται ή της ομάδας που τη διαφυλάττει...»

International Cultural Tourism Charter-Managing Tourism at Places of Heritage Significance, adopted by ICOMOS at the 12th General Assembly in Mexico, October 1999.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στα πλαίσια του παρόντος προλόγου, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλα εκείνα τα πρόσωπα, που με άμεσο ή έμμεσο τρόπο συνέβαλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας μου. Η βοήθεια, που μου παρείχαν με κάθε σχετικό μέσο, όπως γνώσεις, πληροφορίες, συμβουλές, καθοδήγηση και ηθική υποστήριξη, υπήρξε για μένα σημαντική. Ωστόσο, περισσότερο από καθετί άλλο, οφείλω να τους ευχαριστήσω για τον πολύτιμο χρόνο που μου διέθεσαν.

Ιδιαίτερως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Ειρήνη Κλαμπατσέα, Αρχιτέκτονα Μηχανικό, Δρ. Πολεοδόμο-Χωροτάκτη, Λέκτορα του τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας, της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και Επιστημονική Υπεύθυνη της Κατεύθυνσης Β' «Πολεοδομία-Χωροταξία», του Διατμηματικού-Διεπιστημονικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) του ΕΜΠ στο επιστημονικό πεδίο «Αρχιτεκτονική-Σχεδιασμός του Χώρου», που υπήρξε η επιβλέπουσα καθηγήτρια της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας και με την αμέριστη υποστήριξη και τη διαρκή παρακολούθηση της δουλειάς μου, με τις διορθώσεις και τις παρατηρήσεις της, με τον εφοδιασμό μου με χρήσιμα δεδομένα και βιβλιογραφικό υλικό, συνέβαλε καθοριστικά στο τελικό περιεχόμενο.

Θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω τον κύριο Γεώργιο Παρμενίδη, Δρ. Αρχιτέκτονα Μηχανικό, Καθηγητή του τομέα Αρχιτεκτονικού Χώρου και Επικοινωνίας, της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και Διευθυντή του Διατμηματικού-Διεπιστημονικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) του ΕΜΠ στο επιστημονικό πεδίο «Αρχιτεκτονική-Σχεδιασμός του Χώρου», αλλά και το σύνολο των καθηγητών μου για την άψογη συνεργασία μας κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών και για τον εφοδιασμό μου με αξιόλογες γνώσεις και συμβουλές.

Επιπλέον, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου στον κύριο Andy Sier, επιστημονικό συνεργάτη και υπεύθυνο Manager του Natura 2000 Good Practice Exchange (GPE), στο Τμήμα Κέρκυρας του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδος (ΤΕΕ/ΤΚ), στον κύριο Ελευθέριο Σταματογιαννάκη, επιστημονικό συνεργάτη και ερευνητή του Management of Data, Information & Knowledge Group (MADgIK), του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Πανεπιστημίου Αθηνών και σε όλους τους ανθρώπους, επιστήμονες και φορείς, οι οποίοι συνέβαλαν στην έρευνα της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας, παραχωρώντας μου χρήσιμα στοιχεία, ψηφιακά δεδομένα και την άμεση συνδρομή τους σε επιμέρους ενότητες της εργασίας.

Τέλος, ευχαριστίες οφείλω στην οικογένειά μου για την εμπιστοσύνη και τη συνεχή υποστήριξη στα επιστημονικά μου βήματα.

Δήμητρα-Αθανασία Λιτσάρδου
Οκτώβριος, 2013

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μεταβίβαση δημοσίων ακινήτων γης στο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε. (ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε.), για μελλοντική ιδιωτικοποίηση ή αποκρατικοποίηση, έχει βαρύνουσα σημασία. Υπό συνθήκες εθνικής δημοσιονομικής κρίσης, η εκ βάθρων αλλαγή της τρέχουσας πολιτικής χωρικής ανάπτυξης και της πρακτικής διαχείρισης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, μέσω ενός πιο «ευέλικτου» και «κατ'αποκλειστικότητα» χωρικού σχεδιασμού, διευκολύνουν τη χωροθέτηση τουριστικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας εντός προστατευομένων περιοχών Natura 2000, με χαρακτήρα μόνο κατ'επίφαση ήπιο και εναλλακτικό, αλλά ουσιαστικά μαζικό, που δεν συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, καθώς ενισχύει περαιτέρω την αστικοποίηση του παραθαλάσσιου μετώπου στο νησιωτικό χώρο, αλλά πρωτίστως μετατρέπει το φυσικό περιβάλλον από ελεύθερο και δημόσιο αγαθό, από αντικείμενο κοινής ιδιοκτησίας και ελεύθερης πρόσβασης άνευ αντιτίμου, σε οικονομικό και ιδιωτικό αγαθό, σε αντικείμενο ατομικής ιδιοκτησίας με αποκλεισμό της χρήσης του από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Υπό αυτό το πρίσμα, το κύριο ερώτημα της παρούσας εργασίας αφορά:

Τα επενδυτικά σχέδια τουριστικής ανάπτυξης με εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας και με τουρισμό μαζικού χαρακτήρα σε προστατευόμενες περιοχές έχουν δυσμενείς επιπτώσεις, τόσο στη φυσική, όσο και στην πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, επιδρώντας καταλυτικά επί των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της ευρύτερης περιοχής, καθώς το συγκεκριμένο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης δεν συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Λέξεις-Κλειδιά: Φυσική και Πολιτιστική Κληρονομιά, Περιβαλλοντικά Αγαθά και Υπηρεσίες, Ολοκληρωμένη Διαχείριση Φυσικών και Πολιτιστικών Πόρων, Παράκτια Οικοσυστήματα, Χωρικός Σχεδιασμός, Αειφορία, Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη, Κρίση, Στρατηγικές Επενδύσεις, fast track

ABSTRACT

The transfer of public property land to the Hellenic Republic Asset Development Fund SA (HRADF SA) either for future privatization or divestiture is a matter of great importance having a significant impact on the environment. Under the conditions of national financial crisis, the governmental policies considering both spatial development and management of natural and cultural resources have undergone radical reform. Nowadays, a revised more "flexible" system of spatial planning is applied, in order to facilitate the development of large-scale tourism investments, which are less related to sustainability, having rather a massive character, in Natura 2000 protected areas. Such policies are totally against the fundamental principles of sustainable tourism development, since they further strength urbanization of the coastal front on islands and they also convert the natural environment from a free public good of common property and free access, into an economic private good of private property, that excludes a great part of the community from its use.

In this context, the main question of this paper regards:

Large-scale tourism investments in protected areas have serious adverse effect on both natural and cultural heritage, which triggers the alteration of social, economic and environmental characteristics of the region, since this particular model of tourism development is in contradiction with the fundamental principles of sustainable tourism development.

Keywords: Natural and Cultural Heritage, Environmental Goods and Services, Integrated Management of Natural and Cultural Resources, Coastal Ecosystems, Spatial Planning, Sustainability, Sustainable Tourism Development, Crisis, Investing Strategies, fast track

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σύγχρονη κοινωνικοοικονομική εξέλιξη του νησιωτικού χώρου επηρεάζεται άμεσα από τις διεθνείς τάσεις, τις παγιωμένες πρακτικές και πλήθος τοπικών ιδιαιτεροτήτων. Παράγοντες όπως είναι η δημογραφία, η δομή της τοπικής κοινωνίας, η διάρθρωση της παραδοσιακής οικονομίας, οι υποδομές εν γένει, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, η εγκατάσταση νέων δραστηριοτήτων, λειτουργούν ταυτοχρόνως ως σύνθετες συνιστώσες εξέλιξης, άλλοτε ως ευνοϊκοί και άλλοτε ως ανασταλτικοί παράγοντες ανάπτυξης με σημαντικές επιπτώσεις επί των παράκτιων περιοχών και της ενδοχώρας ενός νησιού.

Η συγκυρία της σύγχρονης διεθνούς οικονομικής ύφεσης, σε συνδυασμό με την εθνική δημοσιονομική κρίση, δρουν καταλυτικά, επί της υφιστάμενης κατάστασης του αστικού, περιαστικού και φυσικού χώρου, επανακαθορίζοντας την επίσημη αναπτυξιακή πολιτική, κατ'επίκληση σοβαρών λόγων δημοσίου συμφέροντος εκ μέρους της κεντρικής εξουσίας, προωθώντας συγκεκριμένα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης και διαχείρισης των εκάστοτε διαθέσιμων μεν, αλλά μη ανανεώσιμων δε, φυσικών και πολιτιστικών πόρων του τόπου.

Το νέο θεσμικό πλαίσιο χωρικής ανάπτυξης διαμορφώνεται σταδιακά, αναθερώντας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τον καίριο ρόλο, που οφείλει να διαδραματίζει ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός ως θεμελιώδες εργαλείο αειφόρου βιώσιμης ανάπτυξης. Η διαιώνιση της απουσίας ή αστοχίας εξειδικευμένης χωροταξικής πολιτικής παραδίδει εκ νέου έκθετο τον απομονωμένο ευάλωτο νησιωτικό χώρο, ως «πλεονάζοντα οικονομικό χώρο», στις δυνάμεις της αγοράς, διευκολύνοντας τον επικείμενο ραγδαίο μετασχηματισμό του και την υπερεκμετάλλευση των διαθέσιμων πόρων του τόπου, με μη αναστρέψιμες δυσμενείς επιπτώσεις, επί του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Ειδικότερα, το νέο ευνοϊκό καθεστώς fast track επιχειρεί να διαμορφώσει πιο φιλικό αναπτυξιακό περιβάλλον για τις στρατηγικές επενδύσεις, μέσω της εγκαθίδρυσης ενός νέου πιο «ευέλικτου» και «κατ'αποκλειστικότητα» χωρικού σχεδιασμού, που διευκολύνει την αξιοποίηση της δημόσιας γης, υπό τη συγκυρία της εθνικής δημοσιονομικής κρίσης. Η ιδιωτικοποίηση ή η αποκρατικοποίηση των δημοσίων ακινήτων στο νησιωτικό χώρο συνδυάζεται, ως επί το πλείστον, με την μόνο κατ'επίφαση ήπια, αλλά μαζικού χαρακτήρα, τουριστική ανάπτυξη μεγάλης κλίμακας, κυρίως από ιδιωτικά επενδυτικά συμφέροντα. Συνεπώς, υπό συγκεκριμένους όρους, ο ιδιώτης επενδυτής αξιοποιεί τη δυνατότητα, που του παρέχεται για εγκατάσταση μεγάλης κλίμακας τουριστικών υποδομών παραθερισμού σε παράκτιες, και συχνά προστατευόμενες, νησιωτικές περιοχές, που παύουν πλέον να αποτελούν ελεύθερα και δημόσια αγαθά, αντικείμενο κοινής ιδιοκτησίας και ελεύθερης πρόσβασης, παύουν να παρέχουν υπηρεσίες περιβάλλοντος άνευ οικονομικού αντιτίμου, και μετατρέπονται σε οικονομικά και ιδιωτικά αγαθά, σε αντικείμενο ατομικής ιδιοκτησίας με αποκλεισμό της χρήσης του από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Στην παρούσα εργασία, θα μελετηθεί η περίπτωση μεταβίβασης του δημοσίου ακινήτου γης ΑΒΚ 468 «*Ισσος ή Νήσος*», που βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του Δήμου Κέρκυρας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, έκτασης 1.788.268 τ.μ., από το Δημόσιο στην ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία *Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε.* (ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε.), βάσει της Απόφασης υπ'αρ. 234/24-4-2013 (ΦΕΚ 1020/Β'/25-4-2013).

Εν συνεχεία, πρόκειται να αναλυθούν εκτενώς, τόσο το θεωρητικό πλαίσιο προσέγγισης του αντικείμενου της παρούσας εργασίας, όσο και η υφιστάμενη κατάσταση της ευρύτερης περιοχής μελέτης και οι δυσμενείς συνέπειες επί της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, εξαιτίας της διευκόλυνσης αδειοδότησης και χωροθέτησης επενδυτικών σχεδίων τουριστικής ανάπτυξης, που αφορούν σε εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας και σε τουρισμό μαζικού χαρακτήρα, εντός προστατευόμενης περιοχής Natura 2000, επιδρώντας καταλυτικά επί των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της ευρύτερης περιοχής μελέτης, καθώς το συγκεκριμένο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης δεν συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°: Πλαίσιο Προσέγγισης Ερευνητικής Διαδικασίας

1.1 Αντικείμενο Εργασίας

Οι εξελίξεις σχετικά με τη μεταβίβαση δημοσίων ακινήτων γης αποκτούν βαρύνουσα σημασία, καθώς υπό συνθήκες εθνικής δημοσιονομικής κρίσης, η εκ βάθρων αλλαγή της τρέχουσας πολιτικής χωρικής ανάπτυξης και της πρακτικής διαχείρισης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, μέσω ενός πιο «ευέλικτου» και «κατ'αποκλειστικότητα» χωρικού σχεδιασμού, διευκολύνουν τη χωροθέτηση τουριστικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας εντός προστατευομένων περιοχών, με χαρακτήρα μόνο κατ'επίφαση ήπιο και εναλλακτικό, αλλά ουσιαστικά μαζικό, που δεν συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ειδικότερα, η προτεινόμενη μελλοντική τουριστική αξιοποίηση, μέσω οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων εντός προστατευομένων περιοχών Natura 2000, ενισχύει άμεσα τον κίνδυνο διαιώνισης της αστικοποίησης του παραθαλάσσιου μετώπου στο νησιωτικό χώρο, είτε με χωροθέτηση νέων τουριστικών εγκαταστάσεων και οικισμών, είτε με επέκταση των προγενέστερων οικιστικών θερέτρων, αλλά κυρίως μετατρέπει το φυσικό περιβάλλον από ελεύθερο και δημόσιο αγαθό, από αντικείμενο κοινής ιδιοκτησίας και ελεύθερης πρόσβασης, άνευ υποχρέωσης καταβολής οιαδήποτε οικονομικού αντιτίμου, σε οικονομικό και ιδιωτικό αγαθό, σε ένα αντικείμενο ατομικής ιδιοκτησίας με αποκλεισμό της χρήσης του από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Στην παρούσα εργασία, θα μελετηθεί η περίπτωση μεταβίβασης του δημοσίου ακινήτου γης ΑΒΚ 468 «*Ισσος ή Νήσος*» που βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του Δήμου Κέρκυρας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, έκτασης 1.788.268 τ.μ., από το Δημόσιο στην ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία *Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε.* (ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε.), βάσει της Απόφασης υπ'αρ. 234/24-4-2013 (ΦΕΚ 1020/Β'/25-4-2013).

Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί εάν και υπό ποιους όρους, η μελέτη περίπτωσης αποτελεί μια παράκτια περιοχή του νησιωτικού χώρου, που δύναται να αναπτυχθεί ήπιας τουριστικά, με ειδικές και εναλλακτικές μορφές αειφόρου τουρισμού, εντός της προστατευόμενης περιοχής Natura 2000, διαφυλάττοντας και αναδεικνύοντας τη φυσική βιοποικιλότητα και την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, υπό όρους αειφορίας.

1.2 Υπόθεση Εργασίας

Ο βασικός ερευνητικός προβληματισμός, ο οποίος απετέλεσε έναυσμα για την παρούσα εργασία, είναι οι χωρικές μεταλλαγές, που δρομολογούνται μέσω πλήθους νομοθετημάτων τα τελευταία χρόνια και διαφοροποιούν σταδιακά τον ελληνικό παράκτιο νησιωτικό χώρο, κατ'επίκληση λόγων δημοσιονομικού συμφέροντος, ευνοώντας την εντατικοποίηση του υφιστάμενου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης εντός προστατευομένων περιοχών, χωρίς σεβασμό στη φέρουσα ικανότητα του τόπου και με κίνδυνο υπερεκμετάλλευσης έως εξάντλησης του διαθέσιμου, αλλά μη ανανεώσιμου, φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος.

Βασική υπόθεση εργασίας είναι ότι:

Τα επενδυτικά σχέδια τουριστικής ανάπτυξης, με εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας και με τουρισμό μαζικού χαρακτήρα εντός προστατευομένων περιοχών, έχουν δυσμενείς επιπτώσεις, τόσο στη φυσική, όσο και στην πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, επιδρώντας καταλυτικά επί των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της ευρύτερης περιοχής, καθώς το συγκεκριμένο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης δεν συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

1.3 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία της εργασίας διακρίνεται σε δυο επιμέρους στάδια.

Το πρώτο στάδιο (κεφάλαια 2 έως 5) περιλαμβάνει την εκτενή ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου ερευνητικής προσέγγισης, που επιτρέπει τη γενίκευση της υπόθεσης εργασίας.

Το δεύτερο στάδιο (κεφάλαια 6 έως 7) περιλαμβάνει την πιο επισταμένη μελέτη και εμβάθυνση στη μελέτη περίπτωσης, επιτρέποντας την εξειδίκευση της υπόθεσης εργασίας.

Αναλυτικότερα, εις όσον αφορά το πρώτο στάδιο (γενίκευσης):

Στο 2^ο κεφάλαιο, παρατίθεται το θεωρητικό πλαίσιο αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ώστε να γίνει κατανοητή η έννοια της ολοκληρωμένης διαχείρισης και η σημασία συσχέτισης των διαθέσιμων φυσικών πόρων με τα οικονομικά περιβάλλοντος, αναλύοντας σχετικά ζητήματα, όπως η κοινοκτημοσύνη των περιβαλλοντικών αγαθών, η εννοιολογική και οικονομική διαφορά μεταξύ της αξίας και της τιμής των αγαθών και των υπηρεσιών περιβάλλοντος, οι εξωτερικές οικονομίες, η οικονομική διάσταση των πόρων και ο υπολογισμός της με ποικίλες σύνθετες μεθόδους περιβαλλοντικής αποτίμησης κ.ά.

Στο 3^ο κεφάλαιο, περιγράφονται τα παράκτια και μεταβατικά υδατικά οικοσυστήματα και η διαχείρισή τους εν γένει, ώστε να γίνει αντιληπτό το εύρος της οικολογικής σημασίας του τοπικού παράκτιου οικοσυστήματος της μελέτης περίπτωσης, ως διαθέσιμου, αλλά μη ανανεώσιμου πόρου, σπάνιας βιοποικιλότητας, του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος.

Στο 4^ο κεφάλαιο, αναλύονται το σύγχρονο πλαίσιο, οι τάσεις και οι δείκτες ελέγχου της αιφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, ώστε να γίνει αντιληπτό το εύρος της οικονομικής σημασίας του τοπικού παράκτιου οικοσυστήματος της μελέτης περίπτωσης ως πλουτοπαραγωγικού πόρου, πόλου έλξης και τουριστικού προορισμού, μέσω της μελλοντικής ανάπτυξης ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού υπό όρους αιφορίας.

Στο 5^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τέσσερα διεθνή παραδείγματα αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης και ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών πόρων, από την Ισπανία, την Ιταλία, τη Λετονία και τη Φινλανδία, που αναπτύσσονται στον παράκτιο ευρωπαϊκό χώρο και εντός προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, στοχεύοντας ταυτοχρόνως, τόσο στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος, όσο και στην κοινωνική συνοχή και στην οικονομική ενίσχυση του εκάστοτε τόπου, υπό όρους αιφορίας.

Αναλυτικότερα, εις όσον αφορά το δεύτερο στάδιο (εξειδίκευσης):

Στο 6^ο κεφάλαιο, αναλύεται η μελέτη περίπτωσης της ευρύτερης περιοχής Ίσσου Κέρκυρας. Ειδικότερα, παρατίθενται, εν συντομία, οι δυναμικές και ο ρόλος της Κέρκυρας σε περιφερειακό επίπεδο, με έμφαση στην τουριστική προσφορά και ζήτηση. Παράλληλα, περιγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, οι υποδομές και η ολική αξία της ευρύτερης περιοχής μελέτης ως περιβαλλοντικού αγαθού, που ανήκει ως ιδιοκτησία στο Δημόσιο με δυνατότητα εκμετάλλευσης εξ ημισείας από τις Δ.ε. Μελιτειών και Κορισσίων του Δ. Κέρκυρας, είναι μέλος του δικτύου Natura 2000 και περιλαμβάνει τη Λιμνοθάλασσα Κορισσίων, τη νήσο Λαγούδια και την παραλιακή ζώνη Χαλικώνα και Ίσσου.

Εν συνεχεία, παρουσιάζονται οι γενικές κατευθύνσεις και οι ειδικές δεσμεύσεις του μέχρι πρότινος ισχύοντος θεσμικού πλαισίου χωρικής ανάπτυξης, και συγκεκριμένα του υπερκείμενου Χωροταξικού Σχεδιασμού για την Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων εν σχέσει με το παραχθέν δομημένο περιβάλλον από την εφαρμογή του Πολεοδομικού Σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο, καταγράφοντας την ήδη διαμορφωμένη κατάσταση του φυσικού, περιαστικού και αστικού περιβάλλοντος στην ευρύτερη περιοχή μελέτης.

Ακολούθως, αναλύεται το περιβαλλοντικό καθεστώς προστασίας, με ειδικούς όρους, περιορισμούς και απαγορεύσεις δόμησης, στο οποίο υπόκειται η περιοχή μελέτης, όντας χαρακτηρισμένη ως περιοχή Natura 2000, Καταφύγιο Άγριας Ζωής (ΚΑΖ), Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), Ειδική Ζώνη Διαχείρισης (ΕΖΔ) και Σημαντική Περιοχή Ορνιθοπανίδας.

Τέλος, αξιολογείται το πλαίσιο αξιοποίησης της ευρύτερης περιοχής Ίσσου, αναλύοντας το νέο ισχύον θεσμικό πλαίσιο χωρικής ανάπτυξης, μετά τη διαμόρφωση και εφαρμογή του ευνοϊκού καθεστώτος fast track για τη διευκόλυνση των στρατηγικών επενδύσεων.

Στο 7^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα, βάσει πορισμάτων της έρευνας.

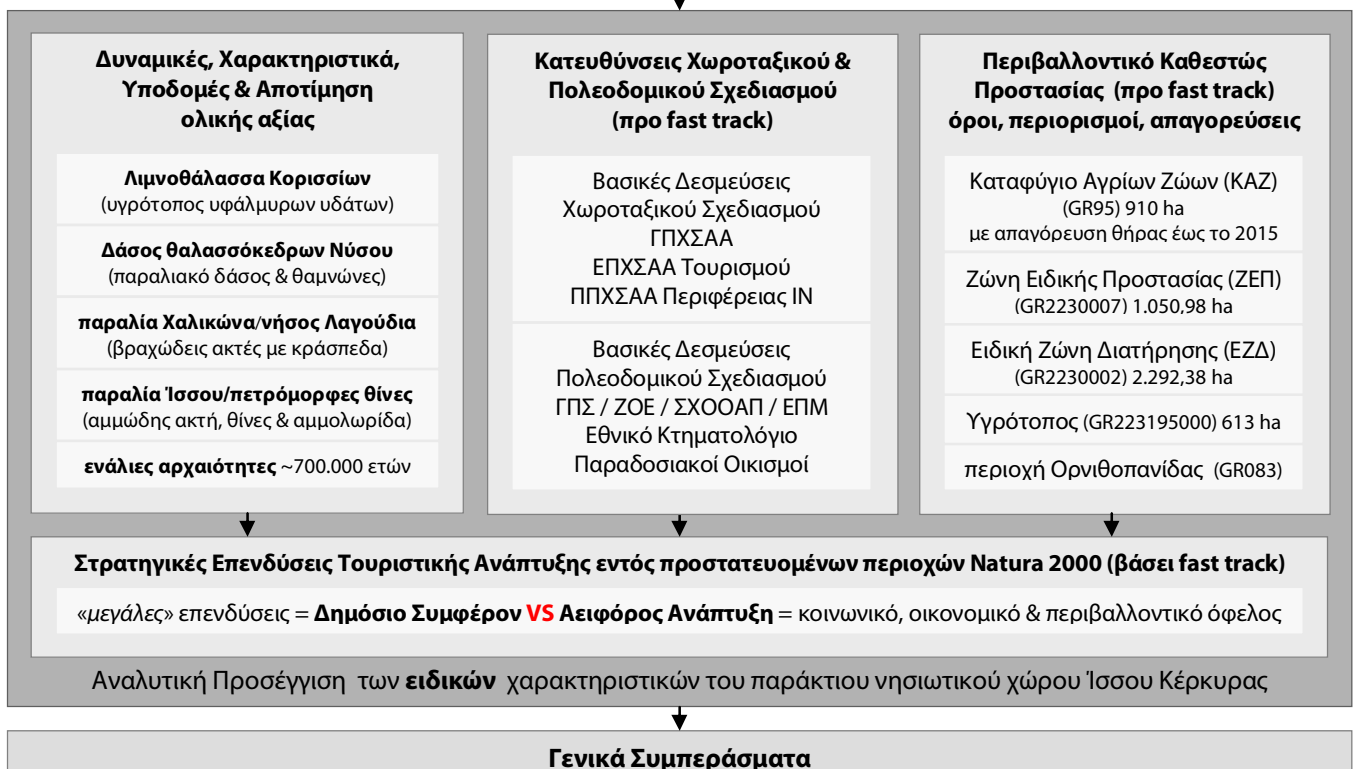
1.4 Διάγραμμα ροής βασικών αξόνων διερεύνησης

Τα επενδυτικά σχέδια τουριστικής ανάπτυξης, με εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας και με τουρισμό μαζικού χαρακτήρα εντός προστατευομένων περιοχών, έχουν δυσμενείς επιπτώσεις, τόσο στη φυσική, όσο και στην πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, επιδρώντας καταλυτικά επί των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της ευρύτερης περιοχής, καθώς το συγκεκριμένο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης δεν συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

1° στάδιο: Θεωρητική Ανάλυση

2° στάδιο: Ανάλυση Μελέτης Περίπτωσης

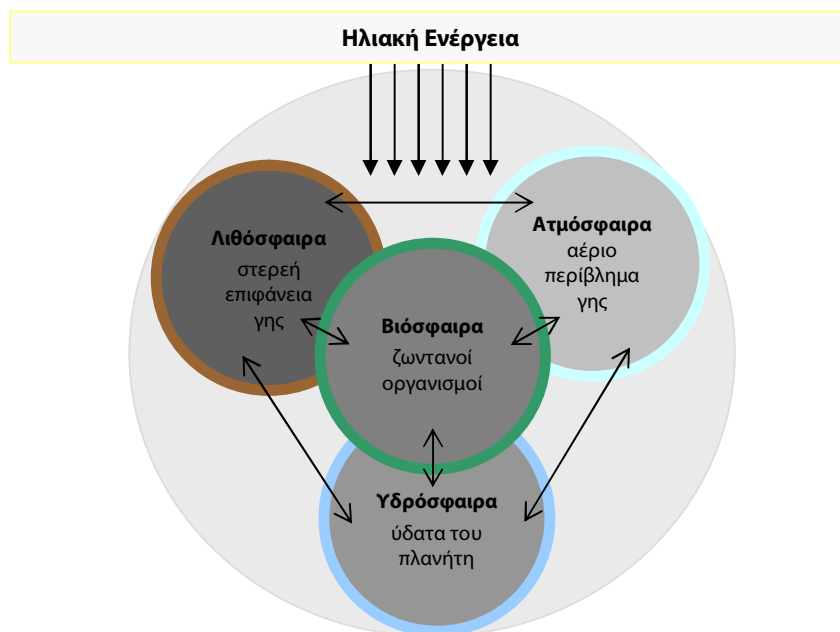

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Πλαίσιο Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων

Ο άνθρωπος, οι δραστηριότητες και οι παρεμβάσεις του είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το ευρύτερο περιβάλλον, καθώς αναπτύσσονται εντός και εξαρτώνται από το σύστημα της Γης, που λειτουργεί ως ένα σύνθετο κλειστό σύστημα ανταλλαγής ενέργειας, αλλά όχι ύλης, ενώ περιλαμβάνει και συνδέει τα τέσσερα (4) επιμέρους ανοικτά συστήματα ανταλλαγής ενέργειας και ύλης, τη Λιθόσφαιρα (τη στερεή επιφάνεια της γης), την Ατμόσφαιρα (το αέριο περίβλημα της γης), την Υδρόσφαιρα (τα ύδατα του πλανήτη) και τη Βιόσφαιρα (όλους τους ζωντανούς οργανισμούς).

Η ηλιακή ακτινοβολία ενεργοποιεί τις περισσότερες από τις φυσικές λειτουργίες που συμβαίνουν στη Γη, με τη μορφή μιας διαρκούς ροής ενέργειας και ύλης μεταξύ της λιθόσφαιρας, ατμόσφαιρας, υδρόσφαιρας και βιόσφαιρας (Διάγραμμα 1).

Σε αυτή την αέναη διαδικασία, μέσα από φυσικούς μηχανισμούς, τα υλικά στοιχεία που απαρτίζουν τη Γη, οι ζωντανοί οργανισμοί και το αβιοτικό περιβάλλον, βρίσκονται σε μια διαρκή κυκλοφορία, περνώντας από αλληπάλλληλα στάδια δέσμευσης, αποδέσμευσης και επαναδέσμευσης, που ονομάζονται κύκλοι της ύλης. Τα πεπερασμένα αποθέματα ύλης, που υπάρχουν στη Γη, ανακυκλώνονται και επαναχρησιμοποιούνται. Οι κύκλοι της ύλης (του άνθρακα, του οξυγόνου, του υδρογόνου, του αζώτου, του νερού κ.ά.) ονομάζονται βιογεωχημικοί, καθώς σε αυτούς συνυπάρχει η βιοτική φάση (τροφική αλυσίδα) και η αβιοτική φάση (χημικές αντιδράσεις στο αβιοτικό περιβάλλον), ενώ κάθε οικοσύστημα, χερσαίο ή υδάτινο, συμμετέχει στη ροή της ενέργειας και στους κύκλους της ύλης.

Διάγραμμα 1: Γραφική Απεικόνιση του Συστήματος Γη (ροές ενέργειας και κύκλοι της ύλης)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΚΚΕ (2010) [28]

Η Λιθόσφαιρα, η Ατμόσφαιρα, η Υδρόσφαιρα και η Βιόσφαιρα προσφέρουν στον άνθρωπο τις αναγκαίες για την ύπαρξή του πηγές ενέργειας, που χαρακτηρίζονται ως *φυσικοί πόροι* και συχνά αποτελούν οικονομικά αξιοποιήσιμες άμεσες (πρωτογενείς) ύλες.

Η ισορροπία μεταξύ όλων αυτών των συντελεστών είναι ασταθής και αποτελεί τον καρπό μιας συνεχούς αλληλεπίδρασης. Εάν οι αστάθειες είναι τοπικές και μικρών διαστάσεων, τότε τις απορροφά εύκολα το γεωσύστημα. Εάν όμως οι αλλαγές είναι μεγάλες, τότε περνούν από το ένα σύστημα στο άλλο μέχρι να διαμορφωθούν οι νέες ισορροπίες. Σταδιακά, η πρόοδος της τεχνολογίας διευκόλυνε την ραγδαία και εκτεταμένη εισχώρηση του ανθρώπου στο σύνθετο γεωσύστημα μέσω ανθρωπογενών παρεμβάσεων

ευρείας κλίμακας, γεγονός που επέφερε μακροπρόθεσμα διατάραξη της φυσικής ισορροπίας και αστάθεια του φυσικού συστήματος με σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις τόσο επί του ανθρώπου, όσο και επί της φύσης. Το νέο τεχνητό σύστημα της οικονομίας, που ανταγωνίζεται το φυσικό, αποτελεί δημιούργημα του ανθρώπου, προκειμένου να ενισχύσει την παραγωγή υλικών αγαθών για την ικανοποίηση των αναγκών του. Αυτό το σύστημα παρεμβαίνει στη ροή ενέργειας και στους βιογεωχημικούς κύκλους της ύλης, αλλοιώνοντας λιγότερο ή περισσότερο τους φυσικούς μηχανισμούς, καταναλώνοντας ή εξαντλώνοντας τους διαθέσιμους, αλλά μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους (ΕΚΚΕ, 2010).

2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Φυσικών Πόρων

Η έννοια του φυσικού πόρου περιλαμβάνει καθετί που υπάρχει πάνω στη γη, που προέρχεται από τη φύση και το χρειάζεται ένας οργανισμός για την επιβίωσή του. Ιδιαίτερα για τις ανθρώπινες κοινωνίες, ως φυσικοί πόροι ορίζονται όλα τα υπάρχοντα στη γη αγαθά ή υλικά παρεχόμενα προϊόντα από τη φύση, που είναι χρήσιμα για τη ζωή και τις δραστηριότητες του ανθρώπου, υπό τους βασικούς όρους ότι:

- οι πόροι είναι εύκολα προσαρμόσιμοι και ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες, χωρίς μετατροπή από την πρωταρχική και μη μετασχηματισμένη μορφή τους,
- βάσει της λογικής δαπάνης ενέργειας ή ανταλλαγής τα εν λόγω αγαθά είναι διαθέσιμα με φυσική δημιουργία, χωρίς να είναι παραχθέντα από τον άνθρωπο,
- ο άνθρωπος διαθέτει ανάλογο βιοτικό, καταναλωτικό, πολιτισμικό και τεχνολογικό επίπεδο, ώστε να δύναται να τα χρησιμοποιήσει.

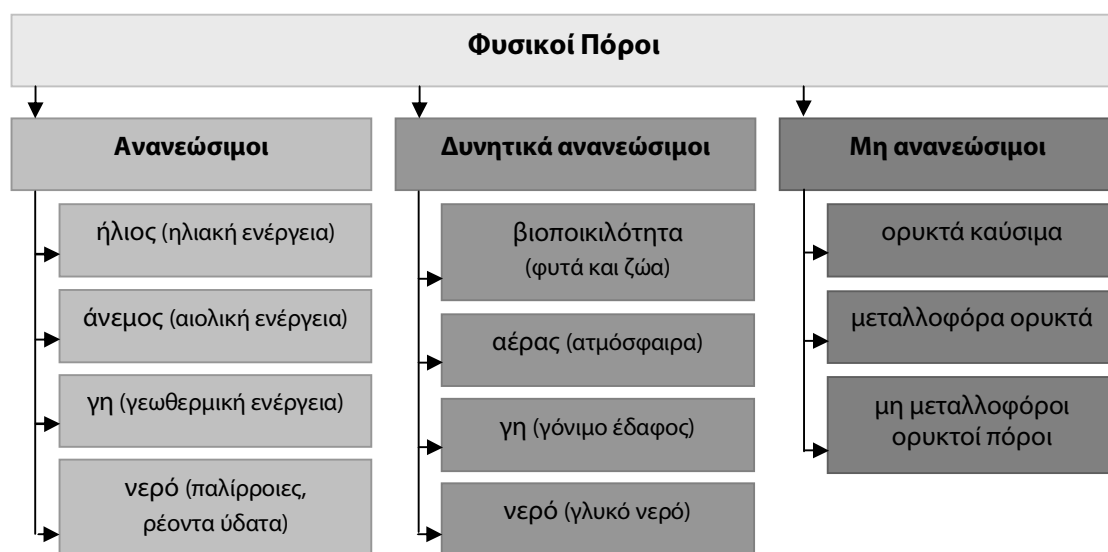
Βάσει του Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/16-10-1986) Για την Προστασία του Περιβάλλοντος:

- ως περιβάλλον, νοείται «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες»,
- ως προστασία του περιβάλλοντος, νοείται «το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση και βελτίωσή του», ενώ χαρακτηρίζεται «ως θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας»,
- ως φυσικός πόρος, νοείται «κάθε στοιχείο του περιβάλλοντος (μεταξύ αυτών και οι παραγωγικές δυνάμεις ή το αποτέλεσμα των παραγωγικών δυνάμεων, που υπάρχουν και δρουν μέσα στο φυσικό περιβάλλον) που χρησιμοποιείται ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον (σημερινό ή και το μελλοντικό) άνθρωπο για ικανοποίηση (κάλυψη) των αναγκών του και αποτελεί αξία για το κοινωνικό σύνολο»,
- ως οικοσύστημα, νοείται «κάθε σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος που δρουν σε ορισμένο χώρο και βρίσκονται σε αλληλεπίδραση μεταξύ τους»,
- ως οικολογική ισορροπία, νοείται «η σχετικά σταθερή σχέση που διαμορφώνεται με την πάροδο του χρόνου ανάμεσα στους παράγοντες και τα στοιχεία του περιβάλλοντος ενός οικοσυστήματος»,
- ως τοπίο, νοείται «κάθε δυναμικό σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος που μεμονωμένα ή αλληλεπιδρώντας σε συγκεκριμένο χώρο συνθέτουν μια οπτική εμπειρία».

Παράλληλα, βάσει του ανωτέρω νόμου, η φύση και το τοπίο αποτελούν αντικείμενο προστασίας και διατήρησης, ούτως «ώστε να διασφαλίζονται οι φυσικές διεργασίες, η αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, η ισορροπία και η εξέλιξη των οικοσυστημάτων, καθώς και η ποικιλομορφία, η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητά τους», ενώ και οι «χερσαίες, υδάτινες ή μεικτού χαρακτήρα περιοχές μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα της φύσης μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προστασίας και διατήρησης λόγω της οικολογικής γεωμορφολογικής, βιολογικής επιστημονικής ή αισθητικής σημασίας τους».

Οι φυσικοί πόροι, όπως είναι το κλίμα, η ηλιοφάνεια, οι τοποθεσίες φυσικού κάλλους, οι ακτές και παραλίες, η ιδιαίτερη μορφολογία του εδάφους με δάση και ζώνες σπάνιας βλάστησης, τα φαράγγια, βουνά, λόφοι, χαράδρες, οροπέδια, το νερό με ποτάμια, λίμνες, πηγές κ.ά., διακρίνονται και ταξινομούνται σε επιμέρους κατηγορίες βάσει (Διάγραμμα 2):

- της *διαθεσιμότητάς* τους, όντας αποθεματικοί, δηλαδή δημιουργώντας αρχικά απόθεμα ύλης και ενέργειας, αναλόγως με το αν μπορούν ή όχι να ανανεωθούν μέσα από τους φυσικούς κύκλους, χαρακτηρίζονται (Πίνακας 1):
  1. ως *ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι* που διαρκούν για πάντα ή ανανεώνονται συνεχώς, όταν γίνεται σωστά η διαχείρισή τους, δημιουργούνται συνήθως από τα σύγχρονα βιοτικά συστήματα (γεωργικές καλλιέργειες, αλιεύματα, δασική ξυλεία κλπ.) και μαζί με την ηλιακή, την αιολική, τη γεωθερμική και την υδροηλεκτρική ενέργεια αποτελούν τους *ενεργειακούς ανανεώσιμους πόρους*.
  2. ως *μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι* που εξαντλούνται σε τέτοιο σημείο, ώστε η ανανέωσή τους είναι αδύνατη ή πολύ δαπανηρή, αποτελούν αποθέματα που προέρχονται από αβιοτικά συστήματα (μέταλλα, νερό, μάρμαρα) ή από πρώην βιοτικά συστήματα (κάρβουνο, πετρέλαιο, φυσικό αέριο).
- της *δυνατότητας ανακυκλωσιμότητάς* τους, αναλόγως με το αν μπορούν ή όχι να ανανεωθούν με τεχνητές διεργασίες ανακύκλωσης, χαρακτηρίζονται:
  1. ως *ανακυκλώσιμοι φυσικοί πόροι*
  2. ως *μη ανακυκλώσιμοι φυσικοί πόροι*
- της *φύσης* τους, χαρακτηρίζονται:
  1. ως *βιοτικοί φυσικοί πόροι* που παράγονται από ζωντανούς οργανισμούς μιας περιοχής, που, είτε διαβιώνουν μόνιμα σε αυτή, είτε τη διασχίζουν περιοδικά, προσφέροντας πρωτογενή προϊόντα.
  2. ως *αβιοτικοί φυσικοί πόροι* που δεν παράγονται από ζωντανούς οργανισμούς.
- της *χρήσης* τους, χαρακτηρίζονται:
  1. ως *ενεργοί φυσικοί πόροι* που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή εισοδήματος.
  2. ως *εν δυνάμει φυσικοί πόροι* που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή εισοδήματος στο εγγύς μέλλον ή που έχουν βρεθεί αλλά δεν έχουν αξιοποιηθεί ακόμα και είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν στο απώτερο μέλλον.

Διάγραμμα 2: Ταξινόμηση Φυσικών Πόρων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Μαγουλάς & Καραμέρης (2008) [52]

Φυσικοί Πόροι	Ανανεώσιμοι	Μη ανανεώσιμοι
Ανακυκλώσιμοι	νερό, χαρτί, ξυλεία, υφαντουργικά προϊόντα	μέταλλο, γυαλί, μάρμαρο
Μη ανακυκλώσιμοι	καυσόξυλα, φυτικά καύσιμα, τροφές	πετρέλαιο, κάρβουνο, ουράνιο, πλαστικά, φυσικό αέριο

Πίνακας 1: Διάκριση Φυσικών Πόρων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Μαγουλάς & Καραμέρης (2008) [52]

Βάσει της Διεθνούς Σύμβασης για την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά (Νοέμβριος 1972, Παρίσι), που υιοθετήθηκε, κατά τη 17^η Γενική Συνέλευση, από τα κράτη-μέλη της UNESCO, και βάσει του κυρωτικού Ν.1126/1981 (ΦΕΚ 32/Α'/10-2-1981) *Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23^{ην} Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως διά την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς:*

- ως πολιτισμική κληρονομιά, νοούνται:
  1. τα μνημεία που περιλαμβάνουν αρχιτεκτονικά έργα, μνημειώδη έργα γλυπτικής και ζωγραφικής, στοιχεία ή δομές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπηλιές ή ομάδες στοιχείων, που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σκοπιά.
  2. τα σύνολα που περιλαμβάνουν μεμονωμένα ή συνενωμένα κατασκευαστικά συμπλέγματα, που, λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ενότητάς τους ή της ενσωμάτωσής τους στο τοπίο, έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, αισθητική, εθνολογική ή ανθρωπολογική σκοπιά.
  3. οι θέσεις (τοπία), που περιλαμβάνουν έργα από ανθρώπινα χέρια ή έργα από τη φύση και τον άνθρωπο, όπως επίσης και οι αρχαιολογικοί χώροι ή τοποθεσίες, που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, αισθητική, εθνολογική ή ανθρωπολογική σκοπιά.
- ως φυσική κληρονομιά, νοούνται:
  1. τα φυσικά μνημεία που δημιουργούνται από φυσικές, βιολογικές μορφοποιήσεις ή από ομάδες τέτοιων μορφοποιήσεων και που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από αισθητική ή επιστημονική σκοπιά.
  2. οι γεωλογικές ή φυσιογραφικές μορφοποιήσεις και οι απόλυτα οριοθετημένες ζώνες που αποτελούν καταφύγια για απειλούμενα ζωικά ή φυτικά είδη και που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία για την επιστήμη και την διατήρηση των ειδών.
  3. οι γεωλογικές φυσικές τοποθεσίες ή αυστηρά οριοθετημένες φυσικές ζώνες (τοπία) που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία για την επιστήμη και την διατήρηση των ειδών ή τη φυσική ομορφιά.

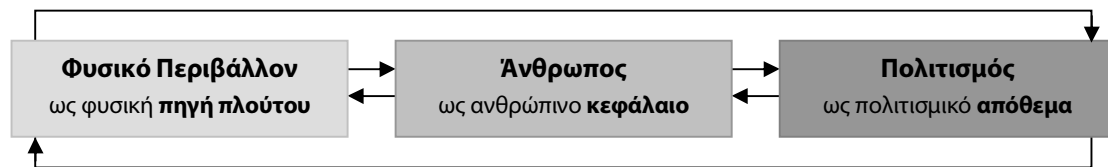
Βάσει της Χάρτας του Πολιτισμικού Τουρισμού (Οκτώβριος 1999, Μεξικό), η οποία υιοθετήθηκε, κατά τη 12^η Γενική Συνέλευση, από τα κράτη-μέλη του ICOMOS :

- ως πολιτιστικοί πόροι, νοούνται τόσο το φυσικό, όσο και το πολιτιστικό περιβάλλον.

«...Στην ευρεία έννοια του όρου "κληρονομιά" περιλαμβάνεται τόσο το φυσικό όσο και το πολιτιστικό περιβάλλον. Συμπεριλαμβάνονται ακόμα σε αυτή τοπία, ιστορικοί χώροι, τοποθεσίες και δομημένο περιβάλλον, καθώς και η βιοποικιλότητα, οι συλλογές, οι παλιές και συνεχιζόμενες πολιτιστικές πρακτικές, η γνώση και οι ζωντανές εμπειρίες. Στην πολιτιστική κληρονομιά καταγράφεται και απεικονίζεται η μακρόχρονη πορεία της ιστορικής εξέλιξης, ενώ η κληρονομιά αυτή διαμορφώνει ουσιαστικά και την ταυτότητα κάθε έθνους, χώρας, περιοχής ή τόπου και επομένως αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης ζωής. Αυτή είναι ένα δυναμικό σημείο αναφοράς και ένα θετικό μέσο ανάπτυξης και αλλαγών. Η ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά και η συλλογική μνήμη κάθε περιοχής ή κοινωνικού συνόλου αποτελεί αναντικατάστατο και σημαντικό υπόβαθρο για την σύγχρονη και μελλοντική ανάπτυξη.

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η προστασία, η διατήρηση, η ερμηνεία και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ποικιλίας κάθε περιοχής αποτελεί μια σημαντική πρόκληση. Ωστόσο, η διαχείριση της κληρονομιάς αυτής, μέσα στα πλαίσια των διεθνώς αναγνωρισμένων και κατάλληλα εφαρμοσμένων κανόνων, ανήκει συνήθως στην ευθύνη της κοινότητας όπου αυτή βρίσκεται ή της ομάδας που τη διαφυλάττει....».

Συνεπώς, ως πολιτιστικοί πόροι, νοούνται «οι θεμελιώδεις πηγές για την παραγωγή και δημιουργία πολιτιστικού πλούτου, με τη μορφή κεφαλαίου ή και αποθέματος», «η πρωταρχική πηγή δημιουργίας πολιτιστικού πλούτου» και «οι θεμελιώδεις εισροές για την πραγμάτωση του πολιτισμού». Ειδικότερα, εις όσον αφορά τους φυσικούς πολιτιστικούς πόρους, κατανοούμε τη σημασία του φυσικού οικοσυστήματος ως πρωταρχικής πηγής πολιτιστικού πλούτου με εισροές, επεξεργασία, εκροές και ανατροφοδότηση του φυσικού αποθέματος, υπό όρους.

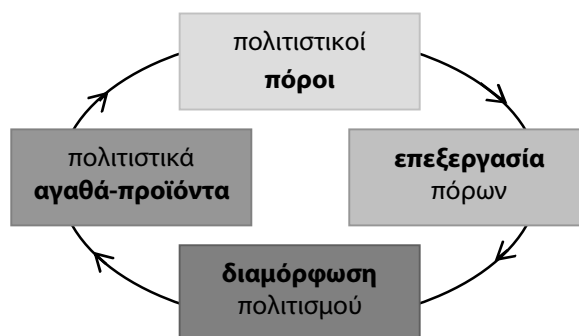

Διάγραμμα 3: Πολιτιστικοί Πόροι (αγαθά και υπηρεσίες)
 Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Τσακίριδη (2011) [122]

Βάσει του Ν.3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α'/28-6-2002) Προστασίας Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

- ως πολιτιστική κληρονομιά, νοούνται «τα άυλα και υλικά πολιτιστικά αγαθά της χώρας που βρίσκονται εντός των ορίων της Ελληνικής Επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των Χωρικών Υδάτων, καθώς και άλλων Θαλάσσιων Ζωνών, στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο».
- ως πολιτιστικό περιβάλλον, νοείται «το σύνολο των ανθρωπογενών στοιχείων πολιτισμού, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την παρέμβαση του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον και όπου ανήκουν οι αρχαιότητες, μνημεία, ιστορικοί τόποι και γενικότερα ό,τι αποκαλούμε καλλιτεχνική και πολιτιστική κληρονομιά της χώρας».
- ως πολιτιστικά αγαθά, νοούνται «οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου».
- ως μνημεία, νοούνται «τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει (επιμέρους) διακρίσεων».

Συνεπώς, κατανοούμε ότι, η λανθασμένη διαχείριση ενός φυσικού πόρου μπορεί να τον μετατρέψει από ανανεώσιμο σε εξαντλήσιμο. Καθώς το φυσικό περιβάλλον λειτουργεί ως πηγή πλούτου, ο άνθρωπος ως κεφάλαιο και ο πολιτισμός ως απόθεμα, αναδεικνύεται η άρρηκτη διασύνδεση μεταξύ πολιτιστικών πόρων, αγαθών και πολιτισμού ως κύκλος ροής.

Διάγραμμα 4: Σχηματική απεικόνιση κύκλου ροής-διαδικασίας παραγωγής Πολιτισμού
 Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Τσακίριδη (2011) [122]

2.2 Διαχείριση Φυσικών Πόρων

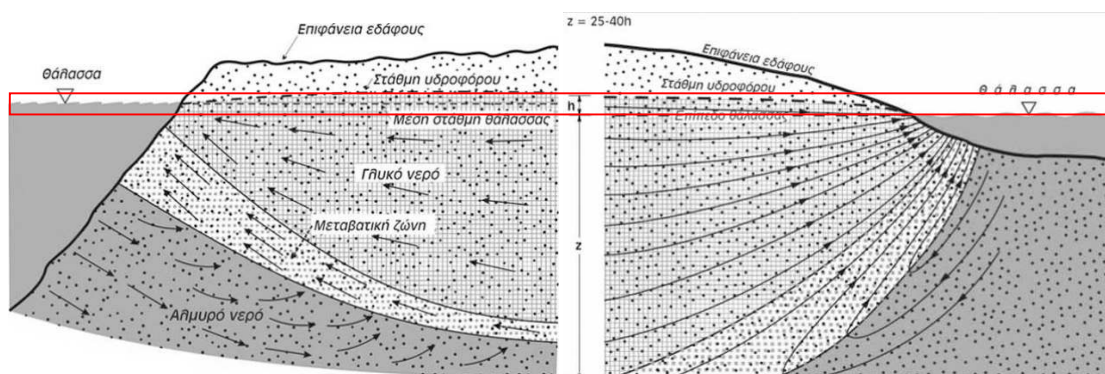
Το οικονομικό σύστημα αποτελεί ένα ανοικτό (τεχνητό) σύστημα, που αλληλεπιδρά με το ενεργειακό σύστημα, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Η αλληλεπίδραση γίνεται, είτε μέσω της χρήσης πρωτογενών μορφών ενέργειας, είτε μέσω των άλλων φυσικών πόρων. Η οικονομική ανάπτυξη δεν δρα απαραίτητως εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς ένα καλά σχεδιασμένο μείγμα πολιτικών μπορεί, ιδανικά και υπό προϋποθέσεις, να οδηγήσει σε διπλό μέρισμα, επιτυγχάνοντας ταυτοχρόνως οικονομική ανάπτυξη και προστασία των φυσικών πόρων. Συνεπώς, η αναπτυξιακή πορεία εκάστης χώρας εξαρτάται, εν αρχή, από την προγραμματισμένη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της και, εν συνεχεία, είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την ορθολογική διαχείρισή τους.

Ειδικότερα, το νερό αποτελεί ένα φυσικό πόρο με διπτό χαρακτήρα, που δύναται να λειτουργεί ταυτοχρόνως, τόσο ως αγαθό ζωτικής σημασίας για την ίδια την ύπαρξη του ανθρώπου και για την κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας, όσο και ως συγκριτικό πλεονέκτημα και βασικός παραγωγικός συντελεστής της οικονομικής ανάπτυξης.

Καθώς το νερό, που πέφτει στη γη, ρέει προς τη θάλασσα διαδοχικά διαμέσω της ατμόσφαιρας, λιθόσφαιρας, υδρόσφαιρας, η συνολική του ποσότητα κατανέμεται:

- κατά το 97% στους ωκεανούς (θάλασσα) στην επιφάνεια της λιθόσφαιρας,
- κατά το 2,99% σε επιφανειακές απορροές στερεής μορφής (χιόνι, πάγος), όντας δεσμευμένο στην επιφάνεια της λιθόσφαιρας,
- κατά το 0,009% σε υπόγειες ροές υδάτων του υπεδάφους της λιθόσφαιρας και σε επιφανειακές απορροές υγρής μορφής (ποτάμια, χείμαρροι, ρέματα), σε φυσικά υδροτοπικά συστήματα (λίμνες κ.ά.) και σε τεχνητούς ταμιευτήρες (φράγματα κ.ά.) στην επιφάνεια της λιθόσφαιρας,
- κατά το 0,001% στην ατμόσφαιρα.

Έως και σήμερα, ελλείψει επιστημονικής γνώσης, λανθασμένα το νερό εξακολουθεί να θεωρείται ως πρακτικά ανεξάντλητος πόρος, παρά το γεγονός ότι από το συνολικό υδατικό απόθεμα του πλανήτη, το 97% είναι αλμυρό νερό, το 2,997% είναι γλυκό νερό, αλλά εγκλωβισμένο στους πάγους των πόλων ή αποθηκευμένο στο έδαφος, γεγονός που το καθιστά απρόσιτο, και μόνο το 0,003% είναι διαθέσιμο γλυκό νερό προς ύδρευση, άρδευση, βιομηχανικές χρήσεις, ενεργειακή χρήση, χρήση για δραστηριότητες αναψυχής.

Εικόνα 2: Ζώνη μετάβασης και υπόγειες ροές

Εικόνα 3: Τομή σε παράκτιο υδροφόρο στρώμα

Διαγραμματική απεικόνιση διαδοχής στάθμης θάλασσας, υφάλμυρου και γλυκού νερού

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Todd (1980) <http://www.geo.auth.gr/763/ch5.htm>

Παρατηρούμε ότι, η διαφορά (h) μεταξύ της στάθμης του υδροφόρου ορίζοντα και της θάλασσας αποτελεί μια λεπτή ζώνη (Εικόνα 2, 3). Συνεπώς, κατανοούμε ότι ο υδρολογικός κύκλος βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τις ετήσιες κλιματολογικές συνθήκες, με τη φυσική προσφορά και ζήτηση από τους χρήστες, με την ευαισθησία των χρηστών, αλλά και σε πλήρη εξάρτηση από την κλίμακα και το είδος της εκάστοτε ανθρώπινης παρέμβασης.

Η κακή διαχείριση των διαθέσιμων υδατικών αποθεμάτων σχετίζεται άμεσα με τη ρύπανση των επιφανειακών και των υπογείων υδάτων από τα βιομηχανικά, αστικά και γεωργικά απόβλητα, όταν η ανθρώπινη παρέμβαση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του νερού ξεπερνά τη δυνατότητα αυτοκαθαρισμού του, με την ανεξέλεγκτη χρήση του νερού σε γεωργία και βιομηχανία, με την υλοποίηση μεγάλων αναπτυξιακών έργων μειωμένου κοινωνικού οφέλους λόγω ελλιπών ή αδιαφανών διαδικασιών μελέτης, αδειοδότησης, κατασκευής και λειτουργίας. Πλήθος μελετών διεθνών οργανισμών, όπως ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), καταγράφουν την αδυναμία πρόσβασης μεγάλου μέρους του πληθυσμού της γης σε νερό, που να πληροί απόλυτα τις απαιτούμενες προδιαγραφές του πόσιμου νερού, και προβλέπουν μελλοντική ανεπάρκεια του εν λόγω πόρου, εξαιτίας της αλόγιστης χρήσης του.

Η συνειδητοποίηση της υφιστάμενης κατάστασης και η επισήμανση του δυσοίωνου μέλλοντος του πλανήτη αναδεικνύουν εντονότερα από ποτέ την επιτακτική ανάγκη ορθής διαχείρισης των φυσικών πόρων εν γένει.

Ως *διαχείριση των φυσικών πόρων (management)*, νοείται «η τέχνη και η επιστήμη λήψης αποφάσεων που αφορούν την οργάνωση, ανάπτυξη, προστασία και διατήρηση ενός οικοσυστήματος», δηλαδή νοείται η συντονισμένη «διαδικασία ορθής αξιοποίησης των πλουτοπαραγωγικών πηγών, γεγονός που συνεπάγεται και την ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος». Συνεπώς, η διαδικασία ποσοτικής και ποιοτικής διαχείρισης οφείλει να συνδυάζεται με θέσπιση πολιτικών και νομικών μέτρων, που αξιοποιούν τους πόρους μέσω της διασύνδεσής τους με όλους τους τομείς της οικονομίας και παράλληλα περιορίζουν δραστικά τις δυσμενείς επιπτώσεις από την υπερεκμετάλλευση του φυσικού συστήματος.

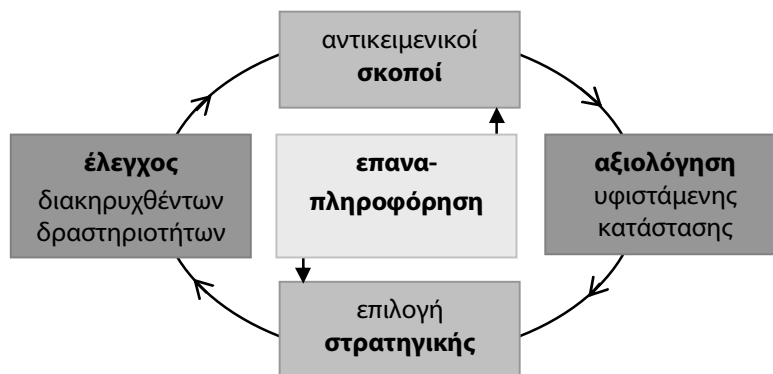
Η διαχείριση των φυσικών πόρων απαιτεί τη διαφάνεια, ένα ευρύτατο πεδίο γνώσης των σύνθετων παραγόντων ενός οικοσυστήματος και τη βαθύτατη ανάλυση των εκάστοτε συγκεκριμένων φυσικών πόρων, των χρήσεών τους και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ τους, πριν από τη λήψη αποφάσεων, συνδυάζοντας ορισμένες βασικές λειτουργίες:

- το μακροπρόθεσμο *στρατηγικό σχεδιασμό* ως «όραμα» ενός ολοκληρωμένου συστήματος λήψης αποφάσεων, που αξιολογεί την υφιστάμενη κατάσταση, χαράσσει το γενικό πλαίσιο της πολιτικής, (επανα)προσδιορίζει και αποσαφηνίζει τους ειδικούς αντικειμενικούς στόχους της και επιλέγει τομείς δραστηριοποίησης, περιλαμβάνοντας ενέργειες, προτάσεις και προγράμματα, με άμεση δυνατότητα συστηματικής ανατροφοδότησης, επικαιροποίησης και αναθεώρησης, εις όσον αφορά την επίλυση των προβλημάτων του παρόντος και τον προσδιορισμό της τακτικής αντιμετώπισης πιθανών μελλοντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων,
- τον *προγραμματισμό* ως «συνδυασμό των μέσων και των πόρων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων»,
- την *οργάνωση* ως «διαδικασία που καθορίζει το ρόλο κάθε στελέχους και τα πλαίσια της δραστηριότητάς του» και που αναφέρεται «στο σύνολο των κανόνων και ενεργειών με τους οποίους οφείλουν να εναρμονίζονται οι συντελεστές παραγωγής και κατανάλωσης σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και χώρο, ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα»
- τη *διεύθυνση*, που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ηγεσία και το ανθρώπινο δυναμικό στελέχωσης των αρμοδίων υπηρεσιών, και που αφορά τόσο «την εκτέλεση της πολιτικής που οριοθετεί η διοίκηση», όσο και τη «χρησιμοποίηση της οργάνωσης για την πραγματοποίηση των γενικών και ειδικών σκοπών και στόχων»,
- τον *έλεγχο*, που διαπιστώνει την άστοχη ή την επιτυχή ολοκλήρωση των εκάστοτε διακηρυχθέντων δραστηριοτήτων (Διάγραμμα 5).

Παράλληλα, η εν λόγω διαχείριση οφείλει να υλοποιείται βάσει:

- της εφαρμογής επιστημονικών μεθόδων που ολοκληρώνονται σε τέσσερα στάδια, στηριζόμενη στην παρατήρηση, την υπόθεση, το πείραμα και την επιβεβαίωση,

- της διεπιστημονικής συνεργασίας επιστημόνων ανάλογων ειδικοτήτων,
- της δυνατότητας ταυτόχρονης εξειδικευμένης εφαρμογής ανά οικοσύστημα και γενικευμένης εφαρμογής σε όλα τα οικοσυστήματα ανεξαρτήτως της φύσης τους.

Διάγραμμα 5: Σχηματική απεικόνιση κύκλου ροής-διαδικασίας Στρατηγικού Σχεδιασμού
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Τσακίριδη (2011) [122]

Ως ολοκληρωμένη διαχείριση των φυσικών πόρων, νοείται «η διαδικασία οργάνωσης, συντονισμού και ελέγχου των διαφορετικών χρήσεων των πόρων, κατά τρόπο που να παράγεται η μέγιστη αξία σε αγαθά και υπηρεσίες κατά τη διάρκεια καθορισμένης χρονικής περιόδου» και είναι πλέον σύμφυτη με την οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου.

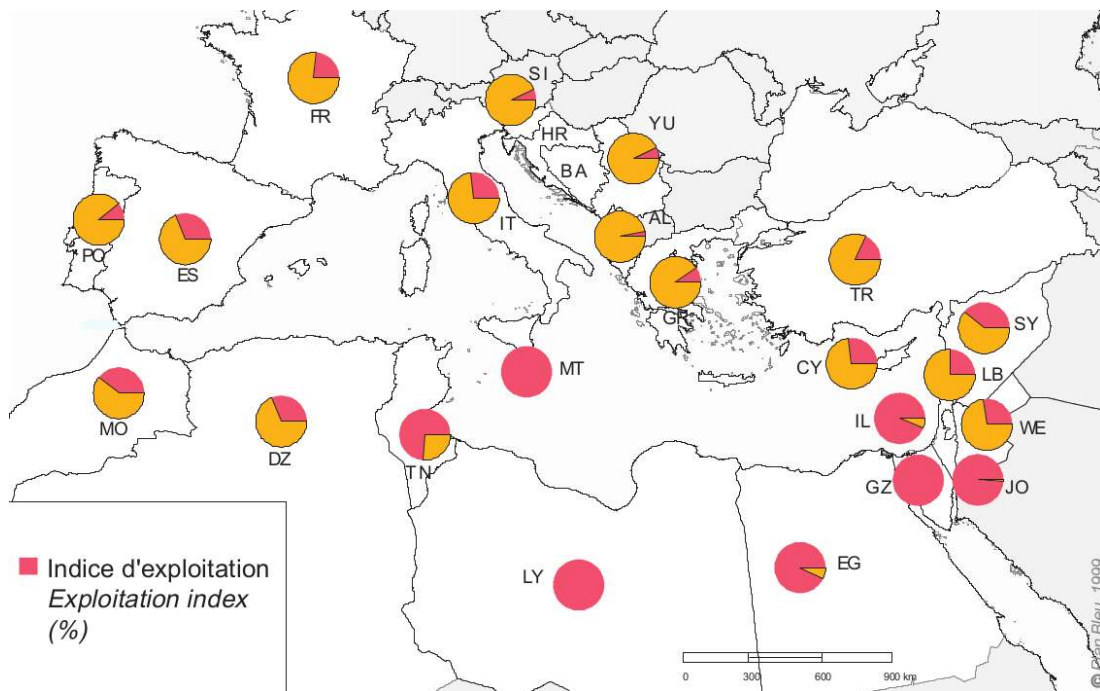
Η ανάγκη εναρμόνισης των περιβαλλοντικών προβληματισμών, των οικολογικών συνεπειών από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και των κοινωνικοπολιτικών ανησυχιών για τα αναπτυξιακά ζητήματα, οδήγησε παγκοσμίως στην αναζήτηση της *αειφόρου ή βιώσιμης ανάπτυξης* ως της κατάλληλης μορφής «*ανάπτυξης που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να συμβιβάζει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες*» (WCED, 1987), αποτελώντας την ιδανική λύση για ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ενδοετήσιος κύκλος ζήτησης του νερού, με μέγιστη ζήτηση το καλοκαίρι, είναι αντιστρόφως ανάλογος με τον κύκλο της φυσικής προσφοράς του νερού (διαθεσιμότητας), με ελάχιστη προσφορά το καλοκαίρι. Το γεγονός ότι, η χρονική κατανομή της προσφοράς και της ζήτησης του νερού είναι μεταξύ τους αντίστροφες, συχνά επιδεινώνεται επιπλέον από παράγοντες, όπως είναι η αυξημένη πληθυσμιακή πυκνότητα και η έντονη οικονομική δραστηριότητα, που παρατηρείται ιδίως κατά τους θερινούς μήνες, περίοδο αιχμής για τον τουρισμό (ύδρευση) ή και για την αγροτική καλλιέργεια (άρδευση), με συνέπεια, όταν οι εν λόγω περιοχές διαθέτουν μικρή προσφορά (διαθεσιμότητα) νερού, τότε να παρουσιάζεται μεγάλη τοπική ζήτηση.

Υπό αυτό το πρίσμα, βάσει της Διεθνούς Διάσκεψης για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (3-14 Ιουνίου 1992, Ρίο) προσδιορίζεται ότι, «οι υδατικοί πόροι θα πρέπει να υφίστανται βιώσιμη διαχείριση, έτσι ώστε να ικανοποιούν τις κοινωνικές, οικονομικές, οικολογικές, πολιτιστικές και πνευματικές ανάγκες των τωρινών και μελλοντικών γενεών».

Ως βιώσιμη διαχείριση υδατικών πόρων, νοείται «η επιστημονική και επιχειρησιακή πρακτική της διευθέτησης του ισοζυγίου προσφοράς και ζήτησης του νερού με στόχο την ισότιμη ικανοποίηση των αναγκών σε νερό για τη διατήρηση των περιβαλλοντικών συστημάτων» (UNEP, 1992). Η βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων στοχεύει σε παύση της υπερεκμετάλλευσης των υδάτων και του υποβιβασμού της στάθμης των υδροφόρων οριζόντων, σε δημογραφική σταθεροποίηση και άμβλυνση των κοινωνικών συγκρούσεων, σε διατήρηση των υδατικών αποθεμάτων, της βιολογικής ποικιλομορφίας, της υγείας και της ζωτικότητας των οικοσυστημάτων, τόσο βάσει της πρόληψης των βλαβών στη φύση, μέσω διαδικασιών εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τα αναπτυξιακά έργα και τις οικονομικές δραστηριότητες, όσο και βάσει της αποτελεσματικής προστασίας των σπάνιων βιολογικών ειδών, μέσω ελέγχου των δραστηριοτήτων κ.ά. (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Γεωγραφική Απεικόνιση δεικτών εκμετάλλευσης υδάτων στη Μεσόγειο
 Πηγή: Plan Bleu (2000) [128]

Συνεπώς, η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και διαχείρισης των φυσικών πόρων υπό όρους αιφορίας συνδυάστηκε με την προστασία του περιβάλλοντος, ώθησε σε διαρκή μεταρρύθμιση, προσαρμογή και αναμόρφωση την Ευρωπαϊκή και Εθνική Νομοθεσία. Σταδιακά, παρατηρούμε ότι, οι αρχές της περιβαλλοντικής οικονομίας ενσωματώνονται στην περιβαλλοντική πολιτική με χρήση οικονομικών εργαλείων αντί ρυθμιστικών, βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», που καθιερώνει την περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, ο κάθε φορέας εκμετάλλευσης, που θα προκαλέσει περιβαλλοντική ζημιά, θα είναι και οικονομικά υπεύθυνος να την αποκαταστήσει, υπό την προϋπόθεση ότι θα είναι δυνατή η περιβαλλοντική αποτίμηση (ήτοι η εκτίμηση του κόστους) της ζημιάς.

Υπό το νέο καθεστώς καταλογισμού ευθύνης, κόστους, ασφάλισης και αποκατάστασης, η αιφόρος ανάπτυξη συνδυάζεται, στη βάση της επικουρικότητας και αναλογικότητας, με την ικανοποίηση των εξής στόχων, εις όσον αφορά τη χρήση των φυσικών πόρων:

- η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τη δυνατότητα ανανέωσής τους, δηλαδή το ρυθμό ανανεωσιμότητάς τους,
- η ελαχιστοποίηση της χρήσης των εξαντλήσιμων φυσικών πόρων θα πρέπει να επιδιώκεται με παράλληλη προσπάθεια αντικατάστασής τους με ανανεώσιμους,
- η εναπόθεση αποβλήτων στο περιβάλλον δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τη δυνατότητα απορρόφησής τους, βάσει της αφομοιωτικής ικανότητας του περιβάλλοντος.

Η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, περιγράφει τα κατάλληλα μέτρα αποφυγής, μείωσης ή αντιστάθμισης των δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Η Οδηγία 96/61/ΕΚ σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πρόληψη και Έλεγχο της Ρύπανσης, γνωστή ως Οδηγία Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC), ενισχύει την ανταλλαγή πληροφοριών για το περιβάλλον μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.

Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, με κυρωτικό Ν.3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α'/9-12-2003), αναγνωρίζει την αξία των υδατικών αγαθών, ενώ παράλληλα αναφέρεται εκτενώς στη χρήση οικονομικών εργαλείων απόδοσης οικονομικής αξίας στις υπηρεσίες των υδατινών πόρων. Βάσει της αρχής «ο

ρυπαίνων πληρώνει», η τιμολογιακή πολιτική συσχετίζεται με την ορθολογική κατανάλωση ενός φυσικού πόρου και η οικονομική ανάλυση χρήσης του ύδατος συμβάλλει στην ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών των υδατικών πόρων.

Η Οδηγία 2002/49/ΕΚ σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαχείριση του περιβαλλοντικού θορύβου, εισήγαγε τη χρήση της ανάλυσης κόστους-ωφέλειας ως κριτηρίου αξιολόγησης των στρατηγικών και των μέτρων περιορισμού του θορύβου με υποχρέωση ως στοιχειώδη απαίτηση εκ μέρους των κρατών-μελών της ΕΕ, έως 18-7-2008, να εκπονήσουν σχέδια δράσης και διαχείρισης, βάσει χρηματοοικονομικών πληροφοριών (προϋπολογισμός, ανάλυση κόστους/απόδοσης) και κανονιστικών, οικονομικών μέτρων και κινήτρων.

Η Οδηγία 2004/35/ΕΚ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημιάς, καθιέρωσε την ανάλυση του κόστους/αποκατάστασης, τον καταλογισμό δαπανών σε περίπτωση συντρέχοντος πταίσματος, το σαφή προσδιορισμό συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης με θέσπιση μέτρων, βάσει της χρήσης μεθόδων οικονομικής αποτίμησης της περιβαλλοντικής ζημιάς.

Βάσει του Ν.1739/1987 (ΦΕΚ 201/Α'/20-11-1987) *Περί Διαχείρισης Υδατικών Πόρων και άλλων διατάξεων*, ο Δ. Κέρκυρας κατατάσσεται στο Υδατικό Διαμέρισμα Ηπείρου (GR05):

- Ως Διαχείριση Υδατικών Πόρων, νοείται «το σύστημα των μέτρων και δραστηριοτήτων που είναι απαραίτητα για την πληρέστερη δυνατή κάλυψη των αναγκών σε νερό για κάθε χρήση και κατά κύριο λόγο»:
  1. «Η διευθέτηση της φυσικής προσφοράς του νερού, σε σχέση με τη ζήτησή του, σε περιοχές που υπάρχει έλλειψη ή προβλέπεται περιοδική ή οριστική εξάντληση»,
  2. «Η πρόνοια για την πρόληψη απωλειών νερού και για την κατά το δυνατό αξιοποίηση πλεονασμάτων που μπορεί να προκαλέσουν ζημιές ή βλάβες εξαιτίας πλημμυρών ή άλλων αιτιών»,
  3. «Η αντιμετώπιση των σημερινών ή μελλοντικών ανοιγμάτων ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση του νερού»,
  4. «Η αποφυγή ή εξομάλυνση των συγκρούσεων ανάμεσα σε όμοιες ή ανταγωνιστικές χρήσεις»,
  5. «Ο προσανατολισμός της ζήτησης σε χρήσεις νερού, στις οποίες αποβλέπουν τα προγράμματα ανάπτυξης της χώρας»,
  6. «Η διατήρηση της υψηλότερης δυνατής ποιότητας νερού σε σχέση με την κατά προορισμό χρήση του»,
  7. «Ο συντονισμός των δραστηριοτήτων έρευνας, αξιοποίησης, χρήσης και προστασίας των υδατικών πόρων».
- Ως υδατικά διαμερίσματα, νοούνται «περιοχές οριοθετημένες μεταξύ τους από υδροκρίτες ή νησιωτικές περιοχές, που περιλαμβάνουν ολοκληρωμένα υδρογραφικά δίκτυα, με υδρολογικές συνθήκες κατά το δυνατόν όμοιες» (Χάρτης 1).

Βάσει του Ν.3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α'/9-12-2003) *Προστασία και διαχείριση των υδάτων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2003*, που αντικατέστησε τον προηγούμενο Ν.1739/1987, μεταξύ άλλων, καθορίζεται ότι:

- Ως Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ), νοείται «η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής, μέσω διαδοχικών ρευμάτων, ποταμών και, πιθανώς, λιμνών και παροχετεύεται στη θάλασσα με ενιαίο στόμιο ποταμού, εκβολές ή δέλτα».
- Ως υπολεκάνη, νοείται «η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής μέσω σειράς ρευμάτων, ποταμών και, πιθανώς, λιμνών σε συγκεκριμένο σημείο υδάτινου ρεύματος (συνήθως λίμνης ή συμβολής ποταμών)».
- Ως Περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), νοείται η περιοχή που «αντιστοιχεί στη θαλάσσια και χερσαία έκταση, που αποτελείται από μια ή περισσότερες γειτονικές

λεκάνες απορροής ποταμού μαζί με τα συναφή υπόγεια και παράκτια ύδατα και αποτελεί τη βασική μονάδα με βάση την οποία γίνεται η διαχείριση και η προστασία των λεκανών απορροής ποταμού»,

- «οι χρήσεις υδάτων διακρίνονται σε ύδρευση, άρδευση, βιομηχανική χρήση, ενεργειακή χρήση και χρήση για αναψυχή. Η χρήση για ύδρευση έχει προτεραιότητα, ως προς την ποσότητα και την ποιότητα, έναντι κάθε άλλης χρήσης», ενώ για κάθε χρήση οφείλουν να εφαρμόζονται ορισμένοι κανόνες, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στα Σχέδια Διαχείρισης:
  1. «κάθε χρήση πρέπει να αποβλέπει στη βιώσιμη και ισόρροπη ικανοποίηση των αναπτυξιακών αναγκών και να διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη προστασία των υδάτων, την επάρκεια των αποθεμάτων τους και τη διατήρηση της ποιότητάς τους, ιδιαίτερα δε τη μείωση και την αποτροπή της ρύπανσής τους»,
  2. «η ικανοποίηση της ζήτησης του νερού γίνεται με βάση τα όρια και τις δυνατότητες των υδατικών αποθεμάτων, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων, καθώς και της ισορροπίας που απαιτείται μεταξύ άντλησης και ανατροφοδότησης των υπόγειων υδάτων. Οι ανάγκες των χρήσεων σε νερό ικανοποιούνται κατά το δυνατόν σε επίπεδο περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού. Κατά τη διαχείριση των υδάτων πρέπει να εξασφαλίζεται η εξοικονόμηση νερού μέσω της χρήσης τεχνικών μεθόδων, οικονομικών κινήτρων και εργαλείων».

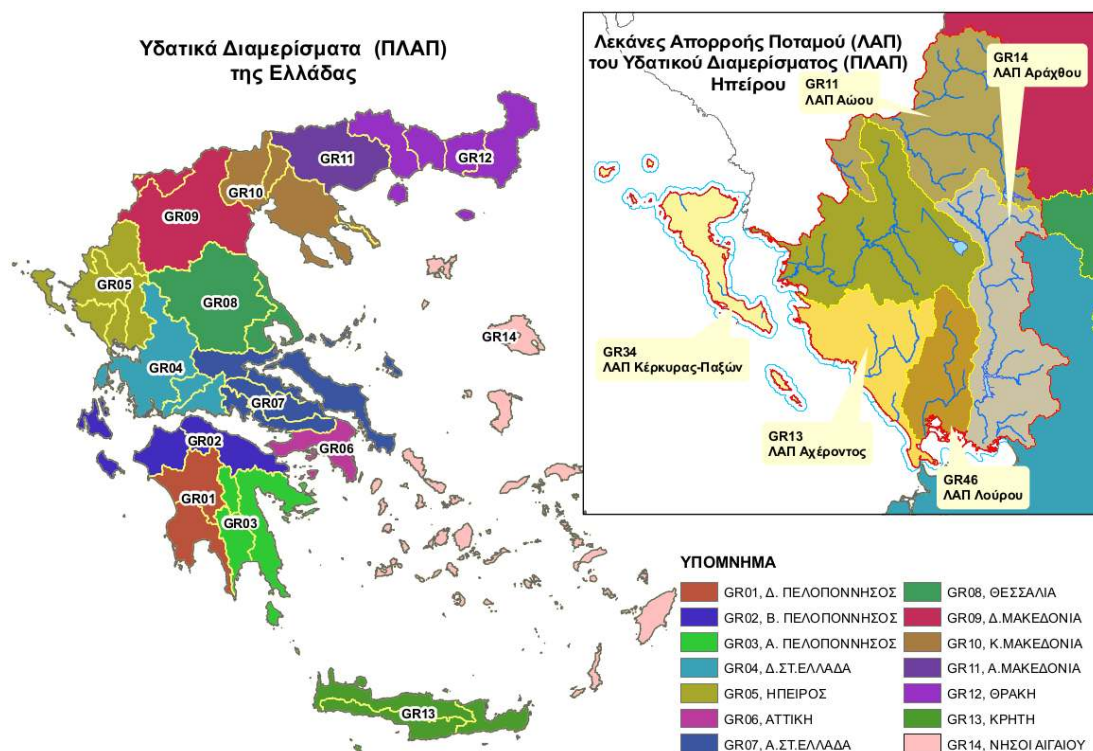
Χάρτης 1: Τα Υδατικά Διαμερίσματα, με εστίαση στο Υδατικό Διαμέρισμα Ηπείρου (GR05)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Χάρτη Ν. 1739/1987 (ΦΕΚ 201/Α'/20-11-1987)

Η πληρέστερη εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με ουσιαστικά θέματα της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ εκκρεμεί και παραπέμπεται σε μελλοντικά Π.Δ., όπως το Π.Δ.51/2007 (ΦΕΚ 54/Α'/8-3-2007) Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000, βάσει του οποίου ορίζεται ότι:

- η ΠΛΑΠ, ταυτίζεται με τον όρο «υδατικό διαμέρισμα».
- τα παράκτια ύδατα προσδιορίζονται και υπάγονται στην ή στις πλησιέστερες ή προσφορότερες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού.

- οι Διευθύνσεις Υδάτων των Περιφερειών «εξασφαλίζουν τη συλλογή και τη διατήρηση πληροφοριών για τον τύπο και το μέγεθος σημαντικών ανθρωπογενών πιέσεων, που ενδέχεται να ασκούνται στα συστήματα επιφανειακών υδάτων κάθε περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού... (και) αξιολογούν την ευαισθησία της κατάστασης των συστημάτων επιφανειακών υδάτων στις προσφερόμενες πιέσεις».

Σύμφωνα με το σχεδιασμό των υδατικών διαμερισμάτων, που προσδιορίζεται χωρικά από την Οδηγία 2000/60/ΕΚ, βάσει των υδρολογικών χαρακτηριστικών των επιφανειακών υδάτων, η Ελλάδα διαιρείται σε δεκατέσσερα (14) Υδατικά Διαμερίσματα, καθένα από τα οποία οριοθετεί μια Περιοχή Λεκάνων Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ). Βάσει της Απόφασης υπ'αρ. 706/16-7-2010 της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων (ΦΕΚ 1383/Β'/2-9-2010 και ΦΕΚ 1572/Β'/28-9-2010) περί καθορισμού των Λεκάνων Απορροής Ποταμών της χώρας και ορισμού των αρμόδιων Περιφερειών για τη διαχείριση και προστασία τους, μετά από τη διάσπαση της ΛΑΠ Αχέροντα και Λούρου σε δύο ξεχωριστές λεκάνες στο Υδατικό Διαμέρισμα Ηπείρου, κάθε Υδατικό Διαμέρισμα αποτελείται από επιμέρους Λεκάνες Απορροής Ποταμών (ΛΑΠ), που στο σύνολο της χώρας ανέρχονται σε σαράντα έξι (46) (Χάρτης 2) (Ειδική Γραμματεία Υδάτων, 2013). Ο Δ. Κέρκυρας κατατάσσεται επιμέρους στη ΛΑΠ (GR34) της ΠΛΑΠ Ηπείρου (GR05), ήτοι του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (GR05).

Χάρτης 2: Υδρολογική διαίρεση χώρας σε ΠΛΑΠ και ΛΑΠ (εστίαση σε ΛΑΠ Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου)
 Πηγή: Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκάνων Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (GR05) [48]

Μέσα σε διάστημα δεκαετίας, βάσει πλήθους νομοθετημάτων και σχετικών ρυθμίσεων, όπως του Ν.3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α'/9-12-2003), της Κ.Υ.Α. 47630/16-11-2005 (ΦΕΚ 1688/Β'/1-12-2005), της Κ.Υ.Α. 49139/24-11-2005 (ΦΕΚ 1695/Β'/2-12-2005), της Απόφασης υπ'αρ. 26798/22-6-2005 και υπ'αρ. 34685/6-12-2005 (ΦΕΚ 1736/Β'/9-12-2005), της Κ.Υ.Α. 43504/5-12-2005 (ΦΕΚ 1784/Β'/20-12-2005), του Π.Δ.51/8-3-2007 (ΦΕΚ 54/Α'/8-3-2007), της Απόφασης υπ'αρ. 116031/22-5-2007 (ΦΕΚ 249/ΥΟΔΔ/19-6-2007), της Απόφασης υπ'αρ. 23970/20-6-2007 (ΦΕΚ 271/ΥΟΔΔ/2-7-2007) κ.ά., σταδιακά, οι αρμόδιοι Φορείς Διαχείρισης των Υδατικών Πόρων ιδρύονται και αναλαμβάνουν αρμοδιότητες, που περιλαμβάνουν Σχέδια και Δράσεις για την προστασία και την ολοκληρωμένη διαχείριση του υδατικού δυναμικού της χώρας, με υποχρέωση να τα επικαιροποιούν και να τα αναθεωρούν τακτικά.

Αναλυτικότερα:

- «το Εθνικό Συμβούλιο Υδάτων γνωμοδοτεί προς την Εθνική Επιτροπή Υδάτων για τα εθνικά προγράμματα προστασίας και διαχείρισης του υδατικού δυναμικού της χώρας, ενώ λαμβάνει γνώση της Ετήσιας έκθεσης, την οποία υποβάλλει η Εθνική Επιτροπή Υδάτων, σχετικά με την κατάσταση του υδάτινου περιβάλλοντος της χώρας, την εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία και διαχείριση των υδάτων ... και για τη συμβατότητα με το κοινοτικό κεκτημένο»¹,
- «η Ειδική Γραμματεία Υδάτων έχει την αρμοδιότητα κατάρτισης των προγραμμάτων προστασίας και διαχείρισης των υδατικών πόρων της χώρας και του συντονισμού των υπηρεσιών και κρατικών φορέων για κάθε ζήτημα που αφορά στην προστασία και διαχείριση των υδάτων. Ένας από τους βασικούς άξονες του έργου της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων είναι η εφαρμογή της Κοινοτικής Οδηγίας 60/2000/ΕΚ, της γνωστής ως Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με το νόμο 3199 του 2003, με στόχο την επίτευξη της καλής οικολογικής και χημικής κατάστασης των υδάτων της χώρας. Η Γραμματεία, σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Υδάτων, καταρτίζει τα εθνικά προγράμματα προστασίας και διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού της χώρας και παρακολουθεί και συντονίζει την εφαρμογή τους. Πριν την έγκρισή τους, τα προγράμματα εισάγονται για διαβούλευση στο Εθνικό Συμβούλιο Υδάτων. Η Γραμματεία είναι οργανωμένη σε Διευθύνσεις και Τμήματα και επικεφαλής της είναι ο εκάστοτε αρμόδιος Ειδικός Γραμματέας του ΥΠΕΚΑ»²,
- οι αρμόδιες Περιφερειακές Διευθύνσεις Υδάτων αναλαμβάνουν, βάσει της Νέας Αρχιτεκτονικής της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης του Προγράμματος Καλλικράτης, τις εκ του Ν.3199/2003, «προβλεπόμενες αρμοδιότητες (που) επιμερίζονται μεταξύ της Κρατικής Διοίκησης και των αιρετών Περιφερειών. Η Κρατική Διοίκηση επιφορτίζεται με την ευθύνη χάραξης της στρατηγικής προστασίας και διαχείρισης και οι αιρετές περιφέρειες κυρίως με την υλοποίηση του στρατηγικού σχεδιασμού»³.

Η ολοκληρωμένη, ορθολογική και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων εν γένει παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες κατά την υλοποίησή της, που έγκεινται κυρίως σε:

- αδυναμία έκφρασης της συνολικής οικονομικής αξίας των πόρων σε αγοραίες τιμές, με συνέπεια τα φυσικά φαινόμενα συχνά να μην αξιολογούνται αναλόγως, οδηγώντας σε υποτίμηση της περιβαλλοντικής αξίας και σε υποβάθμιση της φύσης,
- ύπαρξη οικονομιών εξωτερικότητας, που αναπτύσσονται όταν οι εκάστοτε οικονομικές δραστηριότητες δεν υπολογίζουν στο συνολικό κόστος παραγωγής τους συγκεκριμένους παράγοντες, όπως είναι η περιβαλλοντική ρύπανση κ.ά.,
- έλλειψη ιδιοκτησιακού καθεστώτος, καθώς ορισμένοι φυσικοί πόροι, όπως είναι οι υδατικοί, θεωρούνται ως αγαθά με ελεύθερη πρόσβαση βάσει του Αστικού Κώδικα, με συνέπεια συχνά την υπερεκμετάλλευση έως εξαντλήσεως του φυσικού πόρου,
- στον ίδιο το χαρακτήρα των δημοσίων αγαθών, που σχετίζεται με την αδυναμία αποκλεισμού των καταναλωτών και με τη δυνατότητα δωρεάν κατανάλωσης.

Τα Οικονομικά Περιβάλλοντος καλούνται, μεταξύ άλλων, να συμβάλλουν στην καίρια αντιμετώπιση των δυσκολιών ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών πόρων, μέσω της αναζήτησης, εφαρμογής και εξέλιξης σύνθετων μεθόδων και εξειδικευμένων τεχνικών περιβαλλοντικής αποτίμησης, που επιχειρούν να προσδιορίσουν με τη μέγιστη δυνατή ακρίβεια και κατά περίπτωση, τη συνολική αξία των περιβαλλοντικών αγαθών και των παρεχομένων υπηρεσιών του περιβάλλοντος.

¹ <http://www.ypeka.gr/?tabid=247>

² <http://www.ypeka.gr/?tabid=246>

³ <http://www.ypeka.gr/?tabid=246>

2.3 Θεωρητικό Πλαίσιο Οικονομικών Περιβάλλοντος

Η διαχείριση των φυσικών πόρων εν γένει, και ειδικότερα των αγαθών και των υπηρεσιών του περιβάλλοντος, απετέλεσε αντικείμενο, που απασχόλησε εξ αρχής τόσο την Κλασσική οικονομική θεωρία, όσο και τη Μαρξιστική, και μετέπειτα τη Νεοκλασική θεωρία (Pearce & Turner, 1990). Το σύγχρονο πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών πόρων διαμορφώθηκε σταδιακά, προβληματίζοντας σημαντικούς οικονομολόγους, όπως ενδεικτικά είναι (Καλιαμπάκος & Δαμίγος, 2008):

- ο Adam Smith (1723-1790), ο οποίος επεσήμανε το πιθανό μελλοντικό φραγμό της μακροχρόνιας ανάπτυξης της οικονομίας λόγω εξαντλήσεως των φυσικών πόρων, κατά την ανάλυσή του περί των διαδικασιών της καπιταλιστικής συσσώρευσης,
- ο Thomas Malthus (1798), ο οποίος, παρά την αδυναμία του να προβλέψει τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, προέβαλε το πεπερασμένο της διαθεσιμότητας των φυσικών πόρων ("*absolute limits or scarcity*"), με το «νόμο της φθίνουσας απόδοσης», που προκαλείται από τη σταθερή προσφορά γης από τη φύση ("*the stationary state*") για παραγωγή τροφίμων προς κάλυψη των διατροφικών αναγκών ενός πληθυσμού, που αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο (Pearce et al., 1993),
- ο David Ricardo (1817), ο οποίος συνέβαλε στην κατανόηση της σταδιακά αυξανόμενης στενότητας των φυσικών πόρων, με την ερμηνεία της «εγγείου προσόδου», που προκαλείται από τη διευρυνόμενη ανάγκη για χρησιμοποίηση περισσότερων φυσικών πόρων, επ'ωφελεία τελικά μόνο των ιδιοκτητών γης,
- ο John Stuart Mill (1857), ο οποίος, διαφοροποιήθηκε από τον T. Malthus, επισημαίνοντας το ρόλο της τεχνολογικής εξέλιξης και του θεσμικού πλαισίου σε μια πιο ευοίωνη μελλοντική οικονομική θεώρηση ("*the constant stock of human capital*" / "*the constant stock of physical capital*"), ενώ παράλληλα ανέδειξε την διαφορά μεταξύ του πλούτου, που «δημιουργείται από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων», και της ευχαρίστησης, που «λαμβάνει ο άνθρωπος από το περιβάλλον, υποστηρίζοντας ότι, ο πληθυσμός μπορεί να υποφέρει από υπερβολική συμφόρηση, ακόμη και αν υπάρχει επάρκεια τροφής και άλλων αγαθών» ("*the stationary state society*") (Pearce et al., 1993),
- ο Karl Marx (1867), ο οποίος επισήμανε ότι, η πρόοδος είναι συνυφασμένη με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ("*economic activity is limited or bounded by the capacities of natural environments*") (Pearce et al., 1993), και μέσω της προσέγγισής του, υπονοεί ότι, η βιωσιμότητα της κοινωνίας είναι ανέφικτη, εφόσον τα φυσικά, οικονομικά και πολιτικά συστήματα είναι περιορισμένης «αναπαραγωγικότητας», επηρεάζοντας σημαντικά το σύγχρονο «Μοντέλο Ισορροπίας της Ύλης» (Materials Balance Approach) των Ayres & Kneese και Kneese et al. (1970),
- ο Vilfredo Pareto (1848-1923), ο οποίος διεμόρφωσε το «κριτήριο αριστοποίησης κατά Pareto» για τη μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων μεταξύ των μελών ενός κοινωνικού συνόλου, που αποτελεί το βασικό θεώρημα των οικονομικών της ευημερίας (welfare economics),
- ο Arthur Cecil Pigou (1877-1959), ο οποίος ανέλυσε το πρόβλημα καταμερισμού του φυσικού πλούτου, είτε μεταξύ των ατόμων της ίδιας γενεάς, είτε μεταξύ των ατόμων της υφιστάμενης και των μελλοντικών γενεών, πρότεινε πολιτικές προστασίας των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων και ανέπτυξε το θέμα των εξωτερικών οικονομιών ως αιτία διαφοράς μεταξύ «ιδιωτικού καθαρού προϊόντος» και «κοινωνικού καθαρού προϊόντος» (Κώττης, 1994),
- ο Alfred Marshall (1824-1924), ο οποίος μελέτησε τη μείωση του παραγωγικού κόστους μιας επιχείρησης από εξωγενείς προς αυτή παράγοντες,
- ο Lewis Cecil Gray (1914), ο οποίος ανέλυσε την επίδραση της εκμετάλλευσης των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων επί του παρόντος εν σχέσει με τη μελλοντική

τους διαθεσιμότητα, επισημαίνοντας ότι «στο κόστος παραγωγής θα έπρεπε να προστεθεί το κόστος χρήσης», με αφορμή την εντατική εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων των μεταλλείων,

- ο Harold Hotelling (1931), ο οποίος ανέδειξε τη «σημασία ελεύθερης πρόσβασης των φυσικών αγαθών, εξαιτίας του ζητήματος απουσίας δικαιωμάτων ιδιοκτησίας με αποτέλεσμα τον υψηλό βαθμό εκμετάλλευσής τους»,
- ο H. Scott Gordon (1954), ο οποίος μελέτησε τη βέλτιστη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων μέσα στο χρόνο, προβάλλοντας την αλληλεξάρτηση μεταξύ του βέλτιστου επιπέδου «αποκομιδής» και της χρονικής στιγμής «αποκομιδής» τους, επισημαίνοντας ότι η δυνατότητα αυτο-αναπαραγωγής των ανανεώσιμων φυσικών πόρων έχει ως αποτέλεσμα, όσο καθυστερεί η συλλογή τους, τόσο μεγαλύτερη να είναι η συλλεγόμενη ποσότητα,
- ο Burton A. Weisbrod (1964), ο οποίος μελέτησε την «αξία επιλογής» (option value) ως το μέγιστο χρηματικό ποσό, που θα ήταν διατεθειμένο να καταβάλει ένα νοικοκυριό, ώστε να διατηρήσει ένα αναντικατάστατο περιβαλλοντικό αγαθό, όπως είναι ένα Εθνικό Πάρκο, επισημαίνοντας ότι, προς το παρόν, δεν υπάρχει μηχανισμός της αγοράς ικανός να υπολογίσει αυτή την αξία,
- ο Kenneth Ewart Boulding (1966), ο οποίος συνδύασε την οικονομική με άλλες επιστήμες, παρουσιάζοντας την οικονομία ως κυκλικό σύστημα ροής πόρων και το περιβάλλον ως ένα σύνολο περιορισμένων δυνατοτήτων, φυσικών πηγών και αποθηκευτικών ικανοτήτων για τα απόβλητα, τονίζοντας «την αναγκαιότητα της ανακύκλωσης των χρησιμοποιούμενων υλικών, της μείωσης των παραγόμενων αποβλήτων, της διατήρησης των μη-ανανεώσιμων πηγών και της εκμετάλλευσης ανεξάντλητων πηγών ενέργειας, όπως η ηλιακή»,
- ο John V. Krutilla (1967), ο οποίος υποστήριξε ότι, καθώς ορισμένοι άνθρωποι διαθέτουν οικονομικούς πόρους για μερικά αναντικατάστατα αγαθά, τότε η πραγματική αξία των περιβαλλοντικών αγαθών υποτιμάται, εφόσον λαμβάνεται υπόψιν μόνο η αξία από την χρήση τους, ενώ παράλληλα εισήγαγε τα κίνητρα «ύπαρξης» και «κληροδοτήματος» ενός αγαθού, αναγνωρίζοντας την ύπαρξη διαφορετικών απόψεων των ατόμων εις όσον αφορά το κίνητρο, την επιθυμία, την προτίμηση επί του παρόντος και την μελλοντική χρήση, όπως συμβαίνει όταν ένα αγαθό επιλέγεται να διατηρηθεί, ώστε να υπάρξει για τις μελλοντικές γενεές,
- οι Robert Underwood Ayres, Allen Victor Kneese, Ralph Clair d'Arge (1970), οι οποίοι μελέτησαν το σύγχρονο «Μοντέλο Ισορροπίας της Ύλης» (Materials Balance Approach), αναδεικνύοντας τη σημασία της ρύπανσης στο οικονομικό μοντέλο. «Εφόσον τα απόβλητα έχουν ζημιόγONO χαρακτήρα στο οικονομικό μοντέλο και η εκπομπή τους προς το περιβάλλον είναι αναπόφευκτη, τότε η ρύπανση ίσως παράγει εξωτερικότητες, που είναι, επίσης, ζημιόγONES. Επομένως, οι κυβερνήσεις θα έπρεπε να λάβουν μέτρα για να ελέγξουν το βαθμό και την έκταση της ρύπανσης. Το μοντέλο ανέδειξε τις τρεις βασικές λειτουργίες του φυσικού περιβάλλοντος, ήτοι την παροχή πρώτων υλών (ανανεώσιμων και μη), την αποθήκευση των αποβλήτων (αέριων, υγρών, στερεών) και τις διάφορες υπηρεσίες, όπως η αναψυχή, η απόλαυση ενός καλαίσθητου τοπίου, ακόμη και η πνευματική ικανοποίηση», κ.ά.

Εν αρχή, κατά τις δεκαετίες του 60'-70', η περιβαλλοντική οικονομία αναπτύσσεται στις Η.Π.Α., ταυτόχρονα με το πρώτο κύμα της οικολογικής ανησυχίας. Εν συνεχεία, κατά τις δεκαετίες του 80'-90', η περιβαλλοντική οικονομία αναπτύσσεται στην Ευρώπη, ενώ σταδιακά αναπτύσσεται και σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας, της Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής, σε συνδυασμό με τη συστηματική διερεύνηση και με τη δυναμική χρήση διαφόρων μεθόδων περιβαλλοντικής αποτίμησης της συνολικής αξίας των περιβαλλοντικών αγαθών και των υπηρεσιών περιβάλλοντος.

Οι μέθοδοι αποτίμησης των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών χρησιμοποιούνται κυρίως σε πέντε (5) διαφορετικά είδη χρήσεων, που είναι η αξιολόγηση των σχεδίων, τα οποία σχετίζονται με το περιβάλλον, η αξιολόγηση και αναθεώρηση νομικών διατάξεων για ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεμάτων στις πολιτικές, η αξιολόγηση της καταστροφής φυσικών πόρων, η κοστολόγηση των περιβαλλοντικών αγαθών και η λογιστική εκτίμηση του περιβάλλοντος.

Ενδεικτική περίπτωση είναι η ανάπτυξη της μεθόδου *Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού*, που αναγνωρίζεται επίσημα το 1979 από το Συμβούλιο Υδάτινων Πόρων (Water Resource's Council) ως μέθοδος καθορισμού της αξίας των χώρων αναψυχής και αποτελεί ορόσημο στην περιβαλλοντική αποτίμηση (Καλιαμπάκος & Δαμίγος, 2008).

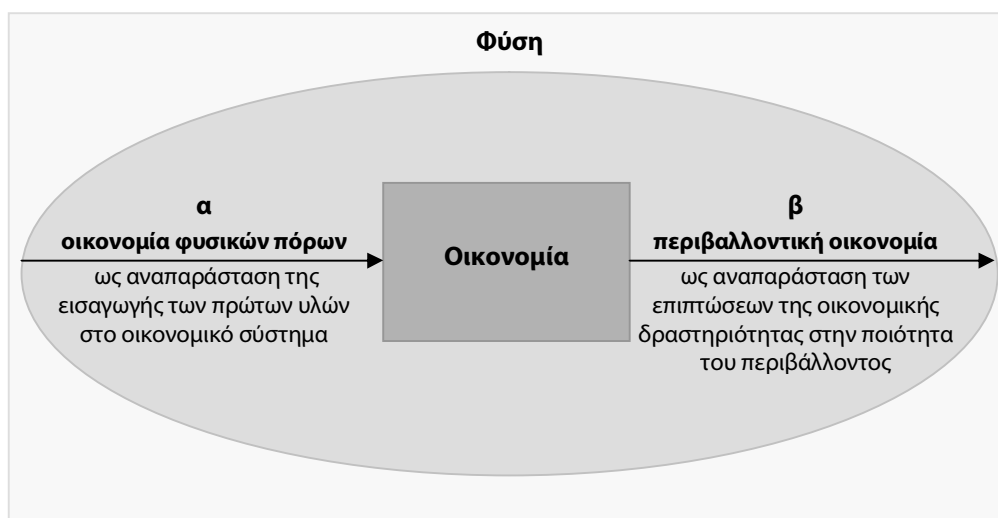
Σταδιακά, πρώτα στις Η.Π.Α. και αργότερα στην Ευρώπη, η καθιέρωση του κόστους των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά την έκδοση νέων οικοδομικών αδειών των μεγάλων έργων, ενίσχυσε την αλληλεπίδραση μεταξύ της περιβαλλοντικής αποτίμησης και της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συγκεκριμένοι κρατικοί φορείς καθίστανται πλέον αρμόδιοι για τη διαχείριση των κοινόκτητων φυσικών πόρων, αναλαμβάνοντας αρμοδιότητες, όπως είναι η εκτίμηση του κόστους της περιβαλλοντικής ζημιάς, ο εντοπισμός των υπευθύνων για την αποκατάσταση της ζημιάς, ο καθορισμός κριτηρίων περιβαλλοντικής αποτίμησης, αλλά και η εξέλιξη των υπάρχουσών μεθόδων αποτίμησης, είτε με έκδοση αναθεωρημένων οδηγιών ιεράρχησης των μεθόδων, είτε με διαδοχικές δικαστικές αποφάσεις, που εκδόθηκαν προκειμένου να υπολογιστεί με ακρίβεια το σύνολο της ζημιάς από την καταστροφή ενός οικοσυστήματος.

Ως *οικονομικά φυσικών πόρων* (Natural Resource Economics), νοείται «η βελτιστοποίηση της χρήσης των ανανεώσιμων και μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων, υπό το πρίσμα της οικονομίας».

Ως *οικονομικά περιβάλλοντος* (Environmental Economics), νοείται «η μελέτη των περιβαλλοντικών προβλημάτων, υπό το πρίσμα και με αναλυτικές τεχνικές της οικονομίας».

Ως *περιβαλλοντική οικονομία*, νοείται ο κλάδος της οικονομικής επιστήμης, «που αναλαμβάνει θεωρητικές ή εμπειρικές μελέτες, εις όσον αφορά τις οικονομικές επιπτώσεις των εθνικών ή τοπικών περιβαλλοντικών πολιτικών ανά την Υφήλιο βάσει της αρχής του εξωτερικού κόστους ή οφέλους εναλλακτικών περιβαλλοντικών πολιτικών, που σχετίζονται με τη μόλυνση του αέρα, την ποιότητα των υδάτων, τις τοξικές ουσίες, τα στερεά απόβλητα και την παγκόσμια θέρμανση» και διαχωρίζεται σε «Πράσινη Οικονομία» και «Οικολογική Οικονομία» (NBER).

Διάγραμμα 7: Σχηματική απεικόνιση βασικών σχέσεων Οικονομίας και Περιβάλλοντος (Field, 1994)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΔΠΜΣ ΕΜΠ *Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων* [37]

Για την καλύτερη κατανόηση της περιβαλλοντικής οικονομίας, που ως αντικείμενο δεν διαχωρίζεται σαφώς από τα οικονομικά των φυσικών πόρων, οφείλουμε να παραθέσουμε τους ορισμούς βασικών εννοιών, που σχετίζονται άμεσα με τα οικονομικά περιβάλλοντος:

- η έννοια των αγαθών διακρίνεται σε επιμέρους είδη και χαρακτηρίζεται ως εξής:
  1. Ως ελεύθερα αγαθά, νοούνται «τα αγαθά που μπορούν να αποκτηθούν σε απεριόριστες ποσότητες, χωρίς παραγωγική προσπάθεια, δεδομένης της υπερεπάρκειάς τους σε σχέση με τη ζήτηση».
  2. Ως οικονομικά αγαθά, νοούνται «τα αγαθά, η απόκτηση των οποίων συνεπάγεται κάποια θυσία, δηλαδή κάποια παραγωγική προσπάθεια. Για το λόγο αυτό ονομάζονται και προϊόντα».
  3. Ως δημόσια αγαθά, νοούνται «τα αγαθά, που αποτελούν αντικείμενο κοινής ιδιοκτησίας, και κατά συνέπεια, χαρακτηρίζονται από την αρχή της αδιαιρετότητας και της ελεύθερης πρόσβασης στη χρήση τους».
  4. Ως ιδιωτικά αγαθά, νοούνται «τα αγαθά, τα οποία αποτελούν αντικείμενο ατομικής ιδιοκτησίας και χαρακτηρίζονται από την αρχή του αποκλεισμού χρήσης τους, από εκείνους που δεν διατίθενται να καταβάλλουν ένα ορισμένο τίμημα».
- η έννοια του οφέλους διακρίνεται σε επιμέρους είδη και χαρακτηρίζεται ως εξής:
  1. Ως όφελος ή χρησιμότητα, καλείται «η ικανοποίηση που παρέχει στον καταναλωτή ένα αγαθό ή υπηρεσία».
  2. Ως καθαρό κοινωνικό όφελος, καλείται «η διαφορά μεταξύ της αξίας παραγωγής και της αξίας των παραγωγικών συντελεστών, τους οποίους καταναλώνει μια δραστηριότητα, όταν οι τελευταίοι χρησιμοποιούνται στην καλύτερη εναλλακτική χρήση».
- η έννοια του κόστους διακρίνεται σε επιμέρους είδη και χαρακτηρίζεται ως εξής:
  1. Ως ευκαιριακό κόστος, καλείται «η ευκαιρία, που χάνεται στην οικονομία να παραχθεί ένα αγαθό με ορισμένους πόρους, όταν με αυτούς παράγεται κάποιο άλλο αγαθό. Συχνά, το κόστος ευκαιρίας αναφέρεται στην αξία που παράγεται από έναν πόρο στην καλύτερη δυνατή εναλλακτική επιλογή».
  2. Ως ιδιωτικό κόστος, καλείται «το κόστος που υφίσταται η παραγωγική δραστηριότητα, εξαιτίας της δέσμευσης ενός ή περισσότερων παραγωγικών συντελεστών (εργασία, πρώτες ύλες, ενέργεια, κ.ά.) για τη δημιουργία ενός οικονομικού αγαθού».
  3. Ως κοινωνικό κόστος, καλείται «το κόστος που υφίσταται η κοινωνία, εξαιτίας των εξωτερικών επιδράσεων, που δημιουργεί η παραγωγική δραστηριότητα».
  4. Ως εξωτερικό κόστος, καλείται «το κόστος μιας δραστηριότητας, το οποίο δεν επιβαρύνει την ίδια, αλλά εξωτερικεύεται προς άλλες δραστηριότητες. Συνθήκες εξωτερικής οικονομίας δημιουργούνται όταν ένα οικονομικό υποκείμενο Α μειώνει την ευημερία ενός οικονομικού υποκειμένου Β, χωρίς το τελευταίο (το Β) να αποζημιώνεται για τη μεταβολή αυτή (από το Α)».
  5. Ως κόστος φυσικών πόρων, καλείται «το κόστος, που σχετίζεται με τη μείωση της διαθέσιμης ποσότητας του πόρου λόγω υπερεκμετάλλευσης».
  6. Ως περιβαλλοντικό κόστος, καλούνται «οι επιπτώσεις στην κοινωνική ευημερία λόγω μείωσης της περιβαλλοντικής ποιότητας».
  7. Ως πλεόνασμα ή όφελος καταναλωτή, καλείται «το όφελος που απολαμβάνει ο καταναλωτής, επειδή σε μια ορισμένη τιμή, προμηθεύεται τις ποσότητες ενός αγαθού, που αντιστοιχούν σε πιο έντονες ανάγκες (και επομένως θα ήταν διατεθειμένος να καταβάλει μεγαλύτερο τίμημα για να τις ικανοποιήσει). Με άλλα λόγια, το πλεόνασμα του καταναλωτή δείχνει τη διαφορά μεταξύ της μέγιστης τιμής που είναι διατεθειμένος να πληρώσει ένας καταναλωτής για την απόκτηση κάποιου αγαθού και της πραγματικής τιμής που πληρώνει».

8. Ως πλεόνασμα ή όφελος παραγωγού, καλείται «η διαφορά ανάμεσα στο ποσό που εισπράττει ο παραγωγός για τα αγαθά που πουλά και το κόστος παραγωγής τους. Με άλλα λόγια το πλεόνασμα παραγωγού αντανακλά τη διαφορά μεταξύ τιμής και κόστους παραγωγής (καμπύλη οριακού κόστους)».
- η έννοια της αξίας ενός περιβαλλοντικού αγαθού διακρίνεται σε επιμέρους είδη και χαρακτηρίζεται ως εξής:
    - Ως ολική οικονομική αξία (total value) ενός περιβαλλοντικού αγαθού, ορίζεται η οικονομική αξία που προκύπτει ως ακολούθως (Διάγραμμα 8):

$\begin{aligned} \text{ολική οικονομική αξία} &= \text{αξία χρήσης} + \text{αξία μη χρήσης} \\ &= (\text{αξία χρήσης} + \text{αξία επιλογής}) + (\text{αξία κληροδοτήματος} + \text{αξία ύπαρξης}) \end{aligned}$

- Ως αξία χρήσης (use value) ενός περιβαλλοντικού αγαθού, καλείται «η οικονομική αξία, που προκύπτει από την πραγματική χρήση του αγαθού, όπως η πληρωμή εισιτηρίου για επίσκεψη πάρκου κ.ά., και την έμμεση χρήση του από τις υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει, όπως υπηρεσίες αναψυχής μιας λίμνης κ.ά.»
- Ως αξία μη χρήσης (non-use value) ενός περιβαλλοντικού αγαθού, καλείται το οικονομικό μέγεθος, το οποίο περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες αξιών:
  - Ως αξία επιλογής (option Value), νοείται «η προθυμία του ατόμου να διαθέσει ένα χρηματικό ποσό για να διατηρήσει ένα περιβαλλοντικό αγαθό, για το ενδεχόμενο μιας μελλοντικής χρήσης του».
  - Ως αξία κληροδοτήματος (bequest value), νοείται «η προθυμία του ατόμου να καταβάλει ένα χρηματικό ποσό, προκειμένου να διατηρήσει ένα αγαθό προς όφελος των μελλοντικών γενεών».
  - Ως αξία ύπαρξης (existence value), νοείται «το ποσό, που προτίθεται να καταβάλει κάποιος, προκειμένου να προστατεύσει απλώς ένα περιβαλλοντικό αγαθό, χωρίς να προσβλέπει στη χρησιμοποίησή του».

Διάγραμμα 8: Ολική Οικονομική Αξία περιβαλλοντικού αγαθού

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΔΠΜΣ ΕΜΠ *Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων* [37]

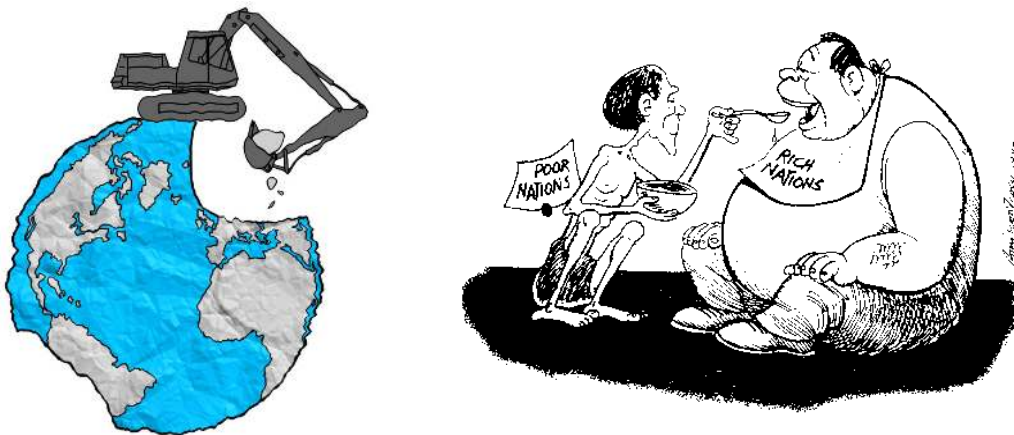
«Η περιβαλλοντική οικονομία στηρίζεται στην υπόθεση ότι, όλες οι λειτουργίες, που παρέχονται από το φυσικό περιβάλλον, έχουν μια οικονομική αξία, η οποία θα ήταν έκδηλη, εάν οι λειτουργίες ήταν ενταγμένες σε μια πραγματική αγορά» (Turner et al., 1994).

Το ζήτημα της ιδιοκτησίας των φυσικών πόρων και η διαφορά μεταξύ αξίας και τιμής των κοινόκτητων περιβαλλοντικών αγαθών αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες, που οδηγούν στην ύπαρξη εξωτερικών οικονομιών, καθιστώντας τους μηχανισμούς της αγοράς ανεπαρκείς να υπολογίσουν την ολική οικονομική αξία των περιβαλλοντικών αγαθών.

2.3.1 Κοινοκτημοσύνη Περιβαλλοντικών Αγαθών

Τα δικαιώματα ιδιοκτησίας των φυσικών πόρων αποτελούν ένα ζήτημα καθοριστικής σημασίας, καθώς αυτά επηρεάζουν την ένταση της χρήσης και της εκμετάλλευσης των πόρων από τους καταναλωτές τους. Σε αντίθεση με την ελεύθερη αγορά, όπου τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας αναφέρονται με σαφήνεια στα προνόμια και στους περιορισμούς για τη χρήση των πόρων⁴ (Βλάχου, 2001), οι φυσικοί πόροι, μεταξύ αυτών και οι υδατικοί, είθισται να χαρακτηρίζονται από αδιαιρετότητα στην κατανάλωση και να στερούνται της δυνατότητας του αποκλεισμού. Συνεπώς, σταδιακά, η κοινή ιδιοκτησία του φυσικού πόρου «χωρίς περιορισμό», οδηγεί σε απεριόριστη χρήση, υπερκατανάλωση, έως και σε πιθανή εξάντληση ή καταστροφή του διαθέσιμου πόρου. Από το γεγονός αυτό, αναδεικνύεται η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων ως επιτακτική ανάγκη, αλλά με ιδιαίτερη δυσκολία εφαρμογής, καθώς εξαρτάται από πλήθος επιμέρους παραγόντων.

Ο υπερπληθυσμός, η ατομική πλεονεξία, η ιδιοτέλεια και η έλλειψη συλλογικής συνείδησης, ο αμφίσημος ρόλος τους κράτους σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας, κατανομής και διάθεσης των δημοσίων αγαθών, η αναγκαιότητα κοινωνικής συνέργιας ή αμοιβαίου εξαναγκασμού, η τεχνολογική εξέλιξη και το ζήτημα της αυτάρκειας σε παγκόσμιο επίπεδο και σε συνδυασμό με την ελεύθερη πρόσβαση και τη διαχείριση των φυσικών πόρων έχουν αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού και ανάλυσης επανειλημμένως, όπως στο άρθρο «*The tragedy of the commons*» (Hardin, 1968), που αναλύει τη σύγκρουση μεταξύ ιδιωτικών συμφερόντων και δημοσίου (κοινού) οφέλους, κατά τη διεκδίκηση των πόρων.

Εικόνα 4,5: Η τραγωδία από την «κοινοκτημοσύνη» (ή μη) των φυσικών πόρων

Πηγή: <http://www.ed4wb.org/?p=73>, <http://ethicsoftheenvironment.wordpress.com/category/poorer-nations/>

Οι φυσικοί πόροι δεν αντιμετωπίζονται ενιαία παγκοσμίως, αλλά σε κάθε περίπτωση πλήττονται, είτε ως ελεύθερο και δημόσιο αγαθό από τον κίνδυνο υπερκμετάλλευσης, ελλείψει περιορισμών χρήσης και κατανάλωσης, είτε ως οικονομικό και ιδιωτικό αγαθό (ήτοι ως εμπόρευμα) από την πάγια τάση της ελεύθερης αγοράς για μεγιστοποίηση του πλεονάσματος του παραγωγού αντί του πλεονάσματος του καταναλωτή, καθώς τα οφέλη της εκμετάλλευσης συσσωρεύονται σε λίγους, ενώ το κόστος της κατανέμεται σε πολλούς.

⁴ *Καθολικότητα*: Όλοι οι πόροι έχουν τίτλους ατομικής ιδιοκτησίας που προσδιορίζουν τα προνόμια και τους περιορισμούς για τη χρήση των.

Δυνατότητα αποκλεισμού: Ο ιδιοκτήτης έχει το δικαίωμα της παρεμπόδισης τρίτων από το να ασκούν δικαιώματα ανάλογα με αυτά του ιδιοκτήτη.

Δυνατότητα μεταβίβασης: Τα δικαιώματα μπορούν να μεταβιβαστούν από τον ιδιοκτήτη σε τρίτους είτε στο σύνολό τους είτε μερικώς, όπως με πώληση ή ενοικίαση, αντίστοιχα.

Δυνατότητα επιβολής και κατοχύρωσης: Τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη εξασφαλίζονται από υπαρπαγή ή καταπάτηση από τρίτους.

Ο Ronald Harry Coase (1960) έλαβε Νόμπελ Οικονομίας, καθώς ανέπτυξε το θεώρημα «*The problem of Social Cost*», σχετικά με το άριστο επίπεδο ρύπανσης για την αντιμετώπιση της καταστροφής των περιβαλλοντικών πόρων: «σε περίπτωση ρύπανσης ενός πόρου ελεύθερης πρόσβασης, αν παραχωρηθεί το δικαίωμα ιδιοκτησίας σε οποιοδήποτε από τα δύο μέρη (αυτόν που ρυπαίνει ή αυτόν που υφίσταται τη ρύπανση) θα αναπτυχθεί αυτόματα ένας μηχανισμός συναλλαγής που θα οδηγήσει στο άριστο επίπεδο ρύπανσης», εφ' όσον:

- ο αριθμός των συναλλασσόμενων είναι μικρός, ούτως ώστε να υπάρξει δυνατότητα συνεύρεσης και καθορισμού του αντιτίμου,
- το κόστος διαπραγμάτευσης είναι μικρό, ούτως ώστε οι συναλλασσόμενοι να μην αποθαρρύνονται.

«Το θεώρημα υποστηρίζει ότι τα δικαιώματα δεν ανήκουν σε εκείνον στον οποίο τα παραχώρησε το δίκαιο, αλλά σε εκείνον που τα αξιολογεί (τα θέλει) περισσότερο και είναι πρόθυμος να τα αγοράσει (εάν μπορεί). Η αγορά καθορίζει την κατανομή των δικαιωμάτων, αλλά το δίκαιο μπορεί να επηρεάσει τη διανομή του πλούτου προσδιορίζοντας σε ποιον ανήκει καταρχήν το δικαίωμα». Ανεξαρτήτως κριτικής, «ο στόχος του θεωρήματος είναι να αναδείξει τη σημασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των περιβαλλοντικών πόρων και τη συμβολή του μηχανισμού της αγοράς στην αποδοτική χρήση τους» (Καλιαμπάκος & Δαμίγος, 2008).

Ωστόσο, οι ανωτέρω παραδοχές είναι δύσκολο να εφαρμοστούν στην πράξη, με συνέπεια να ενθαρρύνονται οι ρυπαίνουσες δραστηριότητες, που επιδεινώνουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση, καθώς συχνά είναι ανέφικτος, τόσο ο εντοπισμός, όσο και η είσπραξη προστίμων από τους υπευθύνους σε περίπτωση περιβαλλοντικών ζημιών.

2.3.2 Διαφορά Αξίας και Τιμής

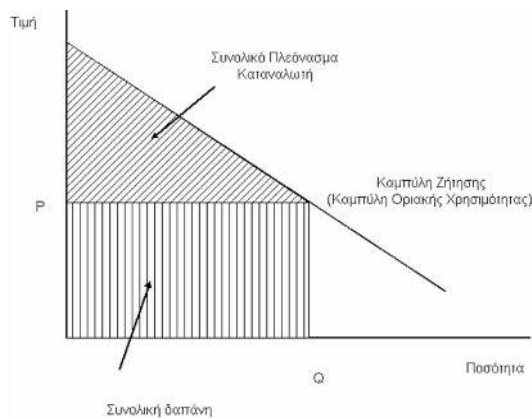
Σύμφωνα με τις αρχές της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας, η αξία ενός αγαθού εξαρτάται από την σπανιότητα και την χρησιμότητά του, ενώ αυτή η αξία αντανακλάται στην τιμή αγοράς του αγαθού, με συνέπεια, βάσει της ανωτέρω υπόθεσης, οικονομική αξία να μπορούν να έχουν μόνο τα αγαθά που διατίθενται στην αγορά.

Αντιθέτως, εφ' όσον τα περιβαλλοντικά αγαθά, οι υπηρεσίες περιβάλλοντος και τα δημόσια αγαθά εν γένει, δεν αποτελούν αντικείμενο συναλλαγής σε κάποια διαμορφωμένη αγορά, τότε θεωρούνται ως ελεύθερα αγαθά και δεν μπορούν να έχουν οικονομική αξία. Μόνο **υπό συνθήκες σπανιότητας**, όταν η προσφορά των περιβαλλοντικών αγαθών είναι περιορισμένη, σε σχέση με τη ζήτησή τους, τότε η αξία τους καθορίζεται από την τιμή τους, «που χρησιμεύει ως οδηγός για την κατανομή» τους «μεταξύ εναλλακτικών χρήσεων και κατευθύνει, θεωρητικά» τα αγαθά «στις χρήσεις που μεγιστοποιούν την απόδοση» των πόρων.

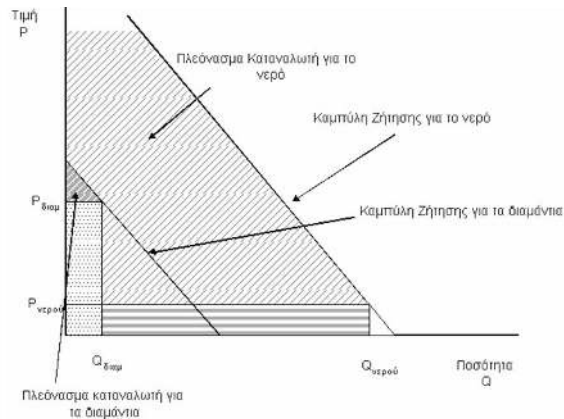
Οι Jules Dupuit (1844) και Alfred Marshall (1879), επεσήμαναν ότι η διαφορά μεταξύ αξίας και τιμής δεν εκφράζει το τι είναι πραγματικά πολύτιμο, καθώς ακόμα και τα αγαθά άνευ αγοραίας τιμής μπορεί να διαθέτουν οικονομική αξία.

Ο Adam Smith ανέλυσε τη διάκριση μεταξύ αξίας και τιμής, μέσω του παραδείγματος του παραδόξου του νερού και των διαμαντιών, επεξηγώντας τις δυο διαφορετικές (αντιστρόφως ανάλογες) εννοιολογικές προσεγγίσεις του όρου αξία, την *αξία χρήσης* ως τη «χρησιμότητα του αντικειμένου» και την *αξία ανταλλαγής* ως τη «δύναμη της αγοράς άλλων αγαθών από την κατοχή του αντικειμένου», και υποστηρίζοντας ότι: «Τα πράγματα που έχουν τη μέγιστη αξία χρήσης έχουν συχνά ελάχιστη ή καμία αξία ανταλλαγής (νερό) και αντίθετα αυτά που έχουν τη μέγιστη αξία ανταλλαγής έχουν συχνά ελάχιστη ή καμία αξία χρήσης (διαμάντια)» (Καλιαμπάκος & Δαμίγος, 2008).

Συνεπώς, η συνολική αξία ενός αγαθού προκύπτει από την αγοραία αξία του αγαθού σε συνδυασμό με το πλεόνασμα του καταναλωτή, το οποίο νοείται ως «η διαφορά μεταξύ των χρημάτων που δαπάνησε ο καταναλωτής βάσει της τιμής αγοράς (πραγματική δαπάνη) και των χρημάτων που θα ήταν διατεθειμένος να δαπανήσει βάσει της μέγιστης προθυμίας πληρωμής (συνολικό όφελος ή χρησιμότητα του προϊόντος για τον καταναλωτή)» (Διάγραμμα 9, 10).

Διάγραμμα 9: Πλεόνασμα του καταναλωτή

Διάγραμμα 10: Το παράδοξο του Smith

Πηγή: ΔΠΜΣ ΕΜΠ *Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων* [37]

2.3.3 Εξωτερικές Οικονομίες

Οι εξωτερικότητες εμφανίζονται, όταν ισχύουν οι εξής συνθήκες:

- οι ενέργειες ενός οικονομικού υποκειμένου A προκαλούν μεταβολή της ευημερίας ενός οικονομικού υποκειμένου B (θετικές ή αρνητικές):
  1. είτε όταν ο B (εάν μειώνεται η ευημερία του) δεν αποζημιώνεται από τον A,
  2. είτε όταν ο B (εάν αυξάνεται η ευημερία του) δεν πληρώνει τον A,
- το οικονομικό υποκείμενο B δεν έχει τη δυνατότητα με κάποιο τρόπο να ελέγξει ή να παρεμποδίσει τις ενέργειες του οικονομικού υποκειμένου A.

Οι εξωτερικές οικονομίες (external economies) ή θετικές εξωτερικές οικονομίες και οι εξωτερικές αντιοικονομίες (external diseconomies) ή αρνητικές εξωτερικές οικονομίες, προέρχονται από παραγωγούς και καταναλωτές, που επηρεάζουν άλλους παραγωγούς και καταναλωτές, και επειδή δεν μεταβάλλουν ούτε το συνολικό κόστος του παραγωγού, ούτε τη συνολική χρησιμότητα του καταναλωτή, δεν εντάσσονται στο μηχανισμό της αγοράς ως παράμετροι μεταβολής, ενώ διακρίνονται επιμέρους⁵:

- βάσει της κατεύθυνσης μεταβολής της ευημερίας σε:
  1. θετική μεταβολή της ευημερίας ή εξωτερικό όφελος,
  2. αρνητική μεταβολή της ευημερίας ή εξωτερικό κόστος,
- βάσει της δυνατότητας μεταβίβασής τους με τιμές σε:
  1. χρηματική, όταν το εξωτερικό κόστος ή όφελος μπορεί να εκφραστεί άμεσα σε χρηματικές μονάδες,
  2. τεχνολογική, όταν το εξωτερικό κόστος ή όφελος μπορεί να μετρηθεί σε φυσικές μονάδες ή να εκτιμηθεί σε ποιοτική κλίμακα,
- βάσει του είδους του αγαθού που προκαλεί την μεταβολή της ευημερίας:
  1. ως περιβαλλοντική, που διευκολύνεται από την απουσία δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των φυσικών πόρων, των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών,
  2. ως μη περιβαλλοντική.

Υπό ιδανικές συνθήκες «τέλειας» αγοράς, που δεν υφίσταται στην πράξη, η τιμή ενός προϊόντος προσδιορίζεται από το σημείο τομής των καμπυλών προσφοράς και ζήτησης.

Ως καμπύλη ζήτησης, νοείται «η οριακή προθυμία πληρωμής για το αγαθό».

Ως καμπύλη προσφοράς, νοείται «το οριακό κόστος παραγωγής του αγαθού».

Ως καμπύλη οριακού κοινωνικού κόστους, ορίζεται «όταν η καμπύλη του οριακού κόστους περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία του κόστους παραγωγής ενός αγαθού».

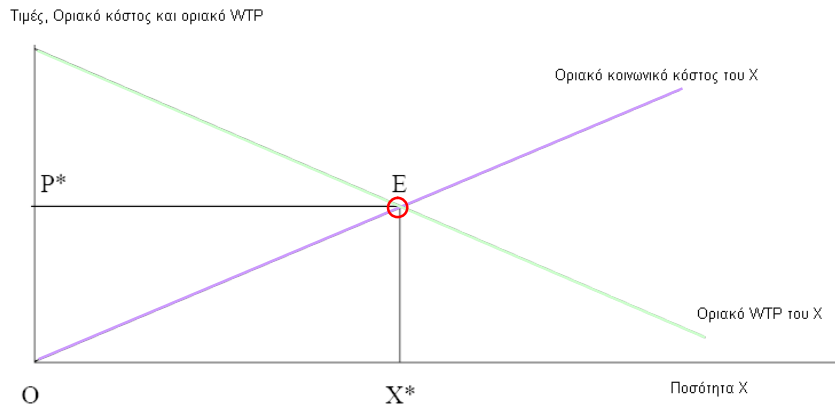
⁵ <http://www.survey.ntua.gr/enviro/6419/ee-4-06.pdf>

Ως τιμή αγοράς, ορίζεται το σημείο για το οποίο ισχύει ότι οριακό κοινωνικό κόστος ισούται με τη ζήτηση για το αγαθό (οριακή προθυμία πληρωμής).

Όπως παρατηρούμε, στο Διάγραμμα 11:

Ως σημείο ισορροπίας στην τιμή P^* και στην ποσότητα Q^* , ορίζεται το σημείο που ισχύει:

οριακό κοινωνικό κόστος του X = οριακή προθυμία για πληρωμή του X

Διάγραμμα 11: Σημείο ισορροπίας «τέλειας» αγοράς

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΔΠΜΣ ΕΜΠ *Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων* [37]

Η απουσία δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στα περιβαλλοντικά και σε άλλα δημόσια αγαθά και η ταύτιση της αξίας ενός αγαθού με την τιμή αγοράς του, που για τα περισσότερα περιβαλλοντικά αγαθά είναι μηδενική, έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία στρεβλώσεων, ήτοι εξωτερικών οικονομιών (ή εξωτερικότητων), στις οποίες οφείλεται η διαφορά μεταξύ ιδιωτικού και κοινωνικού κόστους, «αφού το οριακό κόστος παραγωγής δεν ενσωματώνει το πραγματικό κόστος που δημιουργείται στην κοινωνία κατά την παραγωγική διαδικασία».

Στην πραγματικότητα, το κόστος παραγωγής δεν επηρεάζεται μόνο από παράγοντες, που έχουν απευθείας σχέση με μια επιχείρηση που παράγει ένα προϊόν, αλλά και από εξωγενείς παράγοντες, όπως είναι οι δραστηριότητες άλλων επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα ή οι δημόσιες επενδύσεις του δημοσίου τομέα, που προκαλούν διεύρυνση ή συρρίκνωση της αγοράς, με αντίστοιχο όφελος ή κόστος για την επιχείρηση, ή όπως είναι οι κρατικές προσπάθειες, που προκαλούν βελτίωση ή επιδείνωση της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου, με αντίστοιχο πρόσθετο κοινωνικό όφελος ή κόστος για το σύνολο.

Συνεπώς, ως εξωτερικότητες, νοούνται, τόσο «τα σχετικά οφέλη μιας επιχείρησης, εξαιτίας της μείωσης του κόστους παραγωγής ή της αύξησης των εσόδων, όταν λόγω εξωτερικών επιδράσεων και ενεργειών άλλων επιχειρήσεων ή δημόσιων επενδύσεων διευρύνεται η αγορά για τα προϊόντα της ή όταν λόγω κρατικών προσπαθειών ορισμένα μέλη του κοινωνικού συνόλου απολαμβάνουν κάποιο όφελος, για το οποίο δεν πληρώνουν κάποιο χρηματικό ποσό ως αντιστάθμισμα», όσο και «οι σχετικές ζημιές μιας επιχείρησης, εξαιτίας αύξησης του κόστους παραγωγής ή μείωση των εσόδων, όταν λόγω εξωτερικών επιδράσεων και ενεργειών άλλων επιχειρήσεων ή δημόσιων επενδύσεων συρρικνώνεται η αγορά για τα προϊόντα της ή όταν λόγω κρατικών προσπαθειών επιδεινώνεται π.χ. η κατάσταση του νερού ποταμού που χρησιμοποιεί η επιχείρηση για δικές της ανάγκες από λύματα γειτονικών εργοστασίων που τον ρυπαίνουν κ.ά.»⁶.

Γενικά όμως, οι εξωτερικότητες συνήθως οδηγούν:

- σε ανεπαρκή κατανομή των πόρων και των παραγωγικών συντελεστών,
- σε μη ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων,
- σε μη αποδεκτές κοινωνικές λύσεις.

⁶ <http://www.euretirio.com/2010/06/exoterikes-oikonomies.html>

2.3.4 Θεωρητικό Πλαίσιο Αποτίμησης Αγαθών και Υπηρεσιών Περιβάλλοντος

Η περιβαλλοντική αποτίμηση ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας του οικοσυστήματος έχει ως στόχο την κοινωνική ευημερία, μέσω του προσδιορισμού της βέλτιστης ισορροπίας μεταξύ περιβαλλοντικής επιβάρυνσης και οφέλους από μια αναπτυξιακή δραστηριότητα, εκφράζοντας την ανωτέρω σχέση με οικονομικούς όρους, δηλαδή υπολογίζοντας την οικονομική αξία των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Μέσω αυτής της σύνθετης διαδικασίας οικονομικής αποτίμησης, επιχειρείται η εισαγωγή των περιβαλλοντικών συνιστωσών στις διαδικασίες αξιολόγησης, η εσωτερικοποίηση του εξωτερικού κόστους με τη συμβολή οικονομικών και νομικών ρυθμίσεων, αλλά και η επισήμανση της αξίας του ίδιου του περιβάλλοντος, η οποία εξαιτίας της μη συμμετοχής της στην αγορά, συχνά υποβαθμίζεται.

Η αποτίμηση της αξίας ενός περιβαλλοντικού αγαθού στηρίζεται «στις προτιμήσεις των ατόμων ως προς το περιβάλλον, σε σχέση με τη διάθεσή των ατόμων», είτε «να πληρώσουν, προκειμένου να απολαύσουν ένα περιβαλλοντικό αγαθό», είτε «να αποζημιωθούν, προκειμένου αποδεχθούν μια απώλεια ενός περιβαλλοντικού αγαθού», βάσει του κριτηρίου Pareto.

πρόθεση καταβολής Πληρωμής για Απόλαυση (Willingness to Pay-WTP)

VS

πρόθεση αποδοχής Αποζημίωσης για Απώλεια (Willingness to Accept-WTA)

Το ασθενές κριτήριο Pareto (Weak Pareto Optimum-WPO), ισχύει «μόνο εάν βελτιώνεται η θέση όλων των ατόμων που απαρτίζουν την κοινωνία», από μια δράση ή πολιτική που είναι κοινωνικά επιθυμητή, σε μια πλήρως ανταγωνιστική αγορά.

Το ισχυρό κριτήριο Pareto (Strong Pareto Optimum-SPO), ισχύει «μόνο εάν βελτιώνεται η θέση τουλάχιστον μερικών ατόμων που απαρτίζουν την κοινωνία, χωρίς να δυσχεραίνεται η θέση κανενός άλλου», από μια δράση ή πολιτική που είναι κοινωνικά επιθυμητή, σε μια πλήρως ανταγωνιστική αγορά.

Καθώς, υπό πραγματικές συνθήκες, η αγορά δεν είναι πλήρως ανταγωνιστική και από μια μεταβολή προκύπτουν, τόσο ωφελημένοι, όσο και ζημιωμένοι, σταδιακά, για τον πιο ακριβή και ρεαλιστικό υπολογισμό της περιβαλλοντικής αποτίμησης, εισήχθη η έννοια της συνάρτησης της κοινωνικής ευημερίας, που αξιολογεί πιο αναλυτικά και βάσει πολλαπλών παραμέτρων τα επίπεδα τις ωφέλειας που απολαμβάνουν τα άτομα.

Εξαιτίας της μη συμμετοχής των περιβαλλοντικών αγαθών στις αγορές, με συνέπεια τη δυσκολία αποτίμησης της οικονομικής αξίας τους, δεν είναι δυνατή η παρακολούθηση της οικονομικής συμπεριφοράς του καταναλωτή με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την αξία ανταλλαγής ή με την αξία χρήσης των περιβαλλοντικών αγαθών.

Ενδεικτικά, η εκτίμηση της αξίας ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας του οικοσυστήματος επιχειρείται μέσω της εφαρμογής εξειδικευμένων τεχνικών οικονομικής αποτίμησης, όπως:

- Μέθοδοι που χρησιμοποιούν Καμπύλη Ζήτησης (Demand Curve Approaches),
- Μέθοδοι που δεν χρησιμοποιούν Καμπύλη Ζήτησης και υπολογίζουν μόνο ένα μέρος της συνολικής αξίας του αγαθού (Non-demand Curve Approaches).

Επίσης, η προσέγγιση των προτιμήσεων της κοινωνίας, εις όσον αφορά το περιβάλλον, επιχειρείται μέσω της εφαρμογής εξειδικευμένων τεχνικών οικονομικής αποτίμησης, όπως:

- Μέθοδοι Αποκαλυπτόμενης Προτίμησης (Revealed Preference Methods) ή
  1. Μέθοδοι Πραγματικών Αγορών (Market-based Methods),
  2. Μέθοδοι Υποκατάστατων Αγορών (Surrogate Market Methods),

Μέθοδοι Έμμεσης Προτίμησης (Indirect Preference Methods), για την εκτίμηση της αξίας ενός περιβαλλοντικού αγαθού, μέσω προσέγγισης είτε της σχέσης μεταξύ περιβαλλοντικής επιβάρυνσης και κάποιας επίπτωσής της (dose-response), εξαιτίας της έλλειψης του εν λόγω αγαθού, είτε της προθυμίας για πληρωμή για την εκάστοτε επίπτωση:

1. *Μέθοδος Τιμής Αγοράς* ή πλεονάσματος καταναλωτή/παραγωγού (Market Pricing Method-MP), εφόσον το υπό εξέταση αγαθό εμπορεύεται, ως προϊόν, σε πραγματική αγορά,
  2. *Μέθοδος Συνάρτησης Παραγωγής* (Production Function Method-PF), εφόσον το υπό εξέταση περιβαλλοντικό αγαθό αποτελεί παραγωγικό συντελεστή μιας δραστηριότητας,
  3. *Μέθοδος Αποτρεπτικής Συμπεριφοράς* (Deterrent Behaviour Method-DB), για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την αξία ενός περιβαλλοντικού (ή κοινωνικού) αγαθού ή μιας υπηρεσίας περιβάλλοντος, βάσει των μέτρων που λαμβάνουν τα μέλη της κοινωνίας για να μειώσουν τους κινδύνους που σχετίζονται με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος,
  4. *Μέθοδος Κόστους Υγείας* (Cost of Illness Method-COI), για την αποτίμηση των επιπτώσεων στην ανθρώπινη υγεία (νοσηρότητα ή θνησιμότητα) από τη μη λήψη κατάλληλων μέτρων προστασίας, μέσω των εξόδων ιατρικής φροντίδας και των απολεσθέντων εσόδων λόγω αποχής από την εργασία αλλά και από άλλες δραστηριότητες.
  5. *Μέθοδος Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού* (Travel Cost Method-TC), είτε για την εκτίμηση της ψυχαγωγικής αξίας της επίσκεψης σε ένα χώρο αναψυχής με ελεύθερη είσοδο, είτε για την εκτίμηση της οικονομικής αξίας της επίσκεψης σε ειδικά οργανωμένους χώρους αναψυχής,
  6. *Μέθοδος Ωφελιμιστικής Αποτίμησης* (Hedonic Pricing-HP), για την αποτίμηση των περιβαλλοντικών συνιστωσών, μέσω αξιοποίησης δεδομένων από αγορές κατοικίας και εργασίας.
- *Μέθοδοι Δεδηλωμένης Προτίμησης* (Stated Preference Methods) ή *Μέθοδοι άμεσης προτίμησης* (Direct Preference Methods), για τον υπολογισμό της μη χρηστικής αξίας (non-use) ενός περιβαλλοντικού αγαθού, μέσω προσέγγισης των προτιμήσεων του καταναλωτή απευθείας για το ίδιο το υπό μελέτη αγαθό:
    1. *Μέθοδος Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης* (Contingent Valuation Method-CVM), για την εκτίμηση της οικονομικής αξίας ενός περιβαλλοντικού αγαθού, βάσει των εκφρασμένων προτιμήσεων των μελών μιας κοινωνίας,
    2. *Μέθοδος Μοντέλων Επιλογής* (Choice Modeling Method-CM), για την εκτίμηση της οικονομικής αξίας ενός περιβαλλοντικού αγαθού, βάσει των εκφρασμένων προτιμήσεων μιας κοινωνίας που χρησιμοποιούν παρόμοιες προσεγγίσεις,
    3. *Μέθοδος Μεταφοράς Οφέλους* (Benefit Transfer Method-BT), βάσει της μεταφοράς υφιστάμενων δεδομένων περιβαλλοντικής αποτίμησης για ένα δεδομένο πρόβλημα, από μια περιοχή με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε μια άλλη με παρόμοια χαρακτηριστικά.

Σημειώνουμε ότι, οι προαναφερθείσες μέθοδοι διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους ως προς τα απαιτούμενα δεδομένα, την πολυπλοκότητα των υπολογισμών και τη μετρούμενη αξία του αγαθού, η οποία καθορίζει και την καταλληλότητα της ενδεικνυόμενης μεθόδου σε συγκεκριμένες εφαρμογές (Καλιαμπάκος & Δαμίγος, 2008).

Επίσης, η κατηγοριοποίηση των ανωτέρω μεθόδων συχνά διαφέρει ανά φορά.

Η εφαρμογή των μεθόδων περιβαλλοντικής αποτίμησης μπορεί να λάβει χώρα, είτε:

- μόνο εκ των υστέρων (ex post), με σκοπό τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας μιας περιβαλλοντικής ρύθμισης ή με σκοπό τον καθορισμό μιας αποζημίωσης ή ρύθμισης για μια προκληθείσα περιβαλλοντική επιβάρυνση,
- τόσο εκ των υστέρων (ex post), όσο και εκ των προτέρων (ex ante), με σκοπό τη διευκόλυνση της λήψης αποφάσεων σχετικά με τα όποια μέτρα πολιτικής, ή με σκοπό την εκτίμηση ή αξιολόγηση της σκοπιμότητας περιβαλλοντικών ρυθμίσεων.

2.3.5 Οικονομική Διάσταση Υδατικών Πόρων

Η οικονομική διάσταση των υδατικών πόρων είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οικονομική αξία των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών που προσφέρονται από το οικοσύστημα, ενώ αποτελεί πεδίο επιστημονικής αντιπαράθεσης, ειδικά, εις όσον αφορά το χαρακτήρα του ύδατος ως αγαθού, ελεύθερου ή οικονομικού, δημόσιου ή ιδιωτικού.

Από τη μια πλευρά, κατά Barlow & Clarke (2002), υποστηρίζεται ότι «...το γλυκό νερό ανήκει στη γη και σε όλα τα είδη. Επομένως, δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί όπως τα προϊόντα που αγοράζονται και πωλούνται για την επίτευξη κέρδους...ο εφοδιασμός γλυκού νερού παγκοσμίως είναι...θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, και επομένως, αποτελεί συλλογική ευθύνη...». Παρά το γεγονός ότι, το νερό είναι ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη ύπαρξη, σήμερα, το νερό χαρακτηρίζεται ως **ελεύθερο και δημόσιο αγαθό**, υπό προϋποθέσεις, και συγκεκριμένα «όταν βρίσκεται στη φυσική του θέση», όπως συμβαίνει με μια λίμνη που προσφέρεται ως τοπίο ή/και υδροβιότοπος, με τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα, με τα ρέοντα ύδατα κ.ά., αποτελώντας «αγαθό κοινής ιδιοκτησίας (*res communis omnium*)» ή και «αντικείμενο δικαιωμάτων χρήσης (*usufructuary rights*), αλλά όχι δικαιωμάτων ιδιοκτησίας».

Από την άλλη πλευρά, κατά Baumann & Boland (1998), υποστηρίζεται ότι «...το νερό δεν διαφέρει από οποιοδήποτε άλλο οικονομικό αγαθό. Δεν είναι παρά μία ανάγκη όπως τα τρόφιμα, ο ρουχισμός, ή η κατοικία, τα οποία υπακούνε στους νόμους των οικονομικών...». Καθώς το νερό είναι σε πολλές περιοχές σε ανεπάρκεια, δεν παρέχεται πλέον δωρεάν μέσω φυσικών διεργασιών και συνήθως είναι απαραίτητη η διαμεσολάβηση τεχνικών υποδομών, τόσο μεταφοράς για λόγους εξασφάλισης της πρόσβασης σε αυτό, όσο και επεξεργασίας καθαρισμού για λόγους διασφάλισης της ποιοτικής του σύστασης. Συνεπώς, σήμερα, «όταν το νερό απομακρύνεται από τη φυσική του θέση» και λαμβάνεται από τον καταναλωτή μετά από παραγωγικές διαδικασίες μετασχηματισμού των παραγωγικών συντελεστών (φυσικοί πόροι, εργασία, κεφάλαιο), δηλαδή «με θυσίες άλλων πόρων», τότε το νερό αντιμετωπίζεται ως **οικονομικό και ιδιωτικό αγαθό**.

Βάσει της Διεθνούς Διάσκεψης για τα Ύδατα και το Περιβάλλον (26-31 Ιανουαρίου 1992, Δουβλίνο) υιοθετούνται ορισμένες βασικές αρχές, εις όσον αφορά τους υδατικούς πόρους. Ταυτοχρόνως ορίζεται, τόσο ότι «το νερό είναι πεπερασμένος και ευαίσθητος φυσικός πόρος, απαραίτητος για τη διατήρηση της ζωής, την ανάπτυξη και το περιβάλλον» και ότι «η διαχείριση του νερού πρέπει να βασίζεται στην αρχή της συμμετοχής», γεγονός που αναγνωρίζει τη σημασία του νερού ως πόρου απαραίτητου για την ανθρώπινη επιβίωση, όσο και ότι «το νερό έχει οικονομική αξία σε όλες τις ανταγωνιστικές μεταξύ τους χρήσεις και πρέπει να αναγνωριστεί ως οικονομικό αγαθό», γεγονός που συνεπάγεται την κατανάλωση του νερού υπό την προϋπόθεση της πληρωμής (Καλιαμπάκος & Δαμίγος, 2008).

Παρά όμως τις αντιθέσεις «εν τοις όροις», το νερό, είτε ως ελεύθερο και δημόσιο αγαθό, είτε ως οικονομικό και ιδιωτικό αγαθό, κινδυνεύει από την αλόγιστη χρήση με υπαρκτό τον κίνδυνο ρύπανσης των υδατικών αποδεκτών και εξάντλησης των υδατικών αποθεμάτων.

Οι χρήσεις του νερού είναι ποικίλες και διακρίνονται επιμέρους (Μάλλιος, 2005):

- ως προς την κατανάλωση σε:
  1. καταναλωτικές χρήσεις (γεωργία, βιομηχανία, άρδευση, ύδρευση κ.ά.),
  2. μη καταναλωτικές χρήσεις (παραγωγή ενέργειας, αναψυχή κ.ά.),
- ως προς τον τόπο χρήσης σε:
  1. χρήσεις εκτός ροής (γεωργία, βιομηχανία κ.ά.),
  2. χρήσεις εντός ροής (παραγωγή ενέργειας, διάθεση αποβλήτων κ.ά.),
- ως προς τον οικονομικό χαρακτήρα σε:
  1. χρήσεις με το νερό ως ενδιάμεσο αγαθό (γεωργία, βιομηχανία, ενέργεια κ.ά.),
  2. χρήσεις με το νερό ως τελικό αγαθό (ύδρευση, αναψυχή κ.ά.).

Το γεγονός αυτό αναδεικνύει την ιδιαίτερη σημασία και τη συνολική οικονομική αξία του νερού ως περιβαλλοντικού αγαθού, το οποίο διαθέτει ταυτοχρόνως:

- αξία χρήσης, με άμεση και έμμεση αξία χρήσης,
- αξία μη-χρήσης, με αξία ύπαρξης και κληροδοτήματος,
- αξία μελλοντικής χρήσης.

Συνεπώς, σε κάθε περίπτωση, οι υδατικοί πόροι χρίζουν εν γένει προστασίας, με ανάγκη άσκησης ολοκληρωμένης πολιτικής προσέγγισης και λήψης κατάλληλων μέτρων, εις όσον αφορά την ορθολογική διαχείριση και την τιμολόγησή τους, ώστε να διασφαλιστεί η μελλοντική διαθεσιμότητα των πόρων στο επιθυμητό ποιοτικό και ποσοτικό επίπεδο.

Προς αυτή την κατεύθυνση, βάσει της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, που ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το Ν.3199/2003, όπως προαναφέραμε, επεχειρήθη η ανάκτηση του πλήρους κόστους υπηρεσιών νερού, μέσω συνδυασμού του οικονομικού κόστους με νέες έννοιες, όπως είναι το κόστος των φυσικών πόρων και το περιβαλλοντικό κόστος, δίχως όμως η διάκριση μεταξύ των νεοεισαχθεισών εννοιών να είναι πάντα εύκολη.

Ως οικονομικό κόστος, νοείται το σύνολο των «χρηματοοικονομικών εξόδων που είναι απαραίτητα για τη συλλογή, τη μεταφορά, την επεξεργασία και τη διανομή του νερού».

Ως κόστος φυσικών πόρων ή κόστος ευκαιρίας, νοείται «η απώλεια οφέλους που υφίστανται διάφορες χρήσεις λόγω της μείωσης των διαθέσιμων υδατικών πόρων σε μεγαλύτερο βαθμό από το φυσικό ρυθμό ανανέωσης τους» (WATECO, 2002), ή εναλλακτικά «το κόστος ευκαιρίας της κατανομής του νερού, υπό συνθήκες έλλειψης, στις επιμέρους χρήσεις και ισούται με τη διαφορά της οικονομικής αξίας της υφιστάμενης χρήσης (σήμερα και στο μέλλον) και της οικονομικής αξίας της καλύτερης εναλλακτικής χρήσης» (DG ECO 2, 2004).

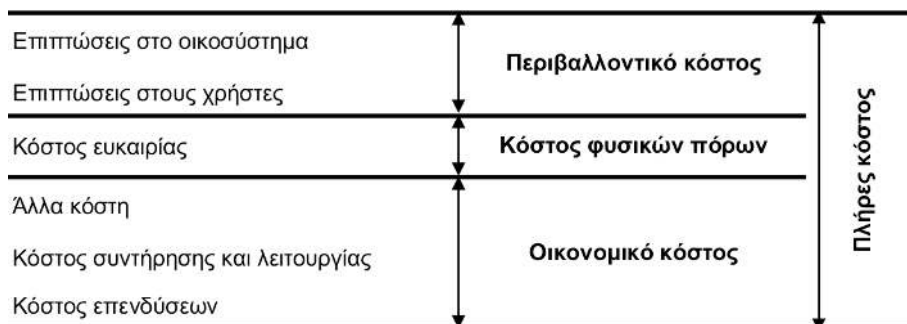
Το κόστος φυσικών πόρων προκαλείται από αναποτελεσματική ποιοτική και ποσοτική κατανομή του νερού μεταξύ των διαφορετικών του χρήσεων (στο παρόν και στο μέλλον).

Ως περιβαλλοντικό κόστος, νοείται «η οικονομική ζημιά που επιφέρουν οι διάφορες χρήσεις του νερού στο οικοσύστημα και στους χρήστες του οικοσυστήματος» (WATECO, 2002), ή εναλλακτικά ο όρος περιβαλλοντική ζημιά επεξηγείται και διαχωρίζεται σε «ζημιά στο οικοσύστημα που αναφέρεται στις αξίες μη-χρήσης» και σε «ζημιά στους χρήστες που αναφέρεται στις αξίες χρήσης» (DG ECO 2, 2004).

Το περιβαλλοντικό κόστος προκαλείται, είτε στο περιβάλλον, είτε σε χρήσεις των υδατικών πόρων, από εναλλακτικές (ήτοι ανταγωνιστικές) χρήσεις.

Ως συνολικό οικονομικό κόστος, νοείται «το άθροισμα του οικονομικού κόστους, του κόστους ευκαιρίας και των εξωτερικότητων στους χρήστες».

Ως πλήρες κόστος υπηρεσιών υδατικών πόρων, νοείται «το άθροισμα του οικονομικού κόστους, του κόστους ευκαιρίας, των εξωτερικότητων στους χρήστες και των εξωτερικότητων στο οικοσύστημα» (Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12: Οι συνιστώσες του συνολικού κόστους των υπηρεσιών ύδατος
 Πηγή: ΔΠΜΣ ΕΜΠ Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων [37]

2.3.6 Αποτίμηση Αξίας Υγροτόπου

Τα περιβαλλοντικά αγαθά και οι υπηρεσίες ενός χώρου πρασίνου, μιας λίμνης ή ενός ποταμού παρέχονται, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, σε μηδενική τιμή, με ελεύθερη είσοδο, γεγονός που καθιστά δύσκολη την περιβαλλοντική αποτίμηση ενός αντίστοιχου φυσικού περιβάλλοντος μέσω της διαμόρφωσης καμπυλών ζήτησης και αξιολόγησης της οικονομικής τους αξίας με μηχανισμούς αγοράς.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυσκολίας έκφρασης της συνολικής οικονομικής αξίας ενός υγροτόπου (ή υδροβιότοπου) σε αγοραίες τιμές, αποτελεί η τυπική διαδικασία της ετήσιας μίσθωσης μιας λιμνοθάλασσας από εταιρεία, που ασχολείται με την αλιεία, προς ένα ελάχιστο αντίτιμο, και όχι βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφών, όπως είναι η μέθοδος της εκτατικής υδατοκαλλιέργειας σε υφάλμυρα ύδατα, που θεωρείται ότι, συμβάλλει στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς στις παράκτιες ζώνες⁷ της Μεσογείου.

Για όσο διάστημα, το κόστος παραγωγής της εταιρείας, που περιλαμβάνει τη φθνή εκμίσθωση και τα αλιευτικά εργαλεία, διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα, ο ιδιώτης επενδυτής συχνά προτιμά τη βραχυπρόθεσμη απόδοση που του προσφέρει η εντατική εκμετάλλευση (με κίνδυνο πιθανής εξάντλησης) του διαθέσιμου υδατικού πόρου. Σε αυτή την περίπτωση, η εταιρεία επιλέγει να μην ενδιαφέρεται για την ορθολογική διαχείριση του φυσικού πόρου, γεγονός που θα εξασφάλιζε μακροπρόθεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας υπό όρους αειφορίας και θα διασφάλιζε τη μελλοντική διατήρηση του υγροτόπου.

Εικόνα 6: Εντατικές θαλασσοκαλλιέργειες (Κίνα)

Πηγή: UNEP GPA (2007) <http://www.unep.ch/regionalseas/main/hpoll.html>

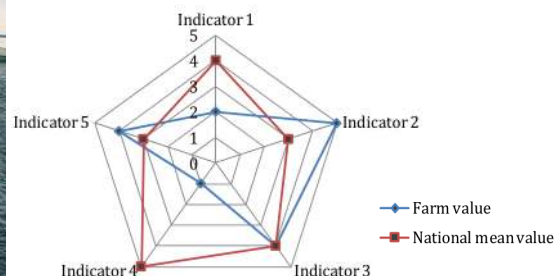

Εικόνα 7: Μόλυνση θαλάσσιου περιβάλλοντος

Εικόνα 8: Εκτατικές υδατοκαλλιέργειες (Ιταλία)

Πηγή: FAO (2013) [115]

Εικόνα 9: Αξία υγροτόπου (οικονομική / ηθική)

⁷ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/aquaculture/aquaculture_methods/index_el.htm

Συνεπώς, οι ανεξέλεγκτες χερσαίες και θαλάσσιες δραστηριότητες στον παράκτιο χώρο και η έλλειψη πληροφόρησης, η άγνοια ή και η αδιαφορία περί των συνολικών δομικών και λειτουργικών αξιών μιας λιμνοθάλασσας εκ μέρους της Πολιτείας, αλλά και εκ μέρους του εκάστοτε ιδιώτη επενδυτή, ελαχιστοποιούν τη ζήτηση, την τιμή του ενοικίου, την παραγωγικότητα, αλλά και την πιθανότητα διατήρησης των περιβαλλοντικών αγαθών και των υπηρεσιών περιβάλλοντος του υγροτόπου για τις μελλοντικές γενεές.

Ενδεικτικά, η περιβαλλοντική αποτίμηση της αξίας ενός υγροτόπου συνδυάζεται με τη Μέθοδο Πειραμάτων Επιλογής (Choice Experiment Method-CE) (Lancaster, 1966).

Η μέθοδος βασίζεται σε δεδομένα από έρευνες, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον προσδιορισμό της οικονομικής αξίας, σχεδόν, κάθε περιβαλλοντικού αγαθού και υπηρεσίας. Υπό την προϋπόθεση ότι, *«κάθε αγαθό μπορεί να προσδιοριστεί ως το σύνολο των χαρακτηριστικών του και των επιπέδων που τα χαρακτηριστικά αυτά παίρνουν»* και *«η απόφαση αγοράς στηρίζεται στα επιμέρους χαρακτηριστικά παρά στο αγαθό ως σύνολο»*, τότε η αξία χρήσης, η αξία μη-χρήσης και η συνολική αξία ενός πόρου να μπορεί να μετρηθεί.

Η συγκεκριμένη μέθοδος επεξεργάζεται συνεντεύξεις του πληθυσμού που αντλεί αξίες από την παροχή του αγαθού, μέσω ερωτηματολογίων, για τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών. Στους ερωτώμενους παρουσιάζεται μια σειρά εναλλακτικών σεναρίων πολιτικής πρωτοβουλίας με διαφορετικό αντίκτυπο (μηδενικό, χαμηλό, μεσαίο, υψηλό) σε σχέση με την υφιστάμενη κατάσταση και καλούνται να δηλώσουν την προτίμησή τους μεταξύ αυτών των διαφορετικών εκδοχών. Από τους ερωτώμενους δεν ζητείται να δηλώσουν την χρηματική τους αποτίμηση, αλλά αντ'αυτού οι αξίες εικάζονται από τις επιλογές τους. Οι κύριες οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται μέσα ή πλησίον του υγροτόπου, όπως η γεωργία, η αλιεία, η δασοκομία κ.ά., οι ιδιότητες και τα επίπεδα διαχείρισης του υγροτόπου, όπως η βιοποικιλότητα, η έρευνα, η εκπαίδευση κ.ά., η διαφορά μεταξύ της ευημερίας υπό το καθεστώς του κάθε επιμέρους σεναρίου, το πλεόνασμα μεταξύ των σεναρίων και τα εκτιμώμενα κόστη εφαρμογής λαμβάνονται υπόψη *«προκειμένου να υπολογιστούν οι τιμές των αλλαγών σε διάφορες οικολογικές, κοινωνικές και οικονομικές λειτουργίες που παρέχει ο υγρότοπος στο κοινωνικό σύνολο»*.

Επίσης, η περιβαλλοντική αποτίμηση της αξίας ενός υγροτόπου συνδυάζεται και με τη Μέθοδο Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού (Travel Cost Method-TC).

Η μέθοδος βασίζεται στην υπόθεση ότι, το κόστος επίσκεψης στον χώρο αναψυχής, όπως είναι τα μεταφορικά έξοδα με καύσιμα, διόδια κ.ά., αντανakλά, κατά κάποιο τρόπο, την ψυχαγωγική αξία του χώρου.

Η συγκεκριμένη μέθοδος επεξεργάζεται συνεντεύξεις των επισκεπτών του χώρου, μέσω ερωτηματολογίων, για τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών, εις όσον αφορά *«την περιοχή από την οποία προέρχονται οι επισκέπτες, το μέσο με το οποίο ταξιδεύουν, το κόστος ταξιδιού τους, την χρονική διάρκεια του ταξιδιού, τις εναλλακτικές επιλογές που έχουν κ.ά.»*. Βάσει των παρατηρήσεων, προκύπτει η *«καμπύλη ζήτησης»* για τον χώρο αναψυχής, η οποία συνήθως έχει αρνητική κλίση, δεδομένου ότι, *«η αύξηση της απόστασης από τον χώρο αναψυχής προκαλεί, εξαιτίας του αυξανόμενου κόστους, τη μείωση των επισκέψεων, με κρίσιμα σημεία, όπως (είναι) η επίδραση χρόνου ταξιδιού και χρόνου παραμονής στον χώρο αναψυχής, η επίδραση εναλλακτικών τοποθεσιών, η επιλογή σημείου αφετηρίας του επισκέπτη, οι επισκέπτες με χαμηλό ή και με μηδενικό κόστος ταξιδιού, η αδυναμία υπολογισμού της αξίας μη-χρήσης και η δυνατότητα εφαρμογής μόνο ex post»*.

Καθώς οι μέθοδοι περιβαλλοντικής αποτίμησης εξελίσσονται και τα αποτελέσματά τους βελτιώνονται σε ακρίβεια, μπορούν να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω, τόσο για τη χάραξη πιο αποτελεσματικών πολιτικών, όσο και για την εφαρμογή πιο ορθολογικών σχεδίων διαχείρισης και δράσεων προστασίας των εναπομείναντων φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ενισχύοντας παράλληλα τη συλλογική και την ατομική οικολογική συνείδηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Παράκτια και Μεταβατικά Υδατικά Οικοσυστήματα

3.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Υδατικών Οικοσυστημάτων

Στα όρια του χερσαίου και του θαλάσσιου περιβάλλοντος εμφανίζεται ένα μωσαϊκό οικοσυστημάτων, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο οικολογικό και οικονομικό ενδιαφέρον. Ειδικότερα, βάσει της μελέτης περίπτωσης της εργασίας μας, πρόκειται να προσεγγίσουμε εννοιολογικά τα παράκτια οικοσυστήματα της Μεσογείου, που αντιπροσωπεύονται κυρίως από τους υγροτόπους, τις αμμοθίνες, τις αμμόδεις ή βραχώδεις ακτές, τους θαλάσσιους κρημνούς, τα παραλιακά δάση, τους θαμνώνες και τις βιοκοινωνίες νησιωτικού χαρακτήρα, όντας το ενδιαίτημα σπανίων ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και μεταναστευτικής ορνιθοπανίδας, λόγω ειδικών μικροκλιματικών, τοπογραφικών και εδαφικών συνθηκών.

Ως *οικοσύστημα*, νοείται «κάθε σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος που δρουν σε ορισμένο χώρο και βρίσκονται σε αλληλεπίδραση μεταξύ τους» (N.1650/1986), υπό την προϋπόθεση ότι «υπάρχει κάποιο είδος ορίου (*boundary*) που το διαχωρίζει από άλλα συστήματα, ανεξάρτητα αν πρόκειται για ένα “μικρόκοσμο” που έχει χαρακτηριστικά περισσότερα από το άθροισμα των συνιστωσών του ή είναι απλά μια συνάθροιση κοινότητων και αβιοτικών παραγόντων», με δύο σημαντικά χαρακτηριστικά, τη ροή ενέργειας και ύλης (Παναγιωτίδης & Χατζημήτρος, 2004).

Τα οικοσυστήματα διακρίνονται σε χερσαία και υδατικά.

Τα υδατικά οικοσυστήματα διακρίνονται σε υπόγεια και επιφανειακά.

Ως *υπόγεια ύδατα*, νοείται «το σύνολο των υδάτων που βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια του εδάφους στη ζώνη κορεσμού και σε άμεση επαφή με το έδαφος ή το υπέδαφος» (N.3199/2003).

Ως *επιφανειακά ύδατα*, νοούνται «τα εσωτερικά ύδατα, εκτός των υπόγειων υδάτων, τα μεταβατικά και τα παράκτια ύδατα. Στα επιφανειακά ύδατα περιλαμβάνονται και τα χωρικά ύδατα για τη χημική τους κατάσταση» (N.3199/2003).

Τα επιφανειακά υδατικά οικοσυστήματα διακρίνονται στους εξής επιμέρους τύπους:

- οικοσυστήματα αλμυρού ή υφάλμυρου νερού (ήτοι παράκτιων και μεταβατικών υδάτων):
  1. θάλασσες (*seas*),
  2. λιμνοθάλασσες (*lagoons*) και εκβολικά συστήματα (*estuaries*).
- οικοσυστήματα γλυκού νερού (ήτοι εσωτερικών υδάτων):
  1. στάσιμα ύδατα (λίμνες),
  2. ρέοντα ύδατα (ποταμοί, χείμαρροι).
- υγρότοποι (περιοχές εντός και πέριξ των ανωτέρω υδατικών οικοσυστημάτων).

Ως *παράκτια ύδατα*, νοούνται «τα επιφανειακά ύδατα που βρίσκονται στην πλευρά της ξηράς μιας γραμμής, κάθε σημείο της οποίας βρίσκεται σε απόσταση ενός ναυτικού μιλίου προς τη θάλασσα από το πλησιέστερο σημείο της γραμμής βάσης από την οποία μετράται το εύρος των χωρικών υδάτων, και τα οποία, κατά περίπτωση, εκτείνονται μέχρι του απώτερου ορίου των μεταβατικών υδάτων» (N.3199/2003).

Ως *μεταβατικά ύδατα*, νοούνται «τα συστήματα επιφανειακών υδάτων κοντά σε στόμια εκβολής ποταμών, τα οποία είναι εν μέρει αλμυρά λόγω της γεινιάσής τους με παράκτια ύδατα, αλλά τα οποία επηρεάζονται ουσιαστικά από ρεύματα γλυκών υδάτων» (N.3199/2003).

Τα παράκτια και μεταβατικά υδατικά οικοσυστήματα εξασφαλίζουν το ~10-30% της συνολικής αλιευτικής παραγωγής της Μεσογείου, ενώ πρέπει να προστεθούν σε αυτό η συλλογή βρώσιμων ασπονδύλων και οι υδατοκαλλιέργειες. Τα εν λόγω οικοσυστήματα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο ως ζώνες ανάπτυξης των πρώιμων βιολογικών σταδίων πολλών θαλάσσιων οργανισμών και του γόνου ψαριών με μεγάλη σημασία για την αλιεία.

Ως εσωτερικά ύδατα, νοείται «το σύνολο των στάσιμων ή των ρεόντων επιφανειακών υδάτων και όλα τα υπόγεια ύδατα, τα οποία βρίσκονται προς την πλευρά της ξηράς σε σχέση με τη γραμμή βάσης, από την οποία μετράται το εύρος των χωρικών υδάτων» (Ν.3199/2003).

Ως θάλασσα, νοείται «το σύνολο των αλμυρών τμημάτων της υδρόσφαιρας, τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους και καλύπτουν τα 7/10 της επιφάνειας του πλανήτη».

Ως λιμνοθάλασσες, νοούνται «οι παράκτιες υδατοσυλλογές με ήρεμα και αβαθή νερά που επικοινωνούν με τη θάλασσα μέσω στενών διαύλων. Οι λιμνοθάλασσες σχηματίζονται είτε στις εκβολές ποταμών είτε σε κοραλλιογενείς υφάλους». Ο σχηματισμός τους εξαρτάται κυρίως από τα θαλάσσια ρεύματα, τα οποία διευθετούν τα φερτά υλικά ενός ποταμού παράλληλα προς την ακτογραμμή, δημιουργώντας αμμολουρίδες και αμμώδεις φραγμούς, που με την πάροδο του χρόνου απομονώνουν μια θαλάσσια περιοχή από την ανοικτή θάλασσα, υπό την προϋπόθεση ότι, η διαβρωτική ικανότητα της θάλασσας παραμένει χαμηλή και ότι, απουσιάζουν οι ισχυρές παλίρροιες. Τα ψάρια των λιμνοθαλασσών διακρίνονται σε:

- μη μεταναστευτικά ψάρια, που περνούν όλη τους τη ζωή μέσα στη λιμνοθάλασσα,
- σε μεταναστευτικά ψάρια, που επισκέπτονται τη λιμνοθάλασσα (συνήθως για να γεννήσουν τ' αυγά τους) και επιστρέφουν κατόπιν στη θάλασσα.

Στη Μεσόγειο, η «φάση της λιμνοθάλασσας» είναι ο γενικός κανόνας για τα νεαρά άτομα όλων των θαλασσιών ειδών ψαριών (Παναγιωτίδης & Δημητρακόπουλος, 1999).

Οι λιμνοθάλασσες ως χώροι επαφής αλμυρών και γλυκών νερών, καλύπτουν το ~10% της παγκόσμιας ακτογραμμής, όντας θέσεις μεγάλης οικολογικής και οικονομικής αξίας.

Η μεγάλη **οικολογική αξία** των λιμνοθαλασσών οφείλεται πρωτίστως στο σταδιακό αποκλεισμό των υδάτων τους, από τα σημεία επικοινωνίας με τη θάλασσα μέχρι τα πλέον απομακρυσμένα σημεία προς την ενδοχώρα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια μεγάλη ποικιλία ενδιαιτημάτων για πλήθος φυτικών και ζωικών ειδών. Συνεπώς, καθώς οι υδρολογικοί παράγοντες ελέγχουν το βαθμό ανταλλαγής που έχει η ανοικτή θάλασσα με τις διάφορες ζώνες της λιμνοθάλασσας, παράλληλα ρυθμίζουν και τη βιολογική οργάνωση της λιμνοθάλασσας, με αποτέλεσμα «οι λιμνοθάλασσες (να) χαρακτηρίζονται συνήθως από πλούσιο βένθος και πλαγκτό⁸, παρουσία υδροχαρών φυτών στις όχθες, όπου βρίσκουν καταφύγιο και τροφή πολλά είδη ψαριών, αμφιβίων, ερπετών, εντόμων και μικρών θηλαστικών. Εντάσσονται συνήθως σε ευρύτερα δελταϊκά συστήματα και συνδυάζονται με παροδικές υδατοσυλλογές γλυκού νερού, καλαμιώνες, αλμυρά έλη κ.ά., συγκροτώντας υγροτόπους που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα πλούσια πανίδα και χλωρίδα».

Η μεγάλη **οικονομική αξία** των λιμνοθαλασσών διαμορφώνεται σταδιακά, κυρίως μετά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, καθώς έως τότε, «οι λιμνοθάλασσες-και ιδιαίτερα οι Μεσογειακές- αποτελούσαν χώρους μειωμένου οικονομικού ενδιαφέροντος, λόγω της ελονοσίας που μάστιζε τις γύρω περιοχές και επειδή η μόνη εφικτή αναπτυξιακή δραστηριότητα ήταν η εκτακτική υδατοκαλλιέργεια (*valicultura*)», με συνέπεια αποξήρανση του ~50-90% των μεσογειακών λιμνοθαλασσών και την απόδοσή τους κυρίως στη γεωργία. «Η ανάπτυξη νέων τεχνικών υδατοκαλλιεργειών οδήγησε σε εντατικές και ημιεντατικές μορφές εκμετάλλευσης του ενάλιου πλούτου των λιμνοθαλασσών, που παρουσιάζουν μεγάλο οικονομικό ενδιαφέρον και είναι, ως ένα βαθμό, συμβατές με την διατήρηση της οικολογικής αξίας των λιμνοθαλασσών».

Ωστόσο, πέραν της αποξήρανσης, οι λιμνοθάλασσες κινδυνεύουν από πλήθος φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων υποβάθμισης, που διαταράσσουν το ιζηματολογικό ισοζύγιο τους, όπως η διάβρωση, τα σκουπίδια, τα υγρά απόβλητα, ο θόρυβος, η εισαγωγή ξενικών ειδών κ.ά. Ενδεικτικά, η διευθέτηση της ροής των ποταμών, με την κατασκευή φραγμάτων, οδηγεί στη μείωση των φερτών υλικών στην εκβολή, με συνέπεια η δυναμική

⁸ Ως βένθος, νοούνται οι «οργανισμοί του βυθού».

Ως πλαγκτόν, νοούνται οι «οργανισμοί που μεταφέρονται παθητικά, από τα ρεύματα».

Ως νηκτό, νοούνται οι «οργανισμοί που κολυμπούν ενεργητικά».

ισορροπία μεταξύ προσφοράς από τον ποταμό και διευθέτησης από τη θάλασσα να καταρρέει, τότε οι υφιστάμενες αμμολουρίδες διαβρώνονται και η λιμνοθάλασσα μετατρέπεται σταδιακά σε κόλπο, χάνοντας τα ιδιαίτερα φυσικά και βιολογικά χαρακτηριστικά της. «Το φαινόμενο αυτό είναι πολύ συχνό στις Μεσογειακές λιμνοθάλασσες και αντιμετωπίζεται συνήθως με έργα προστασίας των αμμολουρίδων από τη διάβρωση. Η διατήρηση όμως των λιμνοθαλασσών της Γης, ως σημείων ιδιαίτερου οικονομικού και οικολογικού ενδιαφέροντος, δεν εξασφαλίζεται με εκ των υστέρων διορθωτικές παρεμβάσεις, αλλά με ορθολογικό σχεδιασμό της αξιοποίησης των ευρύτερων λεκανών απορροής, στις οποίες εντάσσονται και οι λιμνοθάλασσες» (Παναγιωτίδης & Δημητρακόπουλος, 1999).

Ως λίμνες, νοούνται «υδατοσυλλογές, συνήθως μεγάλων διαστάσεων, που καταλαμβάνουν μια ενδοηπειρωτική λεκάνη. Οι λίμνες είναι γεωμορφολογικές οντότητες με αρχή, εξέλιξη και τέλος μέσα στον γεωλογικό χρόνο. Οι λίμνες περιέχουν συνήθως γλυκό νερό. Σε ξηρά όμως κλίματα, που χαρακτηρίζονται από ελάχιστα κατακρημνίσματα και μεγάλη εξάτμιση, η περιεκτικότητα των νερών των λιμνών σε άλατα μπορεί να υπερβαίνει κατά πολύ εκείνη της θάλασσας (αλμυρές λίμνες)», ήτοι «το σύστημα στάσιμων εσωτερικών επιφανειακών υδάτων» (N.3199/2003).

Ως ποταμός, νοείται «ένα υδάτινο ρεύμα με μόνιμη ροή», ήτοι «το σύστημα εσωτερικών υδάτων, το οποίο ρέει, κατά το μεγαλύτερο μέρος του, στην επιφάνεια του εδάφους, αλλά το οποίο μπορεί, για ένα μέρος της διαδρομής του, να ρέει και υπογείως» (N.3199/2003).

Ως χείμαρρος, νοείται «ένα ρεύμα παροδικής (εφήμερης) ροής».

Οι βροχοπτώσεις αποτελούν έναν από τους κύριους παράγοντες που καθορίζουν τη ροή, με συνέπεια οι εποχικές τους διακυμάνσεις να καθορίζουν το υδρολογικό καθεστώς (υδρολογική δίαιτα) των ποταμών. Τα ρέοντα ύδατα, στη διάρκεια της γεωλογικής ιστορίας τους, βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση με τη λιθόσφαιρα, είτε διαβρώνοντας, είτε αποθέτοντας υλικά. Τα στάδια της επιφανειακής διάβρωσης διακρίνονται επιμέρους σε στάδια νεότητας, ωριμότητας και γήρατος.

Ως υδρογραφικό δίκτυο, νοείται «ένα σύνολο επιφανειακών ρευμάτων νερού (ποταμών, χείμαρρων κ.ά.), που συνδέονται μεταξύ τους με καθορισμένο τρόπο και δημιουργούν συγκεκριμένους τύπους απορροής» (Μοντεσάντου, 1999).

Ως υγρότοποι ή υγροβιότοποι, νοούνται «περιοχές του πλανήτη, (όπου) το έδαφος είναι κορεσμένο με νερό ή καλύπτεται από αβαθές στρώμα νερού και τουλάχιστον κατά περιόδους η βλάστηση χαρακτηρίζεται από υδρόφυτα, δηλαδή φυτά που έχουν προσαρμοστεί να ζουν στο νερό» (Παναγιωτίδης & Δημητρακόπουλος, 1999). Οι υγρότοποι ταξινομούνται:

- ως τεχνητοί υγρότοποι, οι οποίοι νοούνται ως «το σύστημα επιφανειακών υδάτων που δημιουργείται από ανθρώπινη δραστηριότητα» (N.3199/2003) και σχετίζονται με ανθρώπινες παρεμβάσεις στη φύση, όπως είναι τα φράγματα, οι εκσκαφές για την εξόρυξη υλικών από τη γη (λατομεία, αλατορυχεία κ.ά.), και οι ειδικές καλλιέργειες (ορυζώνες κ.ά.),
- ως φυσικοί υγρότοποι, οι οποίοι διακρίνονται επιμέρους ως:
  1. παράκτιοι υγρότοποι, που βρίσκονται κοντά στην ακτή και σχετίζονται με εκβολές ποταμών και λιμνοθάλασσες,
  2. εσωτερικοί υγρότοποι, που βρίσκονται στο εσωτερικό της χέρσου και σχετίζονται με ποτάμια, λίμνες ή πηγές. Ειδικές περιπτώσεις εσωτερικών υγροτόπων είναι οι υγρότοποι της τούνδρας, που βρίσκονται σε περιοχές όπου το έδαφος είναι μόνιμα παγωμένο και μόνο η επιφάνεια του εδάφους ξεπαγώνει για λίγες εβδομάδες, κατά την θερινή περίοδο, και οι γεωθερμικοί υγρότοποι, που σχετίζονται με ηφαιστειακά φαινόμενα.

Οι παράκτιοι υγρότοποι είναι πολύ σημαντικοί για τη διατροφή, την ανάπαυση και την αναπαραγωγή πλήθους υδρόβιων, θαλάσσιων και αποδημητικών πτηνών. Παράλληλα, εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και στη μείωση της θαλάσσιας ρύπανσης, καθότι έχουν την ικανότητα να διασπούν και να συγκρατούν μέσω βιογεωχημικών διεργασιών τα

ρυπαντικά φορτία, που περιέχονται στα γεωργικά, αστικά και βιομηχανικά απόβλητα, προστατεύοντας έτσι το θαλάσσιο περιβάλλον (pillow effect). Φυσικά, η αφομοιωτική τους ικανότητα δεν είναι απεριόριστη και κινδυνεύουν με σοβαρή υποβάθμιση, όταν η ρύπανση υπερβεί ορισμένες συγκεντρώσεις, ανάλογα με το είδος του ρύπου, το βάθος και το ρυθμό ανανέωσης των υδάτων του υγροτόπου. Συνεπώς, όταν το βάθος του υγρότοπου είναι μικρό και η ανανέωση των υδάτων είναι αργή, τότε η αφομοιωτική ικανότητα περιορίζεται και το οικοσύστημα απειλείται από φαινόμενα ευτροφισμού και ανοξίας. Η αύξηση της συγκέντρωσης των θρεπτικών αλάτων προκαλεί υπέρμετρη αύξηση της παραγόμενης βιομάζας, που το οικοσύστημα αδυνατεί να απορροφήσει, καταναλώνοντας το διαλυμένο οξυγόνο σχεδόν αποκλειστικά για την αποσύνθεση της πλεονάζουσας οργανικής ύλης.

Η θέση των παράκτιων υγροτόπων της Μεσογείου τους εκθέτει άμεσα σε αυξημένους κινδύνους υποβάθμισης και καταστροφής της δυναμικής τους ισορροπίας, κυρίως λόγω διαιώνισης της άναρχης δόμησης και της αυθαίρετης ανάπτυξης παραθαλάσσιων οικισμών παραθεριστικής κατοικίας και τουριστικών εγκαταστάσεων, λόγω επέκτασης των αστικών, γεωργικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων, λόγω ελλιπούς μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων από παράκτια τεχνικά έργα (λιμενικά έργα, αεροδρόμια, παραλιακοί δρόμοι, αλιευτικά καταφύγια), λόγω εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας και λόγω αυξημένων πιέσεων για αποξηράνσεις και επιπλέον εγγειοβελτιωτικά έργα (Παναγιωτίδης & Χατζημήτρος, 2004).

Οι αμμοθίνες είναι σπάνιες στη Μεσόγειο και συχνά αποτελούν κατάλοιπα παλιότερων κλιματικών αλλαγών, που συνήθως συνδέονται με εκβολές χειμάρρων ή ποταμών ή παρεμβάλλονται ανάμεσα σε παράκτιους υγροτόπους και στην θάλασσα. Όταν βρίσκονται σε ικανοποιητική φυσική κατάσταση καλύπτονται από ποώδη αλοφυτική βλάστηση που μπορεί να περιλαμβάνει ενδημικά ή απειλούμενα είδη χλωρίδας. Η βλάστηση αυτή είναι εξαιρετικά ευπαθής και υποβαθμίζεται πολύ εύκολα από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αμμοθίνες φιλοξενούν παράκτια δάση που σχηματίζονται αμιγώς από κουκουναριές (*Pinus pinea*) ή από μείγμα κουκουναριάς και πεύκου (*Pinus halepensis*). Τέτοια δάση ήταν περισσότερο διαδεδομένα στο παρελθόν, αλλά σήμερα είναι πλέον πολύ σπάνια (Παναγιωτίδης & Χατζημήτρος, 2004).

Τα παραλιακά δάση και οι θαμνώνες καλύπτουν σήμερα μόνο ένα μικρό ποσοστό της αρχικής γεωγραφικής τους έκτασης, γεγονός που ισχύει ευρύτερα για το σύνολο των δασικών οικοσυστημάτων της Μεσογείου. Σε μεγάλο βαθμό πρόκειται για οικοσυστήματα που έχουν απομακρυνθεί από τη φυσική καταληκτική (climax) κατάστασή τους λόγω των μακραιώνων ανθρώπινων επεμβάσεων. Κύριος παράγων αλλαγής υπήρξε ανέκαθεν η φωτιά, η οποία έχει σημαντικά ευνοήσει την επέκταση των κωνοφόρων, καθώς και των θαμνώνων. Χαρακτηριστικά είδη των παράκτιων δασικών οικοσυστημάτων είναι το πεύκο (*Pinus halepensis* και *Pinus brutia*), το πουνράρι (*Quercus coccifera*), το σχίνο (*Pistacia lentiscus*), η χαρουπιά (*Ceratonia siliqua*) κ.ά. Συχνές είναι οι περιπτώσεις προχωρημένης υποβάθμισης με αραιούς θάμνους, φρύγανα και εκτεταμένες γυμνές βραχώδεις εκτάσεις, που προκαλούνται από πυρκαγιές και υπερβόσκηση (Παναγιωτίδης & Χατζημήτρος, 2004).

Η διάκριση των υδατικών οικοσυστημάτων σε επιμέρους τύπους διευκολύνει την περιγραφή, τη μελέτη και την εξειδίκευση των δράσεων ή των μέτρων προστασίας τους. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι, το European Nature Information System (EUNIS) αποτελεί ένα καθιερωμένο ευρωπαϊκό σύστημα διάκρισης τύπων υδατικών οικοσυστημάτων.

Τα παράκτια ύδατα διακρίνονται στους εξής επιμέρους τύπους υδατικών σωμάτων:

- βαθιές ή ρηχές βραχώδεις ακτές,
- βαθιές ή ρηχές αμμώδεις ακτές,
- κλειστούς κόλπους.

Τα μεταβατικά ύδατα διακρίνονται στους εξής επιμέρους τύπους υδατικών σωμάτων:

- λιμνοθάλασσες,
- εκβολές.

Κάθε τύπος υδατικού σώματος «μπορεί να περιέχει πολλούς τύπους οικοτόπων».

Κάθε τύπος οικοτόπου «μπορεί να περιέχει πολλές βιοκοινωνίες».

Ως βιοκοινωνία, νοείται «ένα σύνολο ειδών (μια συνεύρεση) ζώων και φυτών». Η σύνθεσή της δεν είναι τυχαία, αλλά εξαρτάται από τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις του κάθε είδους για την κάλυψη των βιοτικών του αναγκών (επιβίωση, διατροφή, αναπαραγωγή κ.ά.) και «η παρουσία μιας συγκεκριμένης βιοκοινωνίας σε έναν χώρο αντανακλά τις περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν εκεί» (Παναγιωτίδης, 2004).

Οι βιοκοινωνίες των παράκτιων οικοσυστημάτων της Μεσογείου δεν χαρακτηρίζονται από ένα μείγμα ειδών γλυκού και θαλάσσιου νερού, αλλά κυρίως από φυτικές και ζωικές κοινότητες με πολλά είδη προσαρμοσμένα σε αυτό το ειδικό περιβάλλον, που διαθέτουν μεγάλη ανοχή στην αλατότητα (ευρύαλα είδη) (Παναγιωτίδης & Χατζημήτρος, 2004).

Εικόνα 10: Βιοκοινωνίες σε ιζηματογενή βυθό

Εικόνα 11: Βιοκοινωνίες σε βραχώδη βυθό

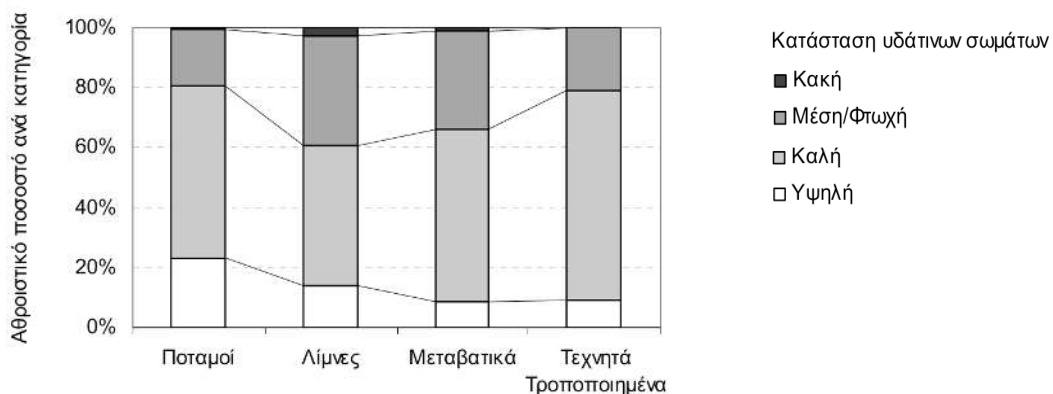
Πηγή: ΔΠΜΣ ΕΜΠ Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων [64]

Βάσει του Ν.3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α'/9-12-2003) Προστασία και διαχείριση των υδάτων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2003, που αντικατέστησε τον προηγούμενο Ν.1739/1987:

- Ως ιδιαίτερος τροποποιημένο υδατικό σύστημα, νοείται «το σύστημα επιφανειακών υδάτων του οποίου ο χαρακτήρας έχει μεταβληθεί ουσιαστικά, εξαιτίας αλλοιώσεων στη φύση του από ανθρώπινες δραστηριότητες».
- Ως σύστημα επιφανειακών υδάτων, νοείται «το διακεκριμένο και σημαντικό στοιχείο επιφανειακών υδάτων, όπως πχ. λίμνη, ταμιευτήρας, ρεύμα, ποταμός ή διώρυγα, τμήμα ρεύματος, ποταμού ή διώρυγας, μεταβατικά ύδατα ή ένα τμήμα παράκτιων υδάτων».
- Ως υδροφόρος ορίζοντας, νοείται «υπόγειο στρώμα ή στρώματα βράχων ή άλλες γεωλογικές στοιβάδες επαρκώς πορώδεις και διαπερατές, ώστε να επιτρέπουν, είτε σημαντική ροή υπόγειων υδάτων, είτε την άντληση σημαντικών ποσοτήτων υπόγειων υδάτων».
- Ως σύστημα υπόγειων υδάτων, νοείται «ο συγκεκριμένος όγκος υπόγειων υδάτων εντός ενός ή περισσότερων υδροφόρων οριζόντων».
- Ως κατάσταση επιφανειακών υδάτων, νοείται «η συνολική αποτύπωση της κατάστασης ενός επιφανειακού υδατικού συστήματος, που καθορίζεται από τις χαμηλότερες τιμές της οικολογικής και της χημικής του κατάστασης».
- Ως καλή κατάσταση επιφανειακών υδάτων, νοείται «η κατάσταση επιφανειακού υδατικού συστήματος που χαρακτηρίζεται τουλάχιστον "καλή", τόσο από οικολογική όσο και από χημική άποψη».
- Ως κατάσταση υπόγειων υδάτων, νοείται «η συνολική αποτύπωση της κατάστασης υπόγειου υδατικού συστήματος, που καθορίζεται από τις χαμηλότερες τιμές της ποσοτικής και της χημικής του κατάστασης».

- Ως καλή κατάσταση υπόγειων υδάτων, νοείται «η κατάσταση υπόγειου υδατικού συστήματος που χαρακτηρίζεται τουλάχιστον “καλή”, τόσο από οικολογική όσο και από χημική άποψη».
- Ως οικολογική κατάσταση, νοείται «η ποιοτική αποτύπωση της διάρθρωσης και της λειτουργίας υδάτινων οικοσυστημάτων που συνδέονται με επιφανειακά ύδατα».
- Ως καλή οικολογική κατάσταση, νοείται «η κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων», εφόσον ο ρυθμός χρήσης των υδατικών πόρων δεν υπερβαίνει το ρυθμό ανανέωσης και η συνολική άντληση μιας χώρας ή περιοχής δεν υπερβαίνει το καθαρό ισοζύγιο νερού, δηλαδή εφόσον: (υετός+εισροές) = (εξάτμιση+διαπνοή),
- Ως καλό οικολογικό δυναμικό, νοείται «η κατάσταση ενός ιδιαίτερα τροποποιημένου ή τεχνητού υδατικού συστήματος».
- Ως καλή χημική κατάσταση επιφανειακών υδάτων, νοείται «η χημική κατάσταση που απαιτείται για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων για τα επιφανειακά ύδατα».
- Ως καλή χημική κατάσταση υπόγειων υδάτων, νοείται «η χημική κατάσταση συστήματος υπόγειων υδάτων, η οποία πληροί όλους τους όρους που ορίζονται στο προεδρικό διάταγμα που προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 15».
- Ως επικίνδυνες ουσίες, νοούνται «ουσίες ή ομάδες ουσιών που είναι τοξικές, σταθερές και επιρρεπείς σε βιοσυσσώρευση, καθώς και άλλες ουσίες ή ομάδες ουσιών που δημιουργούν ανάλογο βαθμό ανησυχίας».
- Ως ουσίες προτεραιότητας, νοούνται «ουσίες για τις οποίες πρέπει να ληφθούν μέτρα».
- Ως ρύπανση, νοείται «η άμεση ή έμμεση εισαγωγή, στον αέρα, το νερό ή το έδαφος, ουσιών ή θερμότητας εξαιτίας ανθρώπινων δραστηριοτήτων, που μπορούν να είναι επιζήμιες για την υγεία του ανθρώπου ή για την ποιότητα των υδατικών οικοσυστημάτων ή των χερσαίων οικοσυστημάτων που εξαρτώνται άμεσα από υδατικά οικοσυστήματα, συντελούν στη φθορά υλικής ιδιοκτησίας, ή επηρεάζουν δυσμενώς ή παρεμβαίνουν σε λειτουργίες αναψυχής ή λοιπές νόμιμες χρήσεις του περιβάλλοντος».
- Ως ποιοτικό περιβαλλοντικό πρότυπο, νοείται «η συγκέντρωση, στο νερό, το ίζημα ή το βιόκοσμο, συγκεκριμένου ρύπου ή ομάδας ρύπων της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση, ώστε να προστατεύεται η υγεία του ανθρώπου και το περιβάλλον».

Ως ποιοτική κατάταξη, νοείται «μια συνολική έκφραση της δομής και λειτουργίας των βιοκοινωνιών», στην οποία συνυπολογίζονται οι φυσικοί γεωλογικοί κλιματικοί παράγοντες και η επίδραση του ανθρώπου. Η ποιοτική κατάταξη, βάσει του βαθμού διατάραξης των βιοκοινωνιών της, διακρίνεται σε υψηλή (όταν δεν υπάρχει διατάραξη), σε καλή (όταν υπάρχει μικρή διατάραξη), σε μέτρια (όταν υπάρχει σημαντική διατάραξη με κάποια ευαίσθητα είδη να απουσιάζουν), σε φτωχή (όταν υπάρχει μεγάλη διατάραξη), σε κακή (όταν πλέον υπάρχουν μόνο τα ανθεκτικά είδη) (Διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13: Οικολογική κατάσταση υδάτινων σωμάτων στην Ελλάδα (Tsouni et al., 2001)

Πηγή: <http://itia.ntua.gr/getfile/762/7/documents/2007WRMWaterDevelopment.pdf>

3.2 Υδατικά Οικοσυστήματα ελληνικού νησιωτικού χώρου

Η ελληνική φύση του νησιωτικού χώρου χαρακτηρίζεται από σημαντική βιοποικιλότητα και ιδιαιτερότητα λόγω της συνύπαρξης, συνεχούς εναλλαγής και διαδοχής μεταξύ τεσσάρων (4) παράκτιων και μεταβατικών οικοσυστημάτων, όπως είναι:

- οι παράκτιοι υγρότοποι αλμυρών και υφάλμυρων υδάτων με λιμνοθάλασσες, με αλίπεδα ή με έλη,
- οι φυσικοί παράκτιοι οικότοποι των αμμώδων ακτών και θινών,
- οι φυσικοί παράκτιοι οικότοποι των βραχωδών ακτών με απότομους βραχώδεις λόφους και με παραθαλάσσια κράσπεδα,
- τα παράκτια ύδατα με υποθαλάσσια λειβάδια, με πάγκους και φυκιάδες ή με εσωτερικούς οικοτόπους.

Οι αμμώδεις ακτές και οι θίνες αναπτύσσονται στον ελληνικό παράκτιο χώρο επί ενός ζωστήρα άμμου (αμμολωρίδα ή λουρονησίδα). Οι αμμοθίνες ή θίνες είναι πλειοκαινικής ή ολοκαινικής ηλικίας και διαμορφώνονται από τις διεργασίες της διάβρωσης και της απόθεσης της άμμου στην παράκτια ζώνη, υπό την επίδραση του ανέμου ή και των θαλασσοταραχών. Η άμμος, που δημιουργεί τις θίνες, συνήθως προέρχεται από ιζήματα διαβρωμένων βράχων ή και υποθαλάσσιων συσσωρεύσεων άμμου, μεταφέρεται μέσω της λεκάνης απορροής των ποταμών και παρασύρεται από τον άνεμο, ενώ αντικαθίσταται φυσιολογικά από την άμμο, που αποθέτουν στην παραλία τα κύματα και τα ρεύματα. Εξαιτίας της αμμώδους σύστασής τους, οι θίνες αποτελούν ένα σταθερά ασταθές και μεταλλασσόμενο φυσικό περιβάλλον, ήτοι μια φυσική διαμόρφωση, που λειτουργεί ως φυσικός κυματοθραύστης. Βάσει της κλίσης της ακτής, ρυθμίζεται ο βαθμός απορρόφησης των κυμάτων από τις θίνες, που διαδραματίζουν το ρόλο «φράγματος» και προστατεύουν τις εσωτερικές περιοχές, είτε με τη μορφή αγρωστωδών θινών, παγιδεύοντας τις ριπές του ανέμου, είτε με τη μορφή αμμοθινών, σταθεροποιώντας την άμμο (Λεοντάρης, 1992).

Οι φυσικοί οικότοποι των αμμώδων ακτών και θινών περιλαμβάνουν:

- μικρές παραλίες από άμμο και βότσαλα,
- εκτεταμένες θίνες με βαθιά και ασταθή άμμο,
- προθίνες ή εμβρυϊκές θίνες (προ των κυρίως αμμοθινών).

Οι περιοχές αυτές εντοπίζονται κυρίως στα Ιόνια Νησιά, στην Κρήτη και στην Πελοπόννησο, συχνά αποτελούν το ενδιαίτημα χαραδιόμορφων πουλιών, γλαρονιών και θαλασσίων χελωνών και γειτνιάζουν με οικοσυστήματα που περιλαμβάνουν ποώδη φυτά, δάση κουκουναριάς ή χαλεπίου πεύκου, δασύλια με αρμυρίκια ή φοίνικες.

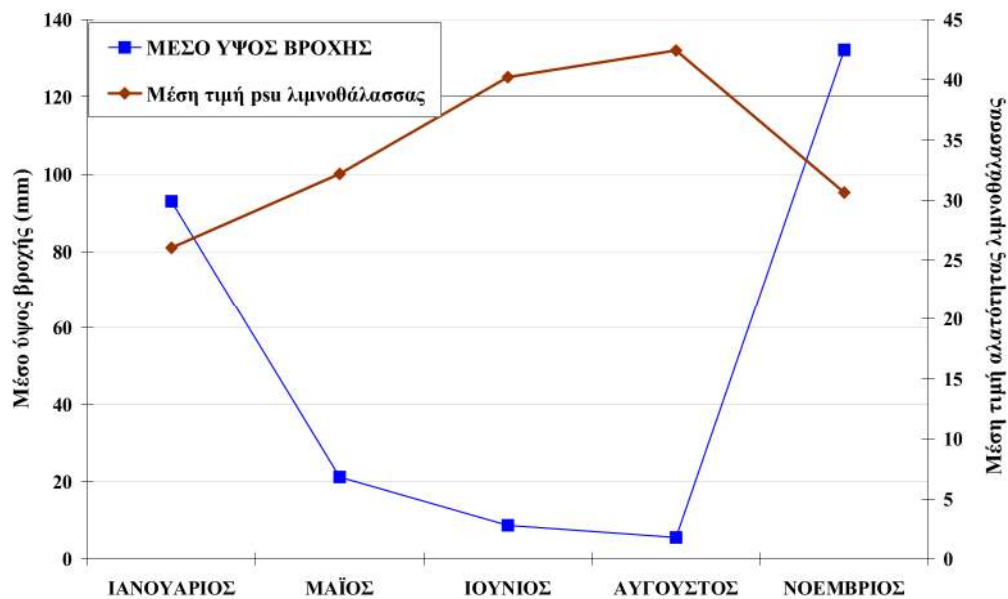
Οι βραχώδεις ακτές αποτελούν το 70% της ελληνικής ακτογραμμής, επηρεάζονται από τις θαλασσοταραχές «οσάκις φυσούν κατάλληλοι άνεμοι» και περιλαμβάνουν στενή αλοφυτική ζώνη με φρύγανα, θαμνώνες, ερεικώνες κ.ά., και βλάστηση μόνο από φυτικά είδη, που είναι ανθεκτικά στον άνεμο, στον θαλάσσιο ψεκασμό και στη διάβρωση του υποστρώματος (Οικονομίδου, 1995).

Οι φυσικοί οικότοποι των βραχωδών ακτών αποτελούν το ενδιαίτημα πουλιών και περιλαμβάνουν αλοβραχόφιλα είδη γένους *Limonium*, βραχόφυτα ενδημικών ειδών κ.ά.

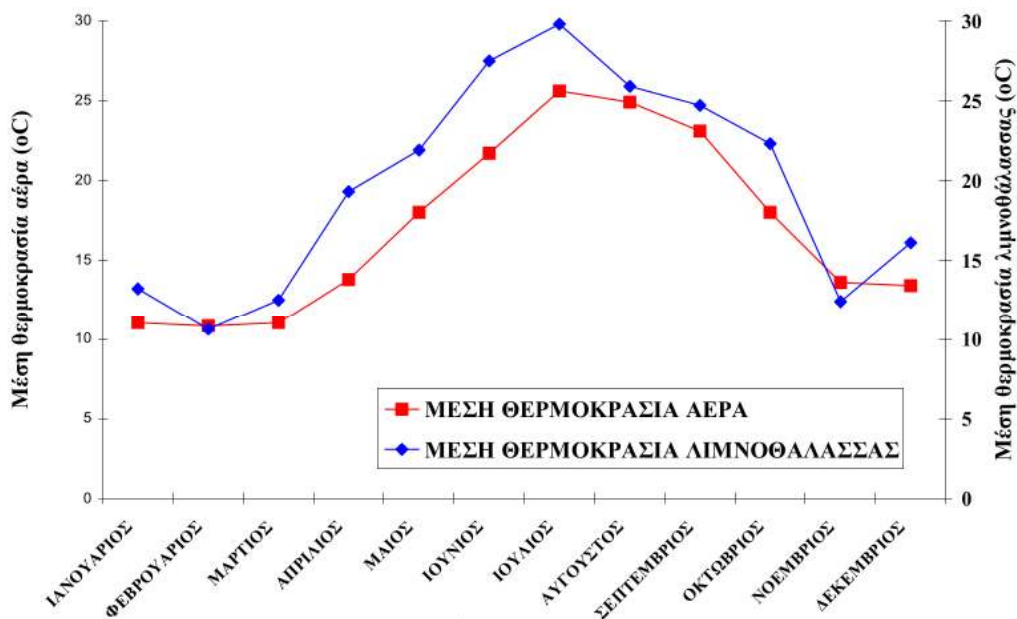
Είναι γεγονός ότι, οι παράκτιοι υγρότοποι υπήρξαν διεθνώς έντονα υποτιμημένοι στο πρόσφατο παρελθόν, καθώς θεωρούντο ως «άγονες εκτάσεις» με ανάγκη τροποποίησης του υγροτοπικού τους συστήματος επ'ωφελεία του ανθρώπου. Η διαχρονική αξία των παράκτιων υγροτόπων έγκειται σε συγκεκριμένες, σημαντικές φυσικές λειτουργίες που επιτελούν, όπως είναι η λειτουργία τους (Τσιούρης & Γεράκης, 1991):

- ως μόνιμος τόπος διαμονής θηλαστικών, πτηνών, ιχθύων, οστράκων κ.ά., λόγω του συνδυασμού αλμυρών, υφάλμυρων και γλυκών υδάτων, στον οποίο οφείλεται η αφθονία θρυπτού και φυτοπλαγκτού, γεγονός που ενισχύει άμεσα το παραγωγικό σύστημα και έμμεσα τη βιοποικιλότητα (Διάγραμμα 14),

- ως ρυθμιστής του πλημμυρικού φαινομένου, λόγω ικανότητας διοχέτευσης μέρους του πλημμυρικού νερού από τις επιφανειακές αποθήκες νερού προς τα υπόγεια στρώματα,
- ως ρυθμιστής θερμοκρασίας, λόγω της μεγάλης επιφάνειας ρηχών νερών, γεγονός που διευκολύνει το φαινόμενο της εξάτμισης (Διάγραμμα 15),
- ως φυσικό φίλτρο ύδατος, λόγω ικανότητας κατακράτησης των φερτών υλικών και της παγίδευσης των χημικών και άλλων ρύπων,
- ως ρυθμιστής της περιεκτικότητας της ατμόσφαιρας σε διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), λόγω ικανότητας απορρόφησης του CO₂, σε συνδυασμό με την ατμόσφαιρα.

Διάγραμμα 14: Διακυμάνσεις Αλατότητας Λιμνοθάλασσας Γιάλοβας (Ντούνας & Κουτσούμπας, 1996)
 Πηγή: ΔΠΜΣ ΕΜΠ Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων [66]

Διάγραμμα 15: Διακυμάνσεις Θερμοκρασίας Λιμνοθάλασσας Γιάλοβας (Ντούνας & Κουτσούμπας, 1996)
 Πηγή: ΔΠΜΣ ΕΜΠ Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων [66]

3.3 Διαχείριση Υδατικών Οικοσυστημάτων

Οι ακτές αποτελούν ένα ενδιάμεσο μεταβατικό τόπο επαφής μεταξύ του χερσαίου και του θαλάσσιου χώρου, με πλούσια ποικιλία των μορφών, ειδών και βιοκοινωνιών, που μετέχουν στα φυσικά τοπία του τοπικού περιβάλλοντος. Καθώς τα πιο γόνιμα τμήματα γης συνήθως βρίσκονται κατά μήκος της παράκτιας ζώνης, οι ακτές διαθέτουν διττό ρόλο, λειτουργώντας τόσο ως πλουτοπαραγωγικός πόρος και ως πόλος έλξης δραστηριοτήτων αναψυχής, όσο και ως φυσική προστατευτέα περιοχή, λόγω βιοποικιλότητας της φύσης.

Ως ακτή, νοείται η *«ζώνη επαφής της λιθόσφαιρας με την υδρόσφαιρα και είναι προϊόν της διαρκούς ανταγωνιστικής δράσης τους, που διαμορφώνεται και αποκτά συγκεκριμένα χαρακτηριστικά μέσα από την αλληλεπίδρασή τους στην πορεία του χρόνου»* και διακρίνονται, είτε σε πρωτογενείς ακτές, όταν η διαμόρφωσή τους οφείλεται στην επίδραση του χερσαίου παράγοντα, είτε σε δευτερογενείς ακτές, όταν η διαμόρφωσή τους οφείλεται στη δράση μεταξύ της θάλασσας και θαλάσσιων οργανισμών (Παναγιωτίδης & Χατζημπίρος, 2004).

Η παράκτια ζώνη του ελληνικού χώρου αποτελεί μια προνομιακή ζώνη για ανάπτυξη, με μήκος ακτογραμμής που αντιστοιχεί στο 25% του μήκους της ευρωπαϊκής ακτογραμμής και στο 35% της αντίστοιχης μεσογειακής, ενώ χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα και την ευαισθησία ενός σύνθετου φυσικού περιβάλλοντος, που κινδυνεύει, εξαιτίας της καταλυτικής επίδρασης φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων, οι οποίοι δύνανται να διαταράξουν ανεπανόρθωτα τη λεπτή ισορροπία του τοπικού υδατικού οικοσυστήματος.

Ως παράκτια ζώνη, νοείται η *«έκφραση της δυναμικής ισορροπίας μεταξύ προσφοράς ιζημάτων από την λιθόσφαιρα και διευθέτησής τους (απομάκρυνσης ή συσσώρευσης) από την υδρόσφαιρα με την δράση των κυμάτων και των ρευμάτων, παραγόντων που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ατμόσφαιρα»* (Παναγιωτίδης & Χατζημπίρος, 2004).

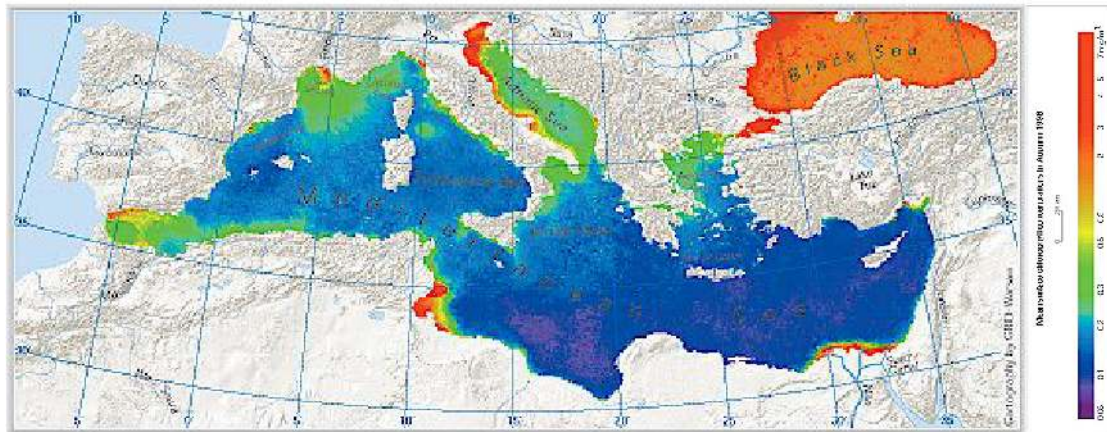
Τα ιδιαίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά της ακτής προέρχονται από τη ίδια τη θέση της. Επειδή η ακτή αναπτύσσεται χωρικά με τη μορφή μιας ενδιάμεσης μεταβατικής ζώνης επικάλυψης, αποτελεί το ιδανικό ενδιαίτημα⁹ για πλήθος βιολογικών ειδών θαλάσσιων, παράκτιων και χερσαίων οικοσυστημάτων. Οι ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στα παράκτια οικοσυστήματα εξασφαλίζουν τη συγκέντρωση θρεπτικών αλάτων στη θάλασσα και την υγρασία στην ξηρά σε ικανοποιητική διαθεσιμότητα, με αποτέλεσμα η ποικιλία, η πυκνότητα και η παραγωγικότητα των ειδών να είναι συχνά μεγαλύτερη στην ακτή από τις άλλες γειτνιάζουσες εσωτερικές περιοχές, που βρίσκονται στην ενδοχώρα και εκτός της παράκτιας ζώνης. Επιπλέον, η επίδραση της βιόσφαιρας είναι καθοριστικής σημασίας στη διαμόρφωση της παράκτιας ζώνης, καθώς *«στη δράση της βιόσφαιρας, με την ευρύτερη έννοια, περιλαμβάνεται και η επέμβαση του ανθρώπου στον παράκτιο χώρο με διάφορα έργα, τα οποία σε συνδυασμό με τα φυσικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής δημιουργούν μια νέα (ανθρωπογενή) δυναμική ισορροπία»*. Ειδικά, η Μεσόγειος θάλασσα αποτελεί υποδοχέα σημαντικών ποσοτήτων ρυπαντικών φορτίων, περισσότερο από φυσικές πηγές, εξαιτίας φυσικών φαινομένων, όπως είναι οι υποθαλάσσιες σεισμικές δονήσεις κ.ά., και λιγότερο από ανθρωπογενείς σημειακές πηγές ρύπανσης, που εντοπίζονται σε εκβολές ρυπασμένων ποταμών και αγωγών αποβλήτων, σε θαλάσσιες οδούς κίνησης πετρελαιοφόρων κ.ά.

Από τη μια πλευρά, παραδόξως, η ρύπανση που προκαλείται στο θαλάσσιο περιβάλλον, είτε από τις γεωργικές απορροές, είτε από τις απορροές αστικών λυμάτων, με αποτέλεσμα το φαινόμενο του ευτροφισμού, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει μια αρχικά θετική φάση. Ειδικότερα, η ανατολική λεκάνη της Μεσογείου, όπου ανήκουν οι ελληνικές θάλασσες, αποτελεί το πλέον ολιγοτροφικό τμήμα της Μεσογείου (Χάρτης 3), γεγονός που της προσδίδει σημαντική αφομοιωτική ικανότητα ως προς την οργανική ρύπανση, με άμεση συνέπεια η πρωτογενής παραγωγή των παράκτιων οικοσυστημάτων να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον ανθρωπογενή *«εμπλουτισμό»* σε άλατα αζώτου και φωσφόρου.

⁹ Ως ενδιαίτημα, ορίζεται ο οικότοπος (habitat) που ζει και συνήθως αναπαράγεται ένα είδος, ένας πληθυσμός ή μία βιοκοινότητα και χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες συνθήκες.

"It is not a sea for fishermen but for tourists: very transparent and blue (= poor) waters" (Margalef, R.)

Χάρτης 3: Μέσες συγκεντρώσεις χλωροφύλλης στην oligοτροφική Μεσόγειο (Φθινόπωρο 1998) (επισήμανση μπλε χρώματος για τις πλέον oligοτροφικές περιοχές της Μεσογείου)

Πηγή: ΔΠΜΣ ΕΜΠ *Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων* [66]

Από την άλλη πλευρά, οι παράκτιοι βιότοποι είναι άκρως ευπρόσβλητοι από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως είναι η διάθεση υγρών αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων, η συσσώρευση απορριμμάτων, η ρύπανση από πετρελαιοειδή, η απορροή αποβλήτων της γεωργικής παραγωγής, η επιβάρυνση της ατμόσφαιρας από τις μεταφορές και τις παράκτιες βιομηχανικές δραστηριότητες, που δημιουργούν τοπικά φαινόμενα ρύπανσης και μη αναστρέψιμη υποβάθμιση του θαλάσσιου χώρου (Παναγιωτίδης, 2009).

Ενδεικτικά, σε περίπτωση αστοχίας μιας αναπτυξιακής παρέμβασης πλησίον ή επί της παράκτιας μεταβατικής ζώνης, η καταλυτική επίδραση της στάθμης της θάλασσας στον υδροφόρο ορίζοντα του γλυκού και υφάλμυρου νερού καθιστά (εν δυνάμει) ευάλωτο το εύθραυστο τοπικό παράκτιο οικοσύστημα, εκθέτοντάς το σε διείσδυση της θάλασσας στην ξηρά με κίνδυνο υφαλμύρωσης των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων, πέραν των επιτρεπτών ορίων. Ως άμεσο αποτέλεσμα, τα προϋπάρχοντα προβλήματα διαιωνίζονται και επιδεινώνονται περαιτέρω με ταχείς ρυθμούς, δυσχεραίνοντας την άρδευση των αγροτικών καλλιεργειών, χειροτερεύοντας την ποιότητα πόσιμου νερού από γεωτρήσεις για ύδρευση, πλήττοντας τη βιοποικιλότητα, απειλώντας τη φυσική ισορροπία και την ίδια την ύπαρξη των παράκτιων οικοσυστημάτων.

Συνεπώς, κατανοούμε ότι, το παράκτιο περιβάλλον δέχεται ισχυρότατες πιέσεις από τις δραστηριότητες που χωροθετούνται εντός ή πλησίον της παράκτιας μεταβατικής ζώνης και προκαλούν τοπικά φαινόμενα ρύπανσης του εγγύς θαλάσσιου και χερσαίου χώρου, με αποτέλεσμα, τόσο τα σπάνια ενδημικά είδη χλωρίδας, όσο και τα απειλούμενα ενδημικά ή μεταναστευτικά είδη πανίδας των ακτών, να βρίσκονται σε σημαντική υποχώρηση και να αντιμετωπίζουν άμεσο κίνδυνο αφανισμού.

Ειδικότερα, στον ελληνικό νησιωτικό χώρο, οι ευάλωτοι παράκτιοι βιότοποι απειλούνται άμεσα από πλήθος φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων υποβάθμισης, όπως είναι οι δασικές πυρκαγιές, η διάβρωση και η αποξήρανση υγροτόπων, οι παντοειδείς παράνομες αμμοληψίες και αλόγιστες εκσκαφές λόγω άναρχης δόμησης και αυθαίρετης επέκτασης της παραθεριστικής κατοικίας και των τουριστικών δραστηριοτήτων, η άστοχη κατασκευή δημοσίων και ιδιωτικών έργων με υποτυπώδεις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (μαρίνες, παράκτιοι δρόμοι κ.ά.), η έλλειψη διασυνδεδεμένων κεντρικών δικτύων κοινής ωφελείας (ύδρευση, αποχέτευση κ.ά.), οι διαφόρων προελεύσεων θορύβοι (αεροδρόμια, χώροι διασκέδασης κ.ά.), το ελεύθερο κάμπινγκ άνευ περιβαλλοντικής συνείδησης και οικολογικής συμπεριφοράς εκ μέρους των κατασκηνωτών, η ανεξέλεγκτη χρήση σκαφών αναψυχής και υποβρύχιου εξοπλισμού, η υπεραλίευση, η ιχθυοκαλλιέργεια, η παράνομη διοχέτευση λυμάτων στη θάλασσα και απόθεση απορριμμάτων κ.ά. (Παναγιωτίδης, 2009).

Εικόνα 12,13: ΤΚΣ «Θίνες Κυπαρισσίας» (GR2550005) με απειλούμενο είδος τη θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* (όργωμα προστατευόμενης περιοχής οωτοκίας και αποψίλωση βλάστησης εντός πυρήνα φωλεοποίησης)
Πηγή: <http://www.archelon.gr/contents/ournews.php?row=row10&nid=616>

Εικόνα 14,15: Όχθες Εύηνου ποταμού, πλησίον εθνικής οδού Αντιρρίου-Μεσολογγίου (παράνομες αμμοληψίες)
Πηγή: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=23106&subid=2&rubid=10868968>

Εικόνα 16,17: Τουριστική ανάπτυξη άνευ διαχειριστικών μέτρων (καταστροφή φωλιών *Caretta caretta*)
Πηγή: <http://www.corfubenitses.gr/el/corfu-beach.html>

Σταδιακά, από τη δεκαετία του 60' έως σήμερα, η οικολογική αξία των παράκτιων οικοσυστημάτων αναγνωρίζεται και συνδέεται άμεσα με την αειφόρο βιώσιμη ανάπτυξη ενός τόπου. Η προστασία της βιοποικιλότητας του φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την ορθολογική διαχείριση των θαλάσσιων και των χερσαίων παράκτιων περιοχών αναδεικνύονται ως επιτακτική ανάγκη και οδηγούν στο χαρακτηρισμό πολλών περιοχών ως διεθνώς αξιόλογων και προστατευτέων βιοτόπων, με στόχο τη διασφάλιση της παρουσίας των απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας, τουλάχιστον εντός των ορίων των βιοτόπων. Πλήθος διαδοχικών διεθνών συμβάσεων, κοινοτικών πρωτοβουλιών και ερευνητικών προγραμμάτων, με σημαντικότερη εξ αυτών την Agenda 21, διαμορφώνουν ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης προσέγγισης, που συνδυάζει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με την ολοκληρωμένη διαχείριση των φυσικών πόρων και με τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη υπό όρους αειφορίας, προτείνοντας νέους όρους, περιορισμούς και απαγορεύσεις, εις όσον αφορά τη χωροθέτηση και την αδειοδότηση δραστηριοτήτων, εντός των Προστατευομένων περιοχών, υπό τον έλεγχο ειδικών καθεστώτων διαχείρισης.

Ενδεικτικά, μεταξύ αυτών, αναφέρουμε τη Σύμβαση CITES για το διεθνές εμπόριο των απειλούμενων με εξάλειψη αγρίων ειδών πανίδας και χλωρίδας, τη Σύμβαση της Βόννης για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών που ανήκουν στην άγρια πανίδα, τη Σύμβαση της Βασιλείας για τον έλεγχο της διασυννοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσής τους, με κυρωτικό Ν.2203/1994 (ΦΕΚ 58/Α'/15-4-1994), τη Σύμβαση του Έσπο για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε διακρατικό επίπεδο, με κυρωτικό Ν.2540/1997 (ΦΕΚ 249/Α'/15-12-1997), τη Σύμβαση του Ρίο για τη βιολογική ποικιλότητα και τη Σύμβαση του Ρίο για την Κλιματική Αλλαγή, τη Σύμβαση του Ελσίνκι για την προστασία των διασυννοριακών υδάτων και των διεθνών λιμνών, με κυρωτικό Ν.2425/1996 (ΦΕΚ 148/Α'/4-7-1996), τη Σύμβαση του Ελσίνκι για τις διασυννοριακές επιπτώσεις των βιομηχανικών ατυχημάτων, με κυρωτικό Ν.2546/1997 (ΦΕΚ 256/Α'/16-12-1997) κ.ά.

Αναλυτικότερα, εις όσον αφορά τα παράκτια και μεταβατικά υδατικά οικοσυστήματα:

Η Διεθνής Σύμβαση της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση, σε συνδυασμό με τη μεταγενέστερη τροποποίησή της για την Προστασία του Θαλασσιού Περιβάλλοντος Περιβάλλοντος και των Παράκτιων περιοχών της Μεσογείου και τα επιμέρους πρωτόκολλα της σύμβασης, όπως είναι το Πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου, με κυρωτικό Ν.855/1978 (ΦΕΚ 235/Α'/23-12-1978), προωθούν σχετικές ρυθμίσεις, υποχρεώσεις και περιορισμούς με στόχο την πρόληψη και καταπολέμηση της ρύπανσης από τα πλοία, τα αεροσκάφη, καθώς και από τις χερσαίες ρυπαντικές πηγές στη Μεσόγειο Θάλασσα, ενισχύοντας τη διακρατική συνεργασία στον τομέα της αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης ρύπανσης, την παρακολούθηση και την επιστημονική έρευνα.

Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, με κυρωτικό Ν.1135/1983 (ΦΕΚ 32/Α'/1983), προωθεί σχετικές ρυθμίσεις, υποχρεώσεις και περιορισμούς με στόχο τη διατήρηση της άγριας χλωρίδας και πανίδας και των φυσικών οικοτόπων τους, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της προστασίας των απειλούμενων φυσικών ενδιαιτημάτων και των απειλούμενων ευπαθών ειδών με εξαφάνιση, συμπεριλαμβανομένων και των μεταναστευτικών ειδών.

Η Διεθνής Σύμβαση Ramsar για τους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας ως Ενδιαιτήματος για Υδροβία Πτηνά, προωθεί τη λήψη αυστηρών μέτρων προστασίας για τη διατήρηση της ορνιθοπανίδας εντός ορισμένων προστατευτέων τόπων. Μεταξύ αυτών, περιλαμβάνονται έντεκα (11) ελληνικοί υγρότοποι, εκ των οποίων οι οκτώ (8) είναι παράκτιοι.

Η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, αποτελεί το κυριώτερο νομικό κείμενο που προστατεύει τα πτηνά της Ευρώπης και επιβάλλει, μεταξύ άλλων, την αποτελεσματική προστασία εκείνων των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως σημαντικές για την ορνιθοπανίδα.

Η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων, συνδέει τον βαθμό καθαρισμού των λυμάτων με τον τύπο του φυσικού αποδέκτη.

Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, αναφέρεται σε τύπους οικοτόπων (habitat types) που απαιτούν ειδικό καθεστώς διαχείρισης και επιχειρεί να προωθήσει την ανάπτυξη με παράλληλη διατήρηση της βιοποικιλότητας, μέσω της δημιουργίας του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000, λαμβάνοντας υπόψιν τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και περιφερειακές απαιτήσεις, ενσωματώνοντας τις ειδικές ζώνες προστασίας της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Το ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει διακόσιους ενενήντα έξι (296) ελληνικούς τόπους οικολογικής σημασίας, εκ των οποίων ένα μεγάλο ποσοστό είναι παράκτιοι.

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE (1994-1996) *Καταγραφή, Αναγνώριση, Εκτίμηση και Χαρτογράφηση των Τύπων Οικοτόπων και των Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας της Ελλάδας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)*, πραγματοποιήθηκε επιστημονική καταγραφή των τόπων που πληρούν τα κριτήρια της παρουσίας τύπων οικοτόπων και ειδών οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΚ στη χώρα μας. Από αυτή τη διαδικασία προέκυψε ο *Επιστημονικός Κατάλογος*, που περιλαμβάνει διακόσιες ενενήντα έξι (296) προστατευόμενες περιοχές, με επιμέρους ειδικούς χαρακτηρισμούς και διαφορετικό βαθμό προστασίας.

Το 2004, στο πλαίσιο πιλοτικής εφαρμογής σε δέκα (10) προστατευόμενες περιοχές από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (EKBY) του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, καθορίστηκε η μεθοδολογία και η σύνταξη προδιαγραφών για την αξιολόγηση και το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της ορνιθοπανίδας.

Το 2009, στο πλαίσιο επαναξιολόγησης εξήντα εννέα (69) Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά για τον χαρακτηρισμό τους ως ΖΕΠ, συντάχθηκαν σχέδια δράσης για την προστασία των ειδών προτεραιότητας, που υλοποιήθηκαν από την Κ/ξία Δημαλέξης-Μπούσμπουρας με την επιστημονική και τεχνική υποστήριξη της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας (ΕΟΕ). Παράλληλα αποτυπώθηκαν χαρτογραφικά και ψηφιακά τα κρίσιμα ενδιαίτηματα των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης από εβδομήντα έξι (76) ΖΕΠ¹⁰.

Το ερευνητικό πρόγραμμα CORINE-Biotopes, περιλαμβάνει επιπλέον σχεδόν το σύνολο των υγροτόπων της Διεθνούς Σύμβασης Ramsar και των περιοχών της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, ενώ ειδικότερα αναφέρεται σε τετρακόσιους τριάντα (430) ελληνικούς τόπους οικολογικής σημασίας, εκ των οποίων ένα μεγάλο ποσοστό είναι παράκτιοι. Σημειώνουμε ότι, υπάρχει μεγάλη επικάλυψη μεταξύ των τόπων Natura 2000 και των βιοτόπων CORINE.

Η Οδηγία 2008/56/ΕΚ *περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική)*, επισημαίνει τις πιέσεις, που ασκούνται στους φυσικούς ενάλιους πόρους από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, ενώ καθιερώνει τη χάραξη θαλάσσιας στρατηγικής των υδάτων με θέσπιση Προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών, βάσει ορισμένου σχεδίου δράσης, αποσκοπώντας στη διατήρηση των θαλασσίων οικοσυστημάτων και στη βελτίωση της περιβαλλοντικής κατάστασης των παράκτιων υδάτων εν γένει, ως αναπόσπαστου μέρους του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Το Μνημόνιο Περιβαλλοντικής Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, με κυρωτικό Ν.2902/2001 (ΦΕΚ 77/Α'/12-4-2001), αναφέρεται, μεταξύ άλλων σε ζητήματα ανταλλαγής πληροφοριών για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, παραγωγής ενέργειας, απερίμωσης, οικότουρισμού, θαλάσσιας ρύπανσης και χερσαίων πηγών ρύπανσης, υιοθέτησης περιβαλλοντικώς ορθών πρακτικών διαχείρισης στερεών αποβλήτων κ.ά.

Βάσει του Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/16-10-1986) *Για την προστασία του περιβάλλοντος*, οι προστατευτέες περιοχές, στοιχεία ή σύνολα μπορούν να χαρακτηρισθούν:

- Ως *Τόποι Κοινοτικής Σημασίας* (ΤΚΣ) (Sites of Community Importance-SCI), που περιλαμβάνουν φυσικές περιοχές, οι οποίες έχουν αξιολογηθεί από το κάθε κράτος

¹⁰ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432>

μέλος για τη σημασία τους σχετικά με τη διατήρηση των ζωικών και φυτικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος και στη συνέχεια έχουν αξιολογηθεί και επιλεγεί βάσει της κοινοτικής τους σημασίας.

- Ως περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, που περιλαμβάνουν «εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή οικότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας ή άγριας πανίδας ή εκτάσεις που έχουν αποφασιστική θέση στον κύκλο ζωής σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών άγριας πανίδας», ενώ εντός τους απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα, πλην της διεξαγωγής επιστημονικών ερευνών και της εκτέλεσης εργασιών που αποσκοπούν στη διατήρηση των χαρακτηριστικών τους,
- Ως περιοχές προστασίας της φύσης, που περιλαμβάνουν «εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας», ενώ εντός τους, κατ'εξάιρεση, βάσει των ειδικών ρυθμίσεων του οικείου κανονισμού λειτουργίας και διαχείρισης, μπορεί να επιτρέπονται εργασίες, έρευνες, παραδοσιακές ασχολίες και δραστηριότητες, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς προστασίας,
- Ως Εθνικά Πάρκα, που διακρίνονται επιμέρους σε Θαλάσσια Πάρκα ή σε Εθνικούς Δρυμούς και περιλαμβάνουν «εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μεικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται ένας μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων», ενώ εντός τους, βάσει των όρων και περιορισμών του οικείου κανονισμού λειτουργίας και διαχείρισης, επιτρέπονται εργασίες, έρευνες, παραδοσιακές ασχολίες και δραστηριότητες, εφόσον λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα προστασίας από τις φυσικές αιτίες και τις ανθρωπογενείς ενέργειες υποβάθμισης,
- Ως προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, που περιλαμβάνουν «λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της, που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων»,
- Ως μνημεία της φύσης, που περιλαμβάνουν τους προστατευόμενους φυσικούς σχηματισμούς μνημειακού χαρακτήρα,
- Ως προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου, που περιλαμβάνουν «περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους», ενώ εντός τους, βάσει ειδικών ρυθμίσεων του οικείου κανονισμού λειτουργίας και διαχείρισης, επιτρέπονται ενέργειες και δραστηριότητες, εφόσον δεν επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση,
- Ως περιοχές οικοανάπτυξης, που περιλαμβάνουν «χωριά ή οικισμούς, εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών και παράλληλα προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου».

Ειδικότερα, οι προστατευτέες ακτές μπορούν να ανακηρυχθούν σε:

- αυστηρά προστατευόμενες περιοχές,
- περιοχές που υπόκεινται σε ορισμένους περιορισμούς και απαγορεύσεις,
- περιοχές με ρυθμιζόμενες δραστηριότητες ή περιοχές οικοανάπτυξης.

Συγκεκριμένα, ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους έχουν κηρυχθεί τετρακόσιοι σαράντα εννέα (449) τόποι, εκ των οποίων μεγάλο ποσοστό είναι παράκτιοι με σημαντική αισθητική αξία, είτε πρόκειται για αμιγώς φυσικά, είτε για μερικώς δομημένα τοπία.

Βάση της Απόφασης υπ'αρ. 37338/1807/Ε.103 (ΦΕΚ 1495/Β'/6-9-2010) *Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «περί διατήρησης των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2^{ης} Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ, δημοσιεύεται ο κατάλογος των ελληνικών ΖΕΠ ως παράρτημα στη νέα ενσωμάτωση της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, που κωδικοποιήθηκε με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ, και προσδιορίζονται επακριβώς ανά την ελληνική επικράτεια:*

- Ως *Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) (Special Protection Areas-SPA)*, οι φυσικές περιοχές που έχουν ορισθεί με σκοπό τη διασφάλιση της επιβίωσης και της αναπαραγωγής ειδών ορνιθοπανίδας-μεταναστευτικών και μη πτηνών-και των οικοτόπων (βιοτόπων) τους στον ευρωπαϊκό χώρο.

Βάσει του Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/31-3-2011) *Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις*, προσδιορίζονται επακριβώς ανά την ελληνική επικράτεια:

- Ως *Ειδικές Ζώνες Διαχείρισης (ΕΖΔ) (Special Areas of Conservation-SAC)*, που ταυτίζονται με τους ΤΚΣ, οι φυσικές περιοχές, εντός των οποίων εφαρμόζεται το σύνολο των απαιτούμενων μέτρων διατήρησης ή αποκατάστασης των φυσικών οικοτόπων και του πληθυσμού των ειδών άγριας χλωρίδας και πανίδας σε ικανοποιητική κατάσταση με ειδικά μέτρα οριοθέτησης, πιθανής ζώνωσης, θεσμοθετούμενων ρυθμίσεων, απαγορεύσεις, όρους, περιορισμούς δόμησης εντός των Προστατευόμενων περιοχών, που συνάδουν με το στόχο προστασίας τους,
- Ως *Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) (Wildlife refuges)*, οι φυσικές περιοχές (χερσαίες, υγροτοπικές ή θαλάσσιες) που έχουν ιδιαίτερη σημασία ως σημαντικοί τόποι ανάπτυξης της άγριας χλωρίδας ή ως βιότοποι αναπαραγωγής, διατροφής, διαχείμασης ειδών της άγριας πανίδας, ή ως περιοχές αναπαραγωγής ψαριών και συγκέντρωσης γόνου, ή, τέλος, ως σημαντικοί θαλάσσιοι οικοτόποι. Ως καταφύγια άγριας ζωής μπορούν να χαρακτηρίζονται και οι οικολογικοί διάδρομοι μεταξύ άλλων κατηγοριών προστατευόμενων περιοχών, ενώ περιλαμβάνονται και τα παλιά «καταφύγια θηραμάτων» του δασικού κώδικα,
- Ως *Natura 2000*, το ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών διατήρησης που εκτείνεται σε ολόκληρη την ΕΕ και έχει στόχο να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των πιο πολύτιμων και των πλέον απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας, καθώς και των ενδιαιτημάτων τους σε ικανοποιητικό επίπεδο. Αποτελείται από δύο επιμέρους κατηγορίες περιοχών τις ΖΕΠ και τους ΤΚΣ.

Η Ελλάδα έχει συνολικά χαρακτηρίσει διακόσιες δυο (202) προστατευόμενες περιοχές ως ΖΕΠ, διακόσιες σαράντα μια (241) ως ΤΚΣ και διακόσιες τριάντα εννέα (239) ως ΕΖΔ, με σημαντική αλληλεπικάλυψη των εκτάσεών τους.

Η περιοχή μελέτης έχει χαρακτηριστεί ως ΕΖΔ, ως ΖΕΠ, ως ΚΑΖ, ως Σημαντική Περιοχή Ορνιθοπανίδας και είναι μέλος του *Natura 2000*.

Βάσει του Ν.4014/2011 (ΦΕΚ 209/Α'/21-9-2011) *Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος*, προσδιορίζεται η διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης για έργα και δραστηριότητες σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 (άρθρο 10) με έμφαση στην Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ) και στην Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), που οφείλουν να εστιάζουν «στις συνέπειες για την περιοχή βάσει των στόχων διατήρησής της».

Βάσει της Απόφασης υπ'αρ. 52983/1952 (ΦΕΚ 2436/Β'/27-9-2013) *Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α'/209) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής», ορίζεται περαιτέρω η διαδικασία της ΕΟΑ.*

Βάσει του Π.Δ. (ΦΕΚ 229/ΑΑΠ/19-6-2012) Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν, μεταξύ άλλων:

- επιτρέπεται: οι δραστηριότητες και οι παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην αποκατάσταση ή/και στη διαχείριση των υγροτόπων, στο πλαίσιο εφαρμογής των εγκεκριμένων διαχειριστικών σχεδίων, υπό την προϋπόθεση των ειδικών όρων περιβαλλοντικής αδειοδότησης, βάσει των διατάξεων Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α'/209), που στοχεύουν ιδίως:
  1. «στη διατήρηση και ανάδειξη των υγροτοπικών εκτάσεων και των λειτουργιών τους και στην αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων τους»,
  2. «στη δημιουργία ελαφρών υποδομών για την προστασία και τη διατήρηση των υγροτόπων, καθώς και την πρόσβαση σε αυτούς»,
  3. «στην επιστημονική έρευνα στους αντίστοιχους τομείς»,
  4. «στην ενημέρωση των επισκεπτών».
- απαγορεύεται: οι δραστηριότητες, εκτός αν από ειδική μελέτη, προκύπτει ότι σχετίζεται με τη διατήρηση και οικολογική διαχείριση του υγροτόπου, όπως οι εργασίες δόμησης και ειδικότερα η ανέγερση οποιασδήποτε μόνιμης ή προσωρινής κατασκευής που δεν σχετίζεται άμεσα με την προστασία και διατήρησή τους, την επιστημονική παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησής τους και την περιβαλλοντική ενημέρωση των επισκεπτών, η διάνοιξη οδικού δικτύου, οι εκχερσώσεις της φυσικής βλάστησης, οι αποξηράνσεις και τα αποστραγγιστικά έργα, οι επιχωματώσεις, η απόρριψη στερεών και υγρών αποβλήτων, η εισαγωγή ξενικών ειδών πανίδας και χλωρίδας, οι εξορύξεις αδρανών και άλλων υλικών, η επέκταση των καλλιεργειών, η βόσκηση, η αλιεία και οι ιχθυοκαλλιέργειες, οι αμμοληψίες η συλλογή αμφιβίων, οι παρεμβάσεις που προκαλούν αλλαγή του υδρολογικού καθεστώτος και που αλλοιώνουν το τοπίο.

Βάσει του Ν.3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α'/27-8-2002) Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης και Ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ιδρύονται εικοσιπέντε (25) Φορείς Διαχείρισης με σκοπό τη διοίκηση και τη διαχείριση αντίστοιχων προστατευομένων περιοχών της Ελλάδας. Μεταξύ αυτών των προστατευομένων περιοχών δεν περιλαμβάνεται η περιοχή μελέτης της εργασίας μας, ενώ δεν υπάρχει αντιστοιχία ενός ιδρυθέντος φορέα διαχείρισης ανά προστατευόμενη περιοχή, με συνέπεια οι διαχειριστικές ανάγκες της επικράτειας να μην καλύπτονται επαρκώς.

Βάσει του Ν.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α'/23-1-2013) Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα-Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις, πραγματοποιήθηκε η συγχώνευση και κατάργηση ορισμένων Φορέων Διαχείρισης Προστατευομένων Περιοχών, με συνέπεια την περαιτέρω επιδείνωση της ήδη ανεπαρκούς κάλυψης της επικράτειας.

Επισημαίνουμε ότι, στη συνέχεια της εργασίας μας, κατά την παρουσίαση της μελέτης περίπτωσης, πρόκειται να προσεγγίσουμε το κρίσιμο ζήτημα της εκ βάθρων αλλαγής του περιβαλλοντικού καθεστώτος προστασίας των περιοχών Natura 2000.

Ειδικότερα, εν αρχή, θα αναλύσουμε εκτενώς τους όρους, τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις δόμησης εντός των προστατευομένων περιοχών, χαρακτηρισμένων ως ΤΚΣ, ΕΖΔ, ΖΕΠ, Natura 2000, βάσει του μέχρι πρότινος ισχύοντος περιβαλλοντικού καθεστώτος προστασίας. Εν συνεχεία, θα εμβαθύνουμε στην καταλυτική επίδραση του νέου ισχύοντος πλαισίου χωρικής ανάπτυξης fast track, που στοχεύει στη δημιουργία ενός πιο φιλικού αναπτυξιακού περιβάλλοντος για τις στρατηγικές επενδύσεις μεγάλης κλίμακας, κυρίως από ιδιώτες επενδυτές, μέσω διαμόρφωσης ενός «ευέλικτου» και «κατ'αποκλειστικότητα» χωρικού σχεδιασμού, διευκολύνοντας την αξιοποίηση των δημοσίων ακινήτων γης, που βρίσκονται εντός προστατευομένων περιοχών Natura 2000, βάσει ενός αμφιλεγόμενου μοντέλου εντατικής τουριστικής ανάπτυξης, κατ'επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Σύγχρονο Πλαίσιο Τουριστικής Ανάπτυξης

4.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Αειφόρου Τουρισμού

Διεθνώς, ο τουρισμός αποτελεί μια ανερχόμενη προσοδοφόρα και ανταγωνιστική παραγωγική δραστηριότητα, ένα από τους μεγαλύτερους κλάδους παραγωγής και ένα από τα μεγαλύτερα εξαγωγίμα προϊόντα.

Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, ο τουρισμός παύει να αποτελεί προνόμιο των ολίγων, παρουσιάζει αλματώδη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο και εντάσσεται στο σύγχρονο τρόπο ζωής ως ένα κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και γεωγραφικό φαινόμενο, εξαιτίας της ύπαρξης ορισμένων απαραίτητων προϋποθέσεων για την ανάπτυξή του, όπως είναι η εκτεταμένη αστικοποίηση, η αύξηση των εισοδημάτων με άνοδο του βιοτικού επιπέδου, η βελτίωση και ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων και υποδομών, η κοινωνική οργάνωση της εργασίας με κατοχύρωση του ελεύθερου χρόνου και πληρωμένης ετήσιας άδειας κ.ά.

Η λέξη *τουρισμός* (ή *περιηγητισμός*), προέρχεται από τη λατινική λέξη *tornus* που εξελίχθηκε στη γαλλική λέξη *tour*, που σημαίνει γύρος, γυρίζω, τριγυρίζω και την αγγλική λέξη *touring*, που σημαίνει τριγυρίζω διάφορες περιοχές για την επίσκεψη αξιοθέατων κ.ά.

Ως *τουρισμός* νοείται το σύνολο των ανθρωπίνων μετακινήσεων και δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες (μετακινήσεις και δραστηριότητες) προκαλούνται από την εξωτερίκευση και πραγματοποίηση, σε διάφορους βαθμούς και κατά διάφορη ένταση σε κάθε άτομο, του αδρανέοντος πόθου της απόδρασης (AIT, Monte-Carlo).

Ως *τουρισμός* νοείται κάθε μετακίνηση-ταξίδι, είτε στο εσωτερικό της χώρας με μια (1) διανυκτέρευση τουλάχιστον, εκτός της μόνιμης κατοικίας, ή μια (1) μετακίνηση πάνω από 400 χλμ. (Κουρτέσας, 2003), είτε στο εξωτερικό ανεξάρτητα από την απόσταση ή τη διανυκτέρευση, υπό την προϋπόθεση ότι, δεν υπάρχει οικονομικό αποτέλεσμα στη μετακίνηση αυτή και ότι η παραμονή δεν διαρκεί πάνω από έξι (6) μήνες (Ρούπας, 1997).

Ως *τουριστική ανάπτυξη* νοείται η τουριστική διαδικασία, η οποία σε κάθε επιμέρους στάδιο της εξυπηρετεί την αύξηση της ποιότητας του τουρίστα αλλά και του κατοίκου προς τον τουρισμό του. Συνήθως, συνδέεται με την υποδομή που δημιουργείται για το εσωτερικό εμπόριο και τον τουρισμό (Butler, 1980).

Ποικίλοι σύνθετοι παράγοντες, όπως είναι οι εκάστοτε κυρίαρχες κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές και τεχνολογικές τάσεις της αγοράς, (ανα)διαμορφώνουν διεθνώς τους γενικούς όρους και τις ειδικές συνθήκες ανάπτυξης μιας τουριστικής βιομηχανίας, με διαρκώς μεγαλύτερες κοινωνικές, οικονομικές, χωρικές, περιβαλλοντικές διαστάσεις.

Σε κοινωνικό επίπεδο, ο τουρισμός διευκολύνει την αλληλεπίδραση, επικοινωνία και ανταλλαγή μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών, μέσω της συμμετοχής σε δραστηριότητες και μέσω της συνύπαρξης διαφορετικών σχημάτων συμπεριφοράς, αξιών και αντιλήψεων.

Σε οικονομικό επίπεδο, ο τουρισμός συμμετέχει δυναμικά στη διαδικασία παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης αγαθών, αλλά και υπηρεσιών, καθώς το τουριστικό προϊόν (ανα)διαμορφώνεται διαρκώς ως (επανα)σύνθεση δυο συστατικών στοιχείων, των υλικών αγαθών του τόπου, που σχετίζονται με την τουριστική κατανάλωση και των άυλων αγαθών ενός τόπου, που σχετίζονται με την τουριστική εμπειρία.

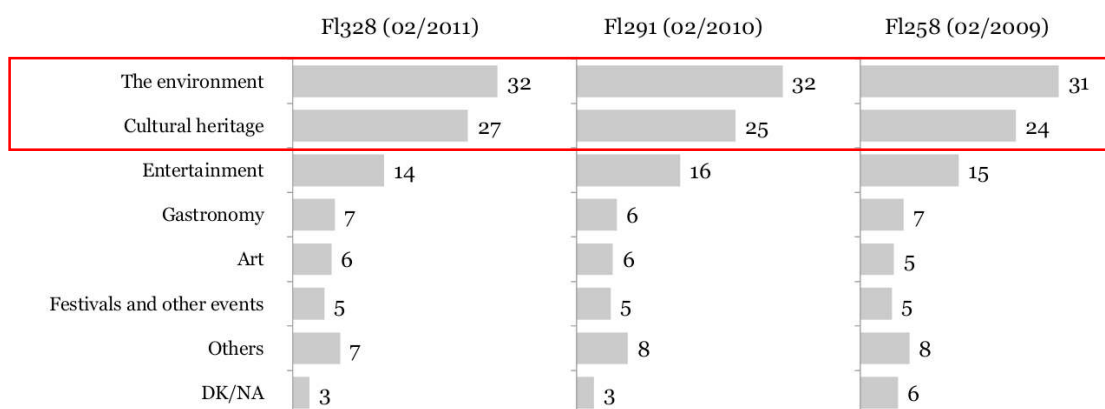
Σε χωρικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, ο τουρισμός χρησιμοποιεί τους διαθέσιμους φυσικούς και ανθρωπογενείς πολιτιστικούς πόρους (Αυγερινού-Κολώνια κ.ά., 2013).

Συνεπώς, η εξέλιξη της διαδικασίας της τουριστικής ανάπτυξης επηρεάζεται και επηρεάζει καθοριστικά τους διαθέσιμους πόρους, τις ανωδομές και τις υποδομές ενός τόπου, ενώ, λόγω του έντονου ανταγωνισμού που αναπτύσσεται μεταξύ των τουριστικών περιοχών, εξαρτάται άμεσα από τις μεταβολές των τουριστικών ρευμάτων και των κινήτρων επιλογής των τουριστών, όπως είναι η ελευθερία, η κοινωνικότητα, η αναζωογόνηση και ευεξία, οι εμπειρίες, το περιβάλλον κ.ά., που σχετίζονται με τη ζήτηση

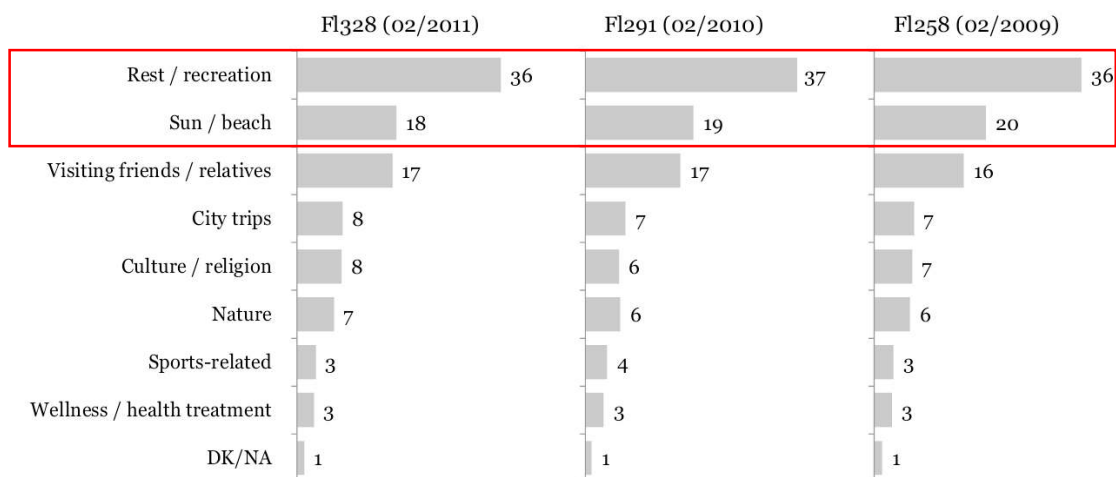
νέων τουριστικών προορισμών και με την προσφορά «κατασκευασμένων» τουριστικών προϊόντων εκ μέρους των tour operators (Διάγραμμα 16).

Από τη δεκαετία του 60' έως σήμερα, οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού κάνουν την εμφάνισή τους σε παγκόσμιο επίπεδο, με τη μορφή δομικών αλλαγών, που υφίσταται ραγδαία η τοπική κοινωνία, η παραδοσιακή οικονομία, ο πολιτισμός, το φυσικό και δομημένο περιβάλλον ενός τόπου, εξαιτίας της εμπορευματοποίησης των ειδιοποιών διαφορών του, κατά την καθιέρωσή του ως πόλου έλξης και δημοφιλούς τουριστικού προορισμού.

Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι, ειδικά οι παράκτιες περιοχές των μεσογειακών χωρών, εξαιτίας του φυσικού κάλλους και του χαμηλού κόστους διαμονής, υποδέχονται ετησίως το 50% των διεθνών τουριστικών αφίξεων, διπλασιάζοντας τον πληθυσμό τους, κυρίως κατά την περίοδο τουριστικής αιχμής, γεγονός που ασκεί υπολογίσιμες πιέσεις στον τόπο και πλήττει έως εξαντλήσεως το τοπικό φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον (Διάγραμμα 17).

Διάγραμμα 16: Ποσοστιαία ανάλυση Πόλων έλξης για επιλογή τουριστικού προορισμού Ευρωπαίων τουριστών
Πηγή: Flash Eurobarometer 328 (2011) Survey on the attitudes of Europeans towards tourism [145]

Διάγραμμα 17: Ποσοστιαία ανάλυση Κινήτρων για επιλογή διακοπών Ευρωπαίων τουριστών
Πηγή: Flash Eurobarometer 328 (2011) Survey on the attitudes of Europeans towards tourism [145]

Από τη δεκαετία του 70' και μετά, το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού κυριαρχεί παγκοσμίως, με μακροπρόθεσμα δυσμενείς κοινωνικές, οικονομικές, χωρικές και περιβαλλοντικές συνέπειες για τον τόπο προορισμού (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Ως *μαζικός τουρισμός*, νοείται η μαζική συγκέντρωση επισκεπτών σε συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς και σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, που συνεπάγεται την εντατικής μορφής τουριστική εκμετάλλευση του τόπου προορισμού.

Ο συγκεκριμένος τύπος τουρίστα, είτε προτιμά τα οργανωμένα ταξίδια και «*αναπτύσσει μικρή σχέση με την κοινωνία υποδοχής*», είτε ακολουθεί τα ρεύματα του μαζικού τουρισμού και «*χρησιμοποιεί τις ίδιες ευκολίες με τον οργανωμένο τουρίστα, αλλά παρεκκλίνει για να επισκεφθεί και άλλους τόπους που δεν περιλαμβάνονται στους μαζικούς προορισμούς*» (Αυγερινού-Κολώνια, 2012).

Οι τουριστικές περιοχές που υποδέχονται μαζικό τουρισμό παρουσιάζουν εκτεταμένες οργανωμένες υποδομές και προσφερόμενες υπηρεσίες με ξενοδοχειακές μονάδες μεγάλης κλίμακας, άμεση εξάρτηση της παραγωγικής δομής της ευρύτερης περιοχής από τη μονοκαλλιέργεια του τουρισμού, ομοιόμορφη ζήτηση (ομοιότητα απαιτήσεων τουριστών) για ένα μη διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν (ομοιότητα υποδομών και εμπειριών), σημαντική εξάρτηση από την πολιτική των tour operators και από την εποχικότητα της ζήτησης του τουριστικού προϊόντος σε χαμηλή τιμή, είτε κατά τους θερινούς, είτε κατά τους χειμερινούς μήνες (Τσάρτας, 1996).

Το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού με τη μορφή του παραθερισμού διαρθρώνεται χωρικά με χαρακτηριστικά κοινότητας. Οι τουριστικοί οικισμοί συνήθως αναπτύσσονται περιαστικά, είτε εντός νέων ζωνών τουριστικών κατοικιών, είτε με ένταξη των παραθεριστικών υποδομών σε προϋπάρχουσες, με συνέπεια να συνδέονται άμεσα με περιβαλλοντική επιβάρυνση και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, προκαλώντας συχνά μη αναστρέψιμη οικολογική και πολιτισμική αλλοίωση του τόπου υποδοχής.

Όταν οι διαθέσιμοι τοπικοί φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι εξαντληθούν, εξαιτίας της τουριστικής υπερεκμετάλλευσης, τότε το τουριστικό προϊόν καθίσταται παρωχημένο και μη ελκυστικό πλέον για τους τουρίστες και ο τουριστικός προορισμός εγκαταλείπεται.

Έως τη δεκαετία του 80', σταδιακά, εμφανίζονται τα διαρθρωτικά προβλήματα του μαζικού τουρισμού, που εξελίχθηκε βάσει ενός αμφιλεγόμενου αναπτυξιακού μοντέλου, συνήθως άνευ μακροχρόνιου σχεδιασμού. Η ένταση της χωρικής και της χρονικής ανισοκατανομής της εν λόγω τουριστικής ανάπτυξης, που ενίσχυσε τη μονοκαλλιέργεια του τουριστικού κλάδου, οδήγησε σύντομα σε υπερσυγκέντρωση της τουριστικής φιλοξενίας και στον κορεσμό των αναπτυγμένων τουριστικών περιοχών, αναδεικνύοντας, εκ των υστέρων, την ανάγκη για σφαιρική και ορθολογική προσέγγιση του τουρισμού σε συνδυασμό με οικολογικά κριτήρια σε εθνικό, σε ευρωπαϊκό και σε διεθνές επίπεδο.

Από τη δεκαετία του 80' έως σήμερα, η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης προσδιορίζεται και αποκρυσταλλώνεται προοδευτικά, ενώ συνδέεται άρρηκτα με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, στοχεύοντας να αλλάξει τη φύση του τουρισμού υπό τις θεμελιώδεις αρχές της αειφορίας. Μέσω διαδοχικών εννοιολογικών προσεγγίσεων, ενδεικτικά, από την 1^η Παγκόσμια Στρατηγική για την Διατήρηση (IUCN, 1980), στην έκθεση Brundtland (WCED, 1987), στην Agenda 21 (UNCED, 1992), έως τη Διακήρυξη του Cape Town (UN, 2002) επιχειρείται ο διαρκής (επανα)προσδιορισμός του αειφόρου τουρισμού, με «*έμφαση στην ισορροπία μεταξύ των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών πτυχών του τουρισμού, στην ανάγκη να εφαρμοστούν οι αρχές της αειφορίας σε όλους τους τομείς του τουρισμού (μορφές τουρισμού και τύποι προορισμών κ.ά.), αλλά και σε παγκόσμιους στόχους, όπως η συμβολή του τουρισμού στην εξάλειψη της φτώχειας*» (Αυγερινού-Κολώνια κ.ά., 2013).

Ως αειφόρος τουρισμός, νοείται «*ο τουρισμός, που λαμβάνει πλήρως υπόψη του τις τωρινές και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές του επιπτώσεις, ικανοποιώντας τις ανάγκες των επισκεπτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των κοινοτήτων υποδοχής του τουρισμού*» (WTO, 1995).

Ως υπεύθυνος τουρισμός, νοείται ο τουρισμός, «*που ελαχιστοποιεί τις αρνητικές οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, παράγει μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη για την τοπική κοινωνία και ενισχύει την ευημερία των κοινοτήτων υποδοχής, βελτιώνει τις συνθήκες εργασίας και την πρόσβαση στη βιομηχανία, περιλαμβάνει την τοπική κοινωνία στις αποφάσεις που έχουν επιπτώσεις στις ζωές τους και στις ευκαιρίες γι' αυτούς, συμβάλει θετικά στην διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και στη διατήρηση της*

παγκόσμιας ποικιλότητας, παρέχει περισσότερες ευχάριστες εμπειρίες στους τουρίστες μέσω σημαντικότερων συνδέσεων με την τοπική κοινωνία και μια μεγαλύτερη κατανόηση των τοπικών πολιτιστικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων, παρέχει πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι πολιτιστικά ευαίσθητος, προκαλεί τον σεβασμό μεταξύ τουριστών και ντόπιων κατοίκων και δημιουργεί τοπική υπερηφάνεια και εμπιστοσύνη» (Διακήρυξη του Cape Town, 2002).

Υπό αυτό το πρίσμα, η πολιτική της ΕΕ εξακολουθεί να συμπληρώνεται, ούτως ώστε να αντιμετωπίσει πιο καίρια τα διαχρονικά προβλήματα του τουρισμού, να ενσωματώσει νέες έννοιες, όπως η φέρουσα ικανότητα κ.ά., με στόχο να ενισχύσει την ουσιαστική εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης.

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας διακρίνεται σε έξι υποκατηγορίες, τη φυσική, την οικονομική, την αντιληπτική, την κοινωνική, την οικολογική και την πολιτική, καθεμία με διαφορετικές επιπτώσεις (Getz, 1983).

Ως φέρουσα ικανότητα, νοείται «ο μέγιστος αριθμός των ανθρώπων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν έναν τόπο χωρίς καμία μη αποδεκτή τροποποίηση στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς καμία μη αποδεκτή μείωση της ποιότητας της εμπειρίας που αποκτάται από τους τουρίστες» (Mathieson & Wall, 1982).

Ως φέρουσα ικανότητα (carrying capacity), νοείται «ο μέγιστος αριθμός ατόμων που μπορούν να επισκεφθούν ταυτόχρονα ένα τουριστικό προορισμό, χωρίς να προκαλέσουν καταστροφές στο φυσικό, οικονομικό και κοινωνικο-πολιτιστικό περιβάλλον, καθώς και μια μη παραδεκτή απαξίωση της ποιότητας της και ικανοποίησης του επισκέπτη» (WTO, 1997).

Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Προσέγγιση συνεργασίας για το μέλλον του ευρωπαϊκού τουρισμού (2001), με τον όρο της «χωρητικότητας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων» εισάγεται η νέα έννοια της φυσικής και οικολογικής φέρουσας ικανότητας.

Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Βασικές κατευθύνσεις για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού (2003), ενισχύεται η έννοια της «τοπικότητας στη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης».

Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Η Ευρώπη, ο 1^{ος} τουριστικός προορισμός στον κόσμο-ένα νέο πλαίσιο πολιτικής για τον ευρωπαϊκό τουρισμό (2010), η οικονομική ανάπτυξη του τουρισμού συνδυάζεται με τη βιώσιμη ανάπτυξη και με τη νεοεισαχθείσα έννοια της ηθικής διάστασης (Αυγερινού-Κολώνια κ.ά., 2013).

Βάσει της Χάρτας για τον Αειφόρο και Υπεύθυνο Τουρισμό (27-28 Απριλίου 1995, Λανθαρότε), κατά το Παγκόσμιο Συνέδριο για τον Αειφόρο Τουρισμό, διατυπώνονται οι βασικές αρχές του αειφόρου τουρισμού.

Συνοπτικά, αναφέρεται ότι, η τουριστική ανάπτυξη, υπό όρους αειφορίας, οφείλει να είναι «οικονομικά βιώσιμη», «ηθικά και κοινωνικά αποδεκτή», να προστατεύει και να αξιοποιεί τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, αμβλύνοντας τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις στις τοπικές παραδοσιακές δραστηριότητες, να βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων στις κοινωνίες υποδοχής, χωρίς να αλλοιώνει την κοινωνικοπολιτιστική τους ταυτότητα, να διατηρεί, τόσο την ποιότητα του τουριστικού προορισμού, όσο και την ικανότητα να ικανοποιεί τους τουρίστες, να κατανέμεται ισόρροπα χωρικά και χρονικά βάσει ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού αειφόρου τουρισμού εκ μέρους των κυβερνήσεων και των υπευθύνων αρχών του τόπου υποδοχής, να διαχειρίζεται σφαιρικά και διεπιστημονικά την ανάπτυξη του τουρισμού σε πιο ευάλωτες οικολογικά και πολιτιστικά ζώνες.

Παράλληλα, αναγνωρίζεται η ανάγκη προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε συνδυασμό με ανάλογη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και των παρεχομένων υπηρεσιών. Επιπλέον, προσδιορίζεται ο κομβικός ρόλος που οφείλουν να διαδραματίσουν οι υπεύθυνες αρχές, οι τουριστικές αρχές και οι αρμόδιες υπηρεσίες κάθε κράτους, ενώ τονίζεται η σημασία, τόσο της ευαισθητοποίησης και της ενημέρωσης του κοινού, όσο και της υιοθέτησης «εθελοντικών κωδικών διαχείρισης από τους κύριους συντελεστές του τουρισμού» (Αυγερινού-Κολώνια, 1996).

Το σύγχρονο τουριστικό προϊόν σταδιακά διαφοροποιείται, μέσω της προώθησης των ειδικών και εναλλακτικών μορφών του τουρισμού υπό όρους αειφορίας, όπως είναι ο πολιτιστικός τουρισμός με δίκτυο προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών, ο οικολογικός τουρισμός στην ύπαιθρο ή εντός προστατευόμενων περιοχών με δίκτυο προτεινόμενων οικολογικών διαδρομών, ο αγροτουρισμός σε αγροτικούς οικισμούς, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός-περιηγητικός τουρισμός, ο συνεδριακός και επιστημονικός τουρισμός, ο περιβαλλοντικός τουρισμός, ο αθλητικός-ορειβατικός-περιηγητικός, ήτοι ο συμμετοχικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας-φυσικής ζωής, ο ιαματικός τουρισμός κ.ά.

Ενιαίος ακριβής ορισμός για τον εναλλακτικό τουρισμό δεν υπάρχει, αλλά ευρύτερα προσδιορίζεται ως αντίδραση στον τουρισμό με μαζικό χαρακτήρα.

Ως ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού, νοούνται οι μορφές τουρισμού, οι οποίες απευθύνονται σε τουρίστες, που επισκέπτονται συγκεκριμένες περιοχές ή προορισμούς, έχοντας ορίσει εκ των προτέρων κάποιο ιδιαίτερο τοπικό στοιχείο ως ειδικό κίνητρο βάσει προσωπικών προτύπων και επιθυμιών.

Ως ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού, νοούνται «μορφές τουρισμού, οι οποίες όχι μόνο δεν αντιβαίνουν σε ευρύτερες κοινωνικές και κοινοτικές αξίες, καθώς και αξίες για τη φύση, αλλά παρέχουν στους υποδοχείς και στους τουρίστες την ευκαιρία μιας θετικής και άξιας λόγου ανάδρασης καθώς και κοινών εμπειριών» (Smith & Eadington, 1992).

Ο συγκεκριμένος τύπος τουρίστα, είτε ως εξερευνητής, «ταξιδεύει ανεξάρτητα και επιθυμεί να γνωρίσει τις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες της κοινωνίας προορισμού του», είτε ως πλάνητας, «δεν εντάσσεται στα μαζικά ρεύματα τουρισμού και επιθυμεί να ζήσει αρμονικά με την κοινωνία προορισμού του» (Αυγερινού-Κολώνια, 2012). Κατά την παραμονή τους σε συγκεκριμένη περιοχή ή προορισμό, οι τουρίστες ταξιδεύουν μόνοι ή με φίλους, αποβλέπουν σε πιο ενεργητικές διακοπές και επιδιώκουν, είτε πνευματικά ενδιαφέροντα, είτε ενεργητικές δραστηριότητες ως βασικά συστατικά ενός εξατομικευμένου τουριστικού προϊόντος (Read, 1980).

Το πρότυπο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού χαρακτηρίζεται από ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη τουριστική ανάπτυξη μικρής κλίμακας σε συνδυασμό με προσφορά ποικίλων ατομικών και ανεξάρτητων δραστηριοτήτων, δίδοντας έμφαση στην απόκτηση εμπειριών για τις τοπικές κουλτούρες και στη διατήρηση των παραδοσιακών αξιών (Κομίλης, 2001).

Ειδικότερα, ως *οικοτουρισμός*, νοείται «το ταξίδι στη φύση, το οποίο συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αειφόρο ανάπτυξη» (Ecotourism Society, 2000).

Ο οικοτουρισμός περιλαμβάνει διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως είναι ο πολιτιστικός, ο περιηγητικός, ο επιστημονικός κ.ά., εμπεριέχει την ηθική προσέγγιση της τουριστικής ανάπτυξης για μελλοντική διασφάλιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, αναγνωρίζοντας την ολική οικονομική αξία των πόρων ως παρόχων περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών περιβάλλοντος. Ο οικοτουρισμός ενδείκνυται ως μορφή ήπιας τουριστικής ανάπτυξης εντός προστατευόμενων περιοχών, όπως είναι η ευρύτερη περιοχή του Ίσσου Κέρκυρας, που αποτελεί αντικείμενο μελέτης της εργασίας μας.

Η σταδιακή μετάβαση από τον τουρισμό μαζικού χαρακτήρα στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποσκοπεί στην καλύτερη δυνατή διαχείριση των πόρων υπό όρους αειφορίας και προϋποθέτει την άμβλυση των δυσμενών συνεπειών (Ροδιτάκης, 2000):

- της μαζικότητας του τουρισμού, εις όσον αφορά τις μετακινήσεις και τη διαμονή, μέσω της πολυμέρειας και της ποικιλότητας,
- της στατικότητας και εποχικότητας των περιόδων τουριστικής αιχμής, μέσω της κινητικότητας των τουριστών και της χρονικής ανακατανομής του φαινομένου του τουρισμού πιο ισορροπημένα σε όλες τις εποχές του έτους,
- της τουριστικής υπερσυγκέντρωσης στις ήδη βεβαρυμένες περιοχές, μέσω της χωρικής ανακατανομής και διασποράς των σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος,
- της παθητικότητας του επισκέπτη, μέσω ενθάρρυνσης της ενεργού συμμετοχής.

4.2 Δείκτες Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης υπό όρους Αειφορίας

Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό* (2007), επισημαίνεται ότι, η ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγιση του αειφόρου τουρισμού οφείλει να συνδυάζεται εξίσου με τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και με τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων στους τουριστικούς προορισμούς, μέσω μείωσης της εποχικότητας της ζήτησης, περιορισμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προώθησης της ευημερίας της τοπικής κοινότητας κ.ά.

Στην ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Μια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση* (2007), αναγνωρίζεται η αξία του παράκτιου θαλάσσιου τουρισμού ως πηγής τεραστίων εισοδημάτων, που συνδέει άρρηκτα την ευημερία της Ευρώπης με τη θάλασσα σε συνδυασμό και με άλλες θαλάσσιες δραστηριότητες καίριας σημασίας, όπως είναι η ναυτιλία, η αλιεία, οι λιμένες, οι υδατοκαλλιέργειες, η γαλάζια βιοτεχνολογία, οι αναδυόμενες υποθαλάσσιες τεχνολογίες κ.ά.

Παράλληλα, σημειώνεται ότι, καθώς η θάλασσα εξακολουθεί να είναι καθοριστική για τον παράκτιο και τον θαλάσσιο τουρισμό, λειτουργώντας ως «σημαντικός καταλύτης για την οικονομική ανάπτυξη στις παράκτιες περιφέρειες» της Ευρώπης, η ανάγκη εφαρμογής μιας τομεακής και χωρικής πολιτικής για τον τουρισμό υπό όρους αειφορίας καθίσταται πλέον απαραίτητη. Η στρατηγική προσέγγιση της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στις ευρωπαϊκές παράκτιες περιφέρειες καλείται να συμβιβάσει την οικονομική ανάπτυξη με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και με την ποιότητα ζωής.

Ειδικότερα, η αειφόρος ανάπτυξη και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων περιφερειών οφείλουν να προωθηθούν, μέσω μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής σχετικά με ποικίλα ζητήματα εποπτείας και ελέγχου των θαλασσίων μεταφορών, της αλιείας, της ενέργειας, του τουρισμού κ.ά., ούτως ώστε να αμβλυωθεί, τόσο ο αυξανόμενος ανταγωνισμός για τη χρήση του θαλάσσιου και του παράκτιου χώρου, όσο και οι σωρευτικές δυσμενείς επιπτώσεις των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στα θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα.

Η προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων υδατικών ζωνών ενισχύεται εμπράκτως, βάσει των διαθέσιμων κοινοτικών μέσων χρηματοδότησης, όπως είναι το ευρωπαϊκό LIFE Program, δίνοντας έμφαση στις ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιφέρειες και τα νησιά, που «υποφέρουν από σημαντικά οικονομικά μειονεκτήματα, αλλά παρουσιάζουν σημαντικές προοπτικές στον τομέα των συναφών προς τη θάλασσα δραστηριοτήτων και της θαλάσσιας έρευνας», αναγνωρίζοντας την αξία και τον κίνδυνο υποβάθμισης ή και απώλειας των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών ενός θαλάσσιου και παράκτιου οικοσυστήματος.

Συνεπώς, η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, ταυτοχρόνως, προϋποθέτει, εξαρτάται και δύναται να συμβάλλει στην κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική ισορροπία¹¹, μόνο εφόσον, υπό όρους αειφορίας, κάθε ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος της Ευρώπης, που αποτελεί τουριστικό προορισμό, υιοθετήσει τους κατάλληλους ρυθμούς ανάπτυξης, προσπαθήσει να εξασφαλίσει τη μέγιστη συμμετοχή των ενδιαφερομένων, χρησιμοποιήσει τις βέλτιστες διαθέσιμες γνώσεις, ελαχιστοποιήσει και διαχειριστεί τους πιθανούς κινδύνους, αποτιμώντας το περιβαλλοντικό κόστος, καθορίζοντας και τηρώντας τους αναπτυξιακούς και περιβαλλοντικούς όρους, εξασκώντας συνεχή παρακολούθηση και έλεγχο της αειφόρου διαχείρισης του τουρισμού, βάσει κατάλληλων δεικτών.

Υπό αυτό το πρίσμα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναπτύσσει, προτείνει και εξακολουθεί να εξελίσσει ένα Ευρωπαϊκό Σύστημα Δεικτών Τουρισμού (European Tourism Indicators System-ETIS)¹², που έχει σχεδιαστεί για να βελτιώσει το βαθμό βιωσιμότητας του αειφόρου τουρισμού σε επίπεδο τουριστικού προορισμού, μέσω της ενδεδειγμένης μέτρησης, της

¹¹ <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/sustainable-tourism/>

¹² http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/sustainable-tourism/indicators/index_en.htm

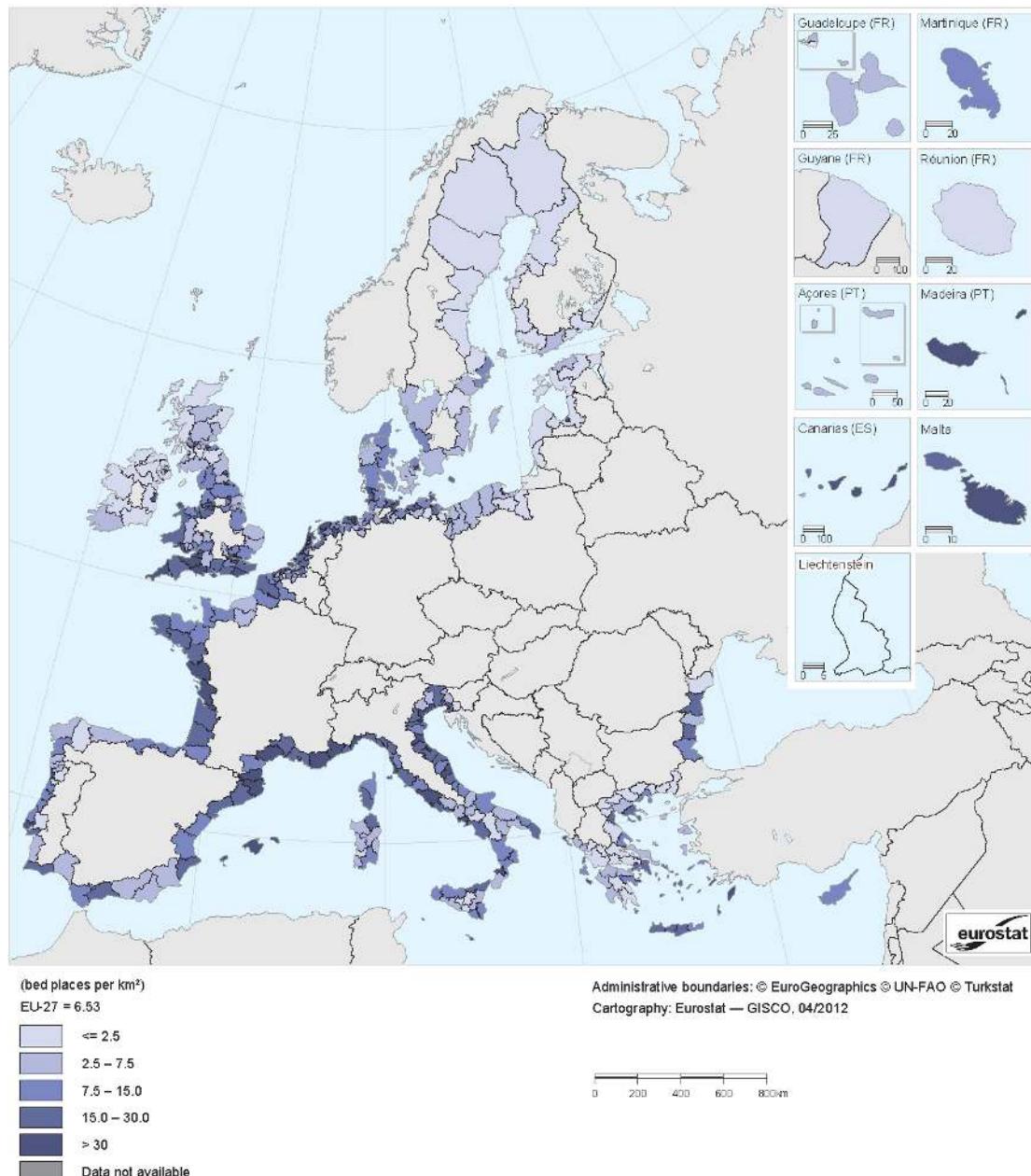
συστηματικής παρακολούθησης και της διαχείρισης των καταγεγραμμένων επιδόσεων δεικτών τουρισμού, αναλόγως κατά περίπτωση.

Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι, ήδη από το 2002, που ανακηρύχθηκε έτος οικότουρισμού από τα Ηνωμένα Έθνη, η ευρωπαϊκή πρωτοβουλία VISIT (Voluntary Initiative for Sustainability in Tourism) αναπτύσσει¹³:

- *δείκτες για την πολιτική εφαρμογή των εννοιών για την αειφορία*, οι οποίοι αφορούν, τόσο την *αειφορία*, αξιολογώντας την ύπαρξη ή μη συστήματος αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης, το βαθμό συμμετοχής των εμπλεκόμενων ομάδων στη διαδικασία κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας το ίδιο το σύστημα αναφοράς και παρακολούθησης για τη βελτίωση ή για τη διατήρηση της ποιότητας του τόπου προορισμού κ.ά.,
- *δείκτες περιβαλλοντικής απόδοσης*:
  1. *των τουριστικών μεταφορών και συγκοινωνιών*, οι οποίοι αφορούν, τόσο την *αειφορία*, αξιολογώντας τη μεταβολή των ποσοστών πίεσης των μεταφορών εξαιτίας του τουρισμού, τη μεταβολή των ποσοστών χρήσης αειφορικών μέσων μεταφοράς από τουρίστες κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας τις επιπτώσεις των μέσων μεταφοράς στην ησυχία, στην ατμοσφαιρική ποιότητα και στην κυκλοφοριακή συμφόρηση κ.ά.,
  2. *της φέρουσας ικανότητας του τόπου προορισμού εν σχέση με τις χρήσεις γης, τη βιοποικιλότητα και τις τουριστικές δραστηριότητες*, οι οποίοι αφορούν (Χάρτης 4), τόσο την *αειφορία*, αξιολογώντας την έκταση γης, που καταλαμβάνουν τα τουριστικά καταλύματα ή και οι παραθεριστικές κατοικίες, την προσπάθεια προστασίας και διατήρησης των φυσικών περιοχών, τις επιπτώσεις διαφόρων τουριστικών δραστηριοτήτων επί της βιοποικιλότητας, τις ασκούμενες πιέσεις επί των παράκτιων και μεταβατικών υδατικών οικοσυστημάτων κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας το βαθμό αστικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με τη μείωση της θελκτικότητας των προορισμών, το ποσοστό των φυσικών περιοχών, που αποτελούν πόλους τουριστικής έλξης, τις απειλές που αντιμετωπίζουν οι ακτές λόγω υπερσυγκέντρωσης τουριστών κ.ά.,
  3. *της χρήσης της ενέργειας*, που αφορούν, τόσο την *αειφορία*, αξιολογώντας το βαθμό απόδοσης της πηγής ενέργειας του τόπου και το ποσοστό ενέργειας, που χρησιμοποιείται για τον τουρισμό, βάσει του τύπου της τουριστικής εγκατάστασης και ανά τουρίστα κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας τις μελλοντικές επιπτώσεις στην ποιότητα του προορισμού από την επιβεβλημένη μείωση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής επί του παρόντος κ.ά.,
  4. *της χρήσης των υδατικών πόρων*, οι οποίοι αφορούν, τόσο την *αειφορία*, αξιολογώντας τις ασκούμενες πιέσεις επί των τοπικών υδατικών πόρων, βάσει της κατανάλωσης λόγω μόνιμων και εποχικών αναγκών και του βαθμού ανανεωσιμότητας του υδατικού πόρου (μέσος όρος ανάπτυξης υδροφόρου ορίζοντα εντός πενταετίας) κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας το βαθμό επάρκειας του νερού για τους τουρίστες, τη διαθεσιμότητα υδάτινων σωμάτων (υπογείων και επιφανειακών υδάτων) καλής ποιότητας κ.ά.,

---

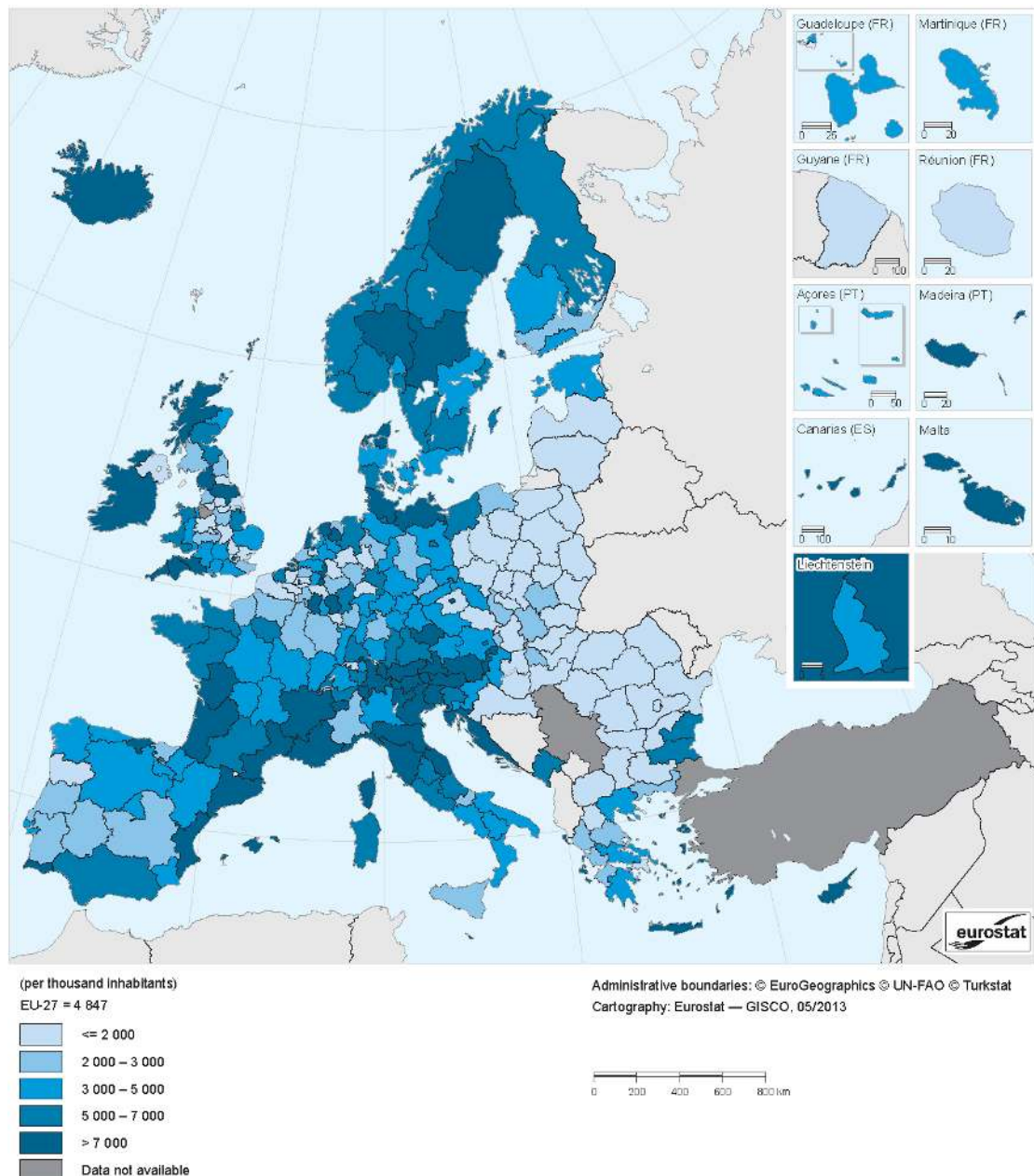
¹³ <http://www.ecotrans.org/visit/index.html>

Χάρτης 4: Πυκνότητα Τουριστικής Δραστηριότητας (υποδομών) ανά παράκτια περιοχή της Ευρώπης (2010)
Πηγή: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Coastal_region_statistics

5. της διαχείρισης και επεξεργασίας των αποβλήτων οι οποίοι αφορούν, τόσο την *αιεφορία*, αξιολογώντας την ύπαρξη ή μη ενός συστήματος αποτελεσματικής διαχείρισης αποβλήτων, το είδους του συστήματος κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας την ύπαρξη παράνομων εκροών αποβλήτων, τις αρνητικές συνέπειες από την επεξεργασία των αποβλήτων για την υγεία κ.ά.,
- *δείκτες κοινωνικής και πολιτιστικής απόδοσης*, οι οποίοι αφορούν, τόσο την *αιεφορία*, αξιολογώντας τις συνθήκες διαβίωσης του τοπικού πληθυσμού, τις αναπτυξιακές δραστηριότητες λόγω εξωτερικών επιδράσεων κ.ά., όσο και την *ποιότητα* του τόπου προορισμού, αξιολογώντας το βαθμό αποδοχής των τουριστών από την τοπική κοινωνία, την παροχή ή μη ασφάλειας στους τουρίστες κ.ά.,

- **δείκτες οικονομικής απόδοσης**, οι οποίοι αφορούν (Χάρτης 5), τόσο την **αιεφορία**, αξιολογώντας την οικονομική βιωσιμότητα του τουριστικού τομέα κ.ά., όσο και την **ποιότητα** του τόπου προορισμού, αξιολογώντας την εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από τον τουρισμό, την εποχιακή απόκλιση του τουριστικού εισοδήματος κ.ά.

Χάρτης 5: Πυκνότητα Τουριστικής Δραστηριότητας (διανυκτερεύσεων) ανά κράτος-μέλος της Ευρώπης (2011)
Πηγή: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_statistics_at_regional_level

Συνεπώς, η ύπαρξη κριτηρίων απόδοσης και η εξαγωγή συγκρίσιμων τιμών, εις όσον αφορά την αιεφόρο τουριστική διαχείριση των διαθέσιμων φυσικών και πολιτιστικών πόρων ενός τόπου προορισμού, συνδράμουν καίρια με παροχή πιο τεκμηριωμένων δεδομένων στη λήψη πολιτικών αποφάσεων, πολλώ δε μάλλον στις παρούσες συνθήκες οικονομικής ύφεσης, που το φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα κινδυνεύει αδιακρίτως να εμπορευματοποιηθεί, υπό επιτακτικές κοινωνικές ανάγκες και έντονες οικονομικές πιέσεις.

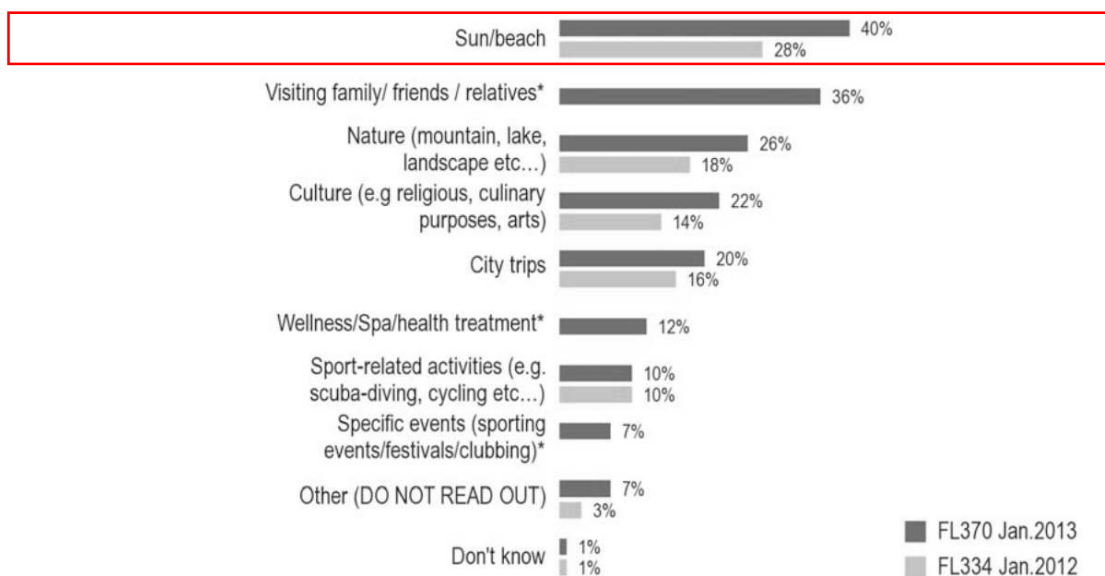
4.3 Δυναμικές Τουριστικής Ανάπτυξης ελληνικού νησιωτικού χώρου

Από την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, ο τουρισμός λειτούργησε ως κινητήριος δύναμη της ελληνικής οικονομίας και ο ελληνικός νησιωτικός χώρος απετέλεσε κύριο τουριστικό προϊόν της χώρας, όντας εξαρχής ένας δημοφιλής μεσογειακός τουριστικός προορισμός.

Ήδη από το 1929, πραγματοποιείται η πρώτη σύσταση ενός οργανισμού τουρισμού με εποπτεία του από το Υπουργείο Οικονομίας της εποχής· εν καιρώ πολέμου, το 1942, συντάσσεται το πρώτο συστηματικό πρόγραμμα ανάπτυξης του ελληνικού τουρισμού. Επισήμως, το 1951, ιδρύεται ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) (Α.Ν.1565/1950, με κυρωτικό Ν.1624/1951), με στόχο την αύξηση αφίξεων και τουριστικού συναλλάγματος, αλλά και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος. Μετά το 1975, ο οργανισμός αναθεωρεί τους στόχους του· εστιάζει στην αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, περιορίζοντας την ένταση της εποχικής συγκέντρωσης και στηρίζοντας νέες μορφές τουρισμού, ενώ παράλληλα προωθεί την ορθολογικότερη κατανομή προσφοράς και ζήτησης. Μετά το 1978, ο ΕΟΤ υφίσταται επάλληλες ανασυστάσεις με αναδιαρθρώσεις των υπηρεσιών και τροποποιήσεις σύστασης των γενικών διευθύνσεων (1994-2001), βάσει του Π.Δ.343/2001 (ΦΕΚ 231/Α'/11-10-2001) και του Ν.3270/2004 (ΦΕΚ 187/Α'/11-10-2004). Από το 2010, ο ΕΟΤ υπάγεται στο ΥΠΠΟΤ.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 70', τα φυσικά τουριστικά πλεονεκτήματα της χώρας, όπως η εξαιρετική γεωγραφική θέση στη Μεσόγειο, η βιοποικιλότητα της φύσης και η μορφολογία του εδάφους με πλήθος νησιών και παραθαλάσσιων περιοχών, οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, και τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα της χώρας, όπως η πλούσια υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με αρχαία, βυζαντινά και νεότερα μνημεία ή παραδόσεις λειτουργούν ως διεθνής τουριστικός πόλος έλξης, οδηγώντας σε επιλεκτικές (υπερ)συγκεντρώσεις της τουριστικής δραστηριότητας στον ελληνικό νησιωτικό και παράκτιο χώρο.

Σταδιακά, ο ελληνικός τουρισμός αποκτά διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες σε εξοπλισμό και υποδομές, εξαιτίας της μακροχρόνιας αυξητικής τάσης της τουριστικής ζήτησης, με συνέπεια να χαρακτηρίζεται από έντονη διάχυση και (υπερ)συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας με προσανατολισμό της ζήτησης στις παραθαλάσσιες περιοχές, με τάσεις μαζικού χαρακτήρα και εποχικότητα (sunlust-ηλιοτροπικό πρότυπο) (Διάγραμμα 18), ενώ συνοδεύεται από αθροιστικές επιπτώσεις και υπολογίσιμες πιέσεις, που ασκούνται στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, αλλά και στην τοπική κοινωνία του τόπου υποδοχής.

Διάγραμμα 18: Ποσοστιαία ανάλυση Κύριων αιτίων διακοπών Ευρωπαϊών τουριστών
Πηγή: Flash Eurobarometer 370 (2013) *Attitudes of Europeans towards tourism* [146]

Εξαιτίας του πλούτου των φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών πόρων του, ο ελληνικός νησιωτικός χώρος απετέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί ιδιαίτερο μεσογειακό τουριστικό προορισμό με σημαντικό αριθμό επισκεπτών, ενώ χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία και τις επιπτώσεις του τουρισμού μαζικού χαρακτήρα, έχοντας διέλθει από όλα τα επιμέρους στάδια της οργανωμένης τουριστικής ανάπτυξης και αντιμετωπίζοντας τις συνέπειες της συγκεκριμένης μετάβασης (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001):

- από τις υποτυπώδεις στις σύνθετες τουριστικές υποδομές, έως την οργανωμένη μαζική υποδομή του «πακέτου»,
- από το μικρό αριθμό τουριστών, που επιζητούν το φυσικό περιβάλλον, στις ομάδες οργανωμένου τουρισμού, που επιζητούν τις υπηρεσίες, έως τα οργανωμένα «πακέτα» διακοπών, που προωθούνται συστηματικά μέσω των tour operators,
- από την αφάνεια στη δημιουργία της «διαφημιστικής» εικόνας, έως την καθιέρωση της κυρίαρχης διεθνοποιημένης εικόνας του τόπου ως τουριστικού προορισμού μαζικής προσέλευσης,
- από τις τουριστικές επενδύσεις μικρής κλίμακας εκ μέρους των ντόπιων κατοίκων στην αλλαγή της χωρικής και λειτουργικής οργάνωσης μιας περιοχής εκ μέρους του κράτους, έως τη δημιουργία ειδικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων προς αποκλειστική εξυπηρέτηση των τουριστών εκ μέρους τουριστικών επιχειρήσεων διεθνούς εμβελείας.

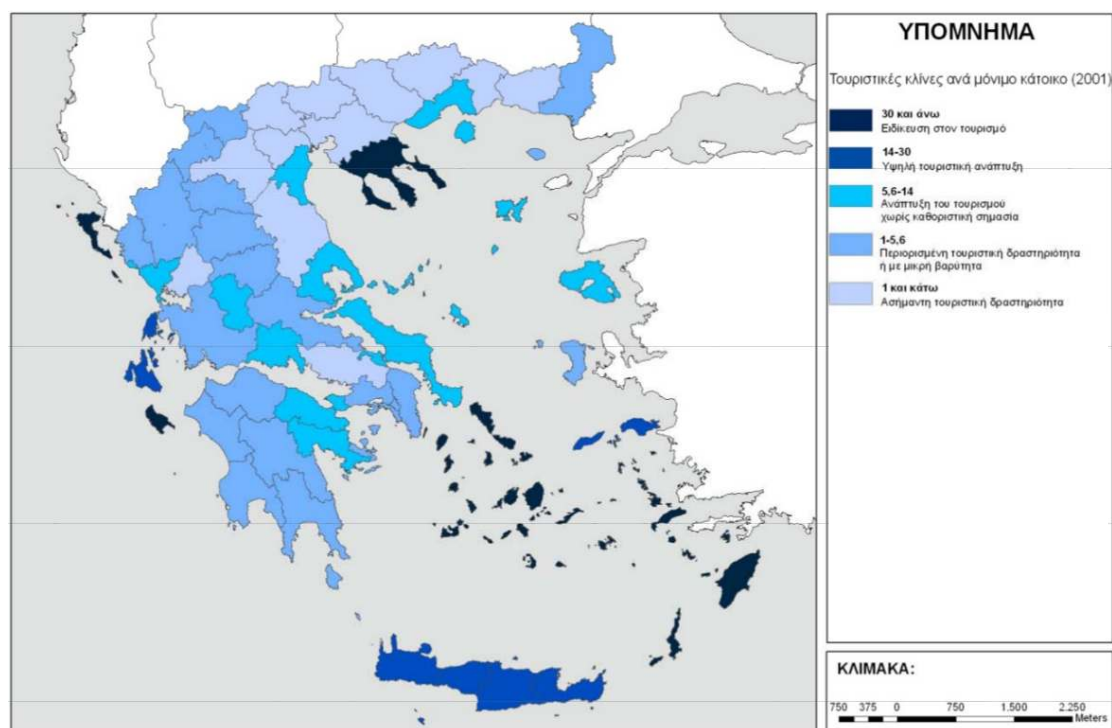
Η διευκόλυνση της τουριστικής ανάπτυξης υπήρξε κοινό πρωταρχικό ζητούμενο του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, που επετεύχθη με την εφαρμογή μιας σειράς μέτρων για τη χρηματοδότηση του τουριστικού κλάδου, είτε έμμεσα με έργα υποδομής, είτε άμεσα με κίνητρα οικονομικού χαρακτήρα, όπως επενδύσεις, δάνεια, επιδοτήσεις, φοροαπαλλαγές, μέσω διαδοχικών Αναπτυξιακών Νόμων, όπως χαρακτηριστικά είναι ο Ν.1262/1982 (ΦΕΚ 70/Α'/16-6-1982) *Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποίηση συναφών διατάξεων*, ο Ν.1892/1990 (ΦΕΚ 101/Α'/31-7-1990) *Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις*, ο Ν.2601/1998 (ΦΕΚ 81/Α'/15-4-1998) *Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις*, ο Ν.3299/2004 (ΦΕΚ 261/Α'/23-12-2004) *Κίνητρα ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση κ.ά.*

Έως το 1975, η ελληνική τουριστική πολιτική στοχεύει στην αύξηση των τουριστικών αφίξεων και του συναλλάγματος, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, σηματοδοτείται κυρίως από την ενίσχυση των τεχνικών υποδομών, των διεθνών μεταφορών και επικοινωνιών, ενώ σε τοπικό επίπεδο, σηματοδοτείται από τη θέσπιση επάλληλων πολεοδομικών ρυθμίσεων επέκτασης και διεύρυνσης ορίων, είτε παραδοσιακών, είτε τουριστικών οικισμών (κάτω των 2000 κατοίκων), συχνά όμως νομιμοποιώντας εκ των υστέρων τις σχηματιζόμενες ζώνες πυκνής αυθαίρετης δόμησης. Συνεπώς, οι τουριστικές και τεχνικές υποδομές των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων τουριστικά περιοχών του νησιωτικού χώρου ενισχύθηκαν μεν από αρκετά νωρίς, κατανεμήθηκαν δε ανισομερώς, αποκλειστικά βάσει της αντίστοιχης τουριστικής ζήτησης, δίχως να λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητα κάθε τόπου.

Μετά το 1975, η ελληνική τουριστική πολιτική επαναπροσδιορίζει του στόχους της και επιχειρεί, ενίοτε ανεπιτυχώς, να κατανεμίσει ορθολογικότερα, χωρικά και χρονικά, την ετήσια τουριστική προσφορά και ζήτηση, αναβαθμίζοντας τις παρεχόμενες υπηρεσίες και επιμηκύνοντας την τουριστική περίοδο, ώστε να περιορίσει την ένταση της εποχικής συγκέντρωσης, ενώ παράλληλα αποπειράται να προωθήσει πιο ήπιες μορφές τουρισμού.

Παρά τις επίσημες διακηρύξεις, η εντεινόμενη πίεση της τουριστικής δραστηριότητας, λόγω εποχικού υπερπληθυσμού, δεν αμβλύνεται ουσιαστικά. Αντιθέτως, διαιωνίζεται και δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα και επιπλέον ανάγκες σε εξοπλισμούς και υποδομές, όπως είναι η υδροδότηση, η διαχείριση αποβλήτων, οι μεταφορές, οι εγκαταστάσεις διαμονής και αναψυχής κ.ά., προκαλώντας τον κορεσμό του φυσικού και πολιτιστικού

χώρου (Αυγερινού-Κολώνια, 2012) (Χάρτης 6). Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι, κατά το έτος 2011, βάσει επίσημων στοιχείων, κατεγράφησαν 9.648 ξενοδοχειακές μονάδες, ήτοι 763.668 κλίνες, με μέσο μέγεθος 80 κλίνες ανά μονάδα (ΣΕΤΕ, 2012).

Χάρτης 6: Πίεση Τουριστικής Δραστηριότητας ανά Νομό (2001)

Πηγή: ΣΕΤΕ (2002)

Η σημασία του τουρισμού για τη χώρα, εν έτει 2013, γίνεται εμφανέστερη βάσει των υπολογίσιμων μεγεθών που χαρακτηρίζουν τις διαστάσεις του και τις τάσεις εξέλιξής του.

Από τη μια πλευρά, ο τουρισμός ως φορέας ξένου συναλλάγματος έχει θετικό αντίκτυπο επί της εθνικής οικονομίας, καθώς άμεσα ως τομέας έντασης εργασίας δημιουργεί θέσεις εποχικής εργασίας (κυρίως ανειδίκευτης και περιστασιακής λόγω της εποχικότητας) και συμμετέχει στον τομέα της απασχόλησης, αποτελώντας ισχυρό κίνητρο εσωτερικής μετανάστευσης και έντονης κινητικότητας των εργαζομένων προς ανεύρεση εργασίας στις τουριστικές επιχειρήσεις και δραστηριότητες, ενώ έμμεσα ως αναπτυξιακός παράγων προωθεί δυναμικά την περιφερειακή χωρική ανάπτυξη, όπως είναι οι υποδομές κ.ά.

Από την άλλη πλευρά, ο τουρισμός ως παραγωγική δραστηριότητα επηρεάζει συχνά αρνητικά την κοινωνία, την παραδοσιακή οικονομία, το φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Ο τουρισμός στηρίζεται στην κοινωνική επαφή και την πολιτιστική ανταλλαγή, προκαλεί μετακίνηση του μόνιμου πληθυσμού και ποικίλες αλλαγές στην τοπική κοινωνική δομή με εμφάνιση νέων κοινωνικών τάξεων, αλλά ενισχύει τον κίνδυνο εμπορευματοποίησης του πολιτισμού και της παράδοσης, ενώ εφόσον αξιοποιεί εντατικά τους διαθέσιμους τοπικούς πόρους, επηρεάζει τις χρήσεις γης, μετατρέπει παραδοσιακούς οικισμούς σε τουριστικούς, δημιουργεί νέες πηγές ρύπανσης, επιβαρύνει σωρευτικά τη φέρουσα ικανότητα του τόπου, τότε το φυσικό και δομημένο περιβάλλον κινδυνεύει να υποστεί μη αναστρέψιμη βλάβη.

Ειδικότερα, βάσει των πρόσφατων στατιστικών στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) και του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), καθώς ο τουρισμός ανήκει στον τριτογενή τομέα παραγωγής, συνδέεται με πλήθος πλουτοπαραγωγικών δραστηριοτήτων και συμβάλλει εξίσου στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, μετέχοντας με σημαντικό ποσοστό στο ΑΕΠ της χώρας (ΣΕΤΕ 2013:16,4%) και στην απασχόληση του πληθυσμού της (ΣΕΤΕ 2013:18,3%) με αυξητικές τάσεις (Πίνακας 2).

Έτος	Συμμετοχή σε ΑΕΠ (%)	Συμμετοχή σε απασχόληση (%)	Απασχολούμενοι	Διεθνείς Ταξιδιωτικές Εισπράξεις (δισ. €)	Διεθνείς Τουριστικές Αφίξεις (εκατ. €)	Μέση κατά κεφαλή Δαπάνη (€)	Μερίδιο Ευρωπαϊκής Αγοράς (%)	Μερίδιο Παγκόσμιος Αγοράς (%)	Συγκέντρωση προσφοράς ξενοδοχείων*	Ξενοδοχειακό Δυναμικό (ξενοδοχεία)	Ξενοδοχειακό Δυναμικό (κλιίνες)
2009	15,20	18,50	774.200	10,40	14,90	697	3,20	1,70	52	9.559	732.279
2010	15,30	17,90	746.200	9,60	15,00	640	3,15	1,60	66	9.732	763.407
2011	16,50	18,40	758.300	10,50	16,40	639	3,30	1,70	66	9.648	763.668
2012	16,40	18,30	688.800	10,00	15,50	646	2,90	1,50	66	9.670	771.271

Πίνακας 2: Βασικά μεγέθη ελληνικού τουρισμού, μεταξύ 2009-12

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΣΕΤΕ, ΤτΕ [81]...[84]

Βάσει στοιχείων του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (ΠΟΤ) και του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού (ΥΠΠΟΤ), εν αρχή, διαπιστώνουμε ότι η Ελλάδα από το 1997 έως το 2012 κατέχει σχεδόν σταθερά τη 17^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των διεθνών τουριστικών αφίξεων, υποδεχόμενη εκατομμύρια τουριστών σε ετήσια βάση (WTO 1998: 10.588.489, ΥΠΠΟΤ 2006: 16.000.000, ΕΛΣΤΑΤ 2009: 14.914.534, 2010: 15.007.490, 2011: 16.427.247, 2012: 15.517.622). Εν συνεχεία, αντίθετα με την μέχρι πρότινος επικρατούσα τάση, παρατηρούμε ότι η θέση της επιδεινώνεται μετά το 2009, εις όσον αφορά την παγκόσμια κατάταξη σε εισπράξεις και ανταγωνιστικότητα, γεγονός που δημιουργεί αμφιβολίες σχετικά με το υφιστάμενο αναπτυξιακό μοντέλο και προβληματισμούς σχετικά με το μελλοντικό μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας (Πίνακας 3).

Χώρα	2009			2010			2011			2012		
	Θέση σε Αφίξεις	Θέση σε Εισπράξεις	Θέση σε Ανταγωνιστικότητα	Θέση σε Αφίξεις	Θέση σε Εισπράξεις	Θέση σε Ανταγωνιστικότητα	Θέση σε Αφίξεις	Θέση σε Εισπράξεις	Θέση σε Ανταγωνιστικότητα	Θέση σε Αφίξεις	Θέση σε Εισπράξεις	Θέση σε Ανταγωνιστικότητα
Ισπανία	3	2	6	4	2	8	4	2	8	4	2	4
Τουρκία	7	9	56	7	10	50	6	12	50	6	12	46
Ελλάδα	16	15	24	17	21	29	17	19	29	17	23	32
Αίγυπτος	19	21	64	18	22	75	26	31	75	22	32	85
Κροατία	24	30	34	23	33	34	24	33	34	26	33	35
Κύπρος	>50	>50	21	>50	>50	24	>50	>50	24	>50	>50	29

Πίνακας 3: Θέση Ελλάδας σε Παγκόσμια Κατάταξη Τουρισμού, μεταξύ 2009-12

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΣΕΤΕ, ΠΟΤ, Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ [81]...[84]

Παρά την ενίσχυση του τριτογενούς τομέα της εθνικής οικονομίας από τον τουρισμό, συστηματικές μελέτες ανέδειξαν ότι, η τουριστική ανάπτυξη της χώρας που κατενεμήθη ανισομερώς στο χώρο και το χρόνο, άνευ σταθερού εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα με σημείο αιχμής κυρίως κατά τους θερινούς μήνες (ΣΕΤΕ 2013:55,9%), καθώς τα νησιά υποδέχονται περίπου τα 2/3 του τουρισμού σε ετήσια βάση (Πίνακας 4).

Μήνας	2009		2010		2011		2012	
	αφίξεις	(%)	αφίξεις	(%)	αφίξεις	(%)	αφίξεις	(%)
Ιανουάριος	324.103	2,2	274.952	1,8	362.517	2,2	352.320	2,3
Φεβρουάριος	315.373	2,1	296.529	2,0	333.197	2,0	266.067	1,7
Μάρτιος	395.706	2,7	408.930	2,7	412.673	2,5	360.172	2,3
Απρίλιος	681.512	4,6	563.415	3,8	669.391	4,1	625.838	4,0
Μάιος	1.311.205	8,8	1.247.893	8,3	1.342.966	8,2	1.179.714	7,6
Ιούνιος	1.892.282	12,7	1.863.445	12,4	2.183.411	13,2	2.043.693	13,2
Ιούλιος	2.512.378	16,8	2.783.843	18,5	2.984.058	18,2	2.863.095	18,5
Αύγουστος	3.003.760	20,1	3.155.878	21,0	3.352.934	20,4	3.269.203	21,1
Σεπτέμβριος	2.268.673	15,2	2.298.412	15,3	2.588.707	15,8	2.522.888	16,3
Οκτώβριος	1.345.592	9,0	1.316.460	8,8	1.428.961	8,7	1.310.986	8,4
Νοέμβριος	451.966	3,0	458.142	3,1	423.107	2,6	392.800	2,5
Δεκέμβριος	411.984	2,8	339.591	2,3	345.325	2,1	330.846	2,1
	14.914.534	100	15.007.490	100	16.427.247	100	15.517.622	100,0
Περίοδος Αιχμής (%)	Ιουλ/Αυγ/Σεπ	52,1	Ιουλ/Αυγ/Σεπ	54,8	Ιουλ/Αυγ/Σεπ	54,4	Ιουλ/Αυγ/Σεπ	55,9

Πίνακας 4: Εποχικότητα διεθνών τουριστικών αφίξεων, μεταξύ 2009-12

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΣΕΤΕ, Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) [30]...[32] και [81]...[84]

Η τουριστική ανάπτυξη, στον ελληνικό χώρο, ουδέποτε συνδυάστηκε επαρκώς με την εφαρμογή μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού και εξειδικευμένης χωροταξικής πολιτικής με αντικειμενικούς στόχους, με τομείς δραστηριοποίησης, με ενέργειες, με προτάσεις και με προγράμματα, τα οποία να επικαιροποιούνται και να αναθεωρούνται συστηματικά σε σταθερή βάση για την επίλυση και την αντιμετώπιση των παροντικών ή

μελλοντικών προβλημάτων. Ως άμεση συνέπεια, έντονες αθροιστικές πιέσεις ασκούνται στον εκάστοτε τόπο, που αξιοποιείται τουριστικά και αναπτύσσεται, λόγω των ραγδαίων μετασχηματισμών σε κοινωνικό, οικονομικό, οικιστικό, περιβαλλοντικό επίπεδο, που συνδυάζονται με πληθώρα βραχυπρόθεσμα θετικών επιπτώσεων και μακροπρόθεσμα μη αναστρέψιμων αρνητικών επιπτώσεων επί φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Παρά την αναζήτηση, μέσω διακηρύξεων, διαβουλεύσεων και άρτι αναθεωρημένων Πλαισίων Σχεδιασμού, ενός διαφορετικού προτύπου αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, που θα παρεμβαίνει διακριτικά στο χώρο, ο ελληνικός νησιωτικός και παράκτιος χώρος εξακολουθεί να αναπτύσσεται εντατικά. Ανεξαρτήτως της πρωτογενούς προσφοράς των φυσικών και πολιτιστικών πόρων ενός τόπου, το κλασικό πρότυπο του οργανωμένου παραθερισμού σε περιαστικούς τουριστικούς οικισμούς, τα νέα σύνθετα τουριστικά καταλύματα και οι οργανωμένες τουριστικές αναπτύξεις μεγάλης κλίμακας, κυριαρχούν, δημιουργώντας μια «*τεράστια δευτερογενή τουριστική προσφορά εκεί όπου η πρωτογενής προσφορά δεν ήταν σε σημαντικό βαθμό εμφανής*», όντας μακράν της ουσίας της έννοιας αειφορίας και μόνο κατ'εμφημισμόν μορφές «*ήπιας τουριστικής ανάπτυξης*», ενώ οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού απλώς συμπληρώνουν την κυρίαρχη τουριστική εμπειρία.

Τα βασικά εργαλεία, που παρέχονται, τόσο από το Χωροταξικό Σχεδιασμό, όπως είναι ο συντελεστής δόμησης, πυκνότητας κ.ά., όσο και από τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό, όπως είναι οι όροι, οι περιορισμοί και οι απαγορεύσεις δόμησης κ.ά., δεν επαρκούν, ώστε να προκαθορίσουν τη μορφή και τον αντίκτυπο της τουριστικής ανάπτυξης στην εκάστοτε αναπτυσσόμενη τουριστικά περιοχή. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, συμβαίνει συχνά να «*τιτλοφορείται ως "ήπια ανάπτυξη" η τουριστική ανάπτυξη, που δεν υπερβαίνει το συντελεστή δόμησης 0,15 (με ανώτατο όριο το 0,2), ενώ τελικά το παραγόμενο τουριστικό προϊόν είναι εξαιρετικά επιβαρυντικό*». Η κλίμακα μιας τουριστικής επένδυσης, που στρέφεται προς τη φύση, αποδεικνύεται στην πράξη ότι, δεν την καθιστά αυτομάτως βιώσιμη, εναλλακτική και μη επιβλαβή (Butler, 1999), με συνέπεια ο έλεγχος σχετικά με το βαθμό αειφορίας της εγχώριας τουριστικής ανάπτυξης να είναι απαραίτητος.

Συνεπώς, καθώς είναι «*σχεδόν αδύνατο να υπάρξει μια μορφή τουρισμού που δεν έχει επιδράσεις στο χώρο στον οποίο αναπτύσσεται*», η εξέταση επιλεγμένων αντιπροσωπευτικών δεικτών της τουριστικής δραστηριότητας, όπως είναι το μέγεθος, η μορφή, η συγκέντρωση και η ένταση της τουριστικής δραστηριότητας κ.ά., μπορεί να συμβάλλει στον έλεγχο και στην προώθηση του αειφόρου τουρισμού, που οφείλει να «*αναπτύσσεται σε τέτοια κλίμακα, ώστε να μην υποβαθμίζει ή να μεταβάλλει το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές) μέσα στο οποίο λειτουργεί*» (Αυγερινού-Κολώνια κ.ά., 2013).

Από τα ανωτέρω ενδεικτικά στοιχεία, διαφαίνεται ότι ο ρόλος του τουρισμού στην χώρα μας είναι άκρως σημαντικός, αλλά λόγω χρονίων εγγενών προβλημάτων και κατ'επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος, εν καιρώ κρίσης, ο ελληνικός παράκτιος νησιωτικός χώρος πλήττεται από το παρόν μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, που χρήζει μέτρων βελτίωσης, κυρίως εις όσον αφορά το στρατηγικό αναπτυξιακό προγραμματισμό και τη διαχείριση των πόρων, με πάγια ανάγκη αναθεώρησης της χωρικής και χρονικής κατανομής του.

Η εναρμόνιση της αειφόρου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με «*κοινωνικά, οικονομικά και οικολογικά συστήματα σε ένα ενιαίο πλαίσιο ανάλυσης*» (Αυγερινού-Κολώνια, 2012) οφείλει να αποτελέσει εκ νέου θεμελιώδη στόχο σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, επιβραδύνοντας την αστικοποίηση των ελληνικών παραλίων, επιχειρώντας την πρόβλεψη, την αποφυγή και ρύθμιση των συγκρούσεων μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρωπογενών χρήσεων, τόσο μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης των διαθέσιμων φυσικών και πολιτιστικών πόρων με έμφαση στην περιβαλλοντική αποτίμηση των αγαθών και των υπηρεσιών περιβάλλοντος, όσο και μέσω ενός αναθεωρημένου Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού με έμφαση στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και στην απαρύγκλητη εφαρμογή ειδικών όρων, περιορισμών ή απαγορεύσεων δόμησης εντός προστατευομένων περιοχών, που θα διασφαλίζει στο ακέραιο την ολική αξία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Διεθνή Παραδείγματα Αειφόρου Τουριστικής Διαχείρισης

Οι υγρότοποι αποτελούν πολύπλοκα οικοσυστήματα υψίστης σημασίας, όχι μόνο εξαιτίας της σπανιότητάς τους, αλλά και λόγω του ιδιαίτερου σύνθετου έργου που επιτελούν με σημαντικές περιβαλλοντικές λειτουργίες, όπως είναι η αποτροπή εκδήλωσης πλημμυρών, η βελτίωση της ποιότητας των υδάτων, η αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα κ.ά., αλλά και με εξίσου σημαντικές οικονομικές λειτουργίες, όπως είναι η αλιεία, η δασοκομία, ο οικοτουρισμός, οι δραστηριότητες αναψυχής κ.ά., καθιστώντας τα υδατικά οικοσυστήματα πολύτιμα για το σύνολο της κοινωνίας.

Παρά όμως την εγγενή αξία τους, η απώλεια των υγροτόπων είναι ευρέως διαδεδομένη, καθώς οι υγρότοποι επηρεάζονται καταλυτικά από τις ανθρώπινες δραστηριότητες σε ολόκληρη την περιοχή της λεκάνης απορροής τους, αποτελώντας ένα από τα πλέον απειλούμενα οικοσυστήματα και τοπία στην Ευρώπη, γεγονός που οφείλεται κυρίως σε παράγοντες, όπως είναι η μη ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων και η έλλειψη δικτύων αποχέτευσης, τα εγγειοβελτιωτικά έργα, η ρύπανση και η υπερεκμετάλλευση των υδατικών πόρων κ.ά. Εκτιμάται ότι τα 2/3 των υγροτόπων της Ευρώπης έχουν εξαφανιστεί από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, κυρίως λόγω αναπτυξιακών διαδικασιών, που δεν λαμβάνουν επαρκώς υπ' όψιν τις πολύτιμες λειτουργίες και την οικολογική αξία των υγροτόπων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω του δικτύου Natura 2000, διακρατικές συνεργασίες και δράσεις για τη διατήρηση των υγροτόπων έχουν επικεντρωθεί στην αποκατάστασή τους ως ενδιαίτημα ενδημικών και μεταναστευτικών ειδών σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Επιπλέον, σε μερικές περιπτώσεις, οι δράσεις έχουν προχωρήσει περαιτέρω, εφαρμόζοντας καινοτόμους τρόπους για την εναρμόνιση των αναγκών διατήρησης των υγροτόπων, με την υδρολογική διαχείριση και με τις χρήσεις γης της εκάστοτε περιοχής.

Δεδομένου ότι, η επιλογή των προστατευομένων περιοχών του δικτύου Natura 2000 πλησιάζει στην ολοκλήρωσή της, καλύπτοντας ήδη το ~1/5 του εδάφους της ΕΕ, η προσοχή στρέφεται πλέον όλο και περισσότερο στο ζήτημα της διαχείρισης αυτών των περιοχών, η οποία οφείλει να λαμβάνει υπ' όψιν, τόσο τις οικολογικές απαιτήσεις των ειδών και των οικοτόπων, που διαφέρουν σημαντικά από τον ένα τόπο στον άλλο, όσο και τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές απαιτήσεις της εγγύς περιοχής σε συνδυασμό με τις περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες.

Βασικός στόχος δεν είναι να ανασταλούν όλες οι οικονομικές δραστηριότητες, αλλά να καθοριστούν οι ακριβείς παράμετροι, βάσει των οποίων οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιούνται με παράλληλη διατήρηση ή αποκατάσταση των σπάνιων ειδών και ενδιαιτημάτων τουλάχιστον σε ικανοποιητική οικολογική κατάσταση.

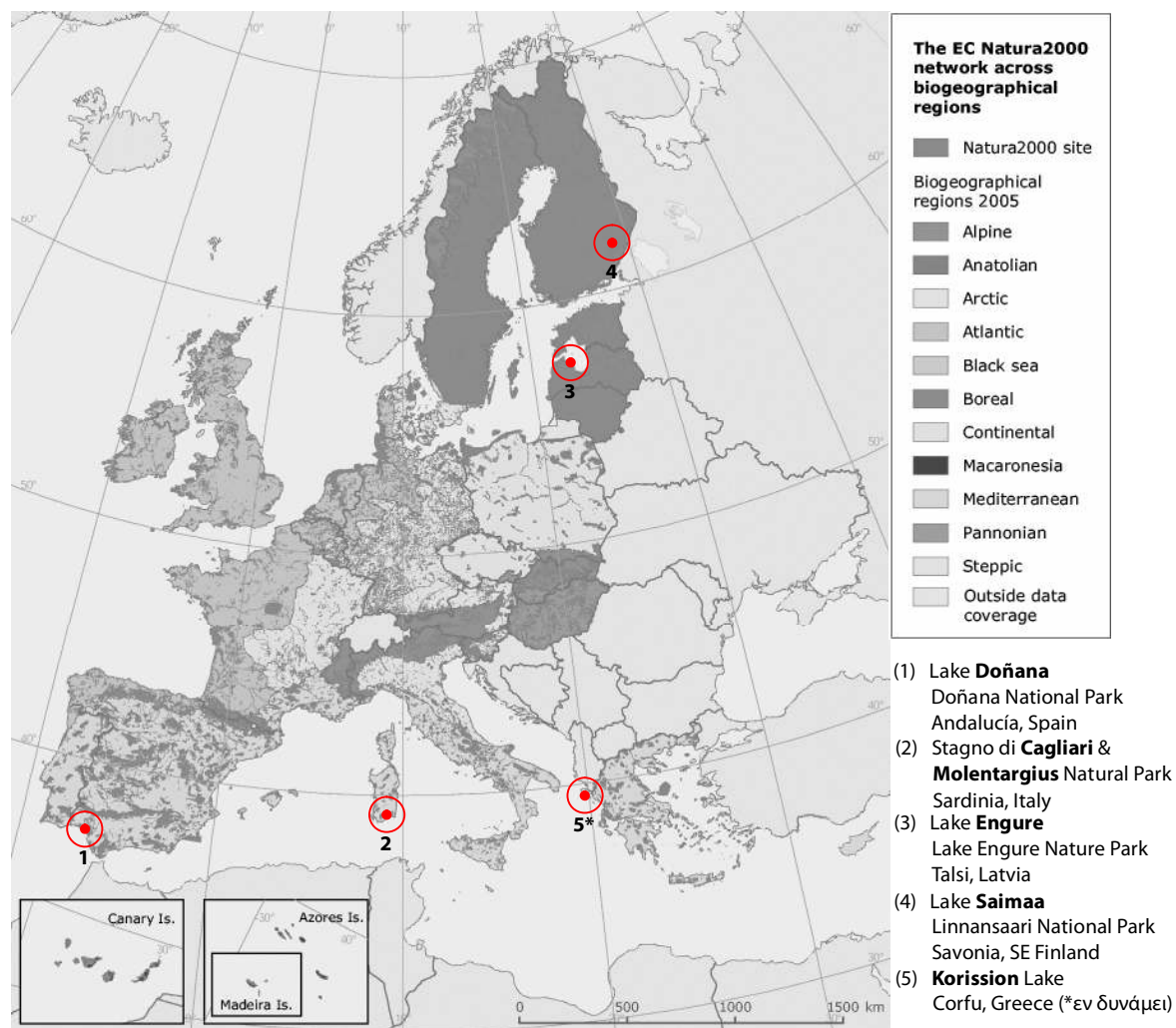
Συνεπώς, οι προστατευόμενοι τόποι του δικτύου Natura 2000 είναι πολύτιμοι ακριβώς λόγω του τρόπου, βάσει του οποίου συμβάλλουν στην εναρμόνιση μεταξύ της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και της μακροπρόθεσμης βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης κάθε τόπου, υπό όρους αειφορίας, με απαραίτητη την ενεργό συμμετοχή των εκάστοτε εμπλεκόμενων ενδιαφερομένων φορέων και της τοπικής κοινωνίας.

Υπό αυτό το πρίσμα, το δίκτυο Natura 2000 ανακοινώνει και ανταλλάσσει δεδομένα παραδειγμάτων καλής πρακτικής σχετικά με τη διαχείριση των φυσικών πόρων¹⁴, όπως οι υγρότοποι κ.ά., που έχουν επιτευχθεί από κράτη-μέλη της ΕΕ, τονίζοντας τις ιδιότυπες εφαρμογές και διαδικασίες διαχείρισης, όπως υλοποιήθηκαν, κατά περίπτωση, υπό ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών οικολογικών, κοινωνικών και οικονομικών τοπικών συνθηκών.

Ειδικότερα, μέσω ανάλυσης τεσσάρων διεθνών παραδειγμάτων αειφόρου τουριστικής διαχείρισης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων ενός παράκτιου τόπου προορισμού, όπως είναι η περίπτωση του Εθνικού Πάρκου Doñana στην Ισπανία με τη Λιμνοθάλασσα Doñana, του Stagno di Cagliari και του Φυσικού Πάρκου Molentargius στην Ιταλία με το

¹⁴ <http://www.natura2000exchange.eu/>

σύμπλεγμα των τεχνητών και φυσικών λιμνοθαλασσών, του Φυσικού Πάρκου Engure στη Λετονία με τη Λιμνοθάλασσα Engure, και του Εθνικού Πάρκου Linnansaari στη Φινλανδία εντός της Λίμνης Saimaa, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε εναλλακτικούς τρόπους οικολογικής και βιώσιμης προσέγγισης του αιεφόρου τουρισμού, που μπορούν, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, κατά περίπτωση, να αποφύγουν, να αμβλύνουν ή και να αναιρέσουν τις ασκούμενες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις επί των τόπων προορισμού, όπου ο τουρισμός αναπτύσσεται εντός προστατευομένων περιοχών Natura 2000, στον ευρωπαϊκό χώρο.

Χάρτης 7: Διεθνή Παραδείγματα Αειφόρου Τουρισμού εντός προστατευομένων περιοχών Natura 2000

Πηγή: <http://www.ecologicalnetworks.eu/html/maps/EcologicalNetworkMaps.php>

Στην περίπτωση της *Ισπανίας*, ο αιεφόρος τουρισμός, με τη μορφή του οικοτουρισμού, μετέχει στην αποκατάσταση του φυσικού οικοσυστήματος μετά από πρόσφατη οικολογική καταστροφή, που υπέστη η ευρύτερη περιοχή, εξαιτίας διαρροής τοξικών αποβλήτων.

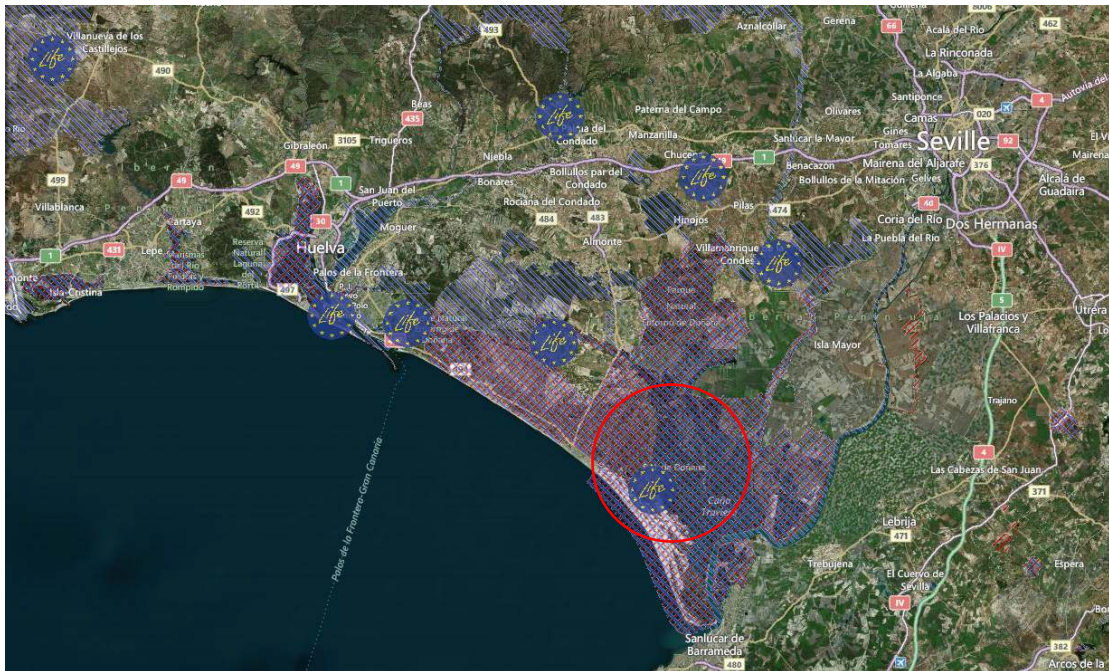
Στην περίπτωση της *Ιταλίας*, ο αιεφόρος τουρισμός, με τη μορφή του οικοτουρισμού, μετέχει στην ανασύσταση του φυσικού περιβάλλοντος εντός τεχνητών υγροτόπων, μετά από μακροχρόνιες ανθρώπινες παρεμβάσεις με εντατικές οικονομικές δραστηριότητες.

Στην περίπτωση της *Λετονίας*, ο αιεφόρος τουρισμός, με τη μορφή του οικοτουρισμού και επιστημονικού τουρισμού, μετέχει στην αποκατάσταση του φυσικού οικοσυστήματος μετά από άστοχες ανθρώπινες παρεμβάσεις για μεγιστοποίηση της αλιευτικής παραγωγής.

Στην περίπτωση της *Φινλανδίας*, ο αιεφόρος τουρισμός, με τη μορφή του επιστημονικού τουρισμού, μετέχει στην απόλυτη προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.

5.1 Περίπτωση Ισπανία: Lake Doñana, Doñana National Park, Andalucía, Spain

Χάρτης 8: Lake Doñana, Doñana National Park, Andalucía, Spain (Natura 2000)

Πηγή: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Το Εθνικό Πάρκο Doñana βρίσκεται στην αυτόνομη κοινότητα της Ανδαλουσίας στη Νότια Ισπανία, κοντά στις επαρχίες Huelva και Seville, καταλαμβάνοντας τη δεξιά όχθη του ποταμού Guadalquivir στις εκβολές του στον Ατλαντικό Ωκεανό.

Στο παρελθόν, υπήρξε ιδιοκτησία και προσφιλής τόπος θήρας των Ισπανών βασιλέων.

Το Εθνικό Πάρκο Doñana έχει έκταση ~543 τ.χλμ. (ήτοι 54.252 ha) με λιμνοθάλασσες και έλη, λειτουργεί ως μια μεταβατική περιαστική ζώνη προστασίας και καλύπτει το ~50% της προστατευόμενης έκτασης. Η ευρύτερη περιοχή, συμπεριλαμβανομένου και του πάρκου, διακρίνεται σε δυο επιμέρους τομείς, που δεν αλληλεπικαλύπτονται και διαθέτουν πλούσια πανίδα, ορνιθοπανίδα, σταθερές και κινητές θίνες, δάση, χαμηλή θαμνώδη βλάστηση κ.ά.:

- στην προστατευόμενη περιοχή (ES6150009), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 30.968,80 ha (Χάρτης 9),
- στην προστατευόμενη περιοχή (ES0000024), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 113.899,92 ha (Χάρτης 10).

Από το 1961, και επισήμως από το 1969, η περιοχή χαρακτηρίζεται ως Φυσικό Πάρκο και Φυσικό Καταφύγιο (Nature Reserve) από την Ισπανική κυβέρνηση και το World Wildlife Fund (WWF), καλύπτοντας αντιστοίχως το ~49% και ~1% της προστατευόμενης έκτασης.

Από το 1982, η περιοχή εντάσσεται στο δίκτυο Ramsar Wetlands.

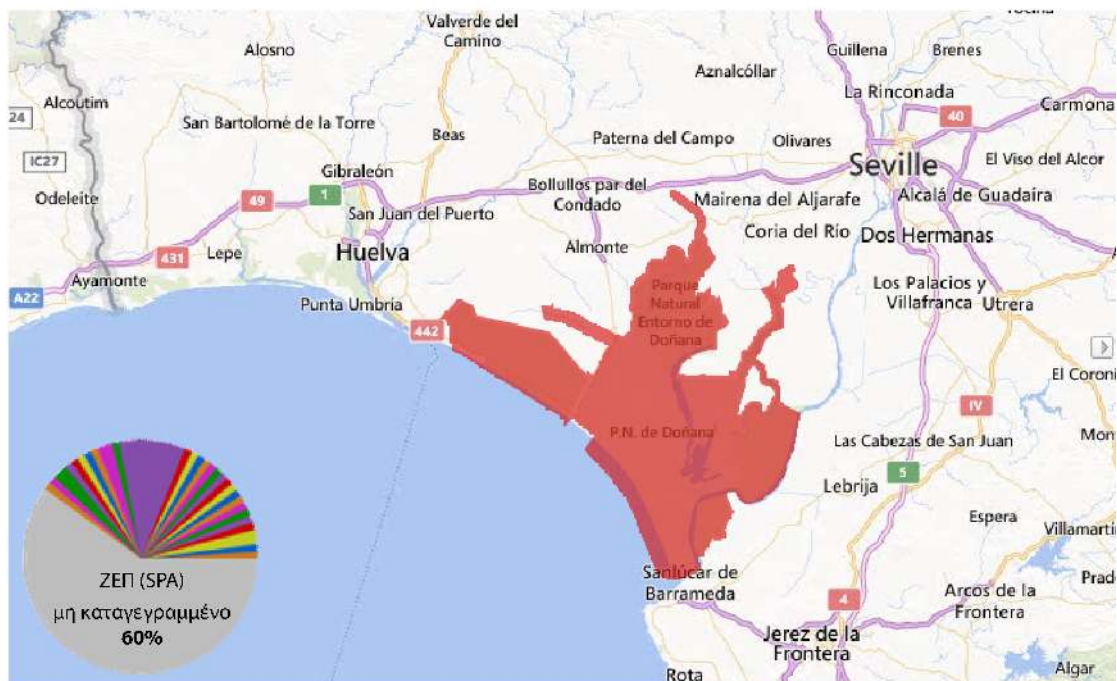
Από το 1994, η περιοχή χαρακτηρίζεται ως Φυσικό Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και ως Τόπος Σημαντικού Αποθέματος Βιοποικιλότητας (Biosphere Reserve) από την United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Unesco).

Από το 1997, η ευρύτερη περιοχή του πάρκου εντάσσεται στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 ως ΕΖΔ και ΖΕΠ, χωρίς αλληλεπικάλυψη.

Το 1998, η διαρροή από μια δεξαμενή τοξικών αποβλήτων στο ορυχείο εξόρυξης μετάλλου Aznalcollar επί του ποταμού Guadiamar, που ρέει μέσα από το πάρκο, έπληξε σημαντικά την ευρύτερη περιοχή, προκαλώντας ανυπολόγιστη οικολογική καταστροφή. Η διαρροή περιορίστηκε με εκτροπή της στον ποταμό Guadalquivir, αλλά η μόλυνση των υδάτων διατάραξε την ευαίσθητη οικολογική ισορροπία του πάρκου.

Χάρτης 9: Προστατευόμενη περιοχή (ES6150009) ως ΕΖΑ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 30.968,80 ha
Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=ES6150009>

Χάρτης 10: Προστατευόμενη περιοχή (ES0000024) ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 113.899,92 ha
Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=ES0000024>

Με αφορμή το ατύχημα αυτό, ετέθη σε εφαρμογή το Guadiamar Green Corridor Project, εν αρχή, ως κοινή πρωτοβουλία της τοπικής αυτοδιοίκησης και της κυβέρνησης, που στόχευε στην υδρολογική αποκατάσταση της πληγείσας περιοχής, ενώ, εν συνεχεία, ενισχύθηκε οικονομικά μέσω συγχρηματοδοτήσεων από το ευρωπαϊκό LIFE Program.

Το 2006, ετέθη σε εφαρμογή το Spanish National Climate Change Adaptation Plan (PNACC) στον κόλπο της Doñana, με κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων για τη διαφύλαξη των διαθέσιμων υδατικών πόρων, που απειλούνται από την παγκόσμια κλιματική αλλαγή.

Η διάβρωση αποτελεί ένα φυσικό φαινόμενο, που οξύνεται από την εγκατάλειψη των παραδοσιακών και από την εισαγωγή πιο εντατικών μεθόδων αγροτικής καλλιέργειας, ενώ απειλεί την οικολογική κατάσταση και την μελλοντική διατήρηση της προστατευόμενης περιοχής. Η συστηματική επιστημονική παρακολούθηση σε συνδυασμό με τις απαραίτητες στοχευμένες παρεμβάσεις καθιστούν την κατάσταση, εν δυνάμει, μερικώς αναστρέψιμη.

Επίσης, το πλήθος εκατομμυρίων προσκυνητών, που μετακινούνται ετησίως για να μετάσχουν στις εκδηλώσεις της εκκλησίας Romería de El Rocío και οι οποίοι κάνουν χρήση του πάρκου, έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο οικοσύστημα της προστατευόμενης περιοχής, καθώς ο συγκεκριμένος θρησκευτικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα και υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα του τόπου.

Το 2007, το WWF επισήμως κατήγγειλε ότι, η άρδευση μη παραδοσιακών αγροτικών καλλιεργειών, όπως είναι η καλλιέργεια της φράουλας, που βρίσκονται περιμετρικά του πάρκου, πραγματοποιείται παράνομα, χρησιμοποιώντας ανεξέλεγκτα το νερό των εγγύς λιμνοθαλασσών, με καταστροφικές επιπτώσεις στον υδρολογικό κύκλο και κυρίως στην ανανεωσιμότητα των διαθέσιμων υδατικών πόρων.

Παράλληλα, παρά την επίσημη προστασία και τη συστηματική φύλαξη του πάρκου, τα απειλούμενα είδη χλωρίδας και πανίδας εξακολουθούν να κινδυνεύουν, εν μέρει, τόσο από τη λαθροθηρία, όσο και από την εξάπλωση των χερσαίων δραστηριοτήτων, που οδηγεί σε υπερεκμετάλλευση των λιμνοθαλασσών προς όφελος των εντατικών υδατοκαλλιεργειών ή σε αποστράγγιση των ελών προς όφελος των εντατικών αγροτικών καλλιεργειών ή και της τουριστικής ανάπτυξης μαζικού χαρακτήρα.

Σταδιακά, ειδικά την τελευταία δεκαετία, το Εθνικό Πάρκο Doñana προωθεί με επιτυχία την Αειφόρο Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη, αναδεικνύοντας τις εν λόγω προστατευόμενες περιοχές, μέσω εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ειδικών δραστηριοτήτων, όπως είναι τα παρατηρητήρια πουλιών, τα διαμορφωμένα σημεία πανοραμικής θέασης της περιοχής, τα περιπατητικά μονοπάτια με διαφορετικό χρώμα αναλόγως του είδους τους, οι ποδηλατόδρομοι με δυνατότητα χρήσης ποδηλάτου τύπου mountain bike κ.ά., αλλά και μέσω εξειδικευμένων τουριστικών υποδομών, όπως είναι οι χώροι πληροφόρησης και διαμονής των επισκεπτών, το οργανωμένο camping με τριών ειδών καταλύματα από ξύλο (bungalows, chalets, cabins), το ελεύθερο camping με επιμέρους επίπεδα πρόσβασης στο φυσικό χώρο, τα ορειβατικά καταφύγια κ.ά. Παράλληλα, στο Εθνικό Πάρκο Doñana, η φυσική πολιτιστική κληρονομιά του τόπου αξιοποιείται μέσω του αειφόρου τουρισμού, προσελκύοντας επισκέπτες, που το συντηρούν οικονομικά, ενώ ταυτοχρόνως συνδέει την πιο ελκυστική παράκτια μεταβατική ζώνη με την άγνωστη, στο ευρύ κοινό, ενδοχώρα, προωθώντας επισκέπτες προς εσωτερικές περιοχές με αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά.

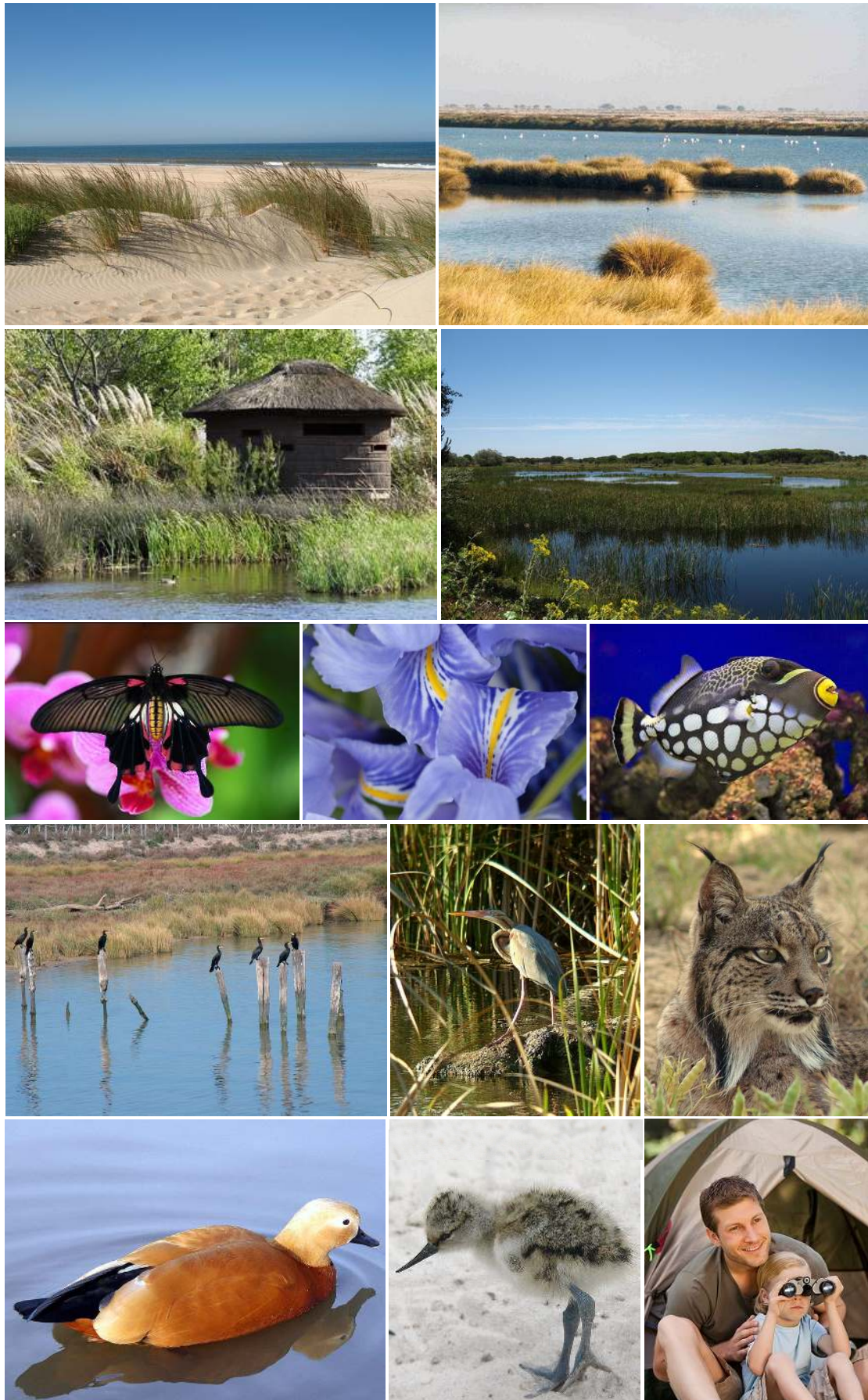
Τον Ιούνιο του 2013, η Ισπανική κυβέρνηση απεδέχθη τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ενός αμφιλεγόμενου έργου, που σε πρώτη φάση περιλαμβάνει τη διέλευση ενός αγωγού φυσικού αερίου και την κατασκευή υπόγειων αποθηκών φυσικού αερίου στις ελώδεις περιοχές της Doñana, καλύπτοντας το 1/3 των αναγκαίων εθνικών αποθεμάτων. Σε δεύτερη φάση, το έργο προβλέπει τη βιομηχανική και εμπορική ανάπτυξη της περιοχής¹⁵.

Το γεγονός ότι, η ευρύτερη περιοχή είναι μέλος του δικτύου Natura 2000 λειτουργεί ως ασφαλιστική δικλείδα, καθώς οι ειδικοί όροι, οι περιορισμοί και οι απαγορεύσεις, που ισχύουν πανευρωπαϊκά, υποχρεώνουν έμμεσα τις εθνικές κυβερνήσεις να αξιολογούν πιο αυστηρά τα σχετικά αναπτυξιακά έργα εντός προστατευόμενων περιοχών, επιβάλλοντας στους ιδιώτες επενδυτές να συμμορφώνονται με αυστηρούς κανονισμούς, που ρυθμίζουν τις συγκρούσεις μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρωπογενών χρήσεων.

Άραγε, από ποιους, βάσει ποιας μεθόδου και πόσο αποτιμάται, εν έτει 2013, η συνολική αξία της ευρύτερης περιοχής Doñana ως αγαθού και παρόχου υπηρεσιών περιβάλλοντος;

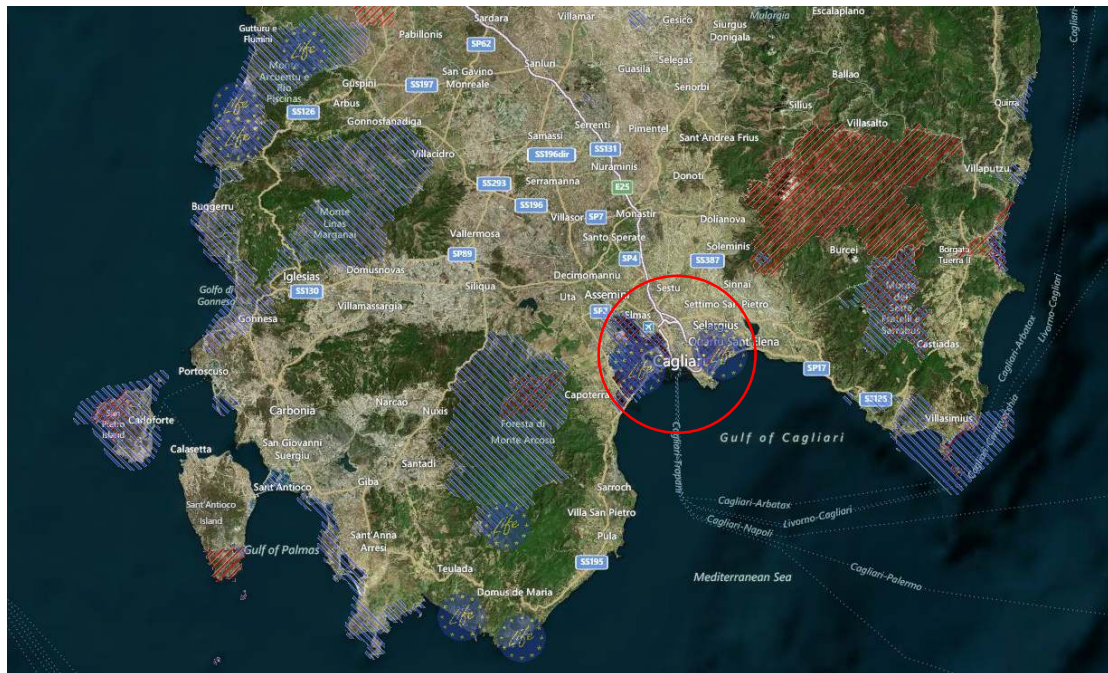
¹⁵<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2013-007797+0+DOC+XML+V0//EN>

Εικόνα 18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30: Lake Doñana, Doñana National Park, Andalucía, Spain
 Πηγή: <http://www.andalucia.com/environment/protect/donana.htm>

5.2 Περίπτωση Ιταλία: Stagno di Cagliari, Molentargius Natural Park, Sardinia, Italy

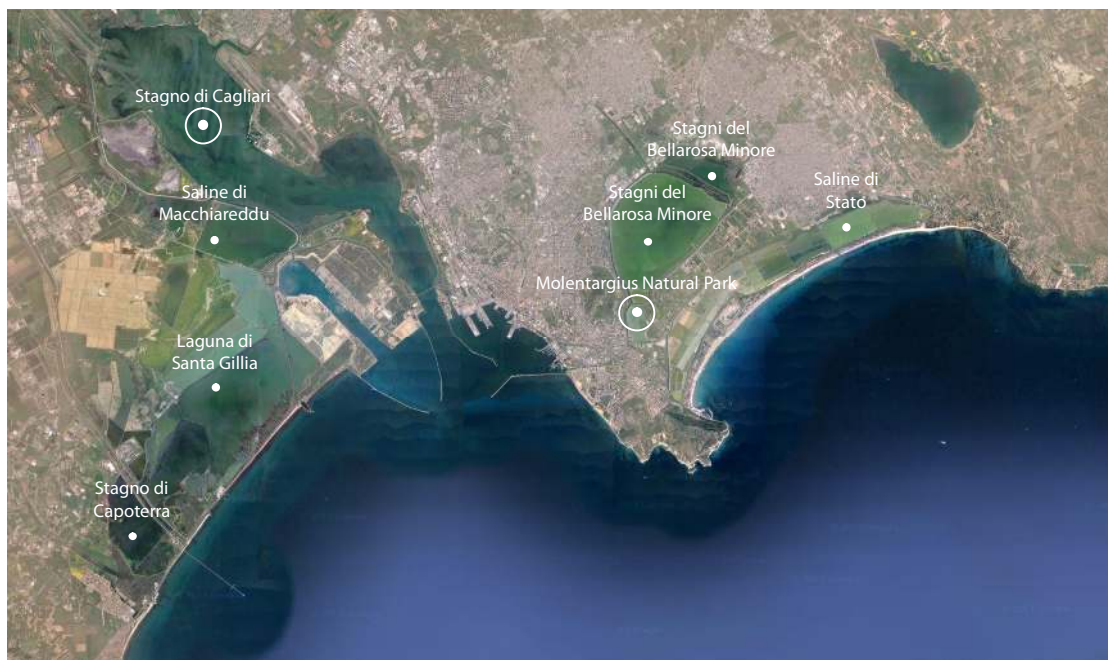

Χάρτης 11: Stagno di Cagliari & Molentargius Natural Park, Sardinia, Italy (Natura 2000)

Πηγή: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Η ευρύτερη περιοχή βρίσκεται στις παρυφές του αστικού ιστού της πόλης Cagliari, στο νησί της αυτόνομης κοινότητας της Σαρδηνίας στη Νότια Ιταλία και περιλαμβάνει:

- δυτικά, το τεχνητά διαμορφωμένο σύμπλεγμα *Stagno di Cagliari*, με τις λιμνοθάλασσες Laguna di Santa Gillia, Stagno di Capoterra και τις αλυκές Saline di Macchiareddu,
- ανατολικά, το πιο φυσικά διαμορφωμένο σύμπλεγμα *Molentargius Natural Park*, με τις λιμνοθάλασσες Stagni del Bellarosa Minore, Stagni del Bellarosa Maggiore και τις αλυκές Saline di Stato (Χάρτης 12).

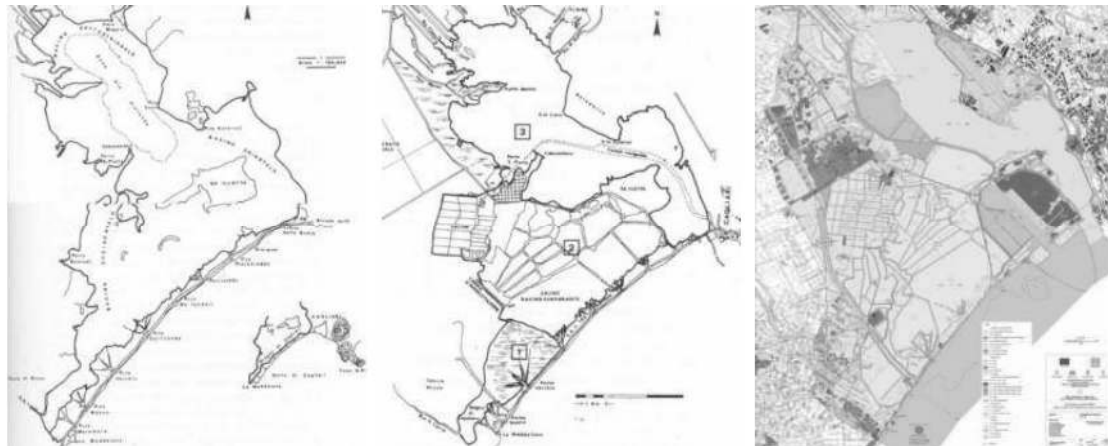

Χάρτης 12: Λιμνοθάλασσες ευρύτερης περιοχής Stagno di Cagliari & Molentargius Natural Park

Πηγή: http://www.cces.ethz.ch/agsam2009/panels/AGSAM2009_panel_ecology_Girot.pdf

Η τεχνητά διαμορφωμένη περιοχή του Stagno di Cagliari εξελίχθηκε μορφολογικά βάσει ανθρώπινης παρέμβασης, σταδιακά από το 1890 έως το 2009.

Το εν λόγω παράκτιο οικοσύστημα αναπτύσσεται ως επί το πλείστον εντός του αστικού ιστού, περιλαμβάνει τις τεχνητά διαμορφωμένες λιμνοθάλασσες Laguna di Santa Gillia, Stagno di Caroterra και τις αλυκές Saline di Macchiareddu, υποδέχεται τις εκβολές των ποταμών Flumini Mannu, Cixerri Riu, Riu Sa Nuxedda, Riu Sa Muerta και Rio Saint Luccia, ενώ εξακολουθεί να δέχεται ισχυρές πιέσεις από παρεμβάσεις, που προκαλούνται λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης και επέκτασης τοπικών παραδοσιακών δραστηριοτήτων, όπως είναι η αλιεία, η αλατοποίηση κ.ά. (Εικόνα 31).

1890

Κατασκευή κεντρικού δρόμου μεταξύ εκβολών και κόλπου του Cagliari

1910

Αλιεία ως κύρια δραστηριότητα σε λιμνοθάλασσες με ελεγχόμενη ανταλλαγή υδάτων μεταξύ ποταμού-θάλασσας

1958

Αξιοποίηση λιμνοθαλασσών για βιομηχανική χρήση

1960

Αλατοποίηση ως κύρια δραστηριότητα με καθοριστικές παρεμβάσεις επί των λιμνοθαλασσών λόγω εντατικής βιομηχανικής ανάπτυξης

1986

Επέκταση της νήσου Sa Illetta για τη δημιουργία του Porto Canale

2009

Κατασκευή βιομηχανικού λιμανιού, αεροδρομίου, βάσης του NATO και επέκταση των αλυκών με επιμέρους διαχωρισμό των λιμνοθαλασσών

Εικόνα 31: Εξέλιξη μορφολογίας λιμνοθαλασσών περιοχής Stagno di Cagliari βάσει ανθρώπινης παρέμβασης

Πηγή: http://www.cces.ethz.ch/agsam2009/panels/AGSAM2009_panel_ecology_Girot.pdf

Το τεχνητό σύμπλεγμα του Stagno di Cagliari διακρίνεται σε δυο επιμέρους τομείς, που αλληλεπικαλύπτονται και διαθέτουν σημαντική εναπομείνασα πανίδα, ορνιθοπανίδα, χαμηλή θαμνώδη βλάστηση κ.ά.:

- στην προστατευόμενη περιοχή (ITB040023), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 5.983,00 ha (Χάρτης 13),
- στην προστατευόμενη περιοχή (ITB044003), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 3.756,00 ha (Χάρτης 14).

Το πιο φυσικό σύμπλεγμα του Φυσικού Πάρκου Molentargius, διακρίνεται σε δυο επιμέρους τομείς, που αλληλεπικαλύπτονται και διαθέτουν πλούσια πανίδα, ορνιθοπανίδα, χαμηλή θαμνώδη βλάστηση κ.ά.:

- στην προστατευόμενη περιοχή (ITB040022), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 1.275,00 ha (Χάρτης 13),
- στην προστατευόμενη περιοχή αλυκής (ITB044002), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 1.307,00 ha (Χάρτης 14).

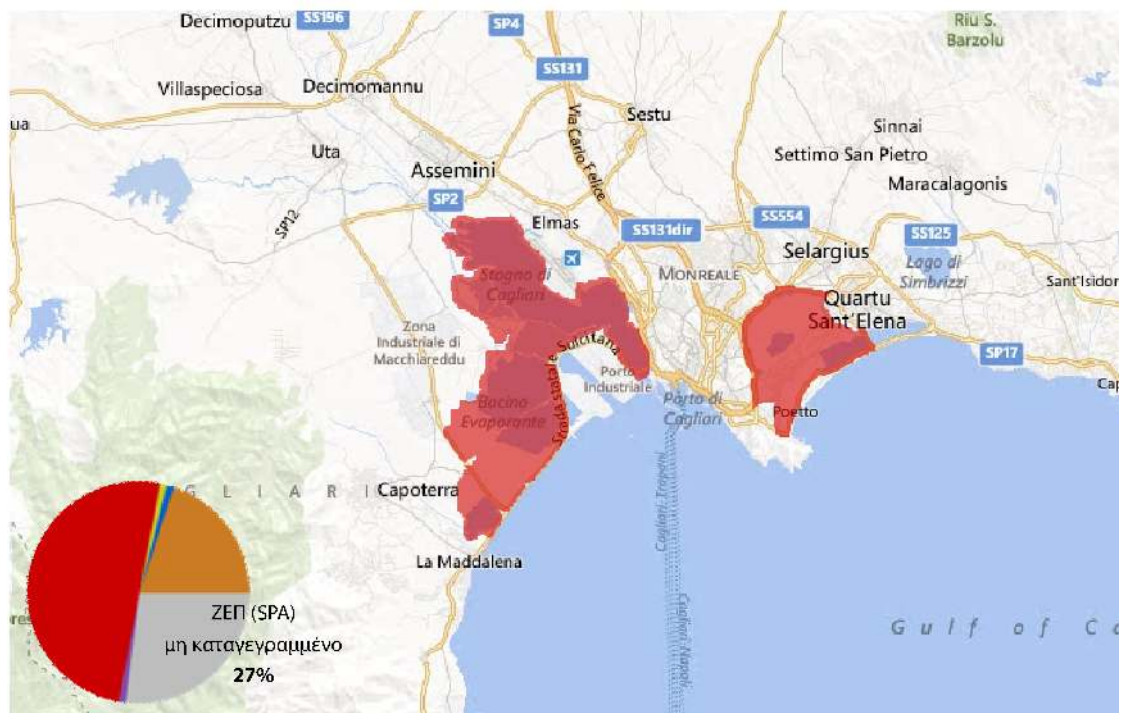
Από το 1976, οι δυο περιοχές εντάσσονται στο δίκτυο Ramsar Wetlands, ως Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας (Wetland Sites of International Importance).

Από το 1989, η περιοχή του Stagno di Cagliari χαρακτηρίζεται ως Φυσικό Καταφύγιο (Nature Reserve) από την Ιταλική κυβέρνηση.

Χάρτης 13: Προστατευόμενη περιοχή (ITB040023) ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 5.983,00 ha
 Προστατευόμενη περιοχή (ITB040022) ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 1.275,00 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=ITB040023>

Χάρτης 14: Προστατευόμενη περιοχή (ITB044003) ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 3.756,00 ha
 Προστατευόμενη περιοχή (ITB044002) ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 1.307,00 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=ITB044003>

Από το 1990, η ευρύτερη περιοχή περιλαμβάνεται στη Montreaux Record με κρατική πρωτοβουλία, επισημαίνοντας την επιβάρυνση της οικολογικής κατάστασης και των δυο συμπλεγμάτων με ιδιαίτερως έντονα προβλήματα ευτροφίας λόγω ρύπανσης. Σε τοπικό επίπεδο, η ρύπανση προέκυψε ως αποτέλεσμα λόγω της εγκατάλειψης των παραδοσιακών

μεθόδων παραγωγής και συλλογής άλατος, των εκτεταμένων ανθρωπίνων παρεμβάσεων, της διαρκώς αυξανόμενης εκβιομηχάνισης του τόπου, με ανέγερση νέων κτιρίων και επέκταση του οδικού δικτύου, της υπερεκμετάλλευσης των υδάτων για οικιακές και βιομηχανικές χρήσεις. Σε ευρύτερο επίπεδο, η ρύπανση προέκυψε ως αποτέλεσμα λόγω της αυξανόμενης εκβιομηχάνισης της περιοχής, με ανέγερση νέων κτιρίων και επέκταση του οδικού δικτύου, αλλά και εξαιτίας υπέρμετρης χρήσης λιπασμάτων και εντομοκτόνων στις αγροτικές καλλιέργειες της περιοχής. Η αδιάλειπτη προσπάθεια αντιμετώπισης της ρύπανσης για την βελτίωση της οικολογικής κατάστασης και των δυο συμπλεγμάτων εξακολουθεί και ενισχύεται οικονομικά μέσω διαδοχικών συγχρηματοδοτήσεων από το ευρωπαϊκό LIFE Program.

Από το 1995, οι δυο περιοχές εντάσσονται στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 ως ΕΖΔ.

Από το 1996, αφού ιδρύεται ο αρμόδιος φορέας συντονισμού και ολοκληρωμένης διαχείρισης του συμπλέγματος Stagno di Cagliari, διεξάγονται εξειδικευμένες μελέτες, αναθεωρείται τακτικά το Σχέδιο Διαχείρισης των Υγροτόπων της ευρύτερης περιοχής και ξεκινούν ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, που συγχρηματοδοτούνται από το ευρωπαϊκό LIFE Program και σχετίζονται με την καταγραφή, την παρακολούθηση και την προστασία της βιοποικιλότητας, δίδοντας έμφαση στα υδρόβια και παρυδάτια πτηνά.

Από το 1998, οι δυο περιοχές εντάσσονται στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 ως ΖΕΠ και ειδικά στη Laguna di Santa Gillia εφαρμόζεται μόνιμη απαγόρευση θήρας.

Από το 1999, η περιοχή του Molentargius κηρύσσεται προστατευτέα ως Φυσικό Πάρκο.

Από το 2008, οι δυο περιοχές χαρακτηρίζονται ως Καταφύγια Αγρίων Ζώων (Wildlife Sanctuary) και ειδικά η Laguna di Santa Gillia εντάσσεται στο IBA Program (Important Bird Areas) ως Σημαντική Περιοχή Ορνιθοπανίδας στην Ευρώπη¹⁶.

Το 2013, η ευρύτερη περιοχή, συμπεριλαμβανομένων και των δυο συμπλεγμάτων, εντάσσεται σε ένα νέο πρόγραμμα συνεργασίας, ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών και πιλοτικών σχεδίων, που προωθούν τον Αειφόρο Τουρισμό στη Μεσόγειο (Med Green Tourism), μέσω της υποστήριξης του οικοτουρισμού και οικολογικών δραστηριοτήτων, στοχεύοντας στη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών του πληθυσμού των χωρών της Νότιας Μεσογείου, με δημιουργία τοπικών ευκαιριών απασχόλησης, με μείωση της φτώχειας και με προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου.

Η ενίσχυση του οικολογικού τουρισμού πρόκειται να πραγματοποιηθεί υπό την κρατική εποπτεία με ενεργό συμμετοχή των αρμοδίων φορέων διαχείρισης των προστατευομένων περιοχών και σε στενή συνεργασία με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (MMM), που θα προωθήσουν το «πράσινο» τρένο ως το νέο μέσο βιώσιμης μεταφοράς, και με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (MME), που θα αναλάβουν να ενημερώσουν το ευρύ κοινό και να προβάλλουν διεθνώς την ανανεωμένη εικόνα του τοπικού (οικο)τουριστικού προϊόντος.

Βασικά εργαλεία του προγράμματος για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου είναι, τόσο η συγχρηματοδότηση, που αφορά τους τοπικούς επιχειρηματίες και καλλιεργητές σχετικά με τη δραστηριοποίησή τους στον τομέα του οικοτουρισμού, όσο και η *εκπαίδευση*, που αφορά άμεσα τα στελέχη των αρμοδίων οργάνων σχετικά με τη βελτίωση της διαχείρισης και διασφάλισης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, τα στελέχη των θεσμικών οργάνων σχετικά με την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού και τον τοπικό πληθυσμό σχετικά με την ευαισθητοποίησή του σε ζητήματα οικολογίας.

Στόχος του προγράμματος είναι η ουσιαστική αναβάθμιση της υπάρχουσας τουριστικής βιομηχανίας, αξιοποιώντας εκ νέου τους διαθέσιμους οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς πόρους του τόπου, όπως είναι ειδικότερα ο φυσικός πλούτος, το κλίμα, ο αρχαιολογικός πλούτος, τα παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα κ.ά., υπό όρους αειφορίας, με σεβασμό στο ρυθμό ανανεωσιμότητάς τους, αλλά και στη φέρουσα ικανότητα του τόπου.

¹⁶ http://www.ramsar.org/pdf/key_montreux_italy_caligiari.pdf

Εικόνα 32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43: Stagno di Cagliari & Molentargius Natural Park, Sardinia, Italy
 Πηγή: <http://www.enpicbmed.eu/content/med-green-tourism-med-green-future>

5.3 Περίπτωση Λετονία: Lake Engure, Lake Engure Nature Park, Talsi, Latvia

Χάρτης 15: Lake Engure, Lake Engure Nature Park, Talsi, Latvia (Natura 2000)

Πηγή: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Το Φυσικό Πάρκο Engure βρίσκεται στην δυτική πλευρά του κόλπου Riga, στην αυτόνομη κοινότητα Talsi της Λετονίας, περιλαμβάνει τις λίμνες Highlander, Charlotte και τη λιμνοθάλασσα Engure, που διαχωρίζεται από τη θάλασσα με μια λεπτή αμμολωρίδα, κυμαινόμενου εύρους μεταξύ ~1-3 χλμ.

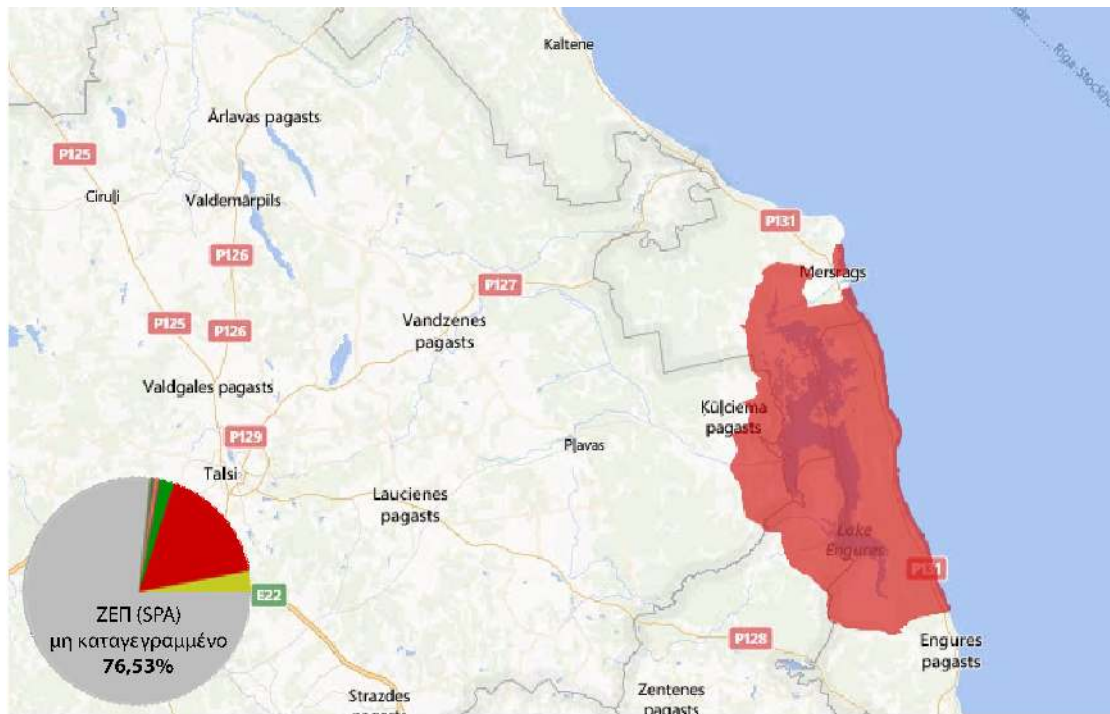
Το Φυσικό Πάρκο Engure έχει έκταση ~180 τ.χλμ. (ήτοι 18.000 ha) με λιμνοθάλασσες και έλη, διακρίνεται σε δυο επιμέρους τομείς, που δεν αλληλεπικαλύπτονται και διαθέτουν πλούσια πανίδα, ορνιθοπανίδα, σημαντικά δάση, χαμηλή θαμνώδη βλάστηση κ.ά.:

- στην ευρύτερη χερσαία και υδάτινη προστατευόμενη περιοχή της λιμνοθάλασσας Engure (LV0302800), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 12.579,00 ha (Χάρτης 16),
- στην ευρύτερη θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή (LV0900400), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 132.172,00 ha (Χάρτης 17).

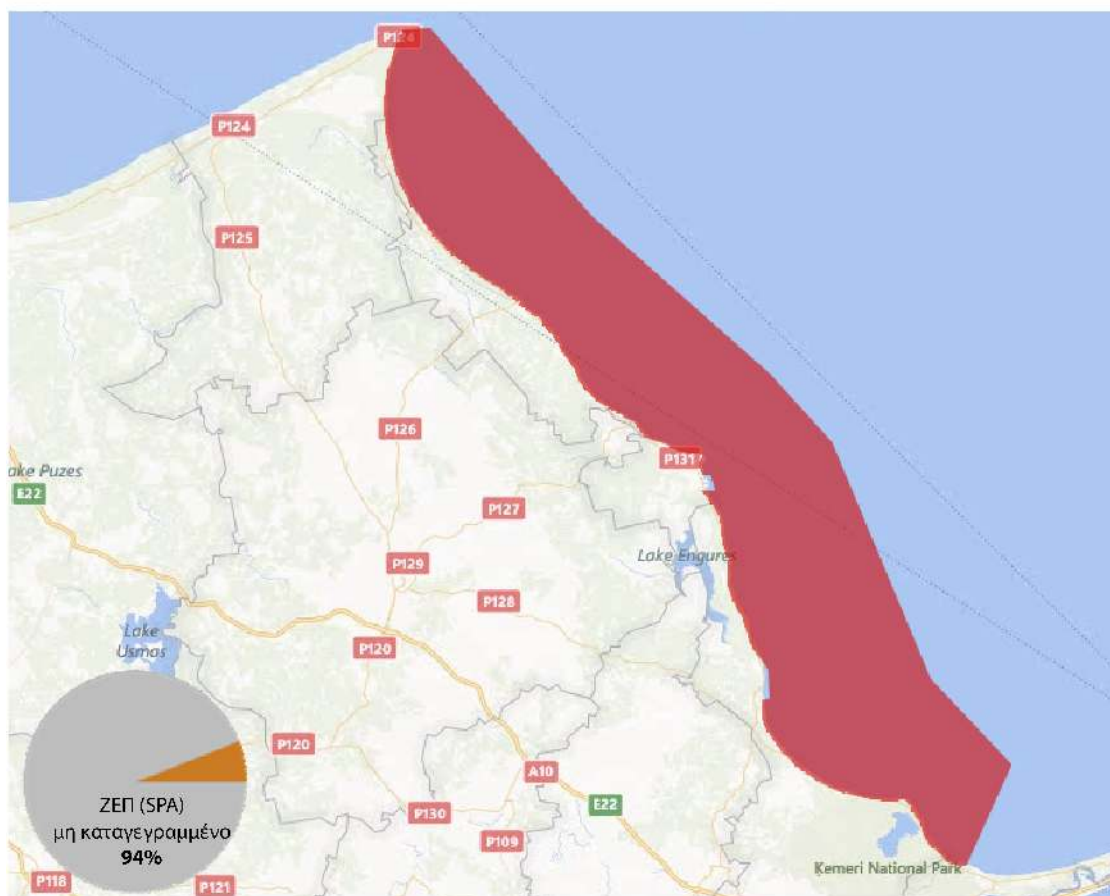
Το 1842, η λίμνη Engure μετατράπηκε σε ρηχή λιμνοθάλασσα, όταν έγινε διάνοιξη καναλιού, ώστε να συνδεθεί το βόρειο άκρο της λίμνης με τον κόλπο Riga. Μετά την εκσκαφή της διώρυγας, το επίπεδο της λίμνης μειώθηκε, το εύρος της περιορίστηκε και εκτέθηκε πλέον στην επίδραση της θάλασσας. Η πτώση του επιπέδου της λίμνης επέδρασε αρνητικά, προκαλώντας σημαντική αλλαγή της χημικής της σύστασης και επιβάρυνση της οικολογικής της κατάστασης. Η απότομη υπερσυγκέντρωση υποπροϊόντων αβεστίου από τα περισσεύματα κελυφών μυδιών, που αποτελούν το βασικό στοιχείο της σίτισης των πτηνών, ήταν το πρώτο άμεσο αποτέλεσμα της άστοχης ανθρώπινης παρέμβασης με μακροπρόθεσμα δυσμενείς συνέπειες, όπως είναι η ραγδαία μείωση του πληθυσμού των βιοκοινωνιών του παράκτιου υδατικού οικοσυστήματος κ.ά. Η στάθμη των υδάτων της λιμνοθάλασσας ρυθμίζεται πλέον τεχνητά από εξειδικευμένους επιστήμονες, μέσω χρήσης ειδικών υδραυλικών εγκαταστάσεων, ώστε να διατηρείται σε σχετικά σταθερά επίπεδα, λαμβάνοντας υπόψιν την παράμετρο της φυσικής μεταβλητότητας της λιμνοθάλασσας.

Από το 1957, περιοχή επιφανείας 3.268 ha χαρακτηρίζεται ως Φυσικό Καταφύγιο (Nature Reserve) ορνιθοπανίδας από την τότε τοπική κυβέρνηση της Λετονίας, που ήταν υπό ρωσική κυριαρχία, πριν την ανεξαρτησία της χώρας.

Χάρτης 16: Προστατευόμενη περιοχή (LV0302800) ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 12.579,00 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=LV0302800>

Χάρτης 17: Ευρύτερη προστατευόμενη περιοχή (LV0900400) ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 132.172,00 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=LV0900400>

Από το 1995, περιοχή επιφανείας ~18.000 ha εντάσσεται στο δίκτυο Ramsar Wetlands, ως Υγρότοπος Διεθνούς Σημασίας (wetland site of international importance)¹⁷.

Από το 1999, η περιοχή κηρύσσεται προστατευτέα ως Φυσικό Πάρκο, περιλαμβάνοντας τη λιμνοθάλασσα Engure, την περιβάλλουσα χερσαία έκταση και την εγγύς θαλάσσια ζώνη, ενώ μεταξύ 1998-1999 διαμορφώνεται το Σχέδιο Διαχείρισης και Προστασίας του πάρκου.

Το 2001, η εφαρμογή του Σχεδίου Διαχείρισης ξεκινά με συγχρηματοδοτήσεις από το ευρωπαϊκό LIFE Program και αφορά σε επείγουσες εργασίες αποκατάστασης του πάρκου.

Από το 2002, βάσει του αναθεωρημένου Σχεδίου Διαχείρισης και Προστασίας του Φυσικού Πάρκου, προωθείται συστηματικά και με επιτυχία ο Αειφόρος Τουρισμός, κυρίως με τη μορφή του οικολογικού τουρισμού και του επιστημονικού τουρισμού, στοχεύοντας, τόσο στην προστασία, στη διατήρηση και στην ανάδειξη του φυσικού πλούτου και της μοναδικής βιοποικιλότητας του Φυσικού Πάρκου Engure, όσο και στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη υπό όρους αειφορίας της ευρύτερης προστατευόμενης και μη περιοχής.

Εντός του πάρκου, πραγματοποιούνται τακτικά εργασίες ανάπλασης και συντήρησης σημαντικών εκτάσεων παράκτιων λειβαδιών συνολικής επιφανείας ~107 ha, κατά μήκος της ακτής, αλλά και εργασίες περιορισμού και συντήρησης της βλάστησης της ευρύτερης κατάφυτης περιοχής με χρήση ειδικού μηχανικού εξοπλισμού.

Προκειμένου να διατηρηθούν και να προστατευτούν οι ιδιαίτερες σημαντικές δασικές εκτάσεις της χερσαίας προστατευόμενης περιοχής, που καλύπτουν το 36,5% του πάρκου (22,2% δάση κωνοφόρων, 7,6% δάση φυλλοβόλων, 6,7% μεικτά δάση, 8,9% χαμηλή βλάστηση), εκτάσεις δάσους συνολικής επιφανείας ~48 ha αγοράζονται εκ μέρους του κρατικού φορέα διαχείρισης του πάρκου από τους παλαιούς ιδιοκτήτες τους. Έκτοτε, εντός των συγκεκριμένων δασών, που αποτελούν πλέον ιδιοκτησία του Φυσικού Πάρκου Engure, απαγορεύεται κάθε οικονομική δραστηριότητα, πλην του οικότουρισμού και υπό όρους.

Το Ορνιθολογικό Ερευνητικό Κέντρο του πάρκου βρίσκεται στην ανατολική όχθη της λιμνοθάλασσας Engure και εντός της φιλοξενείται μόνιμα πρότυπο πλωτό παρατηρητήριο για αποκλειστικά ερευνητική χρήση από ορνιθολόγους ερευνητές.

Παράλληλα, ιδιαίτερης φροντίδας τυγχάνουν, τόσο τα ενδιαίτηματα των παρυδάτιων, υδροβίων και μεταναστευτικών πτηνών στα παράκτια υδατικά οικοσυστήματα, όσο και τα ενδιαίτηματα των βοοειδών Blue cows και αλόγων Konik στα παράκτια έλη και λειβάδια.

Το Φυσικό Πάρκο επιτρέπει ποικίλες δραστηριότητες με συμμετοχή του κοινού, που ενισχύουν την ανάδειξη της οικολογικής αξίας της λιμνοθάλασσας Engure. Η ευρύτερη προστατευόμενη περιοχή διακρίνεται σε επιμέρους ζώνες, που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό προσβασιμότητας των επισκεπτών στο φυσικό περιβάλλον. Πλησίον της λιμνοθάλασσας Engure υπάρχει κατάλληλα διαμορφωμένος χώρος για αναψυχή, για προσωρινή ανάπαυση ή για διαμονή μεγαλύτερης διάρκειας των επισκεπτών, καθώς και μικρός εκθεσιακός χώρος, όπου πραγματοποιούνται εκθέσεις και εκπαιδευτικά σεμινάρια.

Τρεις πύργοι παρατήρησης πουλιών κατασκευάστηκαν στις όχθες της λιμνοθάλασσας Engure, ώστε οι επισκέπτες να έχουν καλύτερη θέαση του όμορφου τοπίου, των πουλιών και των αγρίων ζώων, ενώ προσφέρονται ποικίλες θεματικές περιπατητικές διαδρομές μέσω φυσικών μονοπατιών και διαμορφωμένων ποδηλατοδρόμων, που σηματοδοτούνται και οριοθετούνται με διακριτικά σημάδια, οδηγώντας μέσα από παράκτια λειβάδια έως την ακτή, ικανοποιώντας ειδικά ενδιαφέροντα των επισκεπτών, όπως είναι το Orchid Path κ.ά.¹⁸

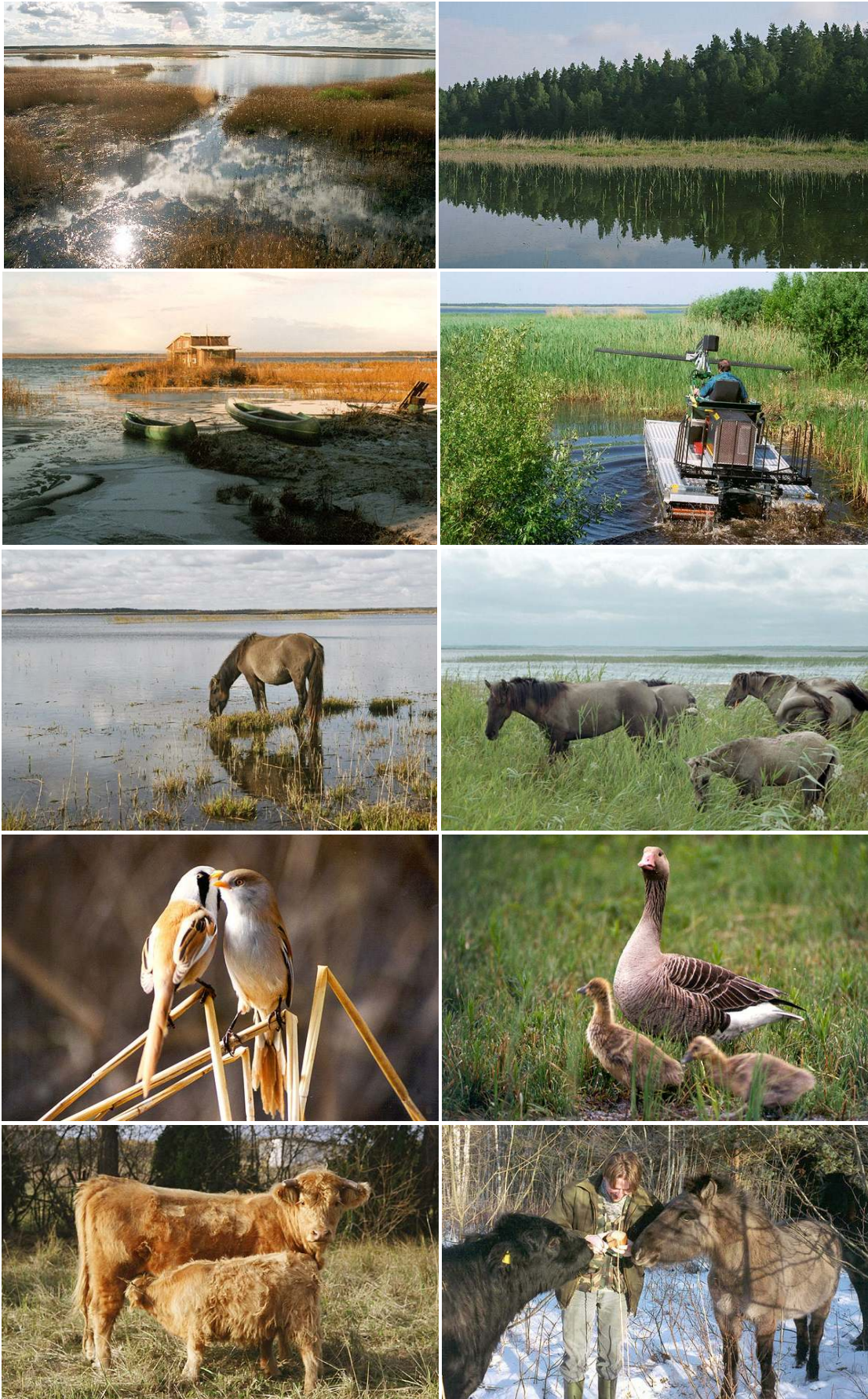
Από το 2004, η ευρύτερη χερσαία και υδάτινη περιοχή με επίκεντρο τη λιμνοθάλασσα Engure εντάσσεται στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 ως ΖΕΠ.

Από το 2008, η ευρύτερη θαλάσσια περιοχή εντάσσεται στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 ως ΖΕΠ.

¹⁷ <http://www.hgw.shuttle.de/hgw/jahngym/projekte/comenius/Karte/pdf/See.pdf>

¹⁸ <http://www.eedp.lv/public/25031.html>

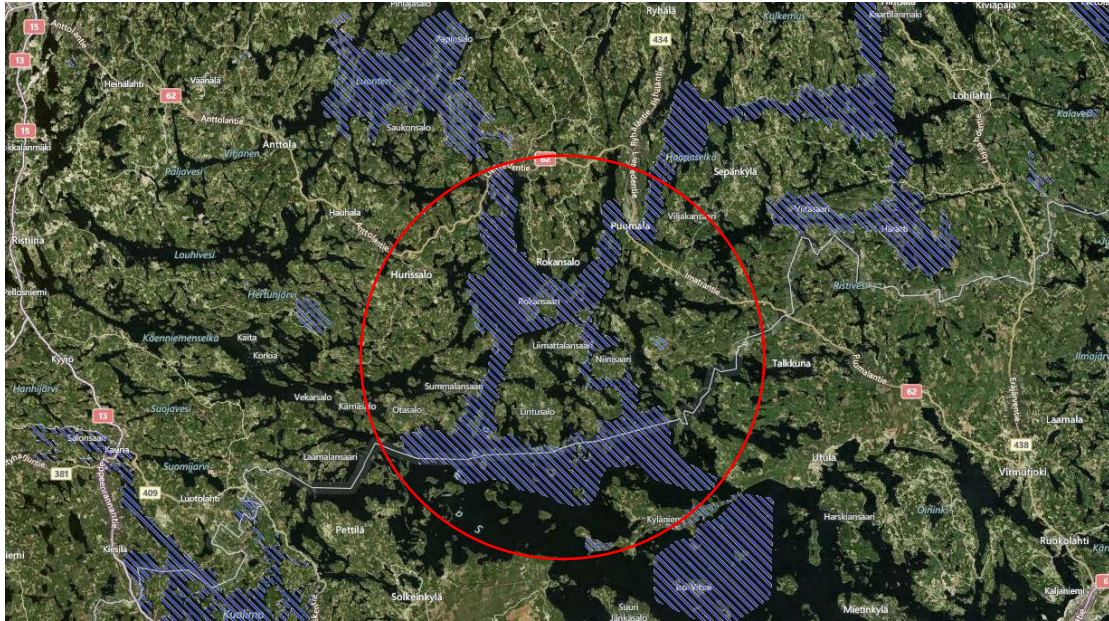

Εικόνα 44,45,,46,47,48,49,50,51,52,53: Lake Engure, Lake Engure Nature Park, Talsi, Latvia
 Πηγή: http://www.ldf.lv/pub/?doc_id=28878

5.4 Περίπτωση Φινλανδία: Lake Saimaa, Linnansaari National Park, SE Finland

Χάρτης 18: Lake Saimaa, Linnansaari National Park, Savonia, SE Finland (Natura 2000)

Πηγή: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Το Εθνικό Πάρκο Linnansaari βρίσκεται στο κέντρο της Λίμνης Haukivesi της περιοχής Savonia στη νοτιοανατολική Φινλανδία. Η Λίμνη Haukivesi αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου λιμναίου συμπλέγματος γλυκού νερού, της Λίμνης Saimaa, που είναι μια από τις τέσσερις μεγαλύτερες λίμνες της Ευρώπης με έκταση ~4.400 τ.χλμ., δημιουργήθηκε από το λιώσιμο των πάγων στο τέλος της εποχής των Παγετώνων και εκβάλει μέσω του ποταμού Vuoksi και του καναλιού Saimaa στον Κόλπο της Φινλανδίας.

Το Εθνικό Πάρκο Linnansaari έχει χερσαία έκταση ~38 τ.χλμ. (ήτοι 3.800 ha) με μικρά κατάφυτα και βραχώδη νησιά, και υδατική έκταση ~265 τ.χλμ. (ήτοι 26.500 ha) με λίμνες¹⁹, ιδρύθηκε με σκοπό να διατηρηθούν τα πολύτιμα φυσικά χαρακτηριστικά των υδατικών οικοσυστημάτων της Φινλανδίας και αποτελεί προστατευόμενη έκταση στο 100% της επιφάνειάς του. Η ευρύτερη περιοχή, συμπεριλαμβανομένου και του πάρκου, διαθέτει πλούσια πανίδα, ορνιθοπανίδα, δάση, χαμηλή θαμνώδη βλάστηση κ.ά., και περιλαμβάνει:

- την προστατευόμενη περιοχή (FI0500024), η οποία είναι χαρακτηρισμένη ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 19.271,00 ha (Χάρτης 19).

Από το 1956, η ευρύτερη περιοχή κηρύσσεται προστατευτέα ως Υδατικό Εθνικό Πάρκο από την φινλανδική κυβέρνηση, στην οποία ανήκει το πάρκο κατά το μεγαλύτερο ποσοστό του ως ιδιοκτησία και καθ'ολοκληρία ως αποκλειστική χρήση.

Από το 1998, η ευρύτερη χερσαία και υδάτινη περιοχή εντάσσεται στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 ως ΕΖΔ/ΤΚΣ.

Η αλιεία και η γεωργία εξακολουθούν να αποτελούν παραδοσιακές δραστηριότητες, οι οποίες, κατά το παρελθόν, έπληξαν τις βιοκοινωνίες των υδατικών οικοσυστημάτων της Λίμνης Saimaa, όπως είναι η Φώκια *Phoca hispida saimensis* και ο Αετός *Pandion haliaetus*, που πλέον αμφότερα αποτελούν προστατευόμενα ενδημικά είδη υπό εξαφάνιση.

Η μακρά παράδοση στο σχεδιασμό και τη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκ μέρους της Φινλανδίας, προστατεύει επιπλέον την ευρύτερη περιοχή, βάσει ειδικών όρων του Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού, που αναλαμβάνουν να συμφιλιώσουν την αναγκαία προστασία της φύσης με τις χρήσεις γης και τις οικονομικές δραστηριότητες.

¹⁹ http://cmsdata.iucn.org/downloads/boreal_zone.pdf

Χάρτης 19: Προστατευόμενη περιοχή (FI0500024) ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 19.271,00 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=FI0500024>

Ειδικότερα, η διατήρηση των προστατευομένων φυσικών περιοχών της Φινλανδίας στηρίζεται, τόσο σε ένα είδος εκπαιδευτικού δικτύου Κέντρων Φύσης, που αναλαμβάνει τη συστηματική ενημέρωση, κυρίως της τοπικής κοινωνίας, σχετικά με ζητήματα ενεργού συμμετοχής του μόνιμου πληθυσμού στην προστασία και διατήρηση της φύσης, όσο και σε μια σταθερή πολιτική δημόσιας χρηματοδότησης με καταβολή αποζημιώσεων στους μόνιμους κατοίκους για οποιαδήποτε απώλεια του δικαιώματος ιδιοκτησίας, χρήσης ή πρόσβασης στις προστατευόμενες περιοχές. Η πολιτική αυτή εφαρμόζεται από αρμόδιο φορέα διαχείρισης και ενισχύεται οικονομικά μέσω διαδοχικών συγχρηματοδοτήσεων από το ευρωπαϊκό LIFE Program, ενώ διευκολύνεται εξαιτίας του γεγονότος ότι, η πλειοψηφία των προστατευομένων περιοχών, λόγω των τοπικών δυσχερών κλιματολογικών συνθηκών, χαρακτηρίζεται συνήθως από χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού και δόμησης.

Η ευρύτερη περιοχή Lakeland της Ανατολικής Φινλανδίας αποτελεί ένα σημαντικό πόλο έλξης διεθνούς εμβελείας. Το τουριστικό και επιστημονικό δυναμικό της περιοχής είναι υψηλό, γεγονός που καθιστά άμεσα τον τουρισμό και την έρευνα ως σημαντικές πηγές βιοπορισμού του τόπου. Υπό αυτό το πρίσμα και βάσει εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού, δίδεται έμφαση πρωτίστως στην έρευνα του φυσικού περιβάλλοντος και δευτερευόντως στον επιστημονικό και οικολογικό τουρισμό υπό όρους. Κατά την τελευταία εκατονταετία, στην ευρύτερη περιοχή του υδατικού συμπλέγματος της Λίμνης Saimaa αναπτύσσονται ερευνητικά ιδρύματα, πανεπιστήμια, μουσεία και διάσπαρτοι μικροί ερευνητικοί σταθμοί φυσικής πολιτιστικής κληρονομιάς, που στοχεύουν στη μελέτη και διασφάλιση της τοπικής αρκτικής φύσης και των παραδοσιακών τρόπων αλιείας και γεωργίας με χρήση της φωτιάς.

Το 2010, η Λίμνη Saimaa βραβεύθηκε, μεταξύ άλλων εικοσιπέντε προστατευομένων περιοχών, οι οποίες αναπτύσσονται τουριστικά υπό όρους αειφορίας, ως ο καλύτερος υδατικός τουριστικός προορισμός στον ετήσιο διαγωνισμό, που διεξάγεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Αριστείας EDEN (European Destinations of Excellence). Η νίκη του διαγωνισμού και του ειδικού σήματος αποτελούν αναγνώριση της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής, της υψηλής ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και των υπηρεσιών περιβάλλοντος, που παρέχονται στο πάρκο, περιλαμβάνοντας δραστηριότητες, όπως είναι η παρατήρηση της φύσης, η κωπηλασία, το πατινάζ, η ιππασία, το ψάρεμα κ.ά.

Εικόνα 54,55,56,57,58,59,60,61,62,63,64,65,66,67,68,69,70: Lake Saimaa, Linnansaari National Park, SE Finland
 Πηγή: Green Tourism of Finland (GTF) <http://www.greentourism.fi/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Μελέτη Περίπτωσης Ίσσου Κέρκυρας

6.1 Σύντομη Περιγραφή Περιοχής Μελέτης

6.1.1 Δυναμικές Τουριστικής Ανάπτυξης σε Περιφερειακό Επίπεδο

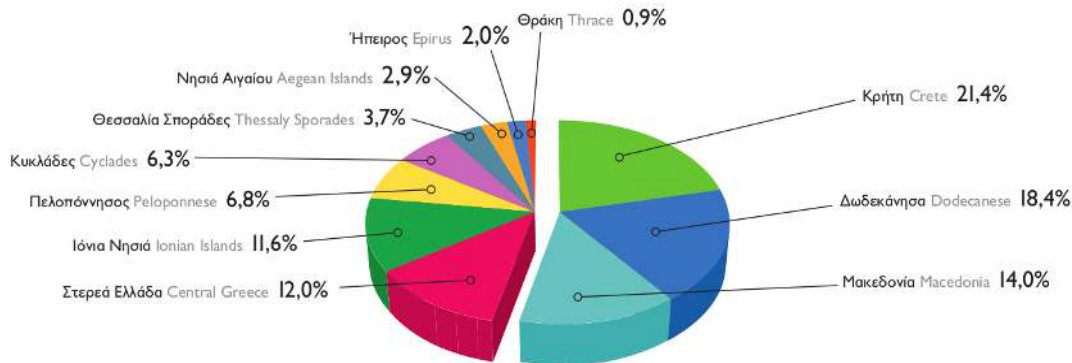
Η **Περιφέρεια Ιονίων Νήσων** (ΠΙΝ) (GR22), αποτελεί περίπτωση του νησιωτικού χώρου με πλήθος παράκτιων περιοχών, που υπέστησαν ταχεία εκτεταμένη τουριστική ανάπτυξη.

Η ΠΙΝ είναι η μικρότερη περιφέρεια της χώρας σε έκταση και πληθυσμό, έχει 207.855 κατοίκους με αύξηση της τάξεως του 1,6% (ΕΛΣΤΑΤ: απογραφή 2011), έκταση 2.318 τ.χλμ., καλύπτει το 1,8% της συνολικής έκτασης της χώρας, αποτελείται από τις περιφερειακές ενότητες Κέρκυρας, Κεφαλληνίας, Λευκάδας και Ζακύνθου, αριθμεί τριάντα δυο (32) νησιά, εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα δεκατρία (13). Περιλαμβάνει, από τα βόρεια προς τα νότια, τα νησιά Οθωνοί, Ερείκουσα, Μαθράκι, Κέρκυρα, Παξοί, Αντίπαξοι, Λευκάδα, Μεγανήσι, Κάλamos, Καστός, Ιθάκη, Κεφαλληνία και Ζάκυνθος.

Η ΠΙΝ διαθέτει ιδιαίτερη φυσικογεωγραφική ταυτότητα και χαρακτηρίζεται από σπάνια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά με περιβαλλοντική, μικροκλιματολογική, οικιστική και ιστορική ποικιλομορφία, που εξακολουθεί να λειτουργεί ως συγκριτικό πλεονέκτημα για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του παράκτιου νησιωτικού χώρου.

Ήδη από τη δεκαετία του 60', η ΠΙΝ διαδραματίζει δυναμικό ρόλο στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας με υπολογίσιμα μεγέθη αλλοδαπής τουριστικής κίνησης σε πλήθος παράκτιων περιοχών της, που αξιοποιήθηκαν τουριστικά με εντατικούς ρυθμούς συχνά έως κορεσμού, με κίνδυνο εξαντλήσεως των φυσικών και πολιτιστικών πόρων τους.

Μεταξύ 2009-2012, η ΠΙΝ κατέχει την 5^η θέση στην ποσοστιαία κατανομή ξενοδοχειακών κλινών ανά κατηγορία και ανά περιφέρεια της χώρας, με ποσοστό ~12-11,6% (Πίνακας 5).

Διάγραμμα 19: Ποσοστιαία κατανομή ξενοδοχειακών κλινών ανά περιφέρεια της χώρας (2012)

Πηγή: ΣΕΤΕ (2013) στοιχεία Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου της Ελλάδος (ΞΕΕ) [84]

Περιφέρεια	2009						2010						2011						2012						
	ποσοστό ανά κατηγορία					ανά περιφέρεια (%)	ποσοστό ανά κατηγορία					ανά περιφέρεια (%)	ποσοστό ανά κατηγορία					ανά περιφέρεια (%)	ποσοστό ανά κατηγορία					ανά περιφέρεια (%)	
	1*	2*	3*	4*	5*		1*	2*	3*	4*	5*		1*	2*	3*	4*	5*		1*	2*	3*	4*	5*		
Κρήτη	18,2	19,1	16,5	24,3	30,7	21,0	18,0	19,2	16,5	23,8	30,5	21,2	18,5	19,1	16,1	24,6	30,3	21,3	19,1	19,3	15,9	24,7	30,1	21,4	
Δωδεκάνησος	4,4	13,1	13,8	29,0	19,8	17,0	4,4	13,1	14,5	28,7	21,7	18,0	4,7	13,6	14,6	29,1	22,4	18,4	4,5	13,7	14,6	29,0	22,9	18,4	
Μακεδονία	32,4	12,3	15,8	9,7	12,7	14,0	33,3	12,2	16,1	10,1	11,9	14,1	34,2	12,2	16,1	9,8	12,4	14,1	33,8	12,2	15,7	9,8	12,6	14,0	
Στερεά Ελλάδα	13,9	14,2	12,7	10,9	14,6	13,0	13,8	13,9	12,7	10,6	13,1	12,7	13,3	13,5	12,6	10,4	12,1	12,3	13,0	13,3	12,2	10,3	11,6	12,0	
Ιονία Νησιά	6,2	14,0	14,7	10,8	7,0	12,0	5,9	14,5	13,7	10,6	6,6	11,6	5,6	14,8	14,7	9,6	6,6	11,6	5,8	14,7	14,9	9,4	6,4	11,6	
Πελοπόννησος	4,6	7,8	8,3	5,1	6,4	7,0	4,6	7,7	8,3	5,2	7,7	6,9	4,3	7,4	7,8	5,1	7,5	6,7	4,4	7,2	8,1	5,3	7,5	6,8	
Κικλάδες	9,1	8,0	5,4	4,7	2,9	6,0	8,9	8,0	5,4	5,2	2,8	6,0	8,7	8,2	5,5	5,5	3,0	6,2	8,7	8,3	5,7	5,6	3,2	6,3	
Θεσσαλία/Σποράδες	5,7	4,8	4,1	3,0	2,1	4,0	5,6	4,7	3,9	2,9	2,2	3,8	5,5	4,6	3,9	2,8	2,2	3,7	5,4	4,6	3,9	2,8	2,3	3,7	
Νησιά Αιγαίου	2,6	3,7	4,7	1,3	1,7	3,0	2,6	3,6	4,5	1,4	1,5	2,9	2,3	3,5	4,5	1,5	1,5	2,9	2,6	3,6	4,5	1,5	1,3	2,9	
Ήπειρος	1,9	2,2	2,7	0,9	1,1	2,0	1,8	2,3	2,9	1,0	1,2	1,9	1,9	2,3	2,7	1,1	1,1	1,9	1,8	2,3	3,0	1,1	1,2	2,0	
Θράκη	1,0	0,9	1,5	0,5	0,9	1,0	1,1	0,8	1,5	0,5	0,8	0,9	1,0	0,8	1,5	0,5	0,9	0,9	0,9	0,8	1,5	0,5	0,9	0,9	
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Πίνακας 5: Ποσοστιαία κατανομή ξενοδοχειακών κλινών ανά κατηγορία/ανά περιφέρεια της χώρας (2009-2012) (1*: Δ' & Ε' Κατηγορία, 2*: Γ' Κατηγορία, 3*: Β' Κατηγορία, 4*: Α' Κατηγορία, 5*: Πολυτελείας)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΣΕΤΕ, ΞΕΕ [81]...[84]

Ο **Δήμος Κέρκυρας** είναι δήμος της Περιφέρειας Ιονίων Νησιών που συστάθηκε το 2011 με το Πρόγραμμα Καλλικράτης ως ένας αμιγής νησιωτικός Δήμος, που χαρακτηρίζεται από πεδινές εκτάσεις (~72%) και η πλειοψηφία των κοινοτήτων του είναι αγροτικές (~91%).

Το φυσικό κάλλος, η εξίσου πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και πολιτιστική παραγωγή συνθέτουν το ιδιαίτερος ευάλωτο κερκυραϊκό τοπίο, αποτελούν σημαντικούς διαθέσιμους και μη ανανεώσιμους πόρους του τόπου, που εξακολουθούν να προσελκύουν αδιαλείπτως την τουριστική ζήτηση και το ιδιωτικό επενδυτικό ενδιαφέρον.

Ιστορικά, εκεί υπήρξε η αρχαία Κόρκυρα, από την ομώνυμη νύμφη, κόρη του Αισώπου, με την οποία ο Ποσειδώνας απέκτησε τον Φαίακα, η βυζαντινή Κορυφώ, από τα δύο υψώματα στην ακρόπολή της, και η ενετική Corfu.

Ως **Δημοτική ενότητα** (Δ.ε.), νοείται ο όρος της τοπικής αυτοδιοίκησης, που εισήχθη το 2010, με το Πρόγραμμα Καλλικράτης, βάσει του Ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α'/7-6-2010), και περιγράφει την νέα τρέχουσα βασική εδαφική υποδιαίρεση ενός δήμου. Γεωγραφικά, οι Δ.ε. ταυτίζονται με τις επικράτειες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), που συγχωνεύθηκαν. Οι Δ.ε. υποδιαιρούνται επιμέρους, είτε σε Δημοτικές Κοινότητες (Δ.κ.), που αναφέρονται σε μεγαλύτερες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις, δηλαδή σε πρώην Δημοτικά Διαμερίσματα ή οικισμούς με πάνω από 2000 κατοίκους, είτε σε Τοπικές κοινότητες (Τ.κ.), που αντιστοιχούν σε πρώην Τοπικά Διαμερίσματα του Προγράμματος Καποδίστριας.

Χάρτης 20: Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
Πηγή: www.pin.gov.gr

Χάρτης 21: Δήμος Κέρκυρας ΠΙΝ
Πηγή: Ιδία επεξεργασία, www.pin.gov.gr

Η Περιφερειακή ενότητα του Δ. Κέρκυρας αποτελεί το νησιωτικό χώρο, που φιλοξενεί τη μελέτη περίπτωσης της εργασίας μας, έχει 111.975 κατοίκους (Πίνακας 7) με έκταση 641 τ.χλμ., και η επικράτειά του περιλαμβάνει δεκαέξι (16) Δημοτικές ενότητες (Πίνακας 6):

- το νησί της Κέρκυρας με δώδεκα (12) Δημοτικές ενότητες: τη Δ.ε. Εσπερίων με έδρα τον οικισμό Ρόδα Δ.κ. Καρουσάδων, τη Δ.ε. Θιναλίων με έδρα τον οικισμό Θινάλι ή Αχαράβη Τ.κ. Αγίου Παντελεήμονα, τη Δ.ε. Κασσωπαίων με έδρα τον οικισμό Κασσιόπη Δ.κ. Κασσιόπης, τη Δ.ε. Αγίου Γεωργίου με έδρα τον οικισμό Αγρό Τ.κ. Αγρού, τη Δ.ε. Φαιάκων με έδρα τον οικισμό Κάτω Κορακιάνα Δ.κ. Κάτω Κορακιάνας, τη Δ.ε. Παλαιοκαστριτών με έδρα τον οικισμό Λάκωνες Τ.κ. Λακώνων, τη Δ.ε. Παρελίων με έδρα τον οικισμό Κοκκίνι Τ.κ. Κοκκινίου, τη Δ.ε. Κερκυραίων με έδρα την πόλη Κέρκυρα Δ.κ. Κερκυραίων, τη Δ.ε. Αχιλλείων με έδρα τον οικισμό Χρυσίδα ή Βρυώνη Δ.κ. Κυνοπιαστών, τη Δ.ε. Μελιτειών με έδρα τον οικισμό Μωραϊτικά Τ.κ. Μωραϊτικών, τη Δ.ε. Κορυσσίων με έδρα τον οικισμό Αργυράδες Δ.κ. Αργυράδων, τη Δ.ε. Λευκιμμάτων με έδρα τον οικισμό Λευκίμμη Δ.κ. Λευκίμμη,

- τα νησιά με τέσσερις (4) ομώνυμες Δημοτικές ενότητες: τη Δ.ε. Παξών με έδρα τον οικισμό Γάιο, τη Δ.ε. Οθωνών με έδρα τον οικισμό Οθωνοί, τη Δ.ε. Ερεικούσσης με έδρα τον οικισμό Ερείκουσσα, τη Δ.ε. Μαθρακίου με έδρα τον οικισμό Μαθράκι,
- τις νησίδες, που είναι εντός των ορίων του: Πτυχία, Ποντικονήσι, Λαζαρέτο,
- τις βραχονησίδες, που είναι εντός των ορίων του: Διάκοπο, Διάπλο, Εξωλίθιο, Ερμηίτης, Θολέτο, Κολυβίρι, Κραβιά, Λαγούδια, Ναυσικά, Ορθόλιθος, Πεντανήσια, Πεντόβολα, Περιστερές, Πέτρες, Πλατειά, Σκελούδι, Φούστα, Χαλκονήσια κ.ά.

Δήμος Κέρκυρας					
Δημοτική Ενότητα Εσπερίων	Δημοτική Κοινότητα Θινάλιων	Δημοτική Κοινότητα Κασσωπαίων			
Δημοτική Κοινότητα Αυλιτών	Τοπική Κοινότητα Νυμφών	Τοπική Κοινότητα Κασσιόπης (Κασσιόπη)			
Δημοτική Κοινότητα Καρουσάδων (Ρόδα)	Τοπική Κοινότητα Αγ. Παντελεήμονα (Αχαράβη)	Τοπική Κοινότητα Γεμαρίου			
Δημοτική Κοινότητα Μαγουλάδων	Τοπική Κοινότητα Επισκέψεως	Τοπική Κοινότητα Νησακίου			
Τοπική Κοινότητα Αγίων Δούλων	Τοπική Κοινότητα Κληματίας	Τοπική Κοινότητα Σινιών			
Τοπική Κοινότητα Αγραφών	Τοπική Κοινότητα Λαυκίου				
Τοπική Κοινότητα Αντιπερτών	Τοπική Κοινότητα Λουτσών				
Τοπική Κοινότητα Βαλανείου	Τοπική Κοινότητα Ξανθάτων				
Τοπική Κοινότητα Βελονάδων	Τοπική Κοινότητα Περιθείας				
Τοπική Κοινότητα Καβαλλουρίου	Τοπική Κοινότητα Πεταλείας				
Τοπική Κοινότητα Περουλάδων	Τοπική Κοινότητα Σφακερών				
Τοπική Κοινότητα Σιδαρίου					
Δημοτική Ενότητα Αγίου Γεωργίου	Δημοτική Κοινότητα Φαϊάκων	Δημοτική Κοινότητα Παλιαιοκαστριτών			
Τοπική Κοινότητα Αγίου Αθανασίου	Δημοτική Κοινότητα Άνω Κορακιάνας	Τοπική Κοινότητα Λιαπάδων			
Τοπική Κοινότητα Αγρού (Αγρός)	Τοπική Κοινότητα κ. Κορακιάνας (κ. Κορακιάνα)	Τοπική Κοινότητα Αλεμματάδων			
Τοπική Κοινότητα Αρκαδάδων	Τοπική Κοινότητα Αγίου Μάρκου	Τοπική Κοινότητα Γαρδελάδων			
Τοπική Κοινότητα Αρμενάδων	Τοπική Κοινότητα Ζυγού	Τοπική Κοινότητα Δουκαδάων			
Τοπική Κοινότητα Αφώνος	Τοπική Κοινότητα Συουράδων	Τοπική Κοινότητα Κρήνης			
Τοπική Κοινότητα Δάφνης	Τοπική Κοινότητα Σπαρτύλα	Τοπική Κοινότητα Λακίωνων (Λάκιωνες)			
Τοπική Κοινότητα Δροσάτου	Τοπική Κοινότητα Σωκρακίου	Τοπική Κοινότητα Μακραδάων			
Τοπική Κοινότητα Καββαδάδων		Τοπική Κοινότητα Σκριπερού			
Τοπική Κοινότητα Καστελλάνων Γύρου					
Τοπική Κοινότητα Μεσαριάς					
Τοπική Κοινότητα Πάγων					
Τοπική Κοινότητα Ραχτάδων					
Τοπική Κοινότητα Χωρεπισκόπων					
Δημοτική Ενότητα Παρελίων	Δημοτική Κοινότητα Κερκυραίων	Δημοτική Κοινότητα Αχιλλείων			
Δημοτική Κοινότητα Σινραδάων	Δημοτική Κοινότητα Αλεπούς	Δημοτική Κοινότητα Βιρού			
Τοπική Κοινότητα Αγίου Ιωάννου	Δημοτική Κοινότητα Καναλιού	Δημοτική Κοινότητα Γαστουρίου			
Τοπική Κοινότητα Άφρας	Τοπική Κοινότητα Κερκυραίων (Κέρκυρα)	Τοπική Κοινότητα Κυνοπαστών (Χρυσίδα)			
Τοπική Κοινότητα Βάτου	Τοπική Κοινότητα Εβροπούλων	Τοπική Κοινότητα Αγίου Προκοπίου			
Τοπική Κοινότητα Γιαννάδων		Τοπική Κοινότητα Αγίων Δέκα			
Τοπική Κοινότητα Κανακάδων		Τοπική Κοινότητα Άνω Γαρούνας			
Τοπική Κοινότητα Κοκκινίου (Κοκκίσι)		Τοπική Κοινότητα Βαρυπατάδων			
Τοπική Κοινότητα Κομπισίου		Τοπική Κοινότητα Καλαφατιώνων			
Τοπική Κοινότητα Μαρμάρου		Τοπική Κοινότητα Καμάρας			
Τοπική Κοινότητα Πέλεκα		Τοπική Κοινότητα Καστελλάνων Μέσης			
		Τοπική Κοινότητα Κάτω Γαρούνας			
		Τοπική Κοινότητα Κουραμάδων			
		Τοπική Κοινότητα Μπεντισών			
		Δημοτική Ενότητα Σταυρού			
Δημοτική Ενότητα Μελιτειών	Δημοτική Κοινότητα Κορισσίων	Δημοτική Κοινότητα Λευκιμαίων			
Δημοτική Κοινότητα Αγίου Ματθαίου	Δημοτική Κοινότητα Αργυράδων (Αργυράδες)	Δημοτική Κοινότητα Λευκίμης (Λευκίμη)			
Δημοτική Κοινότητα Χλομού	Τοπική Κοινότητα Περιβολίου	Τοπική Κοινότητα Νεοχωρίου			
Τοπική Κοινότητα Άνω Παυλιάνας	Τοπική Κοινότητα Αγίου Νικολάου	Τοπική Κοινότητα Άνω Λευκίμης			
Τοπική Κοινότητα Βουνιατάδων	Τοπική Κοινότητα Βασιλατικών	Τοπική Κοινότητα Βιγαλάδων			
Τοπική Κοινότητα Κάτω Παυλιάνας	Τοπική Κοινότητα Κουσπάδων				
Τοπική Κοινότητα Μοραϊτικών (Μοραϊτικά)	Τοπική Κοινότητα Πετριτής				
Τοπική Κοινότητα Πεντατίου					
Τοπική Κοινότητα Στρογγυλής					
Τοπική Κοινότητα Χλοματιανών					
Δημοτική Ενότητα Οθωνών	Δημοτική Κοινότητα Ερεικούσσης	Δημοτική Κοινότητα Μαθρακίου			
Δημοτική Κοινότητα Οθωνών (Οθωνοί)	Δημοτική Κοινότητα Ερεικούσσης (Ερείκουσσα)	Δημοτική Κοινότητα Μαθρακίου (Μαθράκι)			
Δημοτική Ενότητα Παξών	Δημοτική Κοινότητα Νησίδες	Δημοτική Κοινότητα Βραχονησίδες			
Δημοτική Κοινότητα Παξών (Γάιο)	Πτυχία, Ποντικονήσι, Λαζαρέτο	Διάκοπο, Διάπλο, Εξωλίθιο, Ερμηίτης, Θολέτο, Κολυβίρι, Κραβιά, Λαγούδια, Ναυσικά, Ορθόλιθος, Πεντανήσια, Πεντόβολα, Περιστερές, Πέτρες, Πλατειά, Σκελούδι, Φούστα, Χαλκονήσια κ.ά.			

Πίνακας 6: Δημοτικές Ενότητες Νησιών, Νησίδες και Βραχονησίδες Δ. Κέρκυρας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Δ. Κέρκυρας, <http://www.Corfu.gr/web/guest/324>

Βάσει των δεδομένων απογραφής του 1991, 2001 και 2011, που ανακοινώθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ, διαπιστώνουμε ότι, εντός της τελευταίας δεκαετίας, κατεγράφη σημαντική δημογραφική μεταβολή στο Δ. Κέρκυρας, με ποσοστιαία μείωση του μόνιμου πληθυσμού ~9,7%, ήτοι με μείωση κατά 10.862 κατοίκους (Πίνακας 7). Τα νέα πληθυσμιακά στοιχεία επιφέρουν αλλαγές, μεταξύ άλλων, στη διοίκηση του τόπου. Επειδή ο πληθυσμός πολλών κοινοτήτων έπεσε κάτω των χιλίων (1.000) κατοίκων, η έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση προκάλεσε υποβάθμιση των αντίστοιχων Δημοτικών κοινοτήτων σε Τοπικές κοινότητες.

α/α	Δήμος Κέρκυρας	έδρα	Δ. η Τ. κοινότητα	έκταση τ.χλμ.	απογραφή 2001	απογραφή 2011	μεταβολή	π. μεταβολή (%)
1	Δ. ενότητα Εσπεριών	Ροδα	11	54,137	8.136	6.756	-1.380	-16,96
2	Δ. ενότητα Θινάλιων	Αχαράβη	10	77,899	5.512	4.783	-729	-13,23
3	Λ. ενότητα Κασιωπαιών	Κασιώπη	4	33,899	2.787	2.519	-268	-9,62
4	Δ. ενότητα Αγίου Γεωργίου	Αγρός	13	39,770	4.958	3.867	-1.091	-22,00
5	Δ. ενότητα Φαιάκων	κ.Κορακιάνα	7	53,850	6.488	5.600	-888	-13,69
6	Δ. ενότητα Παλαιοκαστριτών	Λάκωνες	8	48,379	4.395	4.148	-247	-5,62
7	Δ. ενότητα Παρελίων	Κοκκίνοι	10	48,990	7.197	5.931	-1.266	-17,59
8	Δ. ενότητα Κερκυραίων	Κέρκυρα	4	41,905	39.487	37.611	-1.876	-4,75
9	Δ. ενότητα Αχιλλείων	Χρυσίδα	14	42,900	10.319	8.926	-1.393	-13,50
10	Δ. ενότητα Μελιτείων	Μωραίτικα	9	67,054	6.690	5.408	-1.282	-19,16
11	Λ. ενότητα Κορυσσιών	Αργυράδες	6	27,675	5.206	5.228	22	0,42
12	Δ. ενότητα Λευκιμνίων	Λευκίμη	4	50,819	6.704	6.523	-181	-2,70
13	Δ. ενότητα Παζών	Γάιος	4	17,500	2.438	2.359	-79	-3,24
1	Δ. ενότητα Οθωνών	Οθωνοί	1	10,078	663	560	-103	-15,54
2	Δ. ενότητα Ερεκούσσης	Ερεκούσσα	1	4,449	698	400	-298	-42,69
3	Δ. ενότητα Μαθρακίου	Μαθράκι	1	3,532	297	494	197	66,33
				622,836	111.975	101.113	-10.862	-9,70

Πίνακας 7: Σύγκριση και ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού του Δ. Κέρκυρας βάσει απογραφής 2001 και 2011

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ [30]...[32]

Από τα μέσα της δεκαετίας του 60', εξαρχής, ο τουρισμός λειτούργησε ως η ταχύτερη αναπτυξιακή οικονομική δραστηριότητα του Δ. Κέρκυρας, καθιστώντας τον τόπο ένα δημοφιλή τουριστικό προορισμό, με πλήθος τουριστικών αφίξεων και διανυκτερεύσεων ετησίως. Η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του Δ. Κέρκυρας συνδέθηκε, σχεδόν αποκλειστικά με την τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, και σαφώς λιγότερο με την αξιοποίηση της ενδοχώρας του.

Οι αναπτυξιακές πολιτικές, που εφαρμόστηκαν κατά καιρούς, κατευθύνθηκαν σταθερά προς την ενίσχυση των τουριστικών και των τεχνικών υποδομών, με δημιουργία ισχυρών μεταφορικών κόμβων εμπορευματικής και επιβατικής κίνησης, ειδικά στην πόλη της Κέρκυρας, όπως είναι ο κρατικός αερολιμένας «Ι.Καποδίστριας», που λειτουργεί ως πολιτικό και διεθνές αεροδρόμιο (CFU) από το 1965, και το λιμάνι υπό τη διαχείριση του ΟΛΚΕ Α.Ε.

Σύμφωνα με δεδομένα του ΕΟΤ Κέρκυρας και της ΕΛΣΤΑΤ, βάσει του τουριστικού δείκτη των ξενοδοχειακών κλινών, παρατηρούμε ότι, οι ξενοδοχειακές κλίνες του Δ. Κέρκυρας έχουν σταθερά αυξητικές τάσεις ως προς το πλήθος τους. Από το 1965 έως το 2007, οι ξενοδοχειακές κλίνες αντιστοίχως ξεκινούν από τις 1.200 και φθάνουν τις 44.333 κλίνες, με εξαίρεση το 2005, που κατεγράφη μικρή μείωση του πλήθους τους (Πίνακας 8).

Επιπλέον, σύμφωνα με δεδομένα του ΕΟΤ Κέρκυρας, διαπιστώνουμε ότι, από το 1965 έως το 2001, οι ξενοδοχειακές κλίνες του Δ. Κέρκυρας ισοδυναμούν αντιστοίχως με το 1,7% και το 6,5% της ποσοστιαίας κάλυψης της χώρας σε ξενοδοχειακές κλίνες (Πίνακας 8).

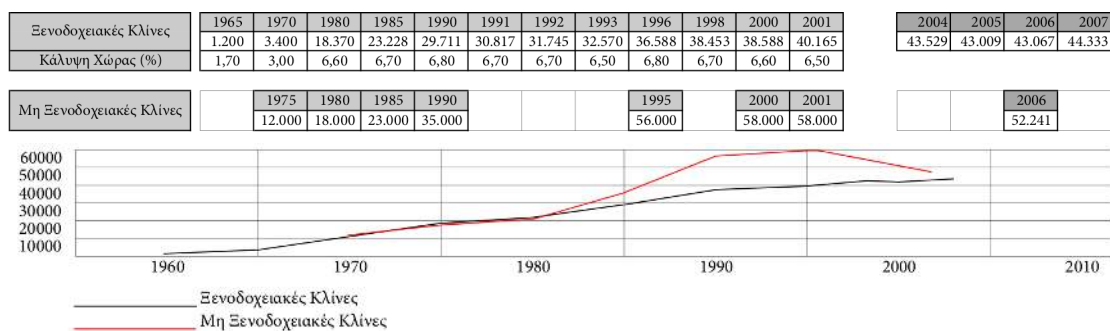
Σύμφωνα με δεδομένα του ΣΕΤΕ (1993), λαμβάνοντας υπόψιν το συνολικό δυναμικό ξενοδοχειακού τύπου του Δ. Κέρκυρας (ξενοδοχεία, bungalows, motels), παρατηρούμε ότι, το 1992, οι μονάδες πολυτελείας και Α' κατηγορίας αποτελούν το 38,5% επί του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών. Συνεπώς, τα ξενοδοχεία πολυτελείας και Α' κατηγορίας έχουν αυξημένη ισχύ και ασκούν επίδραση στα υπόλοιπα καταλύματα της ευρύτερης περιοχής.

Ειδικότερα, βάσει δεδομένων της ΕΛΣΤΑΤ²⁰, αναλύοντας τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των ξενοδοχειακών καταλυμάτων του Δ. Κέρκυρας, παρατηρούμε ότι, εις όσον αφορά:

- το 2004, οι 43.529 ξενοδοχειακές κλίνες, διακρίνονται επιμέρους ανά κατηγορία σε: (1*) 2.372, (2*) 11.795, (3*) 11.382, (4*) 15.401, (5*) 2.579 ξενοδοχειακές κλίνες,
- το 2005, οι 43.009 ξενοδοχειακές κλίνες, διακρίνονται επιμέρους ανά κατηγορία σε: (1*) 2.360, (2*) 12.059, (3*) 11.510, (4*) 14.389, (5*) 2.691 ξενοδοχειακές κλίνες,
- το 2006, οι 43.067 ξενοδοχειακές κλίνες, διακρίνονται επιμέρους ανά κατηγορία σε: (1*) 2.360, (2*) 11.765, (3*) 12.073, (4*) 13.727, (5*) 3.142 ξενοδοχειακές κλίνες,
- το 2007, οι 44.333 ξενοδοχειακές κλίνες, διακρίνονται επιμέρους ανά κατηγορία σε: (1*) 2.330, (2*) 12.195, (3*) 11.970, (4*) 13.627, (5*) 4.211 ξενοδοχειακές κλίνες.

²⁰ <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database>

Επίσης, σύμφωνα με δεδομένα του ΕΟΤ Κέρκυρας και της ΕΛΣΤΑΤ, παρατηρούμε ότι, οι κλίνες των μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων του Δ. Κέρκυρας, όπως είναι τα ενοικιαζόμενα δωμάτια κ.ά., παρουσιάζουν, εν αρχή, έντονα αυξητικές τάσεις, με κορύφωση τη δεκαετία του 90'. Από το 1975 έως το 2001, οι μη ξενοδοχειακές κλίνες αντιστοίχως ξεκινούν από τις 12.000 και φθάνουν τις 58.000 κλίνες, ενώ, εν συνεχεία, καταγράφεται σταδιακή μείωση του πλήθους τους, έως το 2006, από τις 58.000 στις 52.241 κλίνες (Πίνακας 8).

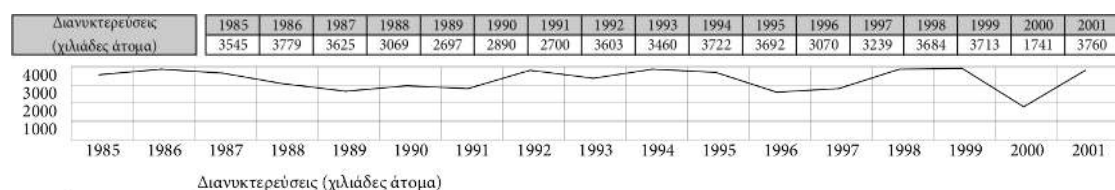

Πίνακας 8: Ξενοδοχειακές κλίνες και κλίνες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων Δ. Κέρκυρας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΟΤ Κέρκυρας (2002), ΕΛΣΤΑΤ (2013)

Παράλληλα, κατ'εκτίμηση των αρμοδίων φορέων, υπολογίζεται ότι, το φαινόμενο της παραξενοδοχίας εξακολουθεί να αναπτύσσεται στο Δ. Κέρκυρας, ως χρόνιο πρόβλημα, που βρίσκεται σε έξαρση αναλόγως της εποχικότητας και της τουριστικής ζήτησης του εκάστοτε τύπου προορισμού, με ~10.000 παράνομες κλίνες εν λειτουργία.

Σύμφωνα με δεδομένα του ΕΟΤ Κέρκυρας, παρατηρούμε ότι, από το 1985 έως το 2001, βάσει του τουριστικού δείκτη των διανυκτερεύσεων, οι καταγεγραμμένες διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα του Δ. Κέρκυρας κυμαίνονται μεταξύ 2697 και 3760 (χιλιάδων ατόμων), καταγράφοντας σχετικές διακυμάνσεις, με εξαίρεση το έτος 2000, κατά το οποίο παρουσιάστηκε προσωρινή έντονη μείωση της τουριστικής ζήτησης, αλλά υπήρξε άμεση ανάκαμψη κατά το επόμενο έτος (Πίνακας 9).

Πίνακας 9: Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα Δ. Κέρκυρας (χιλιάδες άτομα)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΟΤ Κέρκυρας (2002)

Βάσει του αναπτυξιακού Ν.1262/1982 (ΦΕΚ 70/Α'/16-6-1982) *Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων*, το μεγαλύτερο τμήμα της νήσου Κέρκυρας, εκτός της περιοχής Λευκίμμης, από το γεφύρι Μεσογής μέχρι τον Κάβο, καθ'όλο το τμήμα του νησιού, χαρακτηρίζεται ως «περιοχή Β» κινήτρων ανάπτυξης, εις όσον αφορά την επιχορήγηση των επενδύσεων, που αφορούσαν τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τους ξενώνες, τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, τα κατασκηνωτικά κέντρα (campings), τις επιχειρήσεις εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών και τα κέντρα χειμερινού τουρισμού.

Συνεπώς, τη δεδομένη περίοδο, οι μικρότερες επενδύσεις, όπως είναι οι οικογενειακές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, ενισχύθηκαν και ανεπύχθησαν περισσότερο σε σχέση με άλλες μεγαλύτερες επενδύσεις, όπως είναι οι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες.

Σταδιακά, οι τουριστικοί οργανισμοί του εξωτερικού (tour-operators) εισβάλλουν στην εγχώρια τουριστική αγορά του Δ. Κέρκυρας, χρηματοδοτώντας συστηματικά την ανέγερση

ενοικιαζόμενων δωματίων-διαμερισμάτων. Εν αρχή, προκαλείται έντονη διάχυση της αστικοποίησης κατά μήκος πολλών παράκτιων περιοχών του νησιού, και, εν συνεχεία, υποβαθμίζεται η ποιότητα, τόσο του τουριστικού προϊόντος, όσο και των παρεχομένων υπηρεσιών, με υπερπροσφορά κλινών και με σταδιακή ανάπτυξη του φαινομένου «all inclusive», με υπερεκμετάλλευση, κατά τόπους, της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Καθώς η τουριστική ανάπτυξη καθορίζεται άμεσα και σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, βάσει των συμφερόντων των tour-operators, ο τουρισμός αποκτά μαζικό χαρακτήρα, όντας σε πλήρη διάσταση με τις θεμελιώδεις αρχές της αειφορίας και της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, επιδρώντας δυσμενώς επί της δομής της παραδοσιακής κοινωνίας και οικονομίας. Η απασχόληση των εργαζομένων σε χαμηλής εξειδίκευσης θέσεις εργασίας της τουριστικής βιομηχανίας και του ευρύτερου τριτογενούς τομέα οδηγεί την τοπική κοινωνία σε αποσυγκρότηση, ενώ η ανάπτυξη του τουρισμού ως μονοκαλλιέργειας, με παράλληλη εγκατάλειψη παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως είναι η γεωργία, η αλιεία κ.ά., οδηγεί την τοπική οικονομία σε αποδιάρθρωση, πυροδοτώντας εσωτερικές μετακινήσεις του μόνιμου πληθυσμού από την ενδοχώρα προς τα αστικά κέντρα του παράκτιου χώρου, που παρουσιάζουν έντονες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις.

Από το 2001, παρατηρείται μερική στροφή προς την ήπια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη με προώθηση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως είναι ο πολιτιστικός, ο θρησκευτικός, ο αθλητικός, ο θαλάσσιος, ο περιπατητικός τουρισμός και ο οικοτουρισμός, και με ενίσχυση των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, που στοχεύουν στη βελτίωση της χωρικής και χρονικής κατανομής του τουρισμού, αξιοποιώντας τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους και διαφυλάσσοντας το εναπομείναν φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα (ΕΟΤ 2001).

Μεταξύ 2009-2012, η θέση του Δ. Κέρκυρας κυμαίνεται μεταξύ της 5^{ης} και 6^{ης} θέσης στις διεθνείς αεροπορικές τουριστικές αφίξεις, καταγράφοντας βελτίωση με αυξητικές τάσεις και προσελκύοντας, τόσο τον εξωτερικό, όσο και τον εσωτερικό τουρισμό (Πίνακας 10). Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία του ΣΕΤΕ, μεταξύ Ιανουαρίου και Οκτωβρίου 2013, ο Δ. Κέρκυρας παρουσιάζει μείωση διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών, ενώ καταγράφει βελτίωση 12,1% στις διεθνείς αεροπορικές τουριστικές αφίξεις με επιπλέον 100.000 άτομα.

Διάγραμμα 20: Τα 10 ελληνικά αεροδρόμια με τις περισσότερες διεθνείς τουριστικές αφίξεις (2012)

Πηγή: ΣΕΤΕ (2013) [84]

Έτος	Αθήνα	Ηράκλειο	Ρόδος	Θεσσαλονίκη	Κέρκυρα	Κως	Χανιά	Ζάκυνθος	Σαντορίνη	Άκτιον	Κεφαλονιά	Σύνολο
2009	3.140.811	1.946.544	1.321.806	862.054	733.137	627.533	608.361	435.169	151.367	147.574		9.974.356
2010	2.996.573	1.930.155	1.421.955	1.133.704	729.604	695.937	593.228	420.284	181.746		148.935	10.252.121
2011	2.871.525	2.161.577	1.743.418	1.251.433	789.546	851.489	656.791	447.885	202.139		148.858	11.124.661
2012	2.555.355	2.113.501	1.606.843	1.307.537	839.759	802.760	717.249	423.698	200.271		168.496	10.735.469

Πίνακας 10: Τα 10 ελληνικά αεροδρόμια με τις περισσότερες διεθνείς τουριστικές αφίξεις (2009-2012)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΣΕΤΕ, ΕΛΣΤΑΤ [81]...[84]

6.1.2 Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Υποδομές

Στην παρούσα εργασία, θα μελετηθεί η περίπτωση μεταβίβασης του δημοσίου ακινήτου γης ABK 468 Νήσος ή Ίσος, που βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του Δήμου Κέρκυρας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, έκτασης 1.788.268 τ.μ., από το Δημόσιο στην ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία *Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε.* (ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε.), βάσει της Απόφασης υπ'αρ. 234/24-4-2013 (ΦΕΚ 1020/Β'/25-4-2013). Πρόκειται για το τμήμα μιας ευρύτερης περιοχής με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, που παρουσιάζει αδιάλειπτη συνέχεια σε βάθος χρόνου και ποικιλία φυσικών μνημείων.

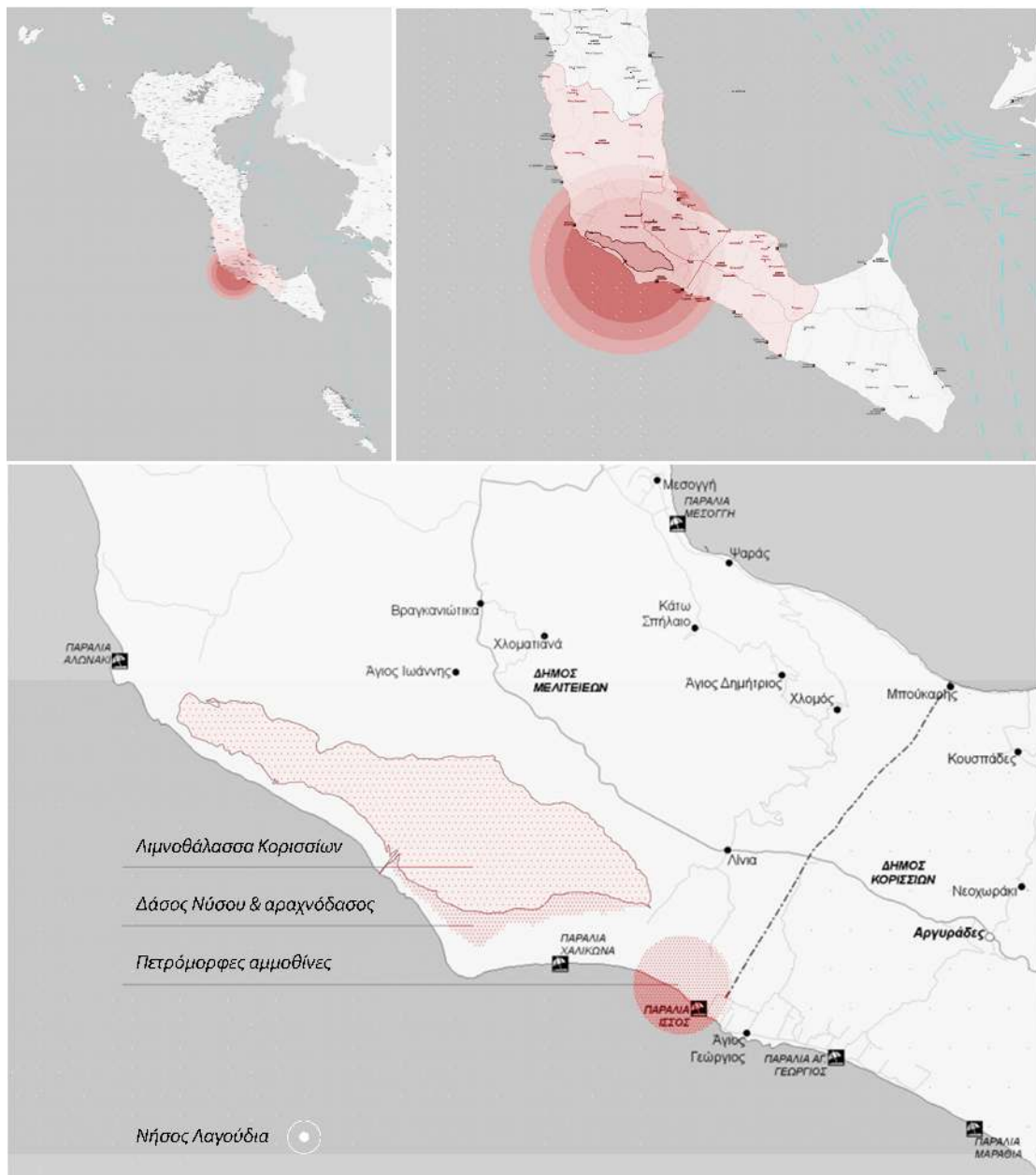
Η ευρύτερη περιοχή Ίσσου Κέρκυρας αποτελεί τυπικό δείγμα ελληνικής φύσης του νησιωτικού χώρου και χαρακτηρίζεται από σημαντική βιοποικιλότητα και ιδιαιτερότητα λόγω της συνύπαρξης, εναλλαγής και διαδοχής μεταξύ παράκτιων οικοσυστημάτων και υγροτόπου με μόνιμη παρουσία αλμυρών και υφάλμυρων υδάτων. Στην περιοχή μελέτης, απαντώνται *οικότοποι*, που είναι κατά 51-75% παράκτιες λιμνοθάλασσες, 5-25% λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus spp.*), 5-25% μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*), 5-25% μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemetalia fruticosae*), <5% υγρές κοιλότητες μεταξύ των θινών, <5% κινούμενες θίνες ακτογραμμής με λευκές θίνες (*Ammophila arenaria*), <5% θίνες με βλάστηση σκληρόφυλλων θάμνων (*Cisto-Lavenduletalia*), <5% καλαμώνες και <5% υποτυπώδεις κινούμενες θίνες [101].

Αναλυτικότερα, στην περιοχή μελέτης περιλαμβάνεται (Χάρτης 22):

- η **Λιμνοθάλασσα Κορισίων**, νοτιοδυτικά της παράκτιας ζώνης Ίσσου, η οποία αποτελεί *ιδιαίτερο δείγμα παράκτιου υγροτόπου με μόνιμη παρουσία υφάλμυρων υδάτων με αλίπεδα και έλη*, όντας ιδιαίτερο οικοσύστημα με πλήθος οικοτόπων από λασπώδεις και αμμώδεις επίπεδες εκτάσεις που αποκαλύπτονται κατά την άμπωτη, έκτασης ~941,75 έως 2.350 ha. Πρόκειται για μια μεγάλη αβαθή λίμνη, η οποία μετατράπηκε σε ανοικτή λιμνοθάλασσα με τη διάνοιξη τεχνητού διαύλου (Μιλοβάνοβιτς κ.ά. 2007, Αλεξόπουλος κ.ά. 2008). Η συγκεκριμένη λιμνοθάλασσα αποτελεί ένα πολύ σημαντικό σύνθετο παράκτιο οικοσύστημα, με αμιγή υδάτινα σώματα, παράκτιες θίνες και αλουβιακές αποθέσεις. Η λωρίδα άμμου, που την χωρίζει από τη θάλασσα, είναι το πιο ενδιαφέρον και συγχρόνως το πιο σημαντικό τμήμα του υγροτόπου, αποτελούμενη από κινούμενες και σταθερές θίνες, με αμμόφιλη και δενδρώδη βλάστηση και με αρκετές υγρές κοιλότητες μεταξύ αυτών. Στο παράκτιο τμήμα της λιμνοθάλασσας, η βλάστηση είναι επηρεασμένη από την αυξημένη αλατότητα, ενώ αντίθετα στις εσωτερικές ανατολικές όχθες η βλάστηση μαρτυρά την παρουσία πιο γλυκού νερού, τουλάχιστον κατά τους χειμερινούς μήνες. Στο τμήμα αυτό υπάρχουν ενδείξεις κορεσμένου εδάφους με γλυκό νερό. Η παρουσία νερού είναι μόνιμη και σχεδόν σταθερή σε όγκο καθ'όλη τη διάρκεια του έτους, κυρίως λόγω της επίδρασης της θάλασσας. Ο υγρότοπος βρίσκεται εντός ευρύτερης περιοχής που έχει χαρακτηριστεί ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ), ως Ειδική Ζώνη Διαχείρισης (ΕΖΔ) (GR2230002), ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) (GR2230007), ως Σημαντική Περιοχή Ορνιθοπανίδας (GR083) και ως Καταφύγιο Αγρίων Ζώων (GR95), με απαγόρευση θήρας, εν ισχύ έως τις 22-7-2015 [101].
- το **δάσος θαλασσόκεδρων Νύσου**, νοτιοδυτικά και επί της παράκτιας ζώνης Ίσσου, το οποίο αποτελεί *ιδιαίτερο δείγμα παραλιακού δάσους και θαμνώνων*, λειτουργεί ως χώρος ξεκούρασης των αποδημητικών πτηνών στο δρόμο τους για την Αφρική, αρχίζει από τη μέση της αμμολωρίδας, που χωρίζει τη λιμνοθάλασσα από τη θάλασσα και φθάνει έως το τέλος αυτής, αποτρέπει τη διάβρωση του εδάφους, ενώ φιλοξενεί αρκεύθους, αείφυλλες δρυς, πηγές γλυκού νερού και το «αραχνόδασος», το οποίο ρυθμίζει και περιορίζει φυσικά τον τοπικό πληθυσμό κουνουπιών,
- η παράκτια ζώνη **Χαλικώνα** και η νήσος **Λαγούδια**, νοτιοδυτικά της παράκτιας ζώνης Ίσσου, οι οποίες αποτελούν *ιδιαίτερο δείγμα φυσικού παράκτιου οικοτόπου βραχωδών ακτών με απότομους βραχώδεις λόφους και παραθαλάσσια κράσπεδα*,

- οι **πετρόμορφες αμμοθίνες**, νοτιοδυτικά και επί της παράκτια ζώνης Ίσσου, οι οποίες αποτελούν *ιδιαίτερο δείγμα φυσικών παράκτιων οικοτόπων των αμμόδων ακτών και θινών*, αναπτύσσονται επί ζωστήρα άμμου (αμμολωρίδα ή λουρονησίδα), αποτελούν το ενδιαίτημα χαραδιόμορφων πουλιών, γλαρονιών και θαλασσίων χελωνών, ενώ γειτνιάζουν με τα οικοσυστήματα, που περιλαμβάνουν ποώδη φυτά, δάση κουκουναριάς και χαλεπίου πεύκου, και δασύλια με αρμυρίκια. Η Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία (ΕΓΕ) χαρακτηρίζει τις πετρόμορφες αμμοθίνες ως παλαιθίνες Πλειστοκαινικής Εποχής, με ενδεχόμενο παρουσίας υπολειμμάτων απολιθωμένου δάσους, γεγονός που βρίσκεται υπό διερεύνηση,
- η παράκτια ζώνη **Ίσσου**, η οποία αποτελεί *τυπικό δείγμα αμμόδους ακτής και θινών*,
- οι **ενάλιες αρχαιότητες**, οι οποίες, σύμφωνα με το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠ) του ΥΠΠΟΤ, περιλαμβάνουν σημαντικά προϊστορικά ευρήματα και πετρώματα ηλικίας ~700.000 ετών (AAA/ISN 0004-6604).

Χάρτης 22: Πλούτος πολιτιστικής κληρονομιάς μνημείων φυσικού περιβάλλοντος ευρύτερης περιοχής μελέτης
 Πηγή : Ιδία επεξεργασία, www.pin.gov.gr

Η ευρύτερη παράκτια περιοχή με επίκεντρο τη Λιμνοθάλασσα Κορισσίων ανήκει ως ιδιοκτησία στο Δημόσιο με δυνατότητα εκμετάλλευσης εξ ημισείας από τις Δ.ε. Μελιτειών και Κορισσίων του Δ. Κέρκυρας, ενώ περιλαμβάνει σπάνια ενδημική χλωρίδα και σπάνια ενδημική και μεταναστευτική άγρια πανίδα γλυκών και υφάλμυρων υδάτων (Πίνακας 11).

Ενδημική άγρια πανίδα		Ενδημική αυτοφυής χλωρίδα	
<i>Aeshnidae Aeshna affinis</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα μεγάλη μπλε	<i>Ammophila arenaria</i>	αμμόφιλα
<i>Aeshnidae Aeshna isocetes</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα καφέ	<i>Anacamptis pyramidalis</i>	ορχιδέα ανακαμπτής η πυραμοειδής ή σαλέπ
<i>Libellulidae Crocothemis erythraea</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα ερυθρά	<i>Anemone blanda</i>	ανεμώνη λευκή ή ανεμολούλουδο
<i>Lestidae Lestes viridis</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα μεταλλική	<i>Anthemia xhamomila</i>	χαμομήλι το φαρμακευτικό
<i>Libellulidae Sympetrum fonscolombii</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα κόκκινη	<i>Arthrocnemum sp.</i>	αμυρίθρες
<i>Libellulidae Sympetrum sanguineum</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα αιματόχρωμη	<i>Arthrocnemum fruticosae</i>	μεσογειακές/θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχιες
<i>Libellulidae Sympetrum</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα κίτρινη	<i>Arundo donax</i>	καλάμια
<i>Libellulidae Orthetrum brunneum</i>	ανισόπτερο ή λιβελούλα καφετιά	<i>Barlia Robertiana</i>	ορχιδέα του Ρόμπερτ ή γιγαντοορχιδέα
<i>Callimorpha quadripunctata</i>	σπάνια νυχτοπεταλούδα	<i>Carex panormitana</i>	ορεινά έως υποαλπικά φυτά υγροτόπων
<i>Colias alfacariensis</i>	σπάνια πεταλούδα	<i>Crocus longiflorus</i>	κρόκος ο μακρανθής
<i>Papilio alexanor</i>	σπάνια πεταλούδα	<i>Crocus "E.A. Bowles"</i>	φυσική μετάλλαξη κρόκου
<i>Lutra lutra</i>	βίδρα	<i>Erianthus ravennae</i>	χόρτο με μεγάλες ραβδώσεις, φύλλα, πλούσιων
<i>Martes foina</i>	πετροκούναβο ή νυφίτσα	<i>Eryngium maritimum</i>	γαλανάγκαθο
<i>Charadrius alexandrinus</i>	θαλασσοσφυριχτής	<i>Gelastrudia</i>	είδος αγριολούλουδου
<i>Gelochelidon nilotica</i>	γελογλάρονο	<i>Iris unguicularis</i>	ίρις η ονυχοφόρος
<i>Ixobrychus minutus</i>	μικροτσικνιάς	<i>Junco sp.</i>	βούρλα
<i>Sterna albifrons</i>	ναυογλάρονο	<i>Juniperus macrocarpa</i>	άρκευθος ή κέδρος
<i>Algyroides nigropunctatus</i>	σαύρα της Ρούμελης	<i>Juniperus phoenicea</i>	άρκευθος η φοινικική ή φίδα
<i>Elaphe longissima</i>	λαφίτης του Ασκληπιού	<i>Juniperus spp.</i>	"κινούμενες" θίνες παραλιών με άρκευθους
<i>Emys orbicularis</i>	στικτή νεροχελώνα βάλτου	<i>Narcissus tazetta</i>	νάρκισσος ο εύσσημος ή μανουσάκι ή ζουμπούλι
<i>Eryx jaculus</i>	έρυξ	<i>Nerium oleander</i>	πικροδάφνη
<i>Eurotestudo hermanni</i>	χερσαία μεσογειακή ονυχοχελώνα	<i>Ophrys bombyliflora</i>	ορχιδέα του βομβυλιού ή αγριομέλισσας
<i>Hierophis gemonensis</i>	δενδρογαλιά	<i>Opuntia ficus-indica</i>	οπουντία ή ινδική σική ή φραγκοσυκιά
<i>Lacerta trilineata</i>	τρανόσαυρα	<i>Orchis sancta</i>	ορχιδέα η ιερή
<i>Lacerta viridis</i>	πράσινησαύρα	<i>Pancreatium maritimum</i>	παγκράτιο το παράλιο ή κρίνο της άμμου
<i>Malpolon monspessulanus</i>	σαπίτης	<i>Phragmites australis</i>	φραγκίτης ο κοινός ή ελόφυτο
<i>Mauremys caspica</i>	γραμμωτή νεροχελώνα ποταμού	<i>Pinus brutia</i>	πεύκη η τραχεία
<i>Mauremys rivulata</i>	γραμμωτή νεροχελώνα	<i>Pinus halepensis</i>	πεύκη η χαλέπιος
<i>Natrix natrix</i>	νερόφιδο	<i>Pinus pinea</i>	πεύκη η πίτας ή κουκουναριά
<i>Natrix tessellata</i>	λινόφιδο	<i>Pistacia lentiscus</i>	πιστακιά ή λεντίσκος ή μαστιχόδεντρο
<i>Pseudopus apodus</i>	τυφλίτης	<i>Populus sp.</i>	λεδκα
<i>Typhlops vermicularis</i>	τυφλίτις	<i>Quercus coccifera</i>	δρυς η κοκκοφόρος ή πουρνάρι ή βελανιδιά
<i>Vipera ammodytes</i>	οχιά κερασφόρος	<i>Quercus ilex</i>	βελανιδιά
<i>Bufo viridis</i>	πράσινος φρύνος	<i>Salicornia</i>	μονοετή είδη λασπωδών/αμμωδών ζωνών
<i>Rana dalmatina Bonaparte</i>	ευκίνητος βάτραχος	<i>Salix sp.</i>	τιτά
<i>Anguilla anguilla</i>	χέλι	<i>Salvia officinalis</i>	ελελίφασκος ο φαρμακευτικός ή φασκόμηλο
<i>Aphanius fasciatus</i>	αλυκόψαρο η μπακούλα η γουργος	<i>Sarcopoterium spinosum</i>	φρυγανα
<i>Mugil cephalus</i>	μουγγίλος ο κεφαλος	<i>Scirpus sp.</i>	σκίρπος ή αγριοκύπερη
<i>Pelagus stymphalicus</i>	ντάσκα	<i>Tamarix sp.</i>	αμυρίκι ή αλμυρίκι
<i>Valencia hispanica</i>	σπάνιο ψάρι υφάλμυρων υδάτων	<i>Viola Odorata</i>	βιολέτα ή μενεξές ή ίο το εύσσημον
Μεταναστευτική ορνιθοπανίδα			
<i>Actitis hypoleucos</i>	ακτίτης υπόλευκος	<i>Gallinula chloropus</i>	κοινή νερόκοτα
<i>Anas querquedula</i>	πάπια σαρσέλα	<i>Glareola pratincola</i>	νεροχελιδόνο
<i>Ardea cinerea L.</i>	σταχτοτσικνιάς	<i>Motacilla flava</i>	κιτρινοσουσουράδα
<i>Ardeola ralloides</i>	κρυπτοτσικνιάς	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	κορμοράνος
<i>Arenaria interpres</i>	χαλκόκιλιστής	<i>Plegadis falcinellus</i>	χαλκόκοτα
<i>Calidris alba</i>	λευκοσκαλιδρα	<i>Pluvialis squatarola</i>	αργυροπούλι
<i>Calidris alpina</i>	λασποσκαλιδρα ή αλπική σκαλιδρα	<i>Recurvirostra avosetta</i>	αβόκεττα
<i>Calidris ferruginea</i>	δρεπανοσκαλιδρα	<i>Tadorna tadorna</i>	βαββάρα
<i>Calidris minuta</i>	νανοσκαλιδρα	<i>Tringa erythropus</i>	μαυρό τριγκακ
<i>Circus aeruginosus</i>	καλαμόκιρκος	<i>Tringa glareola</i>	λασπότριγκακ
<i>Egretta garzetta</i>	λευκοτσικνιάς	<i>Tringa nebularia</i>	πρασινοσκέλης
<i>Himantopus himantopus</i>	καλαμοκανάς	<i>Tringa totanus</i>	κοκκινοσκέλης

Πίνακας 11: Σπάνια Χλωρίδα και Πανίδα ευρύτερης περιοχής μελέτης

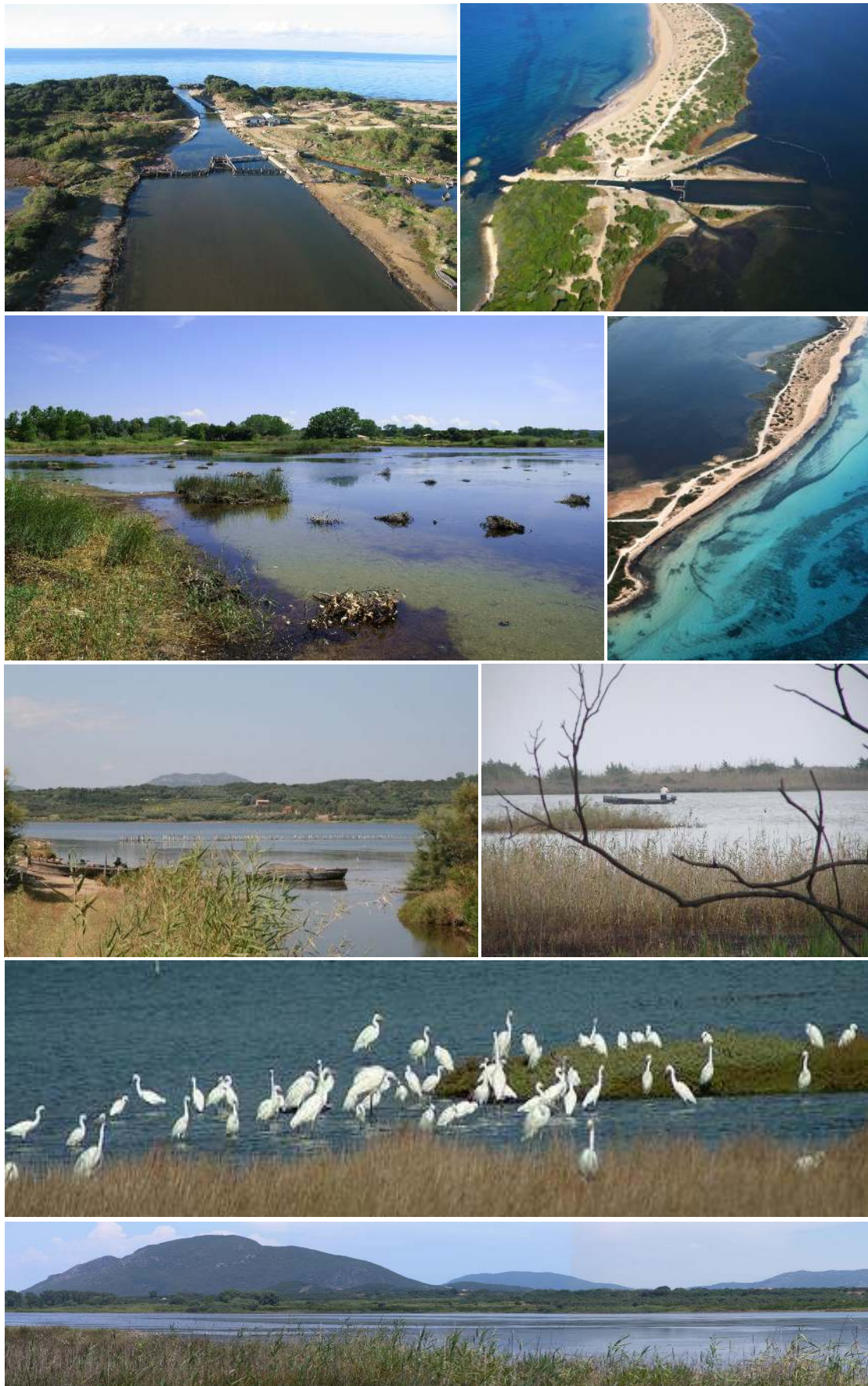
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων <http://eunis.eea.europa.eu> [101]

Το συγκεκριμένο δημόσιο ακίνητο που «μεταφέρθηκε» στο ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε. δεν συνοδεύεται από Τοπογραφικό Σχέδιο, ώστε να είναι επακριβώς οριοθετημένο, αλλά απλώς αναφέρεται ότι, περιλαμβάνει την περιοχή «Ισσου ή Νήσου» [sic] έκτασης 1.788.268 τ.μ. (ήτοι ~1.788 στρ ή ~179 ha). Το εν λόγω τμήμα δημόσιας γης αποτελεί μέρος της χαρακτηρισμένης έκτασης ως ΤΚΣ, ΕΖΔ, ΖΕΠ, ΚΑΖ, ενώ γειτνιάζει νοτιοδυτικά με παραθαλάσσια ζώνη με πετρόμορφες αμμοθίνες, βορειοδυτικά με το δάσος θαλασσόκεδρων, νοτιοανατολικά με τον οικισμό Αγίου Γεωργίου, βορειοανατολικά με αγροτικές και δασικές εκτάσεις.

Η αρχαιοελληνική ονομασία της παράκτιας ζώνης της περιοχής μελέτης ήταν Νύσος, καθώς Νύσος λέγονταν ο υιός του Απόλλωνα στον οποίο ήταν αφιερωμένο το κεδροδάσος μεταξύ Χαλικώνα και Ίσσου, αλλά σταδιακά η ονομασία παρεφθάρη σε «Ίσσος ή Νήσος»²¹.

²¹ Βλ. <http://www.Corfubenitses.gr/el/Corfu-beach.html>

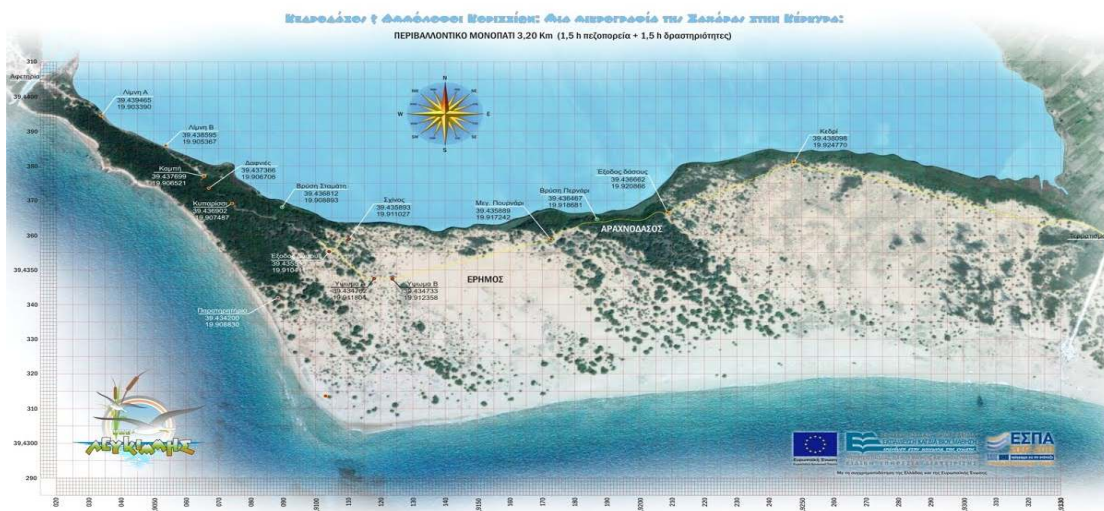

Εικόνα 71,72,73,74,75,76,77,78,79: Λιμνοθάλασσα Κορισίων
 Πηγή: www.panoramio.com

Εικόνα 80,81,82: Δάσος θαλασσόκεδρων Νύσου και «αραχνόδασος» αμμολωρίδας παράκτιου οικοσυστήματος
 Πηγή: www.panoramio.com

Χάρτης 23: Βιωματικές ασκήσεις σύγχρονης γεωγραφίας (GPS) στο Δάσος Νύσου και στο «αραχνόδασος»
 Πηγή: <https://sites.google.com/site/kpekerkyras/programmata/monoemera/korission-ena-kedrodasos-sten-eremo>

Εικόνα 83,84,85: Παράκτια ζώνη Χαλικώνα, Νήσος Λαγούδια και Παράκτια ζώνη Ίσσου

Πηγή: www.panoramio.com

Εικόνα 86,87,88: Πετρόμορφες αμμοθίνες παράκτιας ζώνης Ίσσου (παλαιοθίνες Πλειστοκαινικής Εποχής)

Πηγή: www.panoramio.com

Εις όσον αφορά τις υφιστάμενες πολιτιστικές, τουριστικές και τεχνικές υποδομές είναι περιορισμένες και εξυπηρετούν κατά προτεραιότητα τα τουριστικά θέρετρα, όπως είναι τα Μωραϊτικά και η Μεσογγή, το κάμπινγκ «Άγιος Ματθαίος» στο Χαλικώνα της Δ.ε. Μελιτειών και τους τουριστικούς οικισμούς, όπως είναι ο οικισμός Αγίου Γεωργίου της Δ.ε. Κορισίων με ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, με πολυτελή ξενοδοχεία και με παραθεριστικές βίλλες κ.ά.

Η περιοχή μελέτης προσεγγίζεται μέσω του εθνικού οδικού δικτύου, απέχει ~25 χλμ. από το λιμάνι της πόλης της Κέρκυρας και ~22 χλμ. από το αεροδρόμιο του Δ. Κέρκυρας.

Πέραν των προστατευομένων περιοχών, η ευρύτερη εγγύς περιοχή διαθέτει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά με πλήθος φυσικών μνημείων και ιδιαίτερων αξιοθέατων, όπως:

- οι παραδοσιακοί οικισμοί Αγίου Ματθαίου και Χλωμού της Δ.ε. Μελιτειών,
- οι παραδοσιακοί οικισμοί Κουσπάδων και Αργυράδων της Δ.ε. Κορισίων,
- τα μοναστήρια «Παναγίας Κυράς των Αγγέλων» και «Παναγίας του Αρκουδήλα» Δ.ε. Λευκίμης,
- ο αιωνόβιος και αχανής Ελαιώνας Δ.ε. Μελιτειών που φημίζεται για τα μεγάλα ελαιόδεντρα, πολλά εκ των οποίων χρονολογούνται από την εποχή του τέλους της Ενετοκρατίας στα Επτάνησα,
- το Βυζαντινό Κάστρο του Γαρδικίου Δ.ε. Μελιτειών που χρονολογείται από τον 13^ο αιώνα και πρόκειται για ένα οκταγωνικό φρούριο με περίβολο, όπου σώζονται αρχιτεκτονικά μέλη αρχαίων οικοδομημάτων,
- το Βουνό Παντοκράτωρ, ύψους 340 μ., γνωστό ως «Γαμήλιο Όρος», αφού εδώ σύμφωνα με τη μυθολογία-παντρεύτηκαν ο Ιάσωνας και η Μήδεια μετά από την αργοναυτική εκστρατεία το 390 π.Χ., στην κορυφή του οποίου διατηρείται και το ομώνυμο μοναστήρι. Η φυσική ομορφιά του βουνού που απορρέει από το άγριο δάσος του, που το συνθέτουν βελανιδιές, δρύες, πουρνάρια και κέδροι,
- το παλαιολιθικό Σπήλαιο Γκράβας ή ανθρωπογράβας που βρίσκεται στη διαδρομή για την παραλία του Χαλικώνα, μετά το Κάστρο του Γαρδικίου, περίπου στη μέση του ύψους του βουνού Παντοκράτορα, με σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα πρωτόγονων πολιτισμών που εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Κέρκυρας,
- τα Περιπατητικά Μονοπάτια με χαρτογραφημένες διαδρομές 20 χλμ., που ξεκινούν από τον οικισμό Άγιος Ματθαίος, περιδιαβαίνουν το πυκνό δάσος του Βουνού Παντοκράτορα, καταλήγουν στο Χαλικώνα ή διασχίζουν το κεδροδάσος στον Ίσσο.

Εικόνα 89,90: Ο αιωνόβιος και αχανής Ελαιώνας πλησίον της Λιμνοθάλασσας Κορισίων

Πηγή: www.panoramio.com

Άνθη: *Pancratium maritimum*

Iris unguicularis

Crocus longiflorus

Άνθη: *Gelastrudia*

Αγριολούλουδα

Anthemia xhamomila

Άνθη: *Anemone blanda*

Viola Odorata

Salvia officinalis

Άνθη: *Crocus "E.A. Bowles"*

Anacamptis pyramidalis

Orchis sancta

Άνθη: *Ophrys bombyliflora*

Barlia Robertiana

Narcissus tazetta

Εικόνα 91,92,93,94,95,96,97,98,99,100,101,102,103,104,105,106,107:

Βιοποικιλότητα χλωρίδας περιοχής μελέτης

Πηγή: http://www.Corfuvisit.net/default.asp?ACT=5&content=53&id=11&mnu=11&LangID=Greek_Iso

<http://eunis.eea.europa.eu/sites/GR2230002/faunaflora>

<http://eunis.eea.europa.eu/sites/GR2230007/faunaflora>

Ανισόπτερα: Libellulidae *Crocothemis erythraea*

Lestidae *Lestes viridis*

Ανισόπτερα: Libellulidae *Sympetrum fonscolombii*

Libellulidae *Sympetrum sanguineum*

Ανισόπτερα: Libellulidae *Sympetrum*

Libellulidae *Orthetrum brunneum*

Ανισόπτερα: Aeshnidae *Aeshna affinis*

Aeshnidae *Aeshna isoceles*

Πεταλούδες: *Callimorpha quadripunctata*

Colias alfacariensis

Εικόνα 108,109,110,111, 112,113,114, 115, 116, 117, 118: Βιοποικιλότητα πανίδας περιοχής μελέτης
Πηγή: http://www.Corfuvisit.net/default.asp?ACT=5&content=53&id=11&mnu=11&LangID=Greek_Iso
http://www.oikologos.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=145&Itemid=193&showall=1

Ψάρια: *Valencia hispanica*

Aphanius fasciatus

Mugil cephalus

Χελώνες: *Emys orbicularis*

Mauremys caspica

Testudo hermanni

Ερπετά: *Algyroides nigror punctatus*

Natrix natrix

Αμφίβια: *Bufo viridis*

Rana dalmatina Bonaparte

Θηλαστικά: *Lutra lutra*

Εικόνα 119,120,121,122,123,124,125,126,127,128,129: Βιοποικιλότητα πανίδας περιοχής μελέτης

Πηγή: http://wwf.guru-host.eu/general/report.php?id=185&param=leptomern&lang=el_GR

Πτηνά: *Charadrius alexandrinus*

Ixobrychus minutus

Πτηνά: *Sterna albifrons*

Glareola pratincola

Πτηνά: *Calidris ferruginea*

Pluvialis squatarola

Πτηνά: *Egretta garzetta*

Recurvirostra avosetta

Plegadis falcinellus

Εικόνα 130,131,132,133,134,135,136,137,138: Βιοποικιλότητα ορνιθοπανίδας περιοχής μελέτης

Πηγή: <http://www.miradanatural.es/fotousuario.php?id=28604&galeria=271>

<http://grevena-fauna.blogspot.gr/2012/01/sterna-albifrons.html>

<http://coastalwildlifeclub.org/shorebirds/shorebirds.htm>

Εικόνα 139,140,141,142,143: Τουριστικός οικισμός Αγίου Γεωργίου (με επισήμανση της παράκτιας ζώνης Ίσσου)
Πηγή: www.panoramio.com

6.2 Αποτίμηση Ολικής Αξίας Υγροτόπου

Εντός και πλησίον του παράκτιου υγροτόπου υφάλμυρων υδάτων της Λιμνοθάλασσας Κορισίων, επιτελούνται πολλαπλές φυσικές λειτουργίες και φιλοξενούνται ποικίλες οικονομικές δραστηριότητες, καθιστώντας την ευρύτερη περιοχή Ίσσου χαρακτηριστικό δείγμα περιβαλλοντικού αγαθού με διττή αξία, ταυτοχρόνως οικολογική και οικονομική.

Η σημαντική ολική αξία της περιοχής μελέτης ως αξιόλογου συμπλέγματος παράκτιων οικοσυστημάτων και υγροτόπου αναγνωρίζεται επισήμως, σύμφωνα με στοιχεία που παρατίθενται στη βάση δεδομένων απογραφής των ελληνικών νησιωτικών υγροτόπων Υγροτόπιο Νήσων (GrisWet) και στη μελέτη χαρτογράφησης της μεταβολής των καλύψεων γης μεταξύ 1987-2007 του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση (World Wildlife Fund-WWF), εις όσον αφορά το Γεωγραφικό Διαμέρισμα (ΓΔ) Ιονίων Νήσων και το Ιόνιο Αρχιπέλαγος με έκταση 2.296 τ.χλμ., ίση με ~1,75% της συνολικής έκτασης της χώρας, αλλά και σε πλήθος επισταμένων μελετών, που εκπονήθηκαν από το ΤΕΕ/ΤΚ σε συνεργασία με την ΑΕΝΑΚ Α.Ε.

6.2.1 Αξία μη χρήσης και Οικολογική Κατάσταση

Βάσει των δεδομένων απογραφής των ελληνικών νησιωτικών υγροτόπων Υγροτόπιο Νήσων (GrisWet), αναλύοντας ειδικές παραμέτρους σχετικά με τη φυσικογεωγραφική ταυτότητα του νησιωτικού συμπλέγματος των Ιονίων Νήσων, όπως ενδεικτικά είναι η γεωμορφολογία, το κλίμα, τα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος, οι καλύψεις γης κ.ά., η *οικολογική αξία* του υγροτόπου της περιοχής μελέτης αναδεικνύεται ως άκρως σημαντική. Οι φυσικές λειτουργίες, που διεξάγονται εντός και πλησίον του υγροτόπου, προβάλλουν την ιδιαίτερη αξία μη χρήσης, που φέρει εγγενώς το συγκεκριμένο φυσικό περιβάλλον:

- ως *ενδιαίτημα* σπανίων ειδών ενδημικής χλωρίδας, απειλούμενων ειδών ενδημικής πανίδας και μεταναστευτικής ορνιθοπανίδας με μεγάλη βιολογική ποικιλία,
- ως *φυσικό φίλτρο ύδατος* με αφομοιωτική ικανότητα ρυπαντικών φορτίων (pillow effect), που ενισχύει την τροφική αλυσίδα με κατακράτηση θρεπτικών συστατικών,
- ως *φυσικός κυματοθραύστης*, που ρυθμίζει το πλημμυρικό φαινόμενο, παγιδεύει τις ριπές του ανέμου, σταθεροποιεί την άμμο και την ακτογραμμή με τις αμμοθίνες,
- ως *φυσικός ρυθμιστής της θερμοκρασίας και της περιεκτικότητας της ατμόσφαιρας σε διοξείδιο του άνθρακα (CO₂)*, με ικανότητα εξάτμισης νερού και απορρόφησης CO₂.

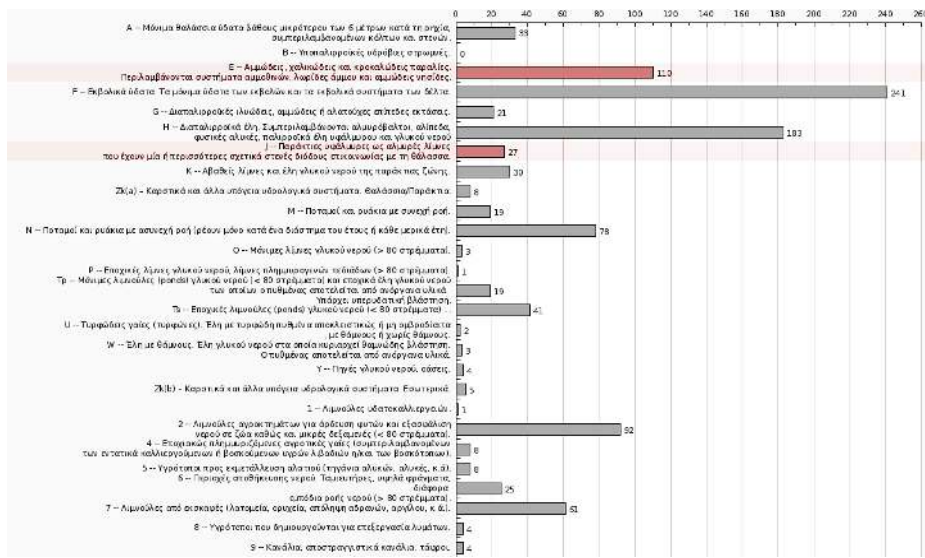
Οι *τύποι υγροτόπων*, κατά Ramsar, που εμφανίζονται στην περιοχή μελέτης είναι κυρίως:

- οι αμμώδεις, χαλικώδεις και κροκαλώδεις παραλίες με συστήματα αμμοθινών, λωρίδες άμμου και αμμώδεις νησίδες (τύπος E), καλύπτοντας επιφάνεια ~5-25% (παρά το γεγονός ότι δεν αναφέρεται στη βάση δεδομένων της GrisWet),
- οι παράκτιες υφάλμυρες ως αλμυρές λίμνες με μία ή περισσότερες σχετικά στενές δόδους επικοινωνίας με τη θάλασσα (τύπος J), καλύπτοντας επιφάνεια ~51-75%.

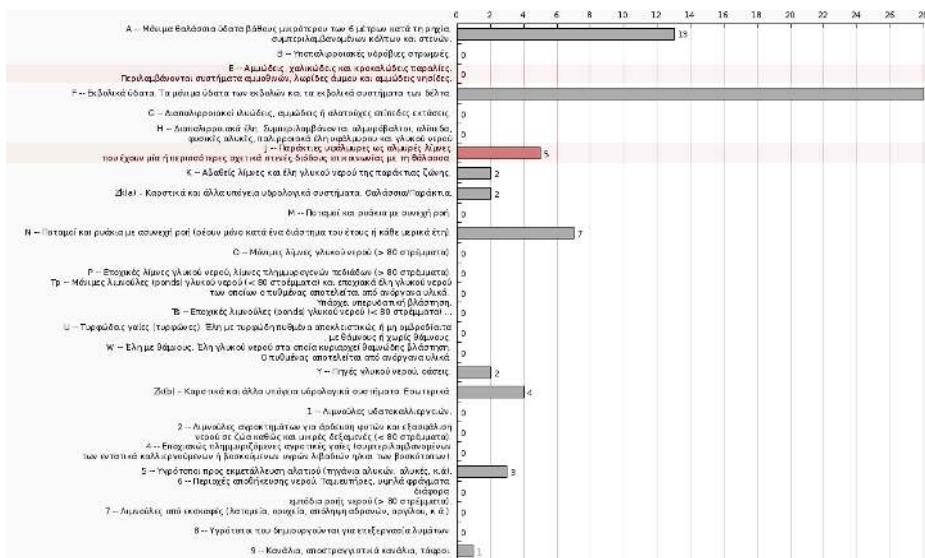
Κατά το έτος 2013, κατεγράφη ότι, σε σύνολο εκατόν δέκα (110) φυσικών υγροτόπων τύπου E και είκοσι επτά (27) φυσικών υγροτόπων τύπου J του ελληνικού νησιωτικού χώρου (Διάγραμμα 21), η ΠΙΝ διαθέτει μηδέν (0) φυσικούς υγροτόπους τύπου E και πέντε (5) φυσικούς υγροτόπους τύπου J (Διάγραμμα 22), εκ των οποίων μηδέν (0) φυσικοί υγροτόποι τύπου E και τρεις (3) φυσικοί υγροτόποι τύπου J (Διάγραμμα 23) βρίσκονται στο Δ. Κέρκυρας, καλύπτοντας αντιστοίχως το 0% των φυσικών υγροτόπων τύπου E, και το 11,11%, ήτοι ~1/10 των φυσικών υγροτόπων τύπου J στο σύνολο του ελληνικού νησιωτικού χώρου.

Επισημαίνουμε ότι, σύμφωνα με τα δεδομένα του δικτύου Natura 2000, ο Δ. Κέρκυρας περιλαμβάνει φυσικούς υγροτόπους τύπου E, και ειδικότερα ένα (1) φυσικό υγρότοπο τύπου E εντός της περιοχής μελέτης. Επομένως, ο Δ. Κέρκυρας καλύπτει τουλάχιστον το 0,9%, ήτοι ~1/100 των φυσικών υγροτόπων τύπου E στο σύνολο του ελληνικού νησιωτικού χώρου, γεγονός, που αναδεικνύει τη σπάνια περιβαλλοντική αξία της περιοχής μελέτης.

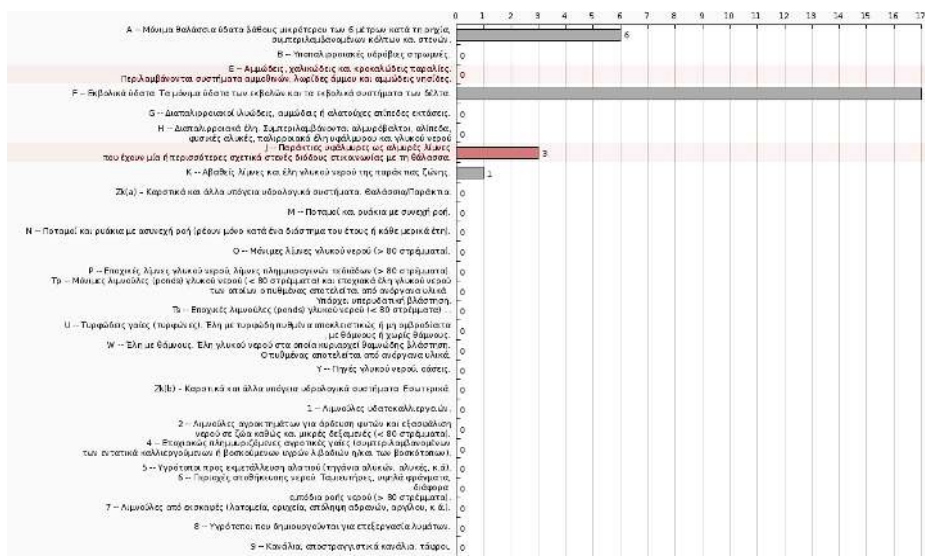

Διάγραμμα 21: Τύποι Υγροτόπων Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου (κατά Ramsar)

Διάγραμμα 22: Τύποι Υγροτόπων ΠΙΝ (κατά Ramsar)

Διάγραμμα 23: Τύποι Υγροτόπων Δ. Κέρκυρας (κατά Ramsar)

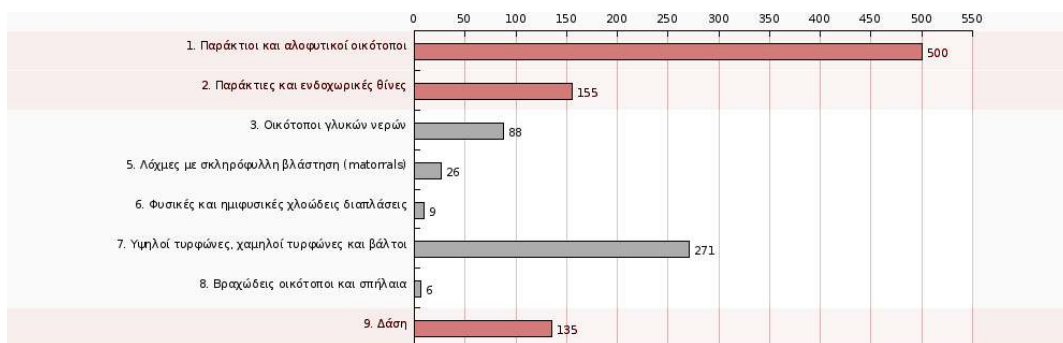
Πηγή: Ίδια επεξεργασία απογραφικών στοιχείων WWF (2013) [102]

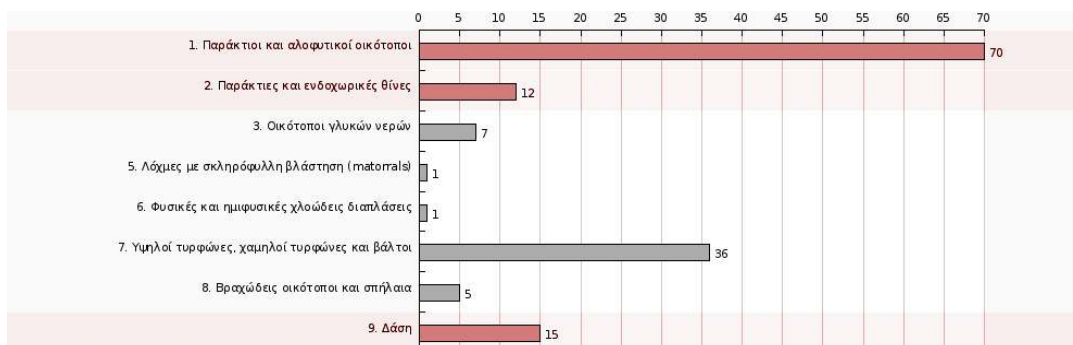
Οι τύποι υγροτοπικών οικοτόπων, που εμφανίζονται στην περιοχή μελέτης είναι κυρίως:

- οι παράκτιοι και αλοφυτικοί οικότοποι (τύπος 1),
- οι παράκτιες και ενδοχωρικές θίνες (τύπος 2),
- τα δάση (τύπος 9).

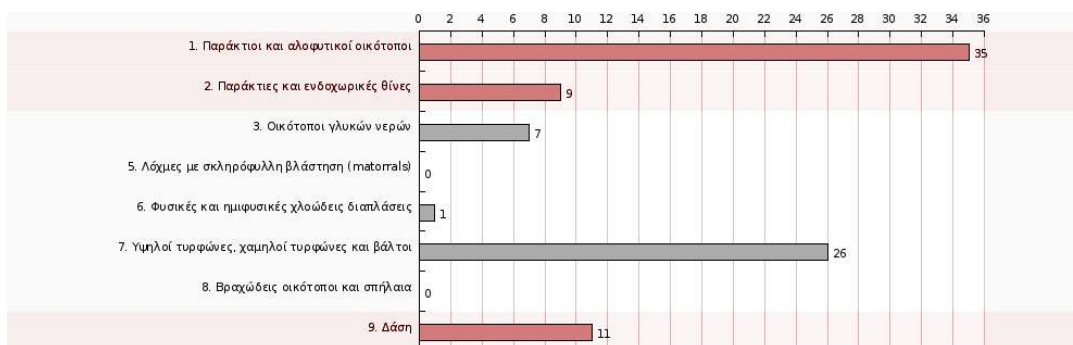
Κατά το έτος 2013, κατεγράφη ότι, σε σύνολο πεντακοσίων (500) υγροτοπικών οικοτόπων τύπου 1, εκατόν πενήντα πέντε (155) υγροτοπικών οικοτόπων τύπου 2 και εκατόν τριάντα πέντε (135) υγροτοπικών οικοτόπων τύπου 9 του ελληνικού νησιωτικού χώρου (Διάγραμμα 24), η ΠΙΝ διαθέτει εβδομήντα (70) υγροτοπικούς οικοτόπους τύπου 1, δώδεκα (12) υγροτοπικούς οικοτόπους τύπου 2 και δεκαπέντε (15) υγροτοπικούς οικοτόπους τύπου 9 (Διάγραμμα 25), εκ των οποίων τριάντα πέντε (35) υγροτοπικοί οικότοποι τύπου 1, εννέα (9) υγροτοπικοί οικότοποι τύπου 2, και έντεκα (11) υγροτοπικοί οικότοποι τύπου 9 (Διάγραμμα 26), βρίσκονται στο Δ. Κέρκυρας, καλύπτοντας αντιστοίχως το 7%, ήτοι ~1/14 υγροτοπικών οικοτόπων τύπου 1, το 5,8%, ήτοι ~1/17 υγροτοπικών οικοτόπων τύπου 2, το 8,15%, ήτοι ~1/12 υγροτοπικών οικοτόπων τύπου 9, στο σύνολο του ελληνικού νησιωτικού χώρου, γεγονός, που αναδεικνύει επιπλέον τη σπάνια περιβαλλοντική αξία του υγροτόπου της περιοχής μελέτης.

Διάγραμμα 24: Τύποι υγροτοπικών οικοτόπων Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου

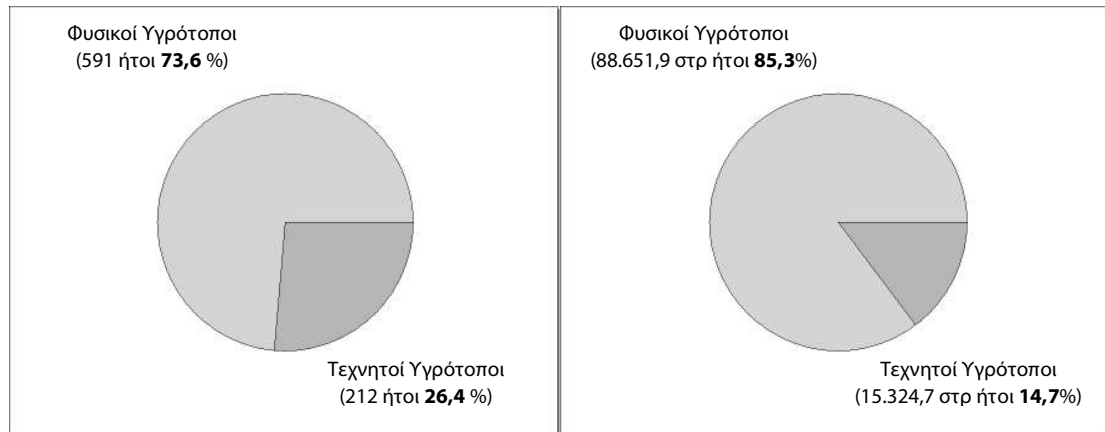
Διάγραμμα 25: Τύποι υγροτοπικών οικοτόπων ΠΙΝ

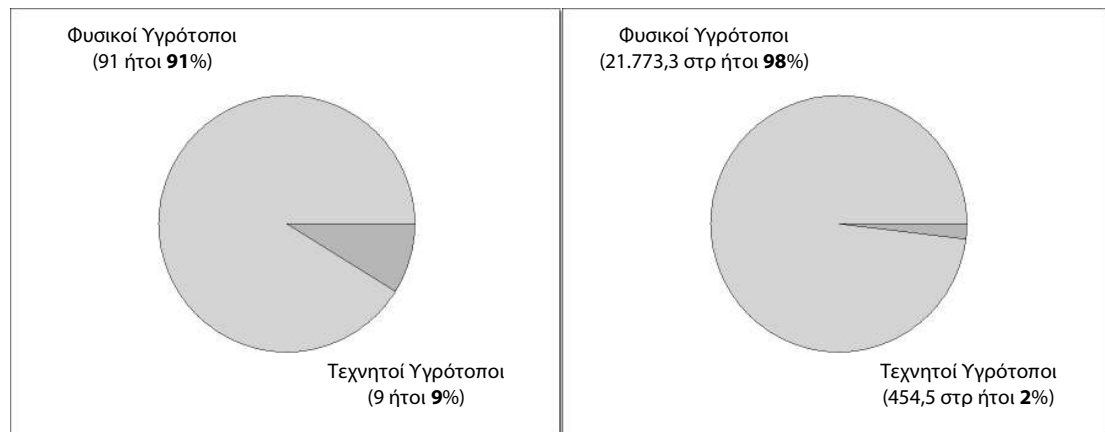
Διάγραμμα 26: Τύποι υγροτοπικών οικοτόπων Δ. Κέρκυρας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία απογραφικών στοιχείων WWF (2013) [102]

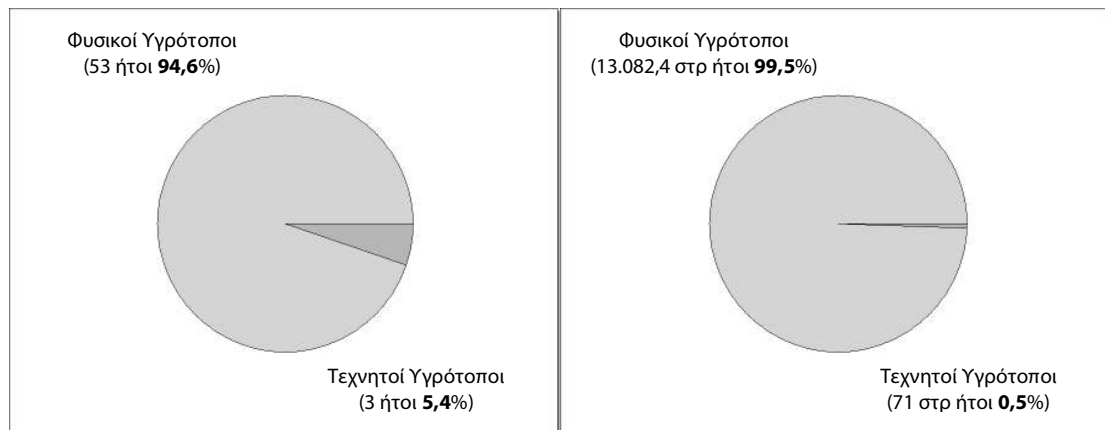
Βάσει των δεδομένων απογραφής των ελληνικών νησιωτικών υγροτόπων Υγροτόπιο Νήσων (GrisWet), ειδικότερα, κατά το έτος 2013, καταγράφη ότι, σε σύνολο πεντακοσίων ενενήντα ένα (591) φυσικών υγροτόπων του ελληνικού νησιωτικού χώρου, συνολικής έκτασης 88.651,9 στρ (Διάγραμμα 27), η ΠΙΝ διαθέτει ενενήντα ένα (91) φυσικούς υγροτόπους, έκτασης 21.733,3 στρ (Διάγραμμα 28), εκ των οποίων οι πενήντα τρεις (53) φυσικοί υγροτόποι, έκτασης 13.082,4 στρ (Διάγραμμα 29), βρίσκονται στο Δ. Κέρκυρας, καλύπτοντας το 8,97%, ήτοι ~1/10 του πλήθους, και το 14,76%, ήτοι ~1/6 της έκτασης των φυσικών υγροτόπων, στο σύνολο του ελληνικού νησιωτικού χώρου.

Διάγραμμα 27: Πλήθος και Έκταση Φυσικών και Τεχνητών Υγροτόπων Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου

Διάγραμμα 28: Πλήθος και Έκταση Φυσικών και Τεχνητών Υγροτόπων ΠΙΝ

Διάγραμμα 29: Πλήθος και Έκταση Φυσικών και Τεχνητών Υγροτόπων Δ. Κέρκυρας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία απογραφικών στοιχείων WWF (2013) [102]

Από το ανωτέρω ποσοστό έκτασης (14,76%), που αφορά τους φυσικούς υγροτόπους του Δ. Κέρκυρας εν σχέσει με τους φυσικούς υγροτόπους στο σύνολο του ελληνικού νησιωτικού χώρου, γνωρίζουμε ότι, το 6,92%, αντιστοιχεί ειδικά στην έκταση 6.132,2 στρ του παράκτιου υγροτόπου της Λιμνοθάλασσας Κορισσίων της ευρύτερης περιοχής Ίσσου.

Επίσης, σημειώνουμε ότι, η εν λόγω περιοχή χαρακτηρίζεται προστατευόμενη, τόσο ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) με κωδικό GR2230002, καλύπτοντας συνολική επιφάνεια 2.292,38 ha (ήτοι 22.923,8 στρ) (Χάρτης 48), όσο και ως ΖΕΠ (SPA) με κωδικό GR2230007, καλύπτοντας συνολική επιφάνεια 1.050,98 ha (ήτοι 10.509,8 στρ) (Χάρτης 49)²².

Πρώτον, λαμβάνοντας υπόψη ότι, βάσει των ανωτέρω δεδομένων, η συνολική έκταση των φυσικών υγροτόπων του Δ. Κέρκυρας υπολογίζεται ίση με 13.082,4 στρ, και δεύτερον, λαμβάνοντας υπόψη ότι, βάσει της οικολογικής αξίας του εν λόγω τόπου, το εύρος του συγκεκριμένου συμπλέγματος της ευρύτερης περιοχής Ίσσου, θα μπορούσε να ταυτίζεται:

- είτε με τη μέγιστη έκταση προστατευόμενης περιοχής (GR2230002) ως ΕΖΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI), καλύπτοντας συνολική επιφάνεια 2.292,38 ha (ήτοι 22.923,8 στρ),
- είτε με την ελάχιστη έκταση προστατευόμενης περιοχής (GR2230007) ως ΖΕΠ (SPA), καλύπτοντας συνολική επιφάνεια 1.050,98 ha (ήτοι 10.509,8 στρ),

τότε, συγκρίνοντας στην πρώτη περίπτωση το σύνολο των 13.082,4 στρ με τα 22.923,8 στρ και με τα 6.132,2 στρ ή στη δεύτερη περίπτωση το σύνολο των 13.082,4 στρ με τα 10.509,8 στρ και με τα 6.132,2 στρ, κατανοούμε άμεσα πόσο περιορισμένη είναι η συνολική έκταση των υγροτόπων, που λαμβάνεται υπόψη κατά τους υπολογισμούς εν σχέσει με την πραγματική τους έκταση ως χωρική κάλυψη ή εμβέλεια επιρροής των υγροτόπων, ενώ, παράλληλα, αντιλαμβανόμαστε έμμεσα πόσο υποτιμημένη εμφανίζεται η οικολογική αξία του φυσικού περιβάλλοντος εν γένει, αλλά και ειδικότερα, κατά περίπτωση.

Συνεπώς, το εύρος του εκάστοτε οικοσυστήματος, που λαμβάνεται υπόψη σε ανάλογες μετρήσεις και καταγραφές, ειθισται να είναι το ελάχιστο δυνατό. Αυτό συμβαίνει, συχνά λόγω έντονων πιέσεων, που δέχεται η ευρύτερη περιοχή, που φιλοξενεί το οικοσύστημα, από εξωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι ρυθμίζουν καταλυτικά την οικολογική κατάσταση και την οικονομική αξία του, καθώς πλήθος οικονομικών δραστηριοτήτων αναπτύσσονται εντός και πλησίον του οικοσυστήματος.

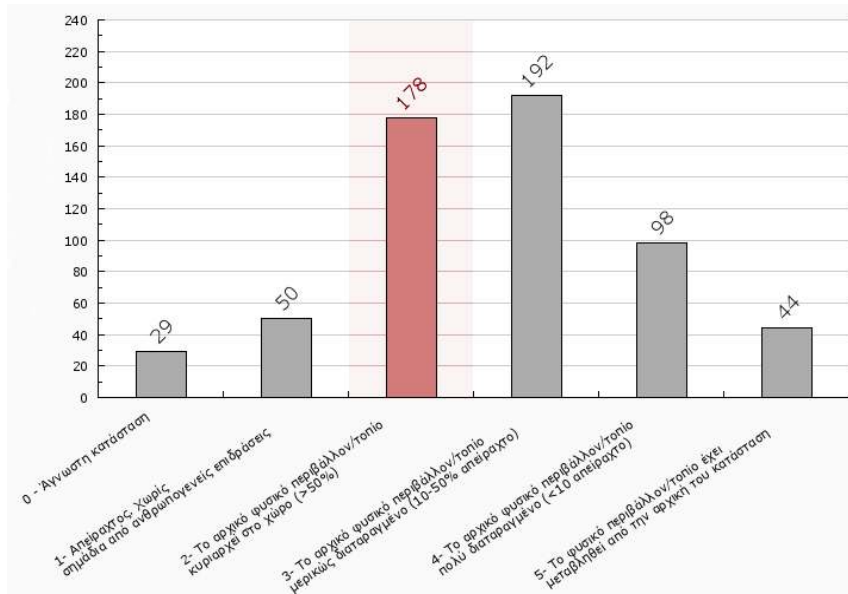
Η κατάσταση των φυσικών υγροτόπων, κατά MEDNET, διακρίνεται σε επιμέρους τύπους:

- ο απείραχτος χώρος, χωρίς ανθρωπογενείς επιδράσεις, *απείραχτο*=100% (τύπος 1),
- το αρχικό φυσικό περιβάλλον/τοπίο κυριαρχεί, *απείραχτο*>50% (τύπος 2),
- το αρχικό φυσικό περιβάλλον/τοπίο διαταραγμένο, $10% < \text{απείραχτο} = 50%$ (τύπος 3),
- το αρχικό φυσικό περιβάλλον/τοπίο πολύ διαταραγμένο, *απείραχτο*<10% (τύπος 4),
- το αρχικό φυσικό περιβάλλον/τοπίο έχει μεταβληθεί, *απείραχτο*=0% (τύπος 5).

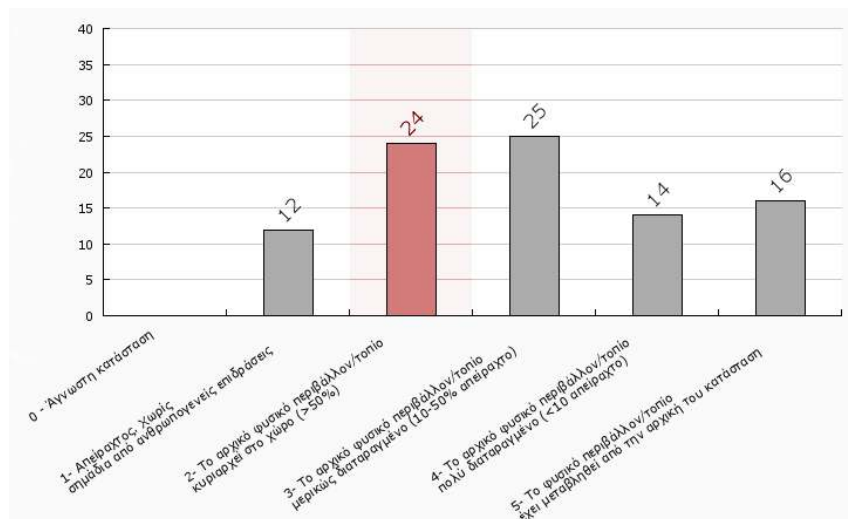
Η κατάσταση του φυσικού υγροτόπου της περιοχής μελέτης, κατά MEDNET, είναι τύπου 2.

Κατά το έτος 2013, κατεγράφη ότι, από τους πεντακόσιους ενενήντα εννέα (591) φυσικούς υγροτόπους του ελληνικού νησιωτικού χώρου, οι είκοσι εννέα (29) είναι σε άγνωστη κατάσταση, οι πενήντα (50) είναι σε κατάσταση τύπου 1, οι εκατόν εβδομήντα οκτώ (178) τύπου 2, οι εκατόν ενενήντα δυο (192) τύπου 3, οι ενενήντα οκτώ (98) τύπου 4, οι σαράντα τέσσερις (44) τύπου 5 (Διάγραμμα 30), από τους ενενήντα ένα (91) φυσικούς υγροτόπους της ΠΙΝ, οι δώδεκα (12) είναι σε κατάσταση τύπου 1, οι είκοσι τέσσερις (24) τύπου 2, οι είκοσι πέντε (25) τύπου 3, οι δεκατέσσερις (14) τύπου 4, οι δεκαέξι (16) τύπου 5 (Διάγραμμα 31), από τους πενήντα τρεις (53) φυσικούς υγροτόπους του Δ. Κέρκυρας, οι οκτώ (8), ήτοι ~15%, είναι σε κατάσταση τύπου 1, οι δεκαπέντε (15), ήτοι ~28%, τύπου 2, οι δεκατέσσερις (14), ήτοι ~27%, τύπου 3, οι εννέα (9), ήτοι ~17%, τύπου 4, οι επτά (7), ήτοι ~13%, τύπου 5 (Διάγραμμα 32), γεγονός, που δείχνει τη σημαντική επιβάρυνση και την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος από τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις.

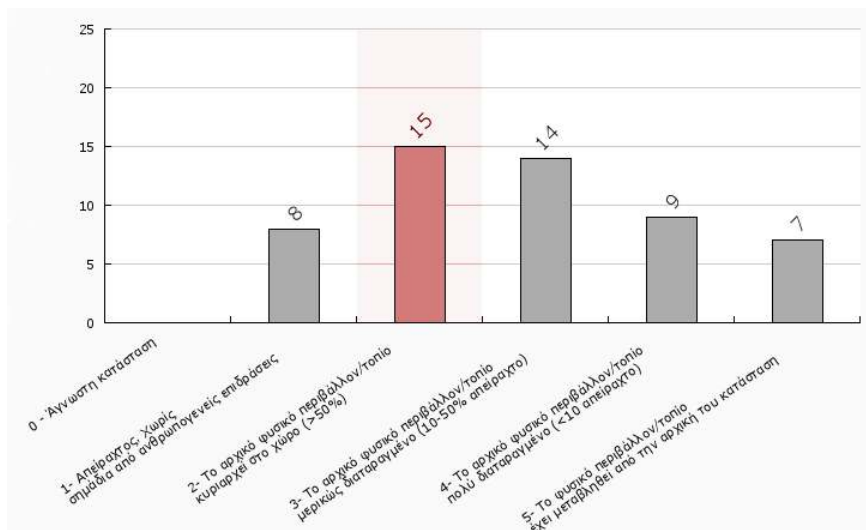
²² 1 ha = 10 στρ = 10.000 τ.μ.

Διάγραμμα 30: Κατάσταση Φυσικών Υγροτόπων Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου (κατά MEDNET)

Διάγραμμα 31: Κατάσταση Φυσικών Υγροτόπων ΠΙΝ (κατά MEDNET)

Διάγραμμα 32: Κατάσταση Φυσικών Υγροτόπων Δ. Κέρκυρας (κατά MEDNET)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία απογραφικών στοιχείων WWF (2013) [102]

6.2.2 Αξία χρήσης, Εξωτερικότητες και Πλήρες Κόστος

Η οικονομική αξία του υγροτόπου είναι σημαντική και αφορά ποικίλες οικονομικές και παραγωγικές δραστηριότητες, που αναπτύσσονται εντός ή πλησίον της περιοχής μελέτης, αποκαλύπτοντας την αξία χρήσης, εξωτερικότητες και πλήρες κόστος υπηρεσιών πόρων.

Σύμφωνα με το απογραφικό δελτίο KER014 της GrisWet, κατά το έτος 2013 [101]:

- οι δραστηριότητες, που αναπτύσσονται εντός του συγκεκριμένου υγροτόπου, σχετίζονται με ανθρωπογενείς αλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος, επιδρούν στις υδρολογικές συνθήκες και προκαλούν διακυμάνσεις της ελεύθερης επιφάνειας των υδάτων, η οποία καλύπτει ετησίως το ~76-95% της επιφάνειας του υγροτόπου.
  1. Κατά τη χειμερινή περίοδο, οι δραστηριότητες είναι σχετικά ήπιες με κυρίαρχες τις αγροτικές καλλιέργειες μεσαίας έντασης γύρω από τον υγρότοπο (που ευθύνονται για τη διάνοιξη πλήθους αρδευτικών καναλιών), τη βόσκηση, την επαγγελματική και ερασιτεχνική αλιεία μικρής έντασης στα γιβάρια της λίμνης.
  2. Κατά τη θερινή περίοδο, οι δραστηριότητες είναι μεσαίας έντασης με κυρίαρχο το μαζικό τουρισμό και τις έντονες υπαίθριες δραστηριότητες αθλητισμού και αναψυχής, με καντίνες, ξαπλώστρες και άλλες μη σταθερές εγκαταστάσεις σε διάφορα τμήματα της αμμώδους παραλίας μέχρι και την τεχνητή μπούκα.
  3. Καθόλη τη διάρκεια του έτους, η λαθροθηρία, η χρήση παγίδων, η χρήση δηλητηρίων, η ηχορύπανση, η ποδοπάτηση, η πυκνότητα και η διασπορά της δόμησης (βορειοανατολικά), η απόρριψη οικιακών απορριμμάτων είναι μικρή.
  4. Καθόλη τη διάρκεια του έτους, η ανάπτυξη περιπατητικών μονοπατιών και ποδηλατικών διαδρομών είναι μεσαίας έντασης, αλλά απειλεί την οικολογική κατάσταση της περιοχής, καθώς δεν ακολουθεί ένα επισήμως ορισμένο Σχέδιο Διαχείρισης. Επίσης, η όχληση από το οδικό δίκτυο και από μηχανοκίνητα οχήματα διαρκώς αυξάνεται, ειδικά στο νότιο τμήμα της ακτής μετά τη μπούκα, που είναι πολύ λιγότερο επηρεασμένο από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, αλλά φιλοξενεί, σε ένα τμήμα του, παράνομη αυτοσχέδια πίστα για motocross, με συνέπεια να παρατηρούνται σημάδια πρεμνοφυούς διαχείρισης του δάσους.
- οι δραστηριότητες, που αναπτύσσονται στην λεκάνη απορροής του υγροτόπου, είναι σχετικά έντονες με κυρίαρχες τις δενδρώδεις καλλιέργειες μεγάλης έντασης, τις εντατικές και εκτατικές καλλιέργειες μεσαίας έντασης, καθώς και την επίδραση από τις δραστηριότητες των γύρω οικισμών με ασυνεχή δόμηση. Σημειώνουμε ότι, η ένταση και οι συνέπειες από τη χρήση φυτοφαρμάκων, παρασιτοκτόνων και λιπασμάτων, την άρδευση και τη βόσκηση είναι άγνωστες. Επίσης, η όχληση από το οδικό δίκτυο χαρακτηρίζεται, προς το παρόν, ως μέτρια, αλλά με αυξητική τάση.

Το σύνολο των δραστηριοτήτων εντός του υγροτόπου και εντός της λεκάνης απορροής του παράγει εξωτερικότητες. Οι δυσμενείς επιπτώσεις τους περιλαμβάνουν μικρή αύξηση θορύβου, μικρή αύξηση στο δυναμικό για τουρισμό και αναψυχή, μεσαία συμπίεση των εδαφών, μεγάλη παρείδυση αλμυρού νερού στα επιφανειακά ύδατα και υποβάθμιση άγνωστης έκτασης και διάρκειας με ρυπαντικά φορτία από ζιζανιοκτόνα, λιπάσματα και αστικά απόβλητα. Ειδικότερα, βάσει της μελέτης χαρτογράφησης της μεταβολής των καλύψεων γης της WWF, μεταξύ 1987-2007, κατεγράφη σημαντική μείωση των δασών και των χαμηλών εκτάσεων βλάστησης προς όφελος της επέκτασης των γεωργικών γαιών.

Το 1994, το τμήμα Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών (ΠΣΕΑ) της νήσου Κέρκυρας συνέστησε μια επιτροπή με σκοπό την επιθεώρηση χειμάρρων και ρεμάτων του νομού (μετέπειτα δήμου) Κέρκυρας και τη σύνταξη πορίσματος περί του κινδύνου πλημμυρών.

Το 1999, το Τμήμα Κέρκυρας του ΤΕΕ (ΤΕΕ/ΤΚ) σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Επιχείρηση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κέρκυρας Α.Ε. (ΑΕΝΑΚ Α.Ε.) πραγματοποίησαν αυτοψίες σε όλα τα υδατορεύματα της νήσου Κέρκυρας και δημοσίευσαν τη μελέτη (M118) καταγραφής των ρεμάτων με στόχο τη μελλοντική εξάλειψη του κινδύνου πλημμυρών.

Βάσει του ανωτέρω πορίσματος και της σχετικής μελέτης κατεγράφη ότι, οι κίνδυνοι πλημμύρας από ανθρωπογενείς ή άλλες επιδράσεις επιδεινώνονται με εντεινόμενο ρυθμό, εξαιτίας συστηματικής αλλοίωσης της κοίτης των ρεμάτων, είτε λόγω ύπαρξης φυσικών ή τεχνητών εμποδίων που εκτρέπουν τη ροή των υδάτων, είτε λόγω μεταβολής του φυσικού περιβάλλοντος εν γένει, κυρίως από ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, που καταστρέφουν τη φυσική βλάστηση στις όχθες της λεκάνης απορροής των ρεμάτων.

Συγκεκριμένα, η εν λόγω μελέτη υποστηρίζει ότι το υφιστάμενο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης μαζικού χαρακτήρα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα, που σχετίζεται άμεσα με τη δυσμενή εξέλιξη του φαινομένου των πλημμυρών και έχει ως μακροπρόθεσμη συνέπεια τη μείωση, τόσο της διαθέσιμης ποσότητας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων λόγω τουριστικής υπερεκμετάλλευσης (κόστος φυσικών πόρων), όσο και της περιβαλλοντικής ποιότητας με δυσμενείς επιπτώσεις επί της κοινωνικής ευημερίας (περιβαλλοντικό κόστος).

Επισημαίνεται ότι, επειδή η τουριστική ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου εξακολουθεί να υλοποιείται άνευ επαρκούς προγραμματισμού της χωροθέτησης των νέων τουριστικών μονάδων, άνευ (επαν)ελέγχου των προδιαγραφών λειτουργίας των υφισταμένων μονάδων, και άνευ μέριμνας για εκ των προτέρων κατασκευή των απαιτούμενων τεχνικών υποδομών και διασύνδεση των μονάδων με τα δίκτυα κοινής ωφελείας, οι δυσμενείς επιπτώσεις λόγω εντατικής τουριστικής δραστηριότητας οξύνονται, επιβαρύνουν την οικολογική ισορροπία και τη βιοποικιλότητα, ενώ υποβαθμίζουν τη μελλοντική αξία χρήσης του τόπου.

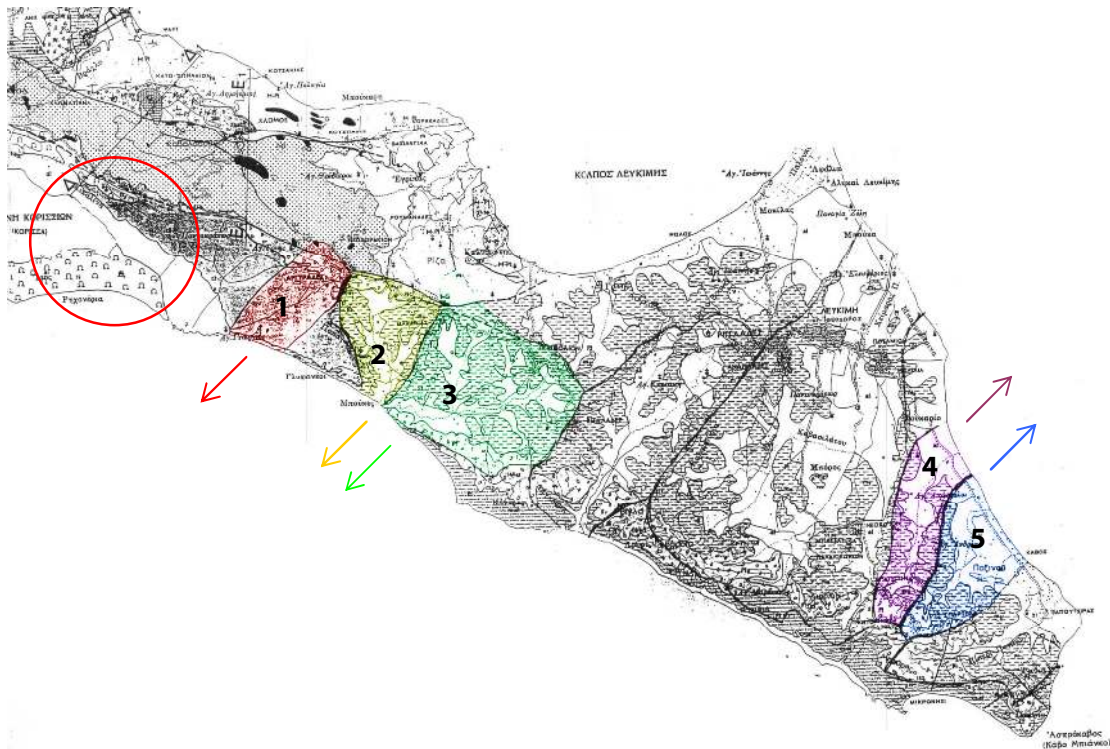
Η σχετική μελέτη διαπίστωσε την αδιάλειπτη δημιουργία νέων και επέκταση παλαιών τουριστικών οικισμών πυκνής δόμησης, κυρίως με παραθεριστικά καταλύματα, τα οποία κτίζονται κοντά σε ρέματα παράκτιων περιοχών, και κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:

- εν αρχή, η πρακτική της παράνομης οικοπεδοποίησης των παράκτιων περιοχών διαιωνίζεται με εκτεταμένες επεμβάσεις επιχωμάτωσης της κοίτης των ρεμάτων σε συνδυασμό με κατασκευή ακατάλληλων τεχνικών έργων και με ανεξέλεγκτη απόρριψη μπαζών ή λυμάτων, αλλοιώνοντας ή και μολύνοντας άμεσα «όλες σχεδόν τις αμμώδεις (τουριστικές) παραλίες της Κέρκυρας».
- εν συνεχεία, οι παραδοσιακές χρήσεις γης αλλάζουν, γεγονός που συντείνει σε περαιτέρω εγκατάλειψη της αγροτικής καλλιέργειας των παράκτιων περιοχών και της νησιωτικής ενδοχώρας, προκαλώντας έμμεσα «την επίχωση των χαντακιών αποστράγγισης των χαμηλών πεδινών περιοχών» και «την απόφραξη τεχνικών έργων αποστράγγισης ομβρίων των παλαιών χωραφιών», τα οποία έχουν πλέον σχεδόν στο σύνολό τους οικοπεδοποιηθεί.
- εντέλει, τα ρέματα, που συνήθως εκβάλλουν φυσικά μέσω μικρών εξόδων από τις αμμώδεις παραλίες προς τη θάλασσα, φράσσονται, είτε λόγω μεταφοράς άμμου από θαλασσοταραχές, είτε κυρίως λόγω ανθρωπογενών αιτιών, με αποτέλεσμα την απότομη ανύψωση της στάθμης τους σε περίπτωση μεγάλων βροχοπτώσεων, εγκυμονώντας μεγάλο κίνδυνο πλημμύρας για τους γειτνιάζοντες παραθαλάσιους τουριστικούς οικισμούς, που ανέτρεψαν την εύθραυστη τοπική φυσική ισορροπία με την απρογραμμάτιστη κατασκευή και την άναρχη ή αυθαίρετη επέκτασή τους.

Ειδικότερα, πλησίον της ευρύτερης περιοχής μελέτης Ίσσου, εντοπίζονται τα ακόλουθα υδατορεύματα, που κατεγράφησαν, από το εγγύτερο προς το πιο απομακρυσμένο σημείο, και τα οποία δεν παρακολουθούνται συστηματικά μέσω ετήσιων μετρήσεων (Χάρτης 24):

1. ο *Χείμαρρος Αγίου Γεωργίου* στην περιοχή Αργυράδων Δ.ε. Κορισσίων, με ομώνυμο οικισμό στην εκβολή του, με κλίση υδατορεύματος 22,8%, με δενδροκάλυψη της λεκάνης απορροής του από ελαιώνες, αγροκαλλιέργειες κ.ά., και με επιχωμάτωσεις στην κοίτη του,
2. ο *Χείμαρρος Μαραθιά* στην περιοχή Αργυράδων Δ.ε. Κορισσίων, με ομώνυμο οικισμό στην εκβολή του, με κλίση υδατορεύματος 17,7%, με δενδροκάλυψη της λεκάνης απορροής του από ελαιώνες, αγροκαλλιέργειες κ.ά., και με απορρίψεις άχρηστων αντικειμένων στην κοίτη του,

3. ο Χείμαρρος Περιβολιού στην περιοχή Περιβόλι Δ.ε. Κορισσίων, με απόσταση από τον πλησιέστερο οικισμό στην εκβολή του, με κλίση υδατορεύματος 11,4%, με δενδροκάλυψη της λεκάνης απορροής του από ελαιώνες, αγροκαλλιέργειες κ.ά., και με απορρίψεις άχρηστων αντικειμένων στην κοίτη του,
4. ο ανώνυμος Χείμαρρος στην περιοχή Δραγωπινών-Αγίου Πέτρου Δ.ε. Λευκιμμαίων, με απόσταση 1800 μ. από τον Κάβο, που είναι ο πλησιέστερος οικισμός στην εκβολή του, με κλίση υδατορεύματος 20%, με δενδροκάλυψη της λεκάνης απορροής του από ελαιώνες, θάμνους κ.ά., και με πυκνή βλάστηση στην κοίτη του,
5. ο ανώνυμος Χείμαρρος στην περιοχή Σπαρτερών-Αγίου Προκόπη Δ.ε. Λευκιμμαίων, με απόσταση 700 μ. από τον πλησιέστερο οικισμό στην εκβολή του, με κλίση υδατορεύματος 20%, με δενδροκάλυψη της λεκάνης απορροής του από ελαιώνες και άγριους θάμνους, με επιχώσεις χαντακιών και πυκνή βλάστηση στην κοίτη του.

Χάρτης 24: Λεκάνες Απορροής Υδατορευμάτων νοτίου άκρου Δ. Κέρκυρας (νοτίως της παράκτιας ζώνης Ίσσου)
 (1: Χείμαρρος Αγίου Γεωργίου, 2: Χείμαρρος Μαραθιά, 3: Χείμαρρος Περιβολιού, 4: ανώνυμος, 5: ανώνυμος)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων AENAK A.E. (1999) [3]

Βάσει της ανωτέρω επιθεώρησης των ρεμάτων του Δ. Κέρκυρας, διαπιστώθηκε ότι «τα ρέματα του νησιού έχουν παραμεληθεί στο σύνολό τους και έχουν γίνει αποδέκτες σκουπιδιών και μπαζών...όμως η μεγαλύτερη μόλυνση των ρεμάτων προέρχεται από τα απόβλητα των ελαιοτριβείων». Ο καθαρισμός και η οριοθέτηση των κοιτών των ρεμάτων, ο έλεγχος και η συντήρηση των τεχνικών έργων ομβρίων κατά μήκος του εθνικού οδικού δικτύου, η σύνταξη οριστικής μελέτης διαχείρισης αποβλήτων, η κατασκευή έργων αντιπλημμυρικής προστασίας και η εφαρμογή σχετικών πολεοδομικών διατάξεων του τότε Κτιριοδομικού Κανονισμού (ΦΕΚ 59/Δ'/3-2-1989), που περιορίζουν την αυθαίρετη δόμηση κοντά σε ρέματα, κρίθηκαν απαραίτητα.

Η μελέτη τονίζει ότι, ταυτοχρόνως, οι παράκτιες νησιωτικές περιοχές υποδέχονται τις εντεινόμενες πιέσεις λόγω τουριστικής ανάπτυξης, που τις αλλοιώνουν μορφολογικά, ενώ αποτελούν προνομιακές, αλλά εύθραυστες ζώνες εκτόνωσης και προστασίας του τόπου από κινδύνους πλημμύρας, καθώς «η μικρή απόσταση των λεκανών απορροής των ρεμάτων από τη θάλασσα έχει λειτουργήσει ευεργετικά, αποτρέποντας μεγάλης έκτασης καταστροφές».

Η επίτευξη ενός αποδεκτού επιπέδου ισορροπίας μεταξύ της αναπτυξιακής διαδικασίας και της προστασίας του χώρου υπήρξε επανειλημμένως θεμελιώδης ζητούμενο μελετών, αλλά συνήθως με ανεπαρκή αποτελεσματικότητα κατά τη φάση της εφαρμογής τους.

Το 1996, το Τμήμα Κέρκυρας του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΤΕΕ/ΤΚ) σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Επιχείρηση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κέρκυρας Α.Ε. (ΑΕΝΑΚ Α.Ε.) πραγματοποίησαν τη μελέτη (Μ121) του εκσυγχρονισμένου ψηφιακά δικτύου Life 1996 για τον έλεγχο και την προστασία των παράκτιων περιοχών του Νομού Κέρκυρας με επεξεργασία δορυφορικών εικόνων και με χρήση γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών. Στόχος της μελέτης ήταν «η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης στο θέμα της προστασίας των παράκτιων περιοχών του Νομού Κέρκυρας», δημιουργώντας ένα πρότυπο παρατηρητήριο περιβαλλοντικής έρευνας και ευαισθητοποίησης με επιμέρους υποσταθμούς (Χάρτης 26), ώστε να διευκολυνθεί η περαιτέρω εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας «σε άλλες περιφέρειες ή περιοχές με παρόμοια χαρακτηριστικά και ομοειδή προβλήματα», στη βάση τριών βασικών αξόνων:

- προς ενίσχυση της *επιστημονικής τεκμηρίωσης και διαπίστωσης*, αφενός μεν μέσω της πιλοτικής εφαρμογής ορισμένου συστήματος συγκέντρωσης, επεξεργασίας, ανάλυσης δεδομένων και εξαγωγής συμπερασμάτων με παράλληλη επεξεργασία δορυφορικών εικόνων και με χρήση γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών, αφετέρου δε μέσω της διαμόρφωσης πιλοτικών παρεμβάσεων σε επιλεγμένους τομείς, που κρίνονται σημαντικοί για την προστασία των παράκτιων περιοχών,
- της *διοικητικής παρέμβασης και ελέγχου*, μέσω της δημιουργίας συμπληρωματικού διοικητικού μηχανισμού με πολλαπλές αρμοδιότητες, εις όσον αφορά την εποπτεία των συνεπειών από την άσκηση δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, τον εντοπισμό των προβλημάτων, την ενημέρωση των αρμοδίων υπηρεσιών και των φορέων διαχείρισης με ενεργό συμμετοχή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, την υλοποίηση των σχετικών αποφάσεων και μέτρων, τη συστηματική τροφοδότηση ορισμένου συστήματος παρακολούθησης και ανάλυσης με νέα δεδομένα,
- της *συμβολής της τοπικής κοινωνίας*, μέσω ευαισθητοποίησης και συμμετοχής του κοινού «*με όλα τα πρόσφορα μέσα*» πληροφόρησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Μετά από συστηματική κοινωνικοοικονομική και περιβαλλοντική ανάλυση των ιδιαίτερων συνθηκών και τάσεων ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών της Κέρκυρας, η «προσπάθεια δημιουργίας αρμονικών σχέσεων μεταξύ οικονομικών δραστηριοτήτων και περιβαλλοντικού συστήματος με τη συμβολή και ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας» απετέλεσε ζητούμενο της εν λόγω πιλοτικής εφαρμογής, που αφορά την προστασία του συνόλου των παράκτιων περιοχών της Κέρκυρας, με μεγαλύτερη έμφαση σε όσες βρίσκονται στην ανατολική πλευρά του νησιού, περιλαμβάνοντας όμως τη νοτιοδυτική περιοχή της Λιμνοθάλασσας Κορισσίων, που αποτελεί τμήμα της μελέτης περίπτωσης της εργασίας μας (Χάρτης 25) και εστιάζοντας στους εξής τομείς ενδιαφέροντος:

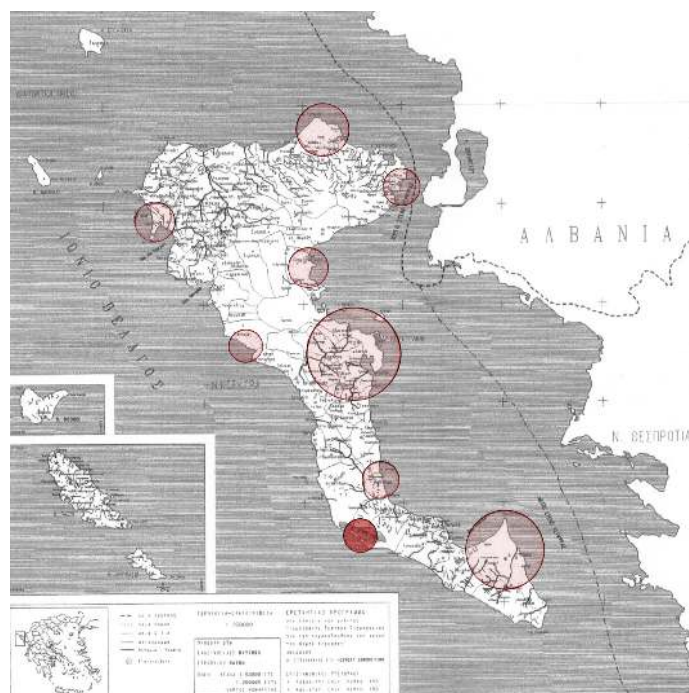
- στον «*από ξηρά και θάλασσα εκπορευόμενο κίνδυνο ρύπανσης*», εξαιτίας αποβλήτων που καταλήγουν στις ακτές, είτε απευθείας, είτε μέσω χειμάρρων, ελλείψει ύπαρξης ολοκληρωμένων δικτύων υποδομής αποχέτευσης ή συνδεδεμένων βιολογικών καθαρισμών με το υφιστάμενο κεντρικό αποχετευτικό δίκτυο, από ποικίλες πηγές λόγω εντατικής αστικοποίησης κατά μήκος της μεταβατικής ζώνης των παράκτιων περιοχών. Οι ρύποι, πολλαπλής μορφής, που απορρίπτονται στο φυσικό αποδέκτη από τις παραθαλάσσιες ξενοδοχειακές μονάδες και τους τουριστικούς οικισμούς παραθερισμού πυκνής δόμησης, τα ελαιοτριβεία, τα διερχόμενα μεγάλα επιβατικά πλοία και από πλήθος άλλων οχλουσών δραστηριοτήτων αποτελούν σημαντικό περιβαλλοντικό κίνδυνο.
- στα προβλήματα που προκαλούνται από την οικιστική και την τουριστική «*τάση υπερανάπτυξης*», τις «*συγκρουόμενες δραστηριότητες*», τη «*μη βέλτιστη χωροθέτηση*»

και τη «ραγδαία αλλαγή χρήσεων γης», εξαιτίας της οικοπεδοποίησης της γεωργικής γης και της αυθαίρετης υπερδόμησης άνευ πρόβλεψης, σχεδιασμού και ελέγχου.

Χάρτης 25: Παράκτιες περιοχές Δ. Κέρκυρας (με επισήμανση ευρύτερης περιοχής μελέτης)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων AENAK A.E. (1996) [2]

Χάρτης 26: Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών Δ. Κέρκυρας (με επισήμανση του Δικτύου Life 1996)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων AENAK A.E. (1996) [2]

Το 1999, για την *οικοτουριστική εκμετάλλευση* της Λιμνοθάλασσας Κορισσιών, έχει εκπονηθεί μελέτη από τη Δ/νση Γεωργίας της Νομαρχίας Κέρκυρας, που προβλέπει έργα προϋπολογισμού 105.650,00 €.

Το 2001, για την *ιχθυοκομική αξιοποίηση* της Λιμνοθάλασσας Κορισσιών με αύξηση της παραγωγής αλιευμάτων, έχει εκπονηθεί μελέτη από το ΙΧΘΥΚΑ, που προβλέπει έργα βελτίωσης της κυκλοφορίας των υδάτων, ρύθμισης της αλατότητας, κατακράτησης της φυτικής βιομάζας, διαχείμανσης και συλλογής των ψαριών, προϋπολογισμού 713.367,00 €.

Το 2008, για την *ανάπτυξη και προστασία των υδατοκαλλιεργειών* σε λιμνοθάλασσες της ΠΙΝ, έχει εκπονηθεί μελέτη, που βρίσκεται σε Β' φάση, από την ΗΡΩΝ Σύμβουλοι, άνευ όμως εκπόνησης Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ).

6.3 Κατευθύνσεις Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού (προ fast track)

Η ασυνέχεια της επίσημης πολιτικής χωρικής ανάπτυξης εκ μέρους της κεντρικής εξουσίας, ελλείπει μακροχρόνιου σχεδιασμού, λειτούργησε ανασταλτικά στην ορθολογική χωρική και χρονική κατανομή του τουρισμού, στον έλεγχο και στη βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και των παρεχομένων υπηρεσιών, διαιωνίζοντας τα χρόνια προβλήματα που ενέσκηπταν, οξύνοντας τις δυσμενείς επιπτώσεις, αλλά και πλήττοντας ανεπανόρθωτα τη δυνατότητα μελλοντικής βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης υπό όρους αειφορίας των ήδη τουριστικά αξιοποιημένων παράκτιων περιοχών του Δ. Κέρκυρας.

Συνεπώς, το άλλοτε συγκριτικό πλεονέκτημα του τόπου, μετετράπη σε παθογένεια, μειώνοντας την ελκυστικότητα της περιοχής, κυρίως εξαιτίας ραγδαίων μετασχηματισμών που υπέστη η τοπική κοινωνία και παραδοσιακή οικονομία από την εκάστοτε τουριστική αξιοποίηση. Τόσο η κοινωνική ανασυγκρότηση, όσο και η οικονομική αναδιάρθρωση ήταν προσωρινές, προκλήθηκαν λόγω εντατικοποίησης και μονοκαλλιέργειας του τουρισμού, ενώ συχνά οδήγησαν σε κορεσμό, σε αλλοίωση ή και σε εξάντληση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των αναπτυγμένων τουριστικά παράκτιων περιοχών του Δ. Κέρκυρας. Μετά το 1980, τα διαρθρωτικά προβλήματα του ελληνικού τουρισμού γίνονται πιο ορατά.

Επανελημμένως έως σήμερα, είτε με πολιτικές κινήτρων τουριστικής ανάπτυξης που χαρακτήρισαν την Κέρκυρα ως «περιοχή Α», δηλαδή αναπτυγμένη τουριστικά με ανάγκη ένταξης σε ΖΟΕ, συνεκτίμησης της αντοχής του φυσικού υποδοχέα και αναπλάσεων των παραθαλάσσιων οικισμών με στόχο την ανάκτηση ή απόδοση ταυτότητας στο δομημένο περιβάλλον, είτε με διαδοχικούς αναπτυξιακούς νόμους, που χαρακτήρισαν την Κέρκυρα ως τουριστικά «κορεσμένη περιοχή», επεχειρήθη, ανεπιτυχώς, ο έλεγχος της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης στο νησί της Κέρκυρας.

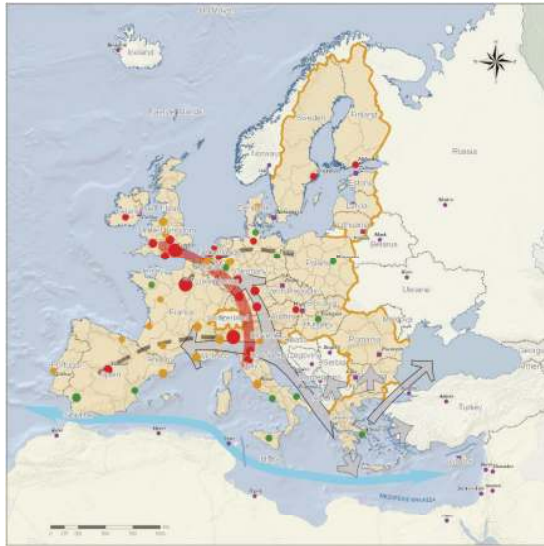
Ως άμεση συνέπεια, παρά τις διακηρύξεις και τα θεωρητικά κείμενα χωρικής ανάπτυξης, στην πράξη, η τουριστική αξιοποίηση του Δ. Κέρκυρας δεν συνδυάστηκε επαρκώς με τις θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης υπό όρους αειφορίας.

Αντιθέτως, η τουριστική ανάπτυξη συχνά ταυτίστηκε με τη διάδοση της αυξανόμενης παραγωγής τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων, καταλήγοντας σε υπερσυγκέντρωση προσφοράς με ανάπτυξη τουριστικών οικισμών παραθεριστικής ή δευτέρας κατοικίας, που έχουν ως αποκλειστικό προορισμό την φιλοξενία και την αναψυχή τουριστών, αλλά και με έξαρση της παραξενοδοχίας (Αυγερινού-Κολώνια, 2005).

6.3.1 Βασικές Δεσμεύσεις Υπερκείμενου Χωροταξικού Σχεδιασμού

Βάσει των κατευθύνσεων του Γενικού Πλαισίου Χωρικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) (ΦΕΚ 128/Α'/3-7-2008), λαμβάνοντας υπόψιν την ολοκληρωμένη, πολυκεντρική και ισόρροπη χωρική ανάπτυξη, οργάνωση και αειφόρο διαχείριση του εθνικού χώρου, παρατηρούμε ότι η περιοχή μελέτης ανήκει στον Βόρειο άξονα ανάπτυξης:

- εντός του Δ. Κέρκυρας, που βρίσκεται επί του κύριου άξονα προσανατολισμού της χώρας (Χάρτης 27) και επί της κύριας σύνδεσης της χώρας με τους διεθνείς θαλάσσιους άξονες σε ευρωπαϊκό και βαλκανικό χώρο (Χάρτης 28), και θεωρείται ως «κύρια διεθνής θαλάσσια πύλη-λιμένας» με «κύριο διεθνή αερολιμένα» και «λιμένες περιφερειακής σημασίας» (Χάρτης 31),
- πλησίον του δυναμικού αστικού κέντρου της πόλης Κέρκυρας, που θεωρείται ως «δευτερεύων εθνικός πόλος ... (3^{ου} επιπέδου)», εις όσον αφορά τις πύλες, τους πόλους και τους άξονες χωρικής ανάπτυξης (Χάρτης 29), τις μεταφορικές υποδομές εν γένει (Χάρτης 31), που περιλαμβάνουν το οδικό δίκτυο και τις αερολιμενικές υποδομές (Χάρτης 32), την πολυκεντρική και ισόρροπη ανάπτυξη (Χάρτης 33) και την εταιρική σχέση πόλης-υπαίθρου (Χάρτης 34),
- χαρακτηρίζεται ως «περιοχή φυσικού πλούτου» Natura 2000, αλλά άνευ αρμόδιου φορέα διαχείρισης, πέραν του ΥΠΠΟ, ΕΕΑ, ΥΠΕΚΑ και ΟΤΑ (Χάρτης 30).

Χάρτης 3.1: Ένταξη της Χώρας στον Ευρωπαϊκό και ευρύτερο της χώρο.

Χάρτης 27: Διασυνδέσεις σε ευρωπαϊκό χώρο
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ www.et.gr

Χάρτης 3.2: Η Ελλάδα στο Βαλκανικό χώρο.

Χάρτης 28: Διασυνδέσεις σε βαλκανικό χώρο
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ www.et.gr

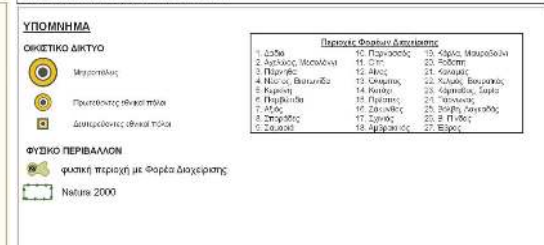
Χάρτης 5: Πόλεις - Πόλεις και Άξονες Ανάπτυξης

Χάρτης 29: Πόλεις και Άξονες Ανάπτυξης
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ www.et.gr

Χάρτης 10: Περιοχές φυσικού πλούτου

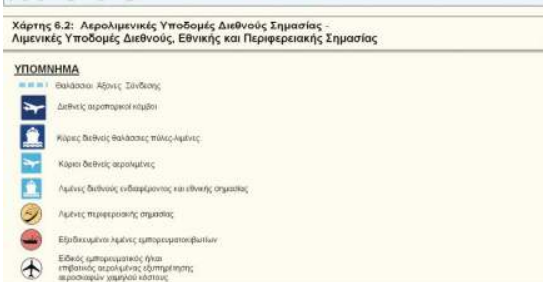

Χάρτης 30: Περιοχές Φυσικού Πλούτου
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ www.et.gr

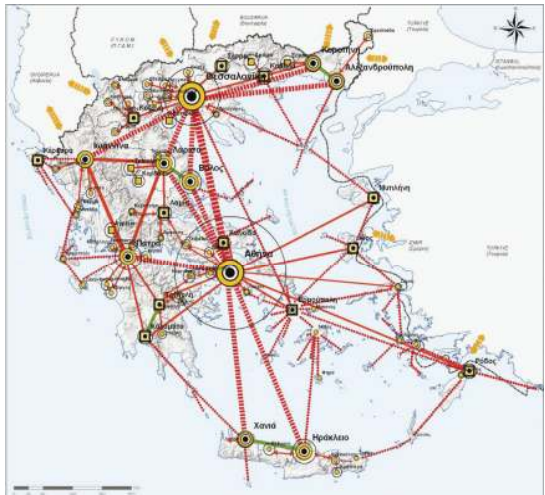

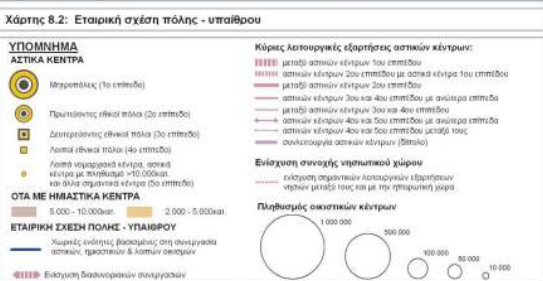
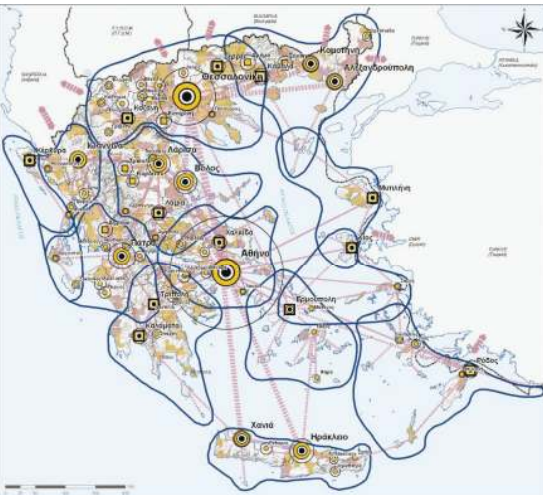
Χάρτης 31: Υποδομές εθνικής σημασίας
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ

Χάρτης 32: Υποδομές διεθνούς σημασίας
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ

Χάρτης 33: Πολυκεντρική Ανάπτυξη
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ

Χάρτης 34: Σχέση Πόλης-Υπαίθρου
Πηγή: Στοιχεία από ΓΠΧΣΑΑ

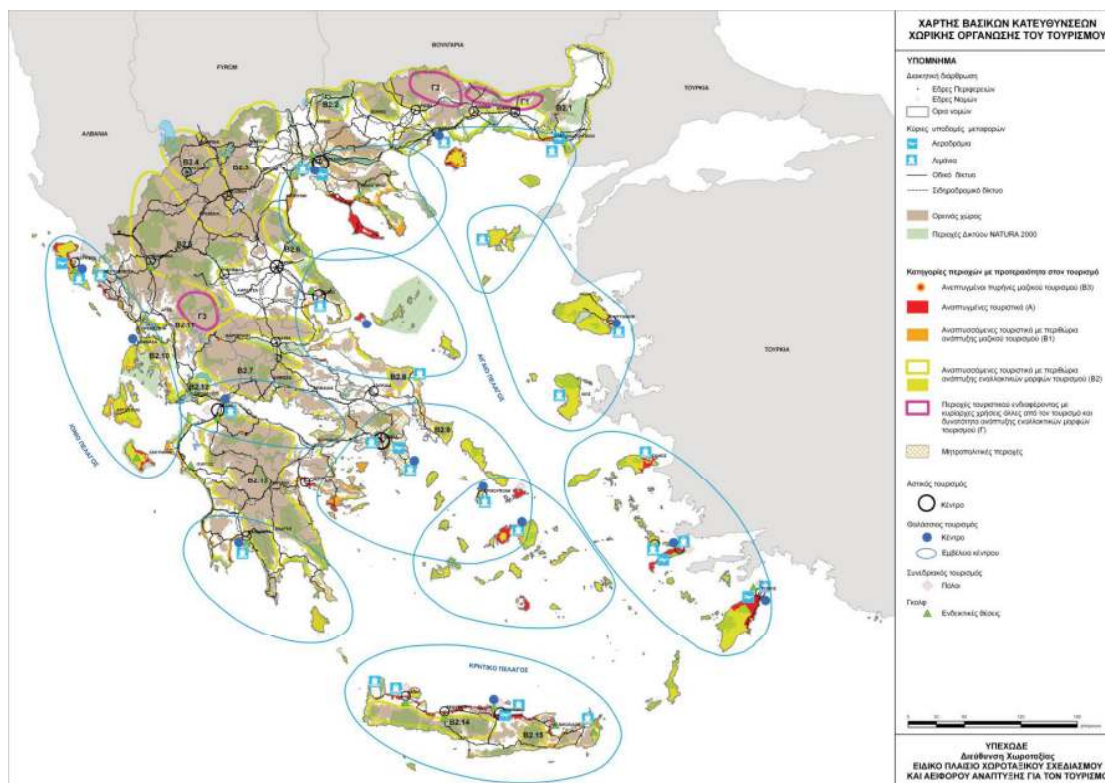

Βάσει των κατευθύνσεων του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) Τουρισμού (ΦΕΚ 1138/Β'/11-6-2009), λαμβάνοντας υπ'όψιν την ένταση και το είδος της τουριστικής δραστηριότητας, της γεωμορφολογίας και της ευαισθησίας των πόρων του εθνικού χώρου, παρατηρούμε ότι, η περιοχή μελέτης:

- κατατάσσεται στην «κατηγορία Β», χαρακτηρίζεται ως «αναπτυσσόμενη τουριστικά», παρουσιάζει «συγκέντρωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, αξιόλογη κατά περίπτωση ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, περιορισμένη αξιοποίηση πόρων, που ενδιαφέρουν τον τουρισμό, δυνατότητα μεγαλύτερης διαφοροποίησης και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος σε σύγκριση με τις ήδη αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές, ύπαρξη ή προγραμματιζόμενη ανάπτυξη αποδεκτού επιπέδου υποδομών»,
- χαρακτηρίζεται, κατά τόπους, είτε ευρύτερα ως «αναπτυσσόμενη τουριστικά με περιθώρια ανάπτυξης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (B2)» στη Δ.ε. Μελιτείων και στη Δ.ε. Κορισίων, είτε εστιασμένα ως «αναπτυσσόμενη τουριστικά με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού (B1)» στη Δ.ε. Λευκίμμης (Χάρτης 35).

Σημειώνουμε ότι, βάσει του ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού εισάγεται το πρότυπο τουριστικών και παραθεριστικών καταλυμάτων «σύνθετης και ολοκληρωμένης τουριστικής υποδομής μικτής χρήσης» με όρους χωροθέτησης και δόμησης «μεγάλης» επένδυσης (Κλαμπατσέα, 2011).

Το θεσμοθετημένο ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού βρίσκεται σε διαδικασία ανασύνταξης.

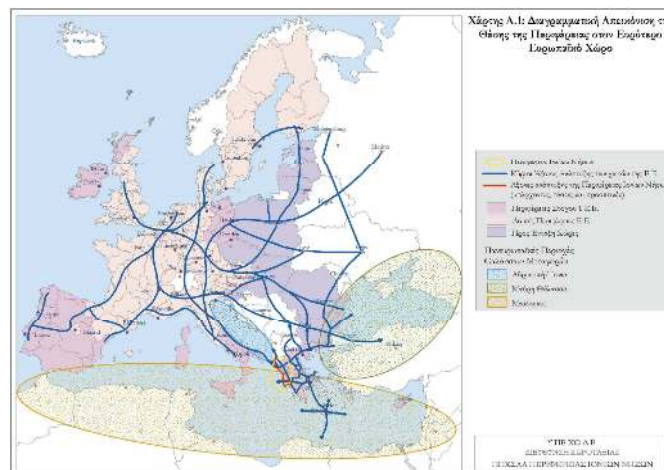
Χάρτης 35: Βασικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης τουρισμού
 Πηγή: Στοιχεία από ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού

Βάσει των κατευθύνσεων του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Ιονίων Νήσων (ΦΕΚ 56/Β'/19-1-2004), λαμβάνοντας υπ'όψιν το προτεινόμενο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, παρατηρούμε ότι:

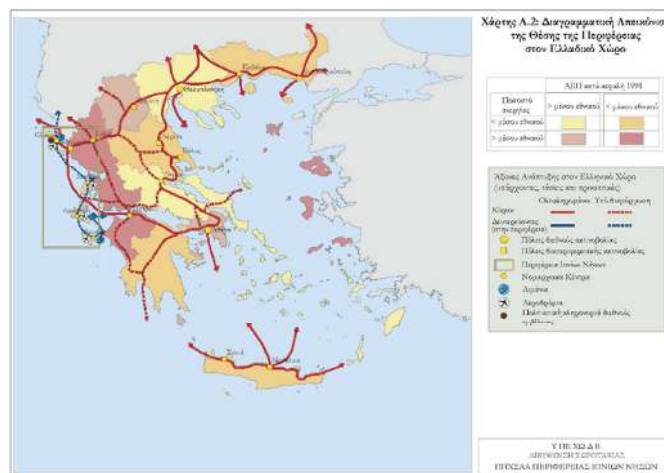
- βάσει της θέσης της ΠΙΝ στον ευρωπαϊκό χώρο, επισημαίνεται διαγραμματικά η σημασία του Δ. Κέρκυρας ως κόμβου πανευρωπαϊκών θαλάσσιων μεταφορών και ως πύλης από και προς την Αδριατική (Χάρτης 36),

- βάσει της θέσης της ΠΙΝ στον εθνικό χώρο, επισημαίνονται διαγραμματικά οι υφιστάμενοι ολοκληρωμένοι κύριοι άξονες ανάπτυξης και οι υπό διαμόρφωση δευτερεύοντες άξονες του Δ. Κέρκυρας, και αναφέρεται ότι, ο δήμος διαθέτει ποσοστό ανεργίας και κατά κεφαλήν ΑΕΠ (1991) μικρότερο του μέσου εθνικού, ενώ καταγράφεται η ύπαρξη πόλεων διαπεριφερειακής ακτινοβολίας, λιμανιού, αεροδρομίου και πολιτιστικής κληρονομιάς διεθνούς εμβελείας (Χάρτης 37),
- βάσει των αξόνων και των πόλων ανάπτυξης της ΠΙΝ, η περιοχή μελέτης γειτνιάζει με «οικιστικά κέντρα 3^{ου} επιπέδου» (Χάρτης 38),
- βάσει της διάρθρωσης οικιστικού δικτύου της ΠΙΝ, η περιοχή μελέτης περιβάλλεται από «οικιστικά κέντρα 4^{ου} ενισχυμένου επιπέδου» (Χάρτης 39),
- βάσει των ζωνών ανάπτυξης της ΠΙΝ, η περιοχή μελέτης εντάσσεται μεταξύ των κύριων περιοχών με προτεραιότητα «στη διερεύνηση της προστατευτέας γεωργικής γης» και «στην εκπόνηση ειδικών μελετών α)Υδατοκαλλιεργητικών Οικοσυστημάτων και β)Ελέγχου ανάπτυξης Ιχθυοκαλλιεργειών» (Χάρτης 40),
- η περιοχή μελέτης είναι προστατευόμενη περιοχή φυσικού περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς, χαρακτηρίζεται ως περιοχή Natura 2000, περιβάλλεται από πλήθος κηρυγμένων παραδοσιακών οικισμών και γειτνιάζει με ένα σημαντικό κηρυγμένο ιστορικό τόπο και με ένα οικιστικό κέντρο 3^{ου} επιπέδου (Χάρτης 41).

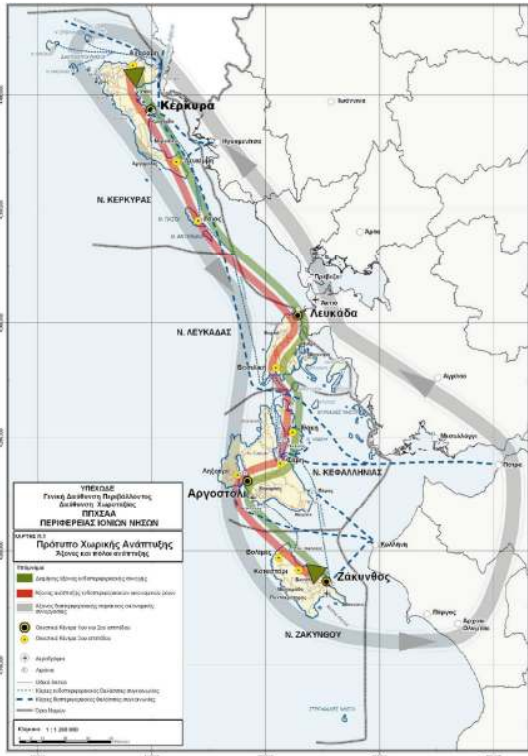
Το θεσμοθετημένο ΠΠΧΣΑΑ Ι.Ν. βρίσκεται σε διαδικασία μελετών επικαιροποίησης.

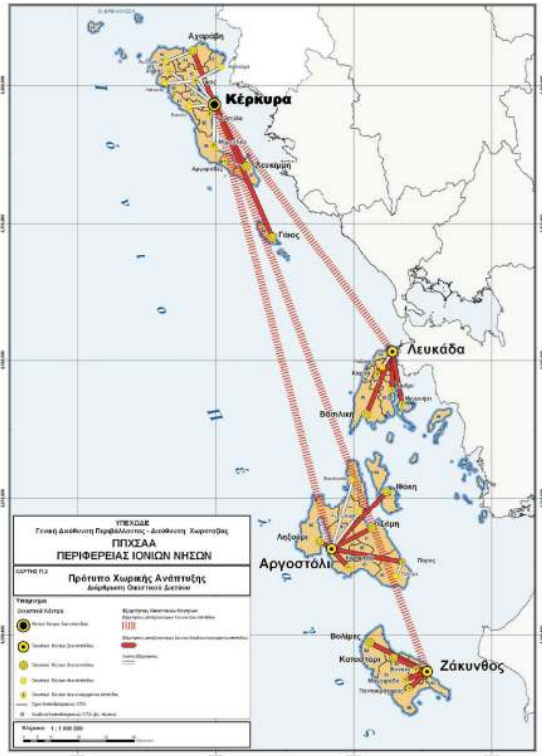
Χάρτης 36: Διαγραμματική Απεικόνιση θέσης ΠΙΝ σε ευρωπαϊκό χώρο
 Πηγή: Στοιχεία από ΠΠΧΣΑΑ ΠΙΝ

Χάρτης 37: Διαγραμματική Απεικόνιση θέσης ΠΙΝ σε εθνικό χώρο
 Πηγή: Στοιχεία από ΠΠΧΣΑΑ ΠΙΝ

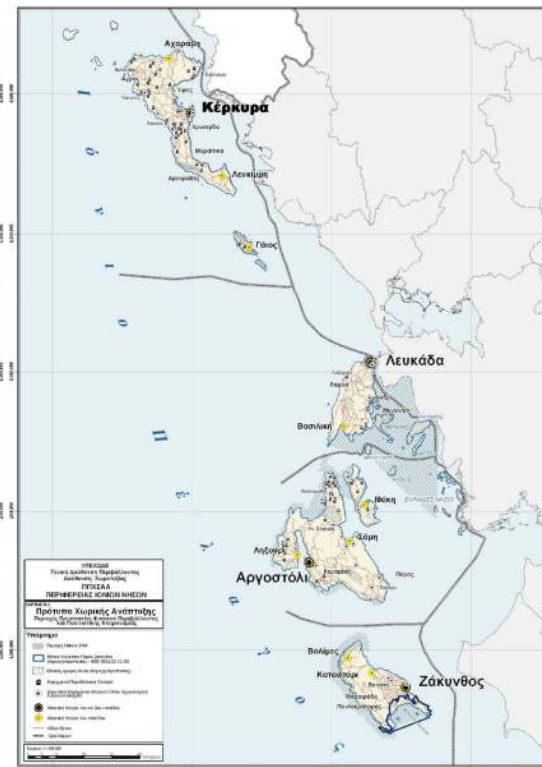
Χάρτης 38: Άξονες και πόλοι Ανάπτυξης ΠΙΝ
 Πηγή: Στοιχεία από ΠΠΧΣΑΑ ΠΙΝ

Χάρτης 39: Διάρθρωση Οικιστικού Δικτύου ΠΙΝ
 Πηγή: Στοιχεία από ΠΠΧΣΑΑ ΠΙΝ

Χάρτης 40: Ζώνες Ανάπτυξης ΠΙΝ
 Πηγή: Στοιχεία από ΠΠΧΣΑΑ ΠΙΝ

Χάρτης 41: Φυσική και Πολιτιστική Κληρονομιά ΠΙΝ
 Πηγή: Στοιχεία από ΠΠΧΣΑΑ ΠΙΝ

6.3.2 Βασικές Δεσμεύσεις Εφαρμοσμένου Πολεοδομικού Σχεδιασμού

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός κλήθηκε στην Ελλάδα, μεταξύ άλλων, ταυτοχρόνως:

- να ελέγξει την αστικοποίηση του φυσικού και αγροτικού περιβάλλοντος στα παράλια και την ενδοχώρα του νησιωτικού χώρου, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης που αρχικά εξελίχθηκε άνευ σχεδιασμού, προγραμματισμού ή ελέγχου, προκαλώντας συχνά μη αναστρέψιμη περιβαλλοντική επιβάρυνση, αισθητική υποβάθμιση του παραδοσιακού δομημένου περιβάλλοντος και καταστροφή του διαθέσιμου φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος,
- να ανταποκριθεί στις συνεχείς κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές πιέσεις για επιθυμητές χρήσεις γης, για διαρκή επέκταση του σχεδίου πόλης μέσω ΓΠΣ ή των οικισμών μέσω ΣΧΟΟΑΠ, για άμεση κάλυψη των επιτακτικών, στοιχειωδών και τρεχουσών αναγκών του τουρισμού με μαζικό χαρακτήρα, που αναπτύχθηκε άνευ ανάλογης πρόβλεψης χωροθέτησης και κατασκευής τεχνικών υποδομών.

Η αύξηση της τουριστικής ζήτησης και της ισχύος των *tour-operators* στη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος με μορφή *package-tours* σε συνδυασμό με το «ασίγαστο» ιδιωτικό επενδυτικό ενδιαφέρον και την ελλειπή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου με αποσπασματικές χωροταξικές πολιτικές και πολεοδομικές ρυθμίσεις, συνέβαλαν στη διαμόρφωση της υφιστάμενης κατάστασης των γειτονικών παραλιακών τουριστικών οικισμών της Δ.ε. Αχιλλείων βόρεια και Δ.ε. Λευκιμμαίων νότια της περιοχής μελέτης, καθιστώντας τον τουρισμό ως κύρια οικονομική δραστηριότητα του τόπου, πλήττοντας τον πρωτογενή τομέα, όπως είναι η γεωργία και η παραδοσιακή ελαιουργία, περιορίζοντας τους δημόσιους υπαίθριους ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους, τους χώρους πρασίνου και στάθμευσης. Ο ραγδαίος μετασχηματισμός των παράκτιων οικισμών επήλθε εξαιτίας του κυρίαρχου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης, που προωθούσε την οικοπεδοποίηση της παραλιακής ζώνης, άνευ ορθολογικής οικιστικής οργάνωσης και με εκ των υστέρων κατασκευή τεχνικών υποδομών, όπως είναι το οδικό δίκτυο, το αποχετευτικό δίκτυο κ.ά.

Συγκεκριμένα, μεταξύ 1951-1981, η τουριστική ανάπτυξη των εν λόγω περιοχών της Κέρκυρας συνοδεύτηκε από βίαιη μετατροπή της παράκτιας αγροτικής γης σε γη τουριστικής χρήσης με αστικοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, άνευ εκ των προτέρων μέριμνας για τις απαραίτητες τεχνικές υποδομές και με μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στο παραδοσιακό, φυσικό και δομημένο περιβάλλον.

Η παρέμβαση της τουριστικής ανάπτυξης ήταν τέτοιας εμβέλειας που επηρέασε, τόσο την παράκτια μεταβατική ζώνη, όσο και την ύπαιθρο της νησιωτικής ενδοχώρας, με επιπτώσεις επί της παραγωγικής δομής και της κοινωνικής διάρθρωσης. Η νησιωτική ενδοχώρα που άλλοτε υπήρξε ο πυλώνας της τοπικής παραδοσιακής οικονομίας, οδηγείται σταδιακά σε δημογραφικό και οικονομικό μαρασμό, αφενός, εξαιτίας της εσωτερικής μετακίνησης του τοπικού πληθυσμού προς τα παράλια, που προκαλείται λόγω της προσφερόμενης εποχικής απασχόλησης κυρίως σε τουριστικές επιχειρήσεις και σε νέες παραγωγικές (τουριστικές) δραστηριότητες, και αφετέρου, εξαιτίας των ασκούμενων πιέσεων από τις διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες του τουρισμού σε φυσικούς πόρους, όπως είναι οι υδάτινοι πόροι κ.ά. Η μετακύλιση των οικονομικών δραστηριοτήτων από την ενδοχώρα στα παράλια οδηγεί σε υπανάπτυξη και μειονεξία την ενδοχώρα, με συνέπεια η κρίσιμη μάζα παραγωγικής ηλικίας του πληθυσμού της να μειώνεται και η εναπομείνασα παραδοσιακή αγροτική καλλιέργεια να πιέζεται περαιτέρω, ιδίως κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής λόγω αναγκαστικής ύδρευσης των τουριστικών μονάδων και οικισμών με υποβαθμισμένα ύδατα, που άλλοτε προορίζονταν για άρδευση της γεωργικής γης.

Ειδικότερα, το θεσμικό πλαίσιο της ευρύτερης περιοχής μελέτης που αφορά τις Δ.ε. Αχιλλείων, Μελιτειέων, Κορισσίων και Λευκιμμαίων, αρχικά στηρίχθηκε στο Π.Δ. 24-4-85, ενώ διαμορφώθηκε προοδευτικά σε βάθος χρόνου με το εγκεκριμένο ΓΠΣ *Κερκύρας-Λευκίμμης-Άνω Λευκίμμης-Μπενιτσών* (ΦΕΚ 55/Δ'/5-2-1987 και ΦΕΚ 1173/Δ'/4-12-1987), με την εγκεκριμένη *ΖΟΕ Αργυράδων* (ΦΕΚ 407/Δ'/16-6-1989) και την εγκεκριμένη *Πολεοδομική*

Μελέτη Κάβου Λευκιμμάτων (ΦΕΚ 1392/Δ'/31-12-1992). Ως επί το πλείστον, οι σχετικές πολεοδομικές ρυθμίσεις αφορούσαν την επέκταση και διεύρυνση των ορίων οικισμών, συχνά πυκνής (με εξάντληση του ΣΔ) ή και αυθαίρετης δόμησης, τις προδιαγραφές των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών καταλυμάτων, τις διατάξεις για την εκτός σχεδίου δόμηση, τη νομολογία περί γραμμής αιγιαλού κ.ά. Πρωταρχικός στόχος της κρατικής παρέμβασης ήταν η κάλυψη αναγκών για πρώτη κατοικία με θέσπιση όρων δόμησης για οικισμούς, γεγονός που διεμόρφωσε τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να μετατραπεί τμήμα των παραλιακών οικισμών της Κέρκυρας σε «πυκνοδομημένες τουριστικές παραθεριστικές οικιστικές ενότητες», να παραχθούν «χιλιάδες ενοικιαζόμενα δωμάτια άνευ έγκρισης του ΕΟΤ», να κυριαρχήσει η παραξενοδοχία και να υπάρξει «έντονη ανάμιξη των τουριστικών καταλυμάτων και της παραθεριστικής κατοικίας» (Αυγερινού-Κολώνια, 2005), άνευ πλήρως εγκεκριμένων ΓΠΣ, ΖΟΕ, ΣΧΟΟΑΠ, ΕΠΜ και βάσει ενός ημιτελούς Εθνικού Κτηματολογίου.

α/α	Δήμος Κέρκυρας	Σ.Χ.Ο.Α.Π.	χρηματοδότηση €	χρηματοδότηση €	εκτιμώμενο κόστος €
1	Δ. ενότητα Εσπερίων	ένταξη εκπόνησης	132.000		
2	Δ. ενότητα Θινάλων	ένταξη σε πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ		200.000	
3	Δ. ενότητα Κασσωπαίων	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			190.000
4	Δ. ενότητα Αγίου Γεωργίου	ένταξη σε πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ		120.000	
5	Δ. ενότητα Φαιάκων	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			125.000
6	Δ. ενότητα Παλαιοκαστριτών	ένταξη εκπόνησης	95.000		
7	Δ. ενότητα Παρελίων	ένταξη σε πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ		170.000	
8	Δ. ενότητα Κερκυραίων	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			357.000
9	Δ. ενότητα Αχιλλείων	ένταξη σε πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ		150.000	
10	Δ. ενότητα Μελιτειέων	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			143.000
11	Δ. ενότητα Κορυσίων	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			93.000
12	Δ. ενότητα Λευκιμμάτων	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			149.000
13	Δ. ενότητα Παζών	ένταξη σε πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ		125.000	
1	Δ. ενότητα Οθωνών	ένταξη σε πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ		50.000	
2	Δ. ενότητα Ερεϊκούσσης	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			12.000
3	Δ. ενότητα Μαθρακίου	εκτός οικονομικής πρόβλεψης			12.000
Σύνολο			227.000	815.000	1.081.000

Πίνακας 12: Μελέτες ΣΧΟΟΑΠ που έχουν εκπονηθεί στο Δ. Κέρκυρας, μεταξύ 1983-2007

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Βλάχος (2007) [11]

Ενδεικτικά, από τις ΕΠΜ, αναφέρουμε την ατελέσφορη μελέτη οχλουσών χρήσεων του Δ. Κέρκυρας, που αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση, τόσο απουσίας της εξειδικευμένης χωροταξικής πολιτικής, όσο και παρουσίας αναποτελεσματικών πολεοδομικών ρυθμίσεων.

Βάσει της συγκεκριμένης μελέτης, προτείνεται η χωροθέτηση και λειτουργία Χώρου Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ) στο δίπλο Τεμπλονίου-Πουλάδων ή στη Λευκίμμη, αντί του υφιστάμενου εν λειτουργία Χώρου Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) στο Ακροκέφαλο Τεμπλονίου, και η επαναλειτουργία των λατομείων Τρουμπέτα.

Ειδικότερα, ο αυξανόμενος όγκος ανεπεξέργαστων απορριμμάτων με κύριο παραγωγό τη γεωργία και η συσσώρευση απορριμμάτων λόγω περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης άνευ των απαραίτητων υποδομών, συχνά με έλλειψη σύνδεσης μεταξύ των συστημάτων βιολογικού καθαρισμού και του κεντρικού δικτύου αποχέτευσης, προκαλούν επιβάρυνση του εν λειτουργία ΧΥΤΑ στο Ακροκέφαλο Τεμπλονίου από τις νέες πηγές ρύπανσης στο Δ. Κέρκυρας, ιδιαίτερος κατά τους θερινούς μήνες, που είναι περίοδος τουριστικής αιχμής.

Σε κάθε περίπτωση, η τοπική κοινωνία είναι αντίθετη και αρνείται τις προτάσεις της μελέτης, καθώς εκφράζει επανειλημμένως φόβο για αδυναμία τήρησης των νόμων και για διαιώνιση της διαπλοκής εκ μέρους των ιδιωτών επενδυτών, γεγονός, που αναδεικνύει:

- την αδυναμία ολοκληρωμένης διαχείρισης των απορριμμάτων,
- την ανάγκη επανακαθορισμού του σύγχρονου ρόλου των πόλεων, των οικισμών, των προστατευόμενων περιοχών και των κατευθύνσεων χωροθέτησης δημοσίων και ιδιωτικών έργων,
- την αδυναμία ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων,
- την έλλειψη συντονισμού, εναρμόνισης, ιεράρχησης μεταξύ των επιμέρους επιπέδων Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού.

α/α	Δήμος Κερκiras	Χωροταξικός & Πολεοδομικός Σχεδιασμός	Έγκριση
1	Δ.ενότητα Εσπερίων	Γ.Π.Σ. (Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983 Ζ.Ο.Ε. (Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983 Σ.Χ.Ο.Α.Π. Δήμου Εσπερίων 2004 Πολεοδομική Μελέτη (Μπεντιτσών-Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983 Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη-Πράξη εφαρμογής Αστυακικής Δήμου Εσπερίων 1995	-- -- -- -- --
2	Δ.ενότητα Θιναλιών		--
3	Δ.ενότητα Κασσωπαιών	Γ.Π.Σ. (Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983 Ζ.Ο.Ε. (Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983 Πολεοδομική Μελέτη (Μπεντιτσών-Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983	-- -- --
4	Δ.ενότητα Αγίου Γεωργίου		--
5	Δ.ενότητα Φαιάκων	Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη-Πράξη εφαρμογής (Ασιπιάς-Υψην Δήμου Φαιάκων) 1995	--
6	Δ.ενότητα Παλαιοκαστριτών	Μελέτη προστασίας Παλαιοκαστριτίσας 1983 Μελέτη Ζ.Ο.Ε. Παλαιοκαστριτίσας 1999 Σύνταξη Σ.Χ.Α.Π. Παλαιοκαστριτίσας για Β' κατοικία 1999 Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη-Πράξη εφαρμογής Παλαιοκαστριτίσας 1999	ΦΕΚ 123Δ/29-3-85 -- -- --
7	Δ.ενότητα Παρελίων	Γ.Π.Σ. (Κομπιτσίου) 1986 Πολεοδομική μελέτη ΟΣΔΥΝΚ (κοινότητας Κομπιτσίου) 1986	ΦΕΚ --
8	Δ.ενότητα Κερκυραίων	Γ.Π.Σ. (Κέρκυρας-Λευκίμης-Άνω Λευκίμης-Μπεντιτσών) 1983 Τροποποίηση Γ.Π.Σ. (πόλεως Κέρκυρας) 1998 Ζ.Ο.Ε. (Κέρκυρας-Λευκίμης-Άνω Λευκίμης-Μπεντιτσών) 1983 Πολεοδομική Μελέτη Αναθεώρησης & Επέκτασης πόλεως Κέρκυρας (13 γειτονίες) 1983 Παλιά πόλη (Γειτονίες Σπηλιά-Καμπέλο-Πόρτα Ρεωίνδια): Αναθεώρηση 1983 Νέα πόλη (Γειτονίες Σαρόκα): Αναθεώρηση & Επέκταση 1983 (Μανδούκα): Αναθεώρηση & Επέκταση 1983 (Γειτονιά Γαρίτσα-Ανεμόμυλου): Αναθεώρηση & Επέκταση 1983 (Καθολικές Καλόγριες): Επέκταση 1983 (Άγιος Σπυρίδωνας-Κατσέλα): Επέκταση 1983 (Παγκρατέικα): Επέκταση 1983 (Κανόνι): Επέκταση 1983 Πολεοδομική Μελέτη (Κοντόκαλι-Γουβιά Δήμου Κερκυραίων) 1988 Πολεοδομική Μελέτη (Αλεπού-Κανάλια Δήμου Κερκυραίων) 1988 Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη (Ιστοριού Δήμου Κερκυραίων) 2000 Πράξη Εφαρμογής (Κανόνι Δήμου Κερκυραίων) Πράξη Εφαρμογής (Καθολικές Καλόγριες Δήμου Κερκυραίων) Πράξη Εφαρμογής (Παγκρατέικα Δήμου Κερκυραίων) Πράξη Εφαρμογής (Επέκταση) (Μανδούκα Δήμου Κερκυραίων) σε εκκρεμότητα επικείμενη Μελέτη Επέκτασης Γ.Π.Σ.	ΦΕΚ 55Δ/5-2-87 Κέρκυρας -- ΦΕΚ... -- ΦΕΚ 150Δ/28-2-97 ΦΕΚ 3Δ/13-1-99 -- ΦΕΚ 792Δ/28-8-87 ΦΕΚ 23-1-96 ΦΕΚ 124Δ/26-2-97 ΦΕΚ 3-7-98 -- ΦΕΚ 554Δ/19-6-87 ΦΕΚ 848Δ/24-11-88 ΦΕΚ 330Δ/21-4-97 46094/25-10-02 απ. Νομάρχη Π.Δ. ΦΕΚ 377Δ/12-6-89 Π.Δ. ΦΕΚ 129Δ/15-3-90 ΦΕΚ 640Α/28-9-95 -- -- Π.Κ. 1/96/11ΕΡ/2521/19-7-86 Π.Κ. 1-98/5722/31-7-98 -- Π.Κ. 2/03/ΔΧΙΠ/29405/30-7-03 --
9	Δ.ενότητα Αχλαλιών	Γ.Π.Σ. (Κέρκυρας-Λευκίμης-Άνω Λευκίμης-Μπεντιτσών) 1983 Ζ.Ο.Ε. (Κέρκυρας-Λευκίμης-Άνω Λευκίμης-Μπεντιτσών) 1983 Πολεοδομική Μελέτη (Μπεντιτσών-Καρουσάδων-Κασσιόπης) 1983	ΦΕΚ 55Δ/5-2-87 -- --
10	Δ.ενότητα Μελιτειών	Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη-Πράξη εφαρμογής (Μεσογής Δήμου Μελιτειών) 1995	--
11	Δ.ενότητα Κορυσσιών	Ζ.Ο.Ε. (Αργυράδων) 1985 Πολεοδομική μελέτη Αγίου Γεωργίου κοινότητας Αργυράδων 1986	ΦΕΚ 407Α/16-6-1989 --
12	Δ.ενότητα Λευκιμαίων	Γ.Π.Σ. (Κέρκυρας-Λευκίμης-Άνω Λευκίμης-Μπεντιτσών) 1983 Ζ.Ο.Ε. (Κέρκυρας-Λευκίμης-Άνω Λευκίμης-Μπεντιτσών) 1983 Πολεοδομική Μελέτη (Λευκίμης-Δήμου Λευκιμαίων) 1983 Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη (Κάβου Δήμου Λευκιμαίων) 1988 Κτηματογράφηση-Πολεοδομική μελέτη (Μώλου Αλυκιών Δήμου Λευκιμαίων) για παραθεριστική κατοικία 1992 Πράξη Εφαρμογής (Κάβου Δήμου Λευκιμαίων) σε εκκρεμότητα επικείμενη Μελέτη Επέκτασης Γ.Π.Σ.	ΦΕΚ 1173Δ/4-12-87 Λευκίμης -- ΦΕΚ 1392Δ/31-12-92 -- --
13	Δ.ενότητα Παζών	Ειδική Χωροταξική Μελέτη (νήσου Παζών) Πολεοδομική μελέτη Οκισμών (Γιάσις-Λογγός-Λάικα νήσου Παζών) 1991	-- --
1	Δ.ενότητα Οθωνών		--
2	Δ.ενότητα Ερείκουσας		--
3	Δ.ενότητα Μαθρακίου		--

Πίνακας 13: Μελέτες που έχουν εκπονηθεί στο Δ. Κέρκυρας, μεταξύ 1983-2005

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Πανδής (2005) [71]

Ως *Εθνικό Κτηματολόγιο* (ΕΚ), νοείται «*μια κτηματοκεντρική βάση οργάνωσης μιας σειράς χωρικών, ιδιοκτησιακών, νομικών και άλλων πληροφοριών*» (Σκούρτης, 2006), που αφορά τα ακίνητα εν γένει, ενώ οφείλει να λειτουργεί:

- προς όφελος του πολίτη, μειώνοντας τον απαιτούμενο χρόνο και το κόστος μεταβίβασης ενός ακινήτου,
- προς όφελος του κράτους ως εργαλείο ανάπτυξης, διασφαλίζοντας τη δημόσια περιουσία, αλλά και διευκολύνοντας τη σύνταξη και εφαρμογή ρυθμιστικών και πολεοδομικών σχεδίων, τη σύνταξη και κύρωση αναγκαστικών απαλλοτριώσεων, αναδασμών, πράξεων εφαρμογών σε ψηφιακή μορφή, την εκτέλεση των έργων με ελεγχόμενο κόστος και σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Το Εθνικό Κτηματολόγιο σχεδιάζεται και υλοποιείται σταδιακά βάσει:

- του Ν.2308/1995 *Κτηματογράφηση για τη δημιουργία Εθνικού Κτηματολογίου. Διαδικασία έως τις πρώτες εγγραφές στα κτηματολογικά βιβλία και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ 114/Α'/15-6-1995),
- του Ν.2664/1998 *Εθνικό Κτηματολόγιο και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ 275/Α'/3-12-1998),
- του Ν.3127/2003 *Τροποποίηση και συμπλήρωση των νόμων 2308/1995 και 2664/1998 για την κτηματογράφηση και το Εθνικό Κτηματολόγιο και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ 67/Α'/19-3-2003).

Ειδικότερα, η έναρξη του ΕΚ στο Δ. Κέρκυρας σηματοδοτείται από την απόφαση υπ'αρ. 24414/4876/8-9-1997 (ΦΕΚ 836/Β'/17-9-1997) του ΥΠΕΧΩΔΕ, βάσει της οποίας κηρύσσεται υπό κτηματογράφηση τμήμα της νήσου Κέρκυρας, που περιλαμβάνει τις Δ.κ. Κερκυραίων, Αλεπούς, Καναλιών της Δ.ε. Κερκυραίων και τη Δ.κ. Κάτω Κορακιάνας της Δ.ε. Φαιάκων.

Βάσει των δεδομένων της Εθνικό Κτηματολόγιο και Χαρτογράφηση Α.Ε. (ΕΚΧΑ Α.Ε.)²³, η κτηματογράφηση έχει ολοκληρωθεί μόνο στις προαναφερθείσες περιοχές και εξακολουθεί να εκκρεμεί για όλο τον υπόλοιπο Δ. Κέρκυρας. Συγκεκριμένα, μόνο δυο (2) κτηματολογικά γραφεία (ένα ανά Δ.ε.) λειτουργούν στις ήδη κτηματογραφημένες περιοχές, βάσει αντίστοιχων αποφάσεων του Οργανισμού Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδος (ΟΚΧΕ)²⁴ και με ΦΕΚ ένταξης των εν λόγω περιοχών στο ΕΚ:

- στη Δ.ε. Κερκυραίων, εξυπηρετώντας:
  1. τη Δ.κ. Κερκυραίων από τις 17-7-2007 βάσει της απόφασης υπ'αρ. 424/2/4-7-2007 του ΟΚΧΕ (ΦΕΚ 1225/Β'/17-7-2007),
  2. τη Δ.κ. Αλεπούς από τις 24-11-2005 βάσει της απόφασης υπ'αρ. 339/3/16-11-2005 του ΟΚΧΕ (ΦΕΚ 1626/Β'/24-11-2005),
  3. τη Δ.κ. Καναλιών από τις 21-7-2005 βάσει της απόφασης υπ'αρ. 312/6/6-7-2005 του ΟΚΧΕ (ΦΕΚ 1031/Β'/21-7-2005),
- στη Δ.ε. Φαιάκων, εξυπηρετώντας τη Δ.κ. Κάτω Κορακιάνας από τις 27-6-2005 βάσει της απόφασης υπ'αρ. 308/2/15-6-2005 του ΟΚΧΕ (ΦΕΚ 867/Β'/27-6-2005).

Εξαρχής, το έργο του ΕΚ κατετάχθη μεταξύ των «μεγάλων έργων» και επενδύθηκαν σε αυτό μεγάλες προσδοκίες και σημαντικοί οικονομικοί πόροι.

Παρά όμως, την επιστημονική και οργανωτική προσπάθεια που κατεβλήθη επί σειρά ετών, η ολοκλήρωση της κτηματογράφησης εξακολουθεί να είναι σε εκκρεμότητα και να χαρακτηρίζεται από σημαντικές καθυστερήσεις και υπερβάσεις του κόστους υλοποίησης, καθώς το εν λόγω έργο ανέδειξε μεν, αλλά και επηρεάστηκε καταλυτικά δε από τα πάγια προβλήματα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στην Ελλάδα.

Βάσει στοιχείων που ανακοίνωσε το ΤΕΕ/ΤΚ σε Ημερίδα που συνδιοργάνωσε το ΤΕΕ/ΤΚ, ο Δικηγορικός Σύλλογος και ο Σύλλογος Συμβολαιογράφων Κέρκυρας με συμμετοχή του Πανελληνίου Συλλόγου Διπλωματούχων Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών (ΠΣΔΑΤΜ), με θέμα *Προβλήματα Εθνικού Κτηματολογίου στην Κέρκυρα* (10-2-2006, Κέρκυρα), επισημαίνονται τα κυριότερα προβλήματα του ΕΚ του Δ. Κέρκυρας, όπως είναι:

- η *αμφισβήτηση της ακρίβειας της γεωμετρικής ταυτότητας των ακινήτων*, δηλαδή των ορίων και του εμβαδού μεταξύ ομόρων ιδιοκτησιών, λόγω ανακρίβειας με ασάφειες και σφάλματα στα τοπογραφικά και κτηματολογικά υπόβαθρα, εξαιτίας:
  1. είτε εσφαλμένης, σκόπιμης ή μη, υπόδειξης μη ευκρινών και μη σταθερά προσδιορισμένων σημείων στο έδαφος εκ μέρους των ιδιοκτητών ακινήτων,
  2. είτε λανθασμένης φωτοερμηνευτικής αναγνώρισης των γεωτεμαχίων με ανυλοποίητα όρια σε φωτογραφικά υπόβαθρα κυρίως αγροτικών περιοχών,

²³ http://www.ktimatologio.gr/ktima/index.php?ID=search_grafeia

²⁴ <http://www.okxe.gr/el/>

που διαθέτουν πλούσιο ανάγλυφο εδάφους ή πυκνή δενδροκάλυψη (~40% στη Δ.ε. Φαιάκων),

- η αδυναμία ταυτοποίησης κατά 100% του ιδιοκτήτη ενός μεγάλου αριθμού ακινήτων, καταγράφοντας ποσοστά με σημαντικές διακυμάνσεις ανά Δ.κ. (6,75% στη Δ.κ. Αλεπούς, 8% στη Δ.κ. Καναλίων, 20% στη Δ.κ. Κάτω Κορακιάνας),
- η δυσκολία της αναγνώρισης των δηλωθέντων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας γεωτεμαχίων, εξαιτίας του γεγονότος ότι συνοδεύονται συχνά, είτε από ελλιπείς τίτλους ιδιοκτησίας, είτε από ανύπαρκτους τίτλους ιδιοκτησίας με δήλωση χρησικτησίας,
- η ύπαρξη πλήθους αδήλωτων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, όπως είναι οι ιδιοκτησίες δουλείας κ.ά.

Ο καθορισμός συμπληρωματικών εννοιών, όπως η «αποδεκτή απόκλιση» και η «ζώνη κανονισμού ορίων», προτάθηκαν, μεταξύ άλλων, βάσει μεταγενέστερων νομοθετικών τροποποιήσεων, ως ενδεικνυόμενα μέσα αντιμετώπισης των ανωτέρω προβλημάτων.

Συνεπώς, η επιτακτική ανάγκη ενίσχυσης του ρόλου και της αξιοπιστίας του ΕΚ εν γένει και ειδικότερα του ΕΚ του Δ. Κέρκυρας, αναδεικνύεται έντονα και κρίνεται απαραίτητη, ιδίως λόγω της άρρηκτης διασύνδεσης μεταξύ του κτηματογραφημένου χώρου και των στρατηγικών δημοσίων ή ιδιωτικών επενδύσεων, βάσει των κυρίαρχων πολιτικών χωρικής ανάπτυξης σε τομεακό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Επισημαίνεται ότι η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών του ΕΚ με στόχο την εξυπηρέτηση του πολίτη θα είναι εφικτή μόνο εάν αντιμετωπιστούν οι καταγεγραμμένες ασάφειες και τα υφιστάμενα σφάλματα.

Τόσο η συστηματική ενημέρωση των γεωμετρικών στοιχείων των ακινήτων με σαφή και επικαιροποιημένα χωρικά δεδομένα, όσο και η διόρθωση των κτηματολογικών εγγραφών, κατόπιν ενδεδειγμένου ελέγχου σε περίπτωση που διαπιστώνεται γεωμετρική ασυμβατότητα, οριοθετώντας εκ νέου τα καταχωρημένα εμβαδά κτηματογράφησης μετά από συσχέτισμό με αντίστοιχους τίτλους ιδιοκτησίας κ.ά., οφείλουν να αποτελέσουν βασική προτεραιότητα, πριν την οριστικοποίηση των Τελικών Κτηματολογικών Διαγραμμάτων και Πινάκων, ώστε «τα κτηματολογικά δεδομένα να απεικονίζουν την πραγματική κατάσταση των ακινήτων και των εμπράγματων δικαιωμάτων ανά πάσα στιγμή» (Καραγιαννάκη & Πρέσβελος, 2006).

Βάσει των διαθέσιμων δεδομένων της ΕΚΧΑ Α.Ε.²⁵ και του ΟΚΧΕ²⁶ σε συνδυασμό με την Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών (ΕΥΓΕΠ)²⁷, διαπιστώνουμε ότι οι εν λόγω οργανισμοί παρέχουν πλέον Διαδικτυακές Γεωχωρικές Υπηρεσίες με δωρεάν, ελεύθερη και ισότιμη πρόσβαση του πολίτη σε ψηφιακά υπόβαθρα της επικράτειας, ειδικότερα σχετικά με το Δίκτυο Natura 2000 και το Δίκτυο CORINE Biotopes, καταγράφοντας παράλληλα τις αλλαγές σε επίπεδο εδαφικής κάλυψης μεταξύ των ετών 1990-2000.

Συνεπώς άνευ ολοκληρωμένου ΕΚ στο Δ. Κέρκυρας, παρατηρούμε ότι, οι εγγύς οικισμοί στην περιοχή μελέτης, που βρίσκονται εντός ορίων οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις του Π.Δ. 24-4-85 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985), τις προτάσεις των ιδιωτών μελετητών μηχανικών στους οποίους ανατέθηκαν οι σχετικές μελέτες στα πλαίσια του προγράμματος των ανοιχτών πόλεων, τα πληθυσμιακά στοιχεία των δύο τελευταίων απογραφών του κράτους της ΕΣΥΕ, τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει ο κάθε οικισμός, τις αποφάσεις του εκάστοτε Κοινοτικού Συμβουλίου, τις γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΣΧΟΠ) της Νομαρχίας Κέρκυρας, διεμόρφωσαν τους όρους, τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις δόμησης, με ιδιαίτερη προσαρμοστικότητα στις τρέχουσες ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και στις απαιτήσεις του μαζικού τουρισμού, προς διευκόλυνση της ανάπτυξης των τουριστικών οικισμών.

²⁵ <http://www.ktimanet.gr/wms/ktbasemap/>

²⁶ <http://www1.okxe.gr/geonetwork/srv/en/main.home>

²⁷ http://www.inspire.okxe.gr/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1

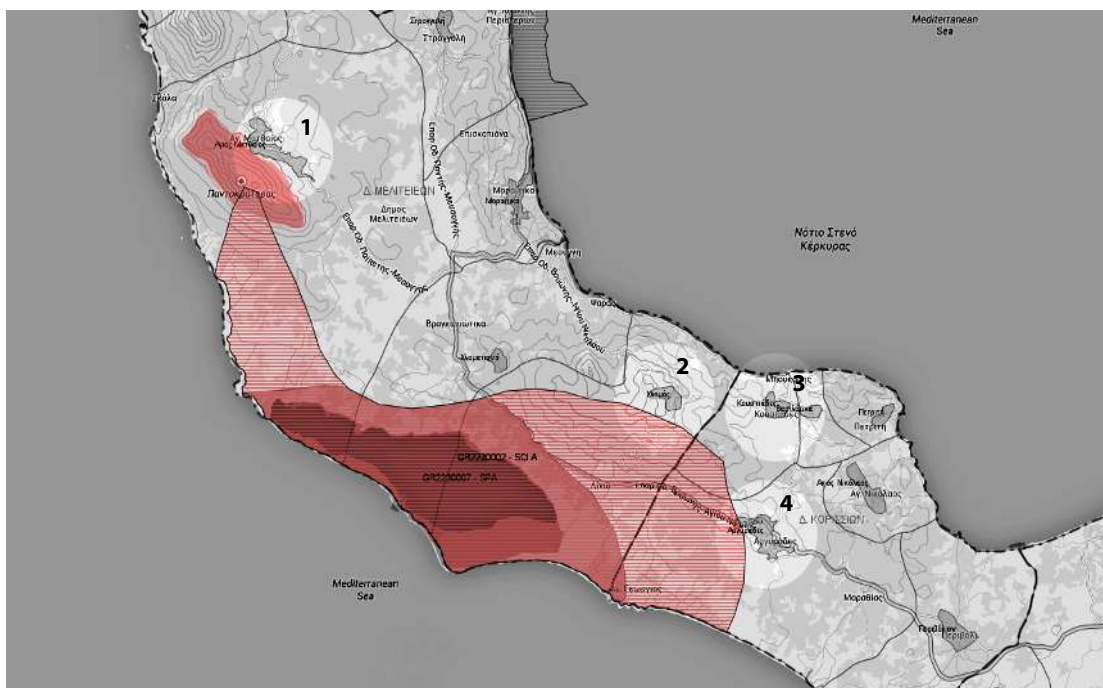

Νότια της περιοχής μελέτης, βάσει της Απόφασης υπ'αρ. ΤΠ/6910/30-7-1986 Νομαρχίας Κέρκυρας, Τμήματος Πολεοδομίας-ΠΕ Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Αγ. Γεωργίου Κοινότητας Πάγων Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu 26], ο οικισμός Αγίου Γεωργίου διαθέτει τους εξής όρους δόμησης:

- Αρτιότητα: Άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικόπεδα εντός των παραπάνω ορίων, τα οποία έχουν ελάχιστο εμβαδόν 750 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό και κατά παρέκκλιση εντός των ορίων του οικισμού θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα οικόπεδα με όποιο εμβαδόν είχαν στις 3-5-1985 ημέρα δημοσίευσης του Π.Δ. 24-4-85 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985).
- Πριν από οποιαδήποτε κατάτμηση οικοπέδων εντός των ορίων του οικισμού, θα πρέπει να θεωρείται το σχετικό τοπογραφικό διάγραμμα από το αρμόδιο τμήμα Πολεοδομίας και ΠΕ της Νομαρχίας, ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια των υπάρχοντων κοινοχρήστων χώρων και η δημιουργία νέων κοινοχρήστων χώρων σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις της παρ. 1, άρθρου 6 του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατά τα λοιπά ισχύουν τα οριζόμενα και οι Γενικοί όροι δόμησης του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατατάσσεται παραλιακός ως προς τη θέση στο χώρο, αδιάφορος ως προς το βαθμό προστασίας, στάσιμος ως προς τη δυναμικότητα, διάσπαρτος ως προς το βαθμό διασποράς, μικρός ως προς το μέγεθος.

Διαπιστώνουμε ότι, παρεμφερείς όροι δόμησης ισχύουν με μικρές διαφοροποιήσεις και διακυμάνσεις, εις όσον αφορά την αρτιότητα των οικοπέδων με ελάχιστο εμβαδόν και με ανάλογες παρεκκλίσεις, διευκολύνοντας την επέκταση των οικισμών, εξίσου:

- σε νεότερους οικισμούς, όπως είναι οι Χλωματιάνοι με 750 τ.μ., τα Βραγκανιώτικα με 1000 τ.μ., ο Άγιος Ιωάννης με 500 τ.μ. για το συνεκτικό και 1000 τ.μ. για το μη συνεκτικό, ο Άγιος Δημήτριος με 750 τ.μ. κ.ά.,
- σε παραδοσιακούς οικισμούς, όπως είναι ο Άγιος Ματθαίος με 500 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό, ο Χλωμός με 750 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό, οι Κουσπάδες με 750 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό κ.ά., με εξαίρεση τον παραδοσιακό οικισμό Αργυράδων, που διαθέτει εγκεκριμένη ΖΟΕ (ΦΕΚ 407/Δ'/16-6-1989) (Χάρτης 42).

Χάρτης 42: ΚΑΖ, ΕΖΔ, ΖΕΠ και παραδοσιακοί οικισμοί (1: Αγ.Ματθαίος, 2: Χλωμός, 3: Κουσπάδες, 4: Αργυράδες)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη Οικοσκόπιο WWF, <http://www.oikoskopio.gr/map/>

Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς και της ελληνικής φυσιογνωμίας ενός άγραφου πολεοδομικού σχεδιασμού, αποτυπώνοντας τρόπους ζωής, τεχνικές μεθόδους, αισθητικές προτιμήσεις, καλλιτεχνικά ρεύματα και κοινωνικές σχέσεις, που διαμορφώθηκαν στην ιστορική εξέλιξη. Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύεται κυρίως σε σαράντα οκτώ (48) διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς και στα διατηρητέα κτήρια του Δ. Κέρκυρας (Πανδής, 2008).

Βόρεια της ευρύτερης περιοχής μελέτης, βάσει της Απόφασης υπ'αρ. ΤΠ/8929/14-10-1986 Νομαρχίας Κέρκυρας, Τμήματος Πολεοδομίας-ΠΕ Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Αγ. Ματθαίου Κοινότητας Αγ. Ματθαίου Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu 67], ο παραδοσιακός οικισμός Αγίου Ματθαίου διαθέτει τους εξής όρους δόμησης (Χάρτης 43):

- Αρτιότητα: Άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικόπεδα εντός των παραπάνω ορίων, τα οποία έχουν ελάχιστο εμβαδόν 500 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό και κατά παρέκκλιση εντός των ορίων του οικισμού θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα οικόπεδα με όποιο εμβαδόν είχαν στις 3-5-1985 ημέρα δημοσίευσης του Π.Δ. 24-4-85 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985).
- Πριν από οποιαδήποτε κατάτμηση οικοπέδων εντός των ορίων του οικισμού, θα πρέπει να θεωρείται το σχετικό τοπογραφικό διάγραμμα από το αρμόδιο τμήμα Πολεοδομίας και ΠΕ της Νομαρχίας, ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια των υπαρχόντων κοινοχρήστων χώρων και η δημιουργία νέων κοινοχρήστων χώρων σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις της παρ. 1, άρθρου 6 του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατά τα λοιπά ισχύουν τα οριζόμενα και οι Γενικοί όροι δόμησης του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατατάσσεται άνευ χαρακτηρισμού ως προς τη θέση στο χώρο, αξιόλογος ως προς το βαθμό προστασίας, στάσιμος ως προς τη δυναμικότητα, συνεκτικός ως προς το βαθμό διασποράς, μεγάλος ως προς το μέγεθος.

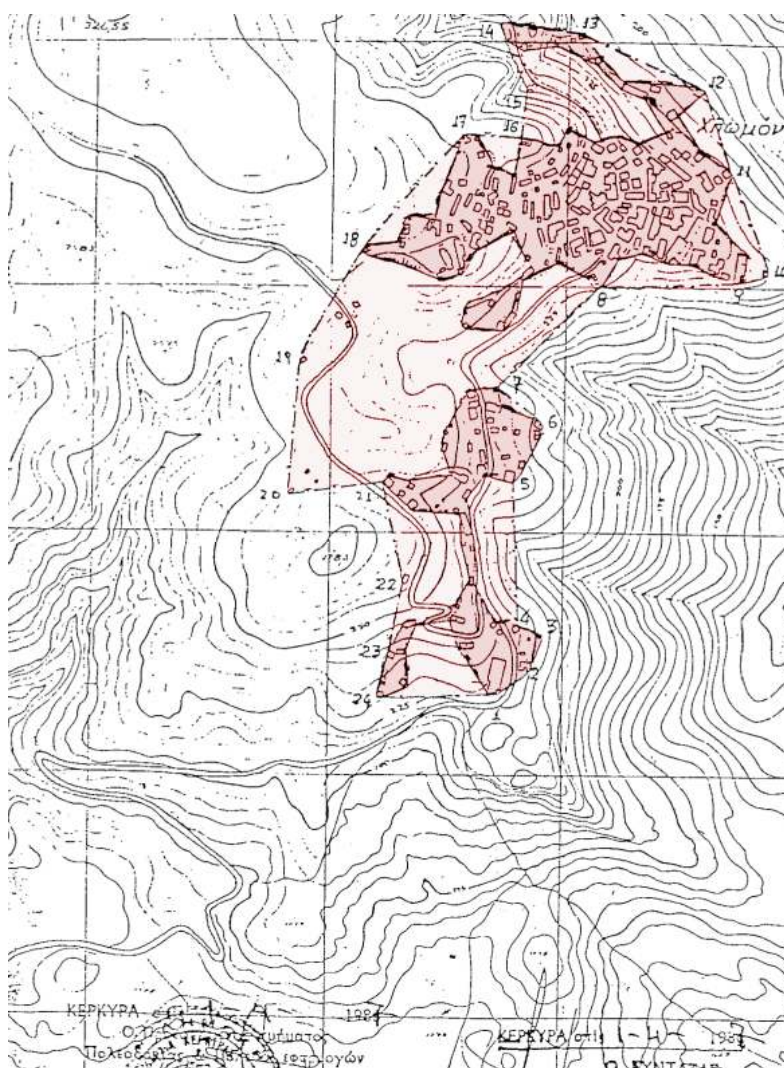
Χάρτης 43: Αποτύπωση παραδοσιακού οικισμού Αγίου Ματθαίου με αρ.πρωτ.ΤΠ/8929/14-10-1986

Πηγή: Ιδία επεξεργασία Σχεδιαγράμματος (Π1) Νομαρχίας Κέρκυρας, ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu

Ανατολικά της ευρύτερης περιοχής μελέτης, βάσει της Απόφασης υπ'αρ. ΤΠ/2929/1-4-1987 Νομαρχίας Κέρκυρας, Τμήματος Πολεοδομίας-ΠΕ Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Χλωμού Κοινότητας Χλωμού Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu 116], ο παραδοσιακός οικισμός Χλωμού διαθέτει τους εξής όρους δόμησης (Χάρτης 44):

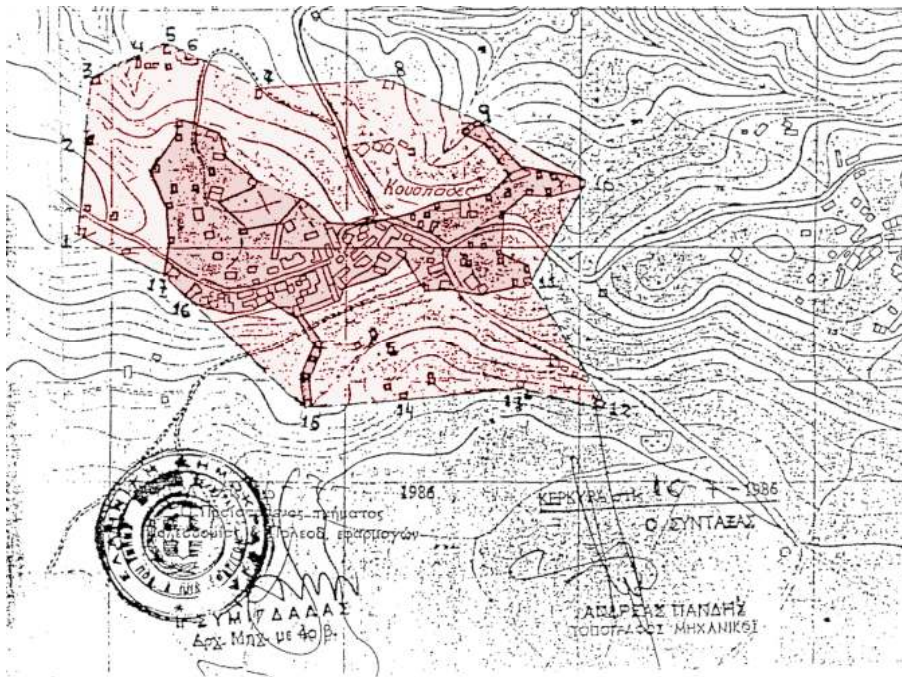
- Αρτιότητα: Άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικόπεδα εντός των παραπάνω ορίων, τα οποία έχουν ελάχιστο εμβαδόν 750 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό και κατά παρέκκλιση εντός των ορίων του οικισμού θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα οικόπεδα με όποιο εμβαδόν είχαν στις 3-5-1985 ημέρα δημοσίευσης του Π.Δ. 24-4-85 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985).
- Πριν από οποιαδήποτε κατάτμηση οικοπέδων εντός των ορίων του οικισμού, θα πρέπει να θεωρείται το σχετικό τοπογραφικό διάγραμμα από το αρμόδιο τμήμα Πολεοδομίας και ΠΕ της Νομαρχίας, ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια των υπάρχοντων κοινοχρήστων χώρων και η δημιουργία νέων κοινοχρήστων χώρων σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις της παρ. 1, άρθρου 6 του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατά τα λοιπά ισχύουν τα οριζόμενα και οι Γενικοί όροι δόμησης του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατατάσσεται άνευ χαρακτηρισμού ως προς τη θέση στο χώρο, αξιόλογος ως προς το βαθμό προστασίας, στάσιμος ως προς τη δυναμικότητα, συνεκτικός ως προς το βαθμό διασποράς, μεσαίος ως προς το μέγεθος.

Χάρτης 44: Αποτύπωση παραδοσιακού οικισμού Χλωμού με αρ.πρωτ.ΤΠ/2929/1-4-1987
Πηγή: Ιδία επεξεργασία Σχεδιαγράμματος (Π1) Νομαρχίας Κέρκυρας, ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu

Ανατολικά της ευρύτερης περιοχής μελέτης, βάσει της Απόφασης υπ'αρ. ΤΠ/4017/1-7-1986 Νομαρχίας Κέρκυρας, Τμήματος Πολεοδομίας-ΠΕ Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Κουσπάδων Κοινότητας Κουσπάδων Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu], ο παραδοσιακός οικισμός Κουσπάδων διαθέτει τους εξής όρους δόμησης (Χάρτης 45):

- Αρτιότητα: Άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικόπεδα εντός των παραπάνω ορίων, τα οποία έχουν ελάχιστο εμβαδόν 750 τ.μ. για το συνεκτικό και 1500 τ.μ. για το μη συνεκτικό και κατά παρέκκλιση εντός των ορίων του οικισμού θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα οικόπεδα με όποιο εμβαδόν είχαν στις 3-5-1985 ημέρα δημοσίευσης του Π.Δ. 24-4-85 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985).
- Πριν από οποιαδήποτε κατάτμηση οικοπέδων εντός των ορίων του οικισμού, θα πρέπει να θεωρείται το σχετικό τοπογραφικό διάγραμμα από το αρμόδιο τμήμα Πολεοδομίας και ΠΕ της Νομαρχίας, ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια των υπάρχοντων κοινοχρήστων χώρων και η δημιουργία νέων κοινοχρήστων χώρων σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις της παρ. 1, άρθρου 6 του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατά τα λοιπά ισχύουν τα οριζόμενα και οι Γενικοί όροι δόμησης του Π.Δ. 24-4-85.
- Κατατάσσεται άνευ χαρακτηρισμού ως προς τη θέση στο χώρο, αξιόλογος ως προς το βαθμό προστασίας, δυναμικός ως προς τη δυναμικότητα, συνεκτικός ως προς το βαθμό διασποράς, μικρός ως προς το μέγεθος.

Χάρτης 45: Αποτύπωση παραδοσιακού οικισμού Κουσπάδων με αρ.πρωτ.ΤΠ/4017/16-7-1986
Πηγή: Ιδία επεξεργασία Σχεδιαγράμματος (Π1) Νομαρχίας Κέρκυρας, ΤΕΕ/ΤΚ Eugis-Corfu

Το θεσμικό πλαίσιο, που καθορίζει την υπόσταση των ελληνικών παραδοσιακών οικισμών, τους όρους και περιορισμούς δόμησης, καθώς και τον τρόπο οριοθέτησής τους, εν αρχή, θεσπίστηκε με το Π.Δ. 19-10-1978 (ΦΕΚ 594/Δ'/13-11-1978), ενώ, εν συνεχεία, τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 24-4-1985 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985), που ρύθμιζε τους όρους δόμησης των παραδοσιακών οικισμών με πληθυσμό κάτω από 2000 κατοίκους με τροποποιήσεις, αλλά όχι προς θετική κατεύθυνση (Πανδής, 2008). Συνεπώς, κατανοούμε ότι, κυρίως βάσει του Π.Δ. 24-4-1985 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985), οι παραδοσιακοί οικισμοί του Δ. Κέρκυρας, με πληθυσμό κάτω από 2000 κατοίκους, σταδιακά οριοθετήθηκαν, αλλά επεκτάθηκαν αλόγιστα, αλλοιώνοντας συχνά ανεπανόρθωτα το μοναδικό χαρακτήρα τους.

6.4 Περιβαλλοντικό Καθεστώς Προστασίας

6.4.1 Όροι, Περιορισμοί και Απαγορεύσεις Δόμησης (προ fast track)

Το μέχρι πρότινος ισχύον περιβαλλοντικό καθεστώς προστασίας, το οποίο ορίστηκε με διαδοχικά νομοθετήματα, συχνά δεν εφαρμόστηκε επαρκώς, συνήθως λόγω της απουσίας ή της ανεπάρκειας Φορέων, Σχεδίου Διαχείρισης και οργανωμένων δράσεων διατήρησης.

Η ευρύτερη περιοχή μελέτης υπόκειται σε ορισμένο καθεστώς προστασίας, βάσει:

- των Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ, 97/62/ΕΚ και εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας με την Κ.Υ.Α. 33318/3028/1998 (ΦΕΚ 1289/Β'/28-12-1998),
- των Οδηγιών 74/409/ΕΟΚ, 2009/147/ΕΚ και εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας με την Κ.Υ.Α. 37338/1807/Ε.103/210 (ΦΕΚ 1495/Β'/6-9-2010),
- του Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/16-10-1986),
- του Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/31-3-2011).

Ειδικότερα, εις όσον αφορά τη Λιμνοθάλασσα Κορισσίων ισχύουν τα ακόλουθα:

- Οι σχετικές διαδοχικές δασικές απαγορευτικές διατάξεις θήρας στη νήσο Κέρκυρα, ΔΔ/2262/22-7-1985 και ΔΔ/2148/10-8-1995 (ΦΕΚ 751/Β'/31-8-1995), σε συνδυασμό με την Απόφαση υπ'αρ. 9924/25-7-2005 Δ/νσης Δασών Κέρκυρας (ΦΕΚ 1217/Β'/31-8-2005) *Παράταση απαγόρευσης θήρας στη Λίμνη Κορισσίων Περιφέρειας Δήμου Μελιτειέων και Κορισσίων Ν.Κέρκυρας*, με ισχύ έως 22-7-2015, που απαγορεύει τη θήρα όλων των θηραμάτων εντός λιμνοθάλασσας και στην περιβάλλουσα περιοχή και χαρακτηρίζει τμήμα της Λιμνοθάλασσας Κορισσίων ως Καταφύγιο Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) (Wildlife refuge) (GR95) με έκταση 9.100 στρ (ήτοι 910 ha).
- Η Απόφαση υπ'αρ. 95216/3381 (ΦΕΚ386/Δ'/14-8-2008) *Καθορισμός καταφυγίων άγριας ζωής ως χώροι διεξαγωγής αγώνων κυνηγετικών ικανοτήτων σκύλων δεικτών*, που επιτρέπει υπό όρους ορισμένη χρήση της προστατευόμενης περιοχής ως ΚΑΖ.
- Η Απόφαση υπ'αρ. Η.Π. 37338/1807/Ε.103 (ΦΕΚ 1495/Β'/6-9-2010) *Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2^{ας} Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ, που χαρακτηρίζει τη νήσο Λαγούδια και τη Λιμνοθάλασσα Κορισσίων με τμήμα της περιβάλλουσας περιοχής ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) (Special Protection Area-SPA) (GR2230007) με έκταση 1.050,98 ha (ήτοι 10.509,8 στρ) (Χάρτης 49).*
- Ο Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/31-3-2011), που χαρακτηρίζει τη Λιμνοθάλασσα Κορισσίων με ένα μεγάλο τμήμα της περιβάλλουσας περιοχής ως Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) (Special Area of Conservation-SAC) (GR2230002) με έκταση 2.292,38 ha (ήτοι 22.923,8 στρ) (Χάρτης 48) και επαναλαμβάνει το χαρακτηρισμό της ως ΖΕΠ (GR2230007) με έκταση 1.050,98 ha (ήτοι 10.509,8 στρ) (Χάρτης 49).

Η Λιμνοθάλασσα Κορισσίων είναι μέλος του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου ειδικών ζωνών διατήρησης Natura 2000, αλλά παραμένει έκθετη άνευ προεδρικού διατάγματος προστασίας και άνευ αρμοδίου Φορέα Διαχείρισης. Επίσης, είναι καταχωρημένη στην ευρωπαϊκή βάση δεδομένων βιοποικιλότητας EUNIS biodiversity database του European Environment Agency (EEA) και στο ευρωπαϊκό σύστημα ταξινόμησης βιοτόπων CORINE-Biotopes Database του ΕΕΑ, ενώ ειδικά στοιχεία σχετικά με την οικολογική κατάσταση της προστατευόμενης περιοχής καταγράφονται από το ευρωπαϊκό δίκτυο παρατήρησης περιβάλλοντος EIONET του ΕΕΑ. Παράλληλα, η Λιμνοθάλασσα Κορισσίων μελετάται από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, ως προστατευόμενος Υγρότοπος (GR223195000) με έκταση 613 ha, βάσει της Εθνικής Απογραφής Υγροτόπων, αλλά και ως Σημαντική Περιοχή Ορνιθοπανίδας (GR083).

Χάρτης 46: Περιοχές Δικτύου Natura 2000 ΠΙΝ
 Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ/ΚΥΥ (2007)

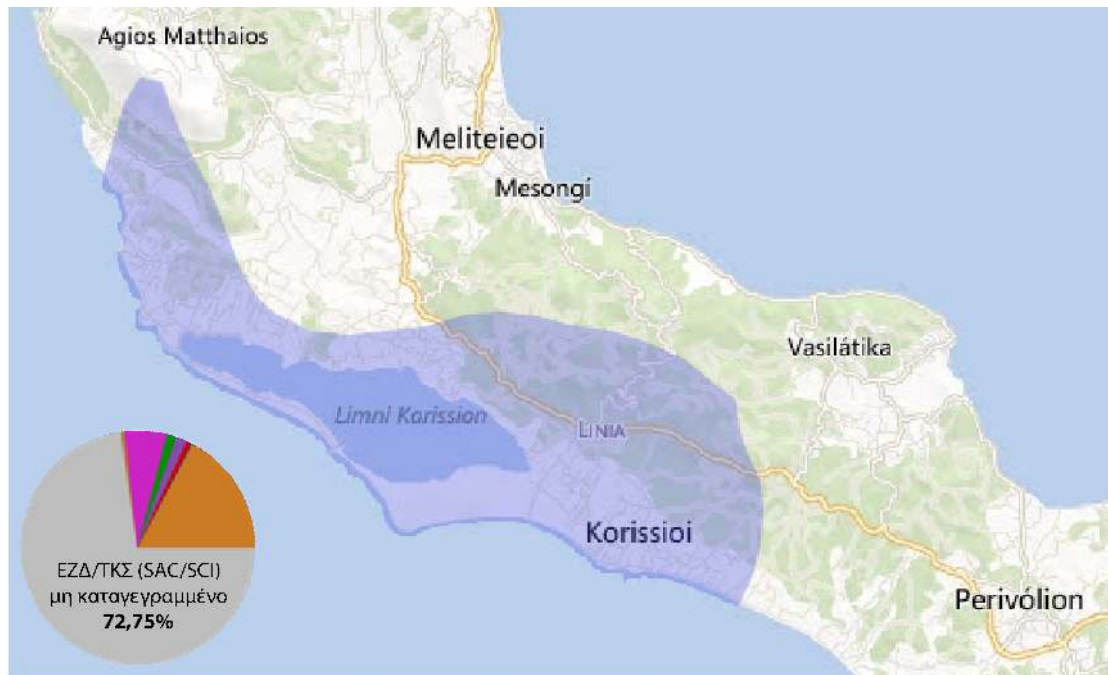

Χάρτης 47: Παράκτια ύδατα ΠΙΝ
 Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ/ΚΥΥ (2007)

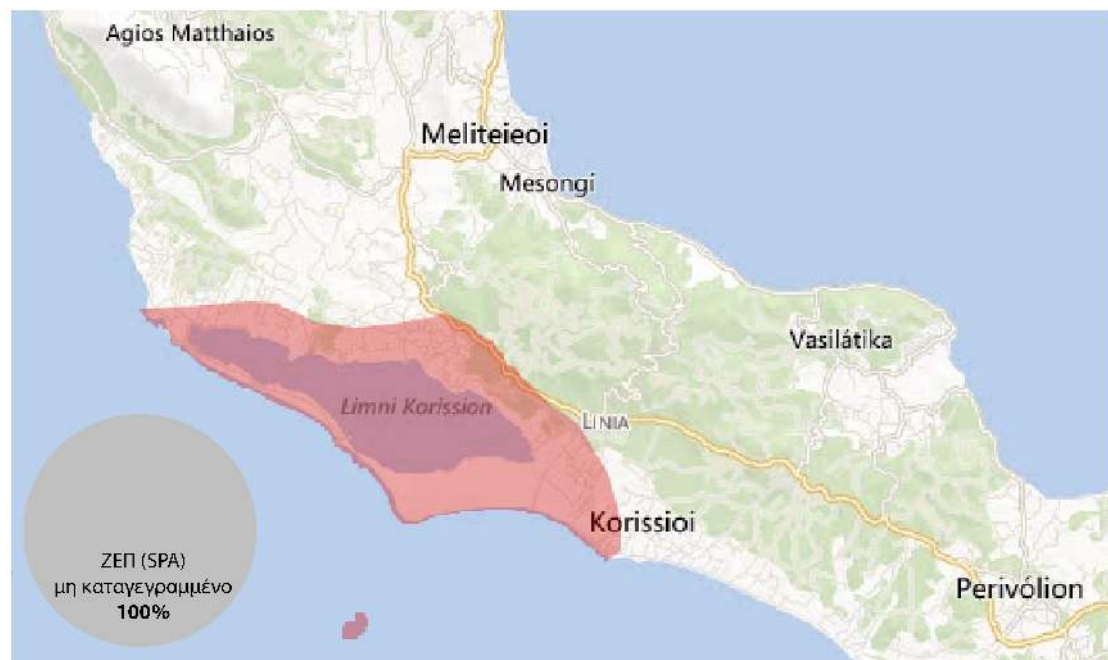

Εικόνα 144, 145, 146: Προστατεύομενη περιοχή Natura 2000 Λιμνοθάλασσας Κορισσίων
 Πηγή: www.panoramio.com

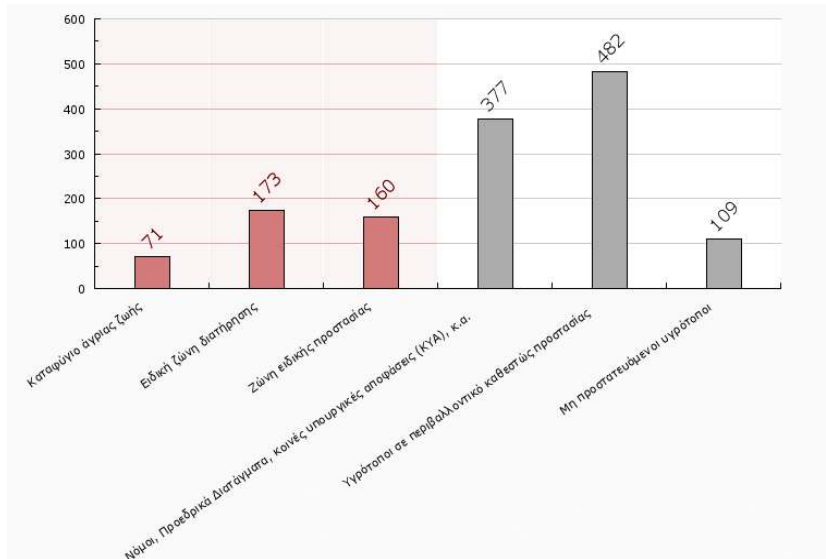

Χάρτης 48: Προστατευόμενη περιοχή (GR2230002) ως ΕΣΔ/ΤΚΣ (SAC/SCI) επιφανείας 2.292,38 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=GR2230002>

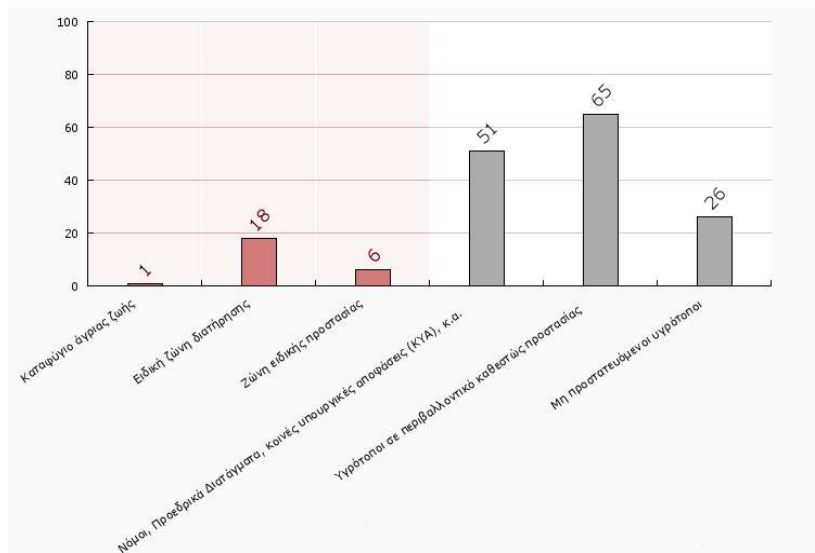

Χάρτης 49: Προστατευόμενη περιοχή (GR2230007) ως ΖΕΠ (SPA) επιφανείας 1.050,98 ha
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη <http://natura2000.eea.europa.eu/natura2000/SDFPublic.aspx?site=GR2230007>

Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων απογραφής των ελληνικών νησιωτικών υγροτόπων, Υγροτόπιο Νήσων (GrisWet), κατά το έτος 2013, κατεγράφη το μέχρι πρότινος ισχύον περιβαλλοντικό καθεστώς προστασίας των φυσικών υγροτόπων στον ελληνικό νησιωτικό χώρο (Διάγραμμα 33), στην ΠΙΝ (Διάγραμμα 34) και στο Δ. Κέρκυρας (Διάγραμμα 35), που περιλαμβάνει προστατευόμενες περιοχές με μεγάλη αλληλεπικάλυψη. Επισημαίνουμε ότι, σύμφωνα με τα δεδομένα του δικτύου Natura 2000, ο Δ. Κέρκυρας περιλαμβάνει περιοχές ΚΑΖ, και ειδικότερα ένα (1) ΚΑΖ εντός της περιοχής μελέτης. Επίσης, σημειώνουμε ότι, ο γειτνιάζων τουριστικός οικισμός Αγίου Γεωργίου αναπτύσσεται νότια της περιοχής μελέτης και επεκτείνεται εντός της ζώνης των προστατευομένων περιοχών ως ΖΕΠ και ΕΣΔ.

Διάγραμμα 33: Περιβαλλοντικό Καθεστώς Προστασίας Φυσικών Υγροτόπων Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου

Διάγραμμα 34: Περιβαλλοντικό Καθεστώς Προστασίας Φυσικών Υγροτόπων ΠΙΝ

Διάγραμμα 35: Περιβαλλοντικό Καθεστώς Προστασίας Φυσικών Υγροτόπων Δ. Κέρκυρας
Πηγή: Ίδια επεξεργασία απογραφικών στοιχείων WWF (2013) [102]

Βάσει του Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/16-10-1986) Για την προστασία του Περιβάλλοντος, η Λιμνοθάλασσα Κορισίων δύναται να χαρακτηριστεί ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) (Sites of Community Importance-SCI) και ως «προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός»:

- Ως ΤΚΣ, νοούνται οι φυσικές περιοχές που έχουν αξιολογηθεί από το κάθε κράτος μέλος της ΕΕ για τη σημασία τους σχετικά με τη διατήρηση των ζωικών και φυτικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος και στη συνέχεια έχουν αξιολογηθεί και επιλεγεί με βάση την κοινοτική τους σημασία. Εντός ΤΚΣ:
  1. επιτρέπεται «η λειτουργία της λιμνοθάλασσας ως ιχθυοτροφείου, μόνο εφόσον εκπονηθεί η προβλεπόμενη ΕΠΜ και εγκριθούν ανάλογοι κανονισμοί διαχείρισης».
  2. απαγορεύονται «μόνο οι ενέργειες και οι δραστηριότητες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση των προστατευομένων φυσικών σχηματισμών».

Βάση του Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/31-3-2011) Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις, οι ελληνικοί ΤΚΣ χαρακτηρίζονται ως ΕΖΔ, ενώ ειδικότερα η Λιμνοθάλασσα Κορισίων χαρακτηρίζεται ως ΕΖΔ, ΖΕΠ, ΚΑΖ και μέλος του δικτύου *Natura 2000*:

- Ως ΕΖΔ, νοούνται οι φυσικές περιοχές, εντός των οποίων εφαρμόζεται το σύνολο των απαιτούμενων μέτρων διατήρησης ή αποκατάστασης των φυσικών οικοτόπων και του πληθυσμού των ειδών χλωρίδας και άγριας πανίδας σε ικανοποιητική κατάσταση με μέτρα οριοθέτησης και πιθανής ζώνωσης, με θεσμοθετούμενες ρυθμίσεις, απαγορεύσεις, όρους και περιορισμούς προστατευομένων περιοχών που συνάδουν με το στόχο προστασίας τους. Εντός ΕΖΔ και ΖΕΠ:
  1. επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις «η χωροθέτηση έργων και η έγκριση σχεδίων, των οποίων οι επιπτώσεις έχουν εκτιμηθεί ως πολύ σημαντικές στην αντίστοιχη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, μόνο εκτός οικοτόπων προτεραιότητας και ενδιαιτημάτων των ειδών προτεραιότητας και εφόσον, στη βάση επαρκούς τεκμηρίωσης, αξιολογηθούν ως επιτακτικού δημόσιου οικονομικού ή κοινωνικού συμφέροντος, δεν υπάρχει εναλλακτική λύση και έχουν προβλεφθεί ικανά για την περίπτωση αντισταθμιστικά μέτρα, ώστε να διασφαλισθεί η συνολική συνοχή του δικτύου προστατευομένων περιοχών *Natura 2000*. Μέσα σε δύο μήνες από την έγκριση των έργων και σχεδίων αυτών, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις αναμενόμενες επιπτώσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα που ελήφθησαν».
- Ως ΖΕΠ νοούνται οι φυσικές περιοχές που έχουν ορισθεί με σκοπό τη διασφάλιση της επιβίωσης και της αναπαραγωγής ειδών ορνιθοπανίδας-μεταναστευτικών και μη πτηνών-και των οικοτόπων (βιοτόπων) τους στον ευρωπαϊκό χώρο. Εντός ΖΕΠ:
  1. επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις «ο καθορισμός ειδικότερων όρων και περιορισμών δόμησης, χρήσεων γης, καθώς και κάθε άλλου ζητήματος που αφορά στην προστασία και οικολογική διαχείριση των ΖΕΠ με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, σε εφαρμογή ειδικής έκθεσης».
- Ως ΚΑΖ, νοούνται οι φυσικές περιοχές (χερσαίες, υγροτοπικές ή θαλάσσιες) που έχουν ιδιαίτερη σημασία ως σημαντικοί τόποι ανάπτυξης της άγριας χλωρίδας ή ως βιότοποι αναπαραγωγής, διατροφής, διαχείμασης ειδών της άγριας πανίδας, ή ως περιοχές αναπαραγωγής ψαριών και συγκέντρωσης γόνου, ή, τέλος, ως σημαντικοί θαλάσσιοι οικοτόποι. Ως καταφύγια άγριας ζωής μπορούν να χαρακτηρίζονται και οι οικολογικοί διάδρομοι μεταξύ άλλων κατηγοριών προστατευομένων περιοχών, ενώ περιλαμβάνονται και τα παλιά «καταφύγια θηραμάτων» του δασικού κώδικα. Εντός ΚΑΖ:
  1. επιτρέπεται «η εγκατάσταση παρατηρητηρίων της άγριας πανίδας. Η εκτέλεση λατομικών και μεταλλευτικών δραστηριοτήτων όπως και δρόμων επιτρέπεται, εάν

έχει υποβληθεί μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων τύπου Α και έχει χορηγηθεί έγκριση περιβαλλοντικών όρων».

2. επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις «η εκτέλεση ειδικών έργων βελτίωσης του βιοτόπου και έργων ικανοποίησης των οικολογικών αναγκών του βιολογικού κύκλου των ειδών της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας και ιδίως αναδάσωση, διατήρηση ακαλλιέργητων εκτάσεων, διατήρηση εκτάσεων με τοπικές ποικιλίες, διατήρηση φυτοφρακτών, έργα αναβάθμισης και αποκατάστασης υγροτοπικών εκτάσεων, δημιουργία και ανάπτυξη ζωνών φυσικής βλάστησης, δημιουργία δενδροστοιχιών κατά μήκος των αγροτικών δρόμων και ελωδών εκτάσεων».
  3. απαγορεύεται «η θήρα, οι αγώνες κυνηγετικών ικανοτήτων σκύλων δεικτών, η αλιεία, η σύλληψη της άγριας πανίδας, η συλλογή της άγριας χλωρίδας, η καταστροφή ζώνης με φυσική βλάστηση με κάθε τρόπο, η καταστροφή των φυτοφρακτών, η αμμοληψία, η αποστράγγιση, η επιχωμάτωση και αποξήρανση ελωδών εκτάσεων, η ρύπανση των υδατικών συστημάτων, η διάθεση ή απόρριψη αποβλήτων, η ανάπτυξη ιχθυοκαλλιεργειών, η διενέργεια στρατιωτικών ασκήσεων, καθώς και η υπαγωγή έκτασης του καταφυγίου σε πολεοδομικό ή ρυμοτομικό σχεδιασμό».
- Ως Natura 2000, νοείται ευρύτερα το ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών διατήρησης που εκτείνεται σε ολόκληρη την Ε.Ε. και έχει ως στόχο να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη διατήρησή των πιο πολύτιμων και των πλέον απειλούμενων ειδών και ενδιαιτημάτων της σε ικανοποιητικό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών τις ΖΕΠ και τους ΤΚΣ. Εντός Natura 2000:
    1. απαγορεύεται «η εγκατάσταση ιδιαιτέρως οχλουσών και επικίνδυνων βιομηχανικών εγκαταστάσεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της Οδηγίας 96/82/ΕΚ (L 10), η εγκατάσταση βιομηχανικών εγκαταστάσεων υψηλής όχλησης, όπως αυτές ορίζονται στο Παράρτημα της κοινής υπουργικής απόφασης των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων 13727/724/2003 (ΦΕΚ 1087Β'), η αλιεία με δίχτυα τράτας, δράγες, πεζότρατες ή παρόμοια δίχτυα και με στατικά δίχτυα πάνω από κοραλλιογενή ενδιαιτήματα και ασβεστοφυκικούς βυθούς, η εγκατάσταση και λειτουργία ιχθυοκαλλιεργειών σε λιβάδια ποσειδωνίας, η τοποθέτηση διαφημιστικών πινακίδων, πλην εκείνων που ενημερώνουν τον επισκέπτη για την περιοχή ή προωθούν τις ήπιες φυσιολατρικές δραστηριότητες»,
  - «Στις περιοχές που βρίσκονται εκτός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως ή εκτός ορίων οικισμών νομίμως προϋφιστάμενων του 1923 ή εκτός ορίων οικισμών με πληθυσμό μέχρι 2.000 κατοίκους και εμπίπτουν σε ΕΖΔ ή ΖΕΠ, το ελάχιστο όριο αρτιότητας και κατάτμησης των γηπέδων ορίζεται σε 10.000 τ.μ., εφαρμοζομένης κατά τα λοιπά, όπως ισχύει της παρ. 1 του άρθρου 1 του π.δ. της 24-31.5.1985 (ΦΕΚ 270 Δ'). Κατ' εξαίρεση, θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα κατά παρέκκλιση, γήπεδα έκτασης τουλάχιστον 4.000 τ.μ., τα οποία, κατά τη δημοσίευση του παρόντος, θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα, σύμφωνα με τις οικείες πολεοδομικές διατάξεις».
  - «Ειδικότερες υφιστάμενες διατάξεις ρύθμισης του χώρου, που προβλέπουν μεγαλύτερα όρια αρτιότητας ή περιορίζουν τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης, διατηρούνται σε ισχύ».
  - «Μέχρι το λεπτομερή καθορισμό των ορίων των περιοχών του Δικτύου Natura 2000, αιτήματα για την έκδοση οικοδομικής αδειάς σε γήπεδα κείμενα σε ζώνη πλάτους 200 μ. Εκατέρωθεν των ορίων των περιοχών αυτών, όπως τα όριά τους αποτυπώνονται στους χάρτες κλίμακας 1:100.000 της Διεύθυνσης Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, εξετάζονται μετά από αυτοψία για την ακριβή θέση του γηπέδου. Η αυτοψία διενεργείται από τη Γενική Διεύθυνση Χωροταξικής και Περιβαλλοντικής Πολιτικής της οικείας Αποκεντρωμένης

Διοίκησης, η οποία υπολογίζει γραφικά τις συντεταγμένες, ή από τον οικείο Φορέα Διαχείρισης, εφόσον έχει συσταθεί».

- «Δάση και δασικές εκτάσεις εντός των περιοχών του άρθρου 19 του ν. 1650/1986 μπορούν να διατίθενται σε φυσικά και νομικά πρόσωπα, για τη δημιουργία ορειβατικών καταφυγίων και χιονοδρομικών κέντρων, εφόσον οι παραπάνω χρήσεις επιτρέπονται από τις πράξεις χαρακτηρισμού και οριοθέτησής τους».

Έως το έτος 2011, σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές οδηγίες, οι οποίες δεν θέτουν γενικές απαγορευτικές διατάξεις, εις όσον αφορά τις ανθρώπινες δραστηριότητες εντός περιοχών Natura 2000, αλλά συνιστούν την κατά περίπτωση εξέταση με σκοπό τη διατήρηση των οικολογικών αξιών, η εθνική νομοθεσία διαιρεί το φυσικό περιβάλλον σε δύο μέρη. Από τη μια πλευρά, διακρίνονται οι εννέα (9) διαφορετικές αλληλεπικαλυπτόμενες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, όπου περιορίζονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά, ο υπόλοιπος χώρος αφήνεται σε μια αλόγιστη χωρική ανάπτυξη. Δίχως να αναζητούνται σύγχρονοι εποικοδομητικοί τρόποι συνεργασίας μεταξύ της έμπρακτης προστασίας της φύσης και της αγροτικής παραγωγής, αλιείας, ενέργειας, τουρισμού, βιομηχανίας, η εφαρμογή των νόμων καθίσταται πολύπλοκη, ασαφής και μη εφαρμόσιμη, καταλήγοντας συχνά σε δυσαρμονία με την τοπική κοινωνία (Χατζημπίρος, 2011).

Σταδιακά, μετά το 2011, εν καιρώ δημοσιονομικής κρίσης, καθώς οι άλλοτε άρρηκτοι δεσμοί μεταξύ της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, της κοινωνικοοικονομικής ευμάρειας και της προστασίας του περιβάλλοντος προοδευτικά ατονούν, παρατηρούμε ότι το εθνικό περιβαλλοντικό καθεστώς προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 επαναπροσδιορίζεται, κατ'επίκληση σοβαρών λόγων δημοσίου συμφέροντος, διαμορφώνοντας ένα πιο φιλικό περιβάλλον χωρικής ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων εντός προστατευόμενων περιοχών, μακράν των θεμελιωδών αρχών της αειφορίας.

Βάσει του Ν.4014/2011 (ΦΕΚ 209/Α'/21-9-2011) Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, προσδιορίζεται η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για «μεγάλα» έργα και δραστηριότητες εντός προστατευόμενων περιοχών του δικτύου Natura 2000 (άρθρο 10), ορίζεται ότι:

- «Τα έργα ή δραστηριότητες κατηγορίας Β δεν ακολουθούν τη διαδικασία εκπόνησης ΜΠΕ, αλλά υπόκεινται σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ)»,
- η Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ) και η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) οφείλουν να εστιάζουν «στις συνέπειες για την περιοχή βάσει των στόχων διατήρησής της»,
- «...η σημασία των επιπτώσεων προσδιορίζεται σε σχέση με τα ειδικά χαρακτηριστικά και τις ειδικές περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν στην προστατευόμενη περιοχή την οποία αφορά το έργο ή η δραστηριότητα, λαμβάνοντας ιδιαίτερως υπόψη τους στόχους διατήρησης της περιοχής»
- «...η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής. Ειδικότερα, η εξέταση πιθανών μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων και εναλλακτικών λύσεων μπορεί να επιτρέψει τη διαπίστωση ότι, βάσει τέτοιων λύσεων ή μέτρων, το έργο ή η δραστηριότητα δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της περιοχής. Η ακεραιότητα μιας περιοχής αναφέρεται στις οικολογικές της λειτουργίες. Η απόφαση για το κατά πόσον παραβιάζεται πρέπει να εστιάζεται και να περιορίζεται στους στόχους διατήρησης της περιοχής. Οι προδιαγραφές της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και η διαδικασία δημοσιοποίησης ανάλογα με την κατηγορία ή υποκατηγορία του έργου ή της δραστηριότητας καθορίζονται με Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»,
- «Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων..., ένα έργο ή δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους

σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, λαμβάνεται κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής των περιοχών του δικτύου Natura 2000... Όταν στη συγκεκριμένη περιοχή ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημόσιου συμφέροντος. Η απόφαση σχετικά με το αν ένα έργο ή δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί για επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημόσιου συμφέροντος..., λαμβάνεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής... Για κάθε έργο ή δραστηριότητα, το οποίο βρίσκεται εκτός προστατευόμενων περιοχών του δικτύου Natura αλλά όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά την εν λόγω περιοχή, καθ' εαυτό ή από κοινού με άλλα έργα ή δραστηριότητες..., μετά από αιτιολογημένη εντολή της αδειοδοτούσας αρχής, προκειμένου να εκτιμηθεί δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στην προστατευόμενη περιοχή»,

- «Τα έργα και δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε περιοχές που βρίσκονται εντός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως ή εντός ορίων οικισμών νομίμως προϋφιστάμενων του 1923 ή εντός ορίων οικισμών με πληθυσμό μέχρι δύο χιλιάδες (2.000) κατοίκους ή σε οργανωμένους υποδοχείς παραγωγικών δραστηριοτήτων όπως ήδη χωροθετημένες βιομηχανικές περιοχές και ζώνες ή βιοτεχνικές περιοχές και πάρκα, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, εξαιρούνται από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου».

Βάσει της Απόφασης υπ'αρ. 52983/1952 (ΦΕΚ 2436/Β'/27-9-2013) Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α'/209) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»:

- η ΕΟΑ «αξιολογείται από την αρμόδια υπηρεσία που είναι η Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού (ΔΙΠΕΧΩΣ) της οικείας Περιφέρειας», ενώ οφείλει να περιλαμβάνει «την καταγραφή στοιχείων φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στα προστατευτέα αντικείμενα της περιοχής Natura που δύναται να επηρεαστούν και την εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλα έργα ή δραστηριότητες, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησης των συγκεκριμένων περιοχών Natura. Ως περιοχή εκτίμησης των πιθανών επιπτώσεων στη δομή και τις λειτουργίες και τους οικείους στόχους διατήρησής της θεωρείται η περιοχή Natura 2000 εντός της οποίας πραγματοποιείται το έργο ή η δραστηριότητα».

Βάσει του Ν.3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α'/27-8-2002) Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης και Ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ιδρύονται εικοσιπέντε (25) Φορείς Διαχείρισης με σκοπό τη διοίκηση και τη διαχείριση αντίστοιχων προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας. Μεταξύ αυτών των προστατευόμενων περιοχών δεν περιλαμβάνεται η περιοχή μελέτης της εργασίας μας, ενώ δεν υπάρχει αντιστοιχία ενός ιδρυθέντος φορέα διαχείρισης ανά προστατευόμενη περιοχή, με συνέπεια οι διαχειριστικές ανάγκες ανά την επικράτεια να καλύπτονται πλημμελώς.

Βάσει του Ν.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α'/23-1-2013) Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα-Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις, πραγματοποιήθηκε η αμφιλεγόμενη συγχώνευση και κατάργηση σημαντικού μέρους των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, με συνέπεια την περαιτέρω επιδείνωση της ήδη ανεπαρκούς προστασίας και πλημμελούς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της επικράτειας.

Βάσει των Ευρητηρίων Μη Κυβερνητικών Οικολογικών-Περιβαλλοντικών Οργανώσεων, ο Δ. Κέρκυρας από τέσσερεις (4) ΜΚΟ (ΕΚΚΕ, 1998) διαθέτει πλέον έξι (6) ΜΚΟ (ΕΚΚΕ, 2012).

6.4.2 Τουριστική Ανάπτυξη εντός Περιοχών Natura 2000 (βάσει fast track)

Η σύνθετη έννοια του χωρικού σχεδιασμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της ανάπτυξης εν γένει, και ειδικότερα με την κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον, καθώς, σύμφωνα με τους Ανδρικοπούλου κ.ά. (2007), ο χωρικός σχεδιασμός, σε επίπεδο χώρου, αφορά «τις στατικές και δυναμικές συνιστώσες των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, που αναπτύσσονται στις διαφορετικές εδαφικές ενότητες», και σε επίπεδο σχεδιασμού, αφορά, τόσο «τη διαμόρφωση ενός πλαισίου προσανατολισμού για τη δράση θεσμικών υποκειμένων, όπως προσδιορίζονται από το σύστημα διοίκησης ή διακυβέρνησης», όσο και «τη διαμόρφωση μιας μελλοντικής εικόνας και των απαραίτητων ενεργειών για την υλοποίηση της χωρικής ανάπτυξης».

Καθώς ο χώρος ουδέποτε παύει να λειτουργεί ως υποδοχέας των κοινωνικοχωρικών επιπτώσεων και η χωρική ανάπτυξη ως μέσο αποτύπωσης των εφαρμοσμένων πολιτικών, κατανοούμε ότι, ο χωρικός σχεδιασμός αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο διαχείρισης του χώρου, το οποίο διαθέτει επιστημονική, κοινωνική και πολιτική σημασία, ενώ είναι άμεσα συνδεδεμένο με το κοινωνικό υπόβαθρο κάθε χρονικής περιόδου και με τις κυρίαρχες επιλογές διαχείρισής του. Συνεπώς, ο χωρικός σχεδιασμός δεν παραμένει ουδέτερος, αλλά (επανα)σηματοδοτείται αναλόγως, ώστε να εξυπηρετεί ομάδες (για ποιους σχεδιάζουμε;) και στόχους κάθε εποχής (στη βάση ποιών στόχων σχεδιάζουμε;) (Κλαμπατσέα 2013).

Το μέχρι πρότινος ισχύον θεσμικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, που διαμορφώθηκε έως το 2009, κυρίως βάσει του Ν.2508/1997 και Ν.2742/1999, συσχέτισε την έννοια του δημοσίου (κοινού) συμφέροντος με βασικές αρχές της αειφορίας, με τον κοινωνικό έλεγχο, με την κοινωνική δικαιοσύνη και τη συμμετοχή, με την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, προωθώντας την ανάπτυξη του χώρου και τη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων, μέσω χωρικών χειρισμών, που ενίσχυσαν το οικονομικό όφελος, ενώ παράλληλα διασφάλισαν, έως ένα βαθμό, το κοινωνικό και περιβαλλοντικό όφελος μέσω κρατικής μέριμνας (Πίνακας 14). Είναι γεγονός ότι, το συγκεκριμένο σύστημα χωρικού σχεδιασμού ενθάρρυνε την ενεργό συμμετοχή, τόσο των επιστημονικών και των επαγγελματικών φορέων, όσο και των φορέων διοίκησης και αυτοδιοίκησης, αλλά διατήρησε περιορισμένη την επαφή και εξοικείωση της τοπικής κοινωνίας με το χωρικό σχεδιασμό σε τοπικό επίπεδο, θεωρώντας την ατομική ιδιοκτησία ως βάση αντίληψης της χωρικής ρύθμισης, οργάνωσης και ανάπτυξης του τόπου.

Μετά το 2010, υπό τη συγκυρία της ύφεσης, οι προβληματικές, τα κενά, οι επικαλύψεις και οι υστερήσεις του μέχρι πρότινος ισχύοντος θεσμικού πλαισίου καταδεικνύονται όχι ως επίκτητη, αλλά ως εγγενής παθογένεια, στην οποία αποδίδεται η αδυναμία έγκαιρης και ορθής οργάνωσης του χώρου, ενώ η μεταρρύθμιση του εν λόγω πλαισίου προβάλλεται ως επιτακτική αναγκαιότητα, κατ'επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος (Κλαμπατσέα 2012).

Σταδιακά, από το 2010 έως σήμερα, το νέο πλαίσιο χωρικής ανάπτυξης διαμορφώνεται, υιοθετεί νέα εργαλεία για ένα πιο «ευέλικτο» και «κατ'αποκλειστικότητα» χωρικό σχεδιασμό και επιχειρεί, τόσο να επισπεύσει χρονικά τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες αδειοδότησης, όσο και να απλοποιήσει τις «άκαμπτες» χωροθετικές ρυθμίσεις, ώστε να διευκολύνει χωρικά την υλοποίηση των Στρατηγικών Επενδύσεων, μεταρρυθμίζοντας εκ βάθρων το μέχρι πρότινος ισχύον θεσμικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού, μέσω διαδοχικής ψήφισης νομοθετημάτων και εφαρμογής αποσπασματικών ρυθμίσεων, κατά περίπτωση, ως αναγκαία προσαρμογή στην κρίση, όπως είναι (Πίνακας 15):

- ο Ν.3894/2010 (ΦΕΚ 204/Α'/2-12-2010) *Επιτάχυνση και Διαφάνεια Υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων*, που προωθεί τις «παραγωγικές επενδύσεις που επιφέρουν ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα σημαντικής εντάσεως στη συνολική εθνική οικονομία και προάγουν την έξοδο της χώρας από την οικονομική κρίση», εισάγει τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ) ως νέο εργαλείο χωρικού σχεδιασμού, ενώ πλέον εντάσσει τις επενδυτικές προτάσεις στις Διαδικασίες Στρατηγικών Επενδύσεων, λαμβάνοντας μεν υπ'όψιν την προστασία

του περιβάλλοντος, αλλά επιτρέποντας δε παρεκκλίσεις των όρων και περιορισμών δόμησης, που θα καθορίζονται κατά περίπτωση με ΠΔ του Υπουργού ΠΕΚΑ,

- ο Ν.3986/2011 (ΦΕΚ 152/Α'/1-7-2011) *Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015*, που συνιστά την ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε.), εισάγει τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ) ως νέο εργαλείο χωρικού σχεδιασμού, ενώ επιτρέπει την εφαρμογή ειδικών καθεστώτων ρύθμισης της χωρικής οργάνωσης και οργάνωσης περιοχών ειδικών χρήσεων μέσω τροποποίησης των όρων εγκεκριμένων σχεδίων περιοχών, που οριοθετούνται ως υποδοχείς στρατηγικών επενδύσεων, εντός ή εκτός σχεδίου,
- ο Ν.4072/2012 (ΦΕΚ 86/Α'/11-4-2012) *Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος-Νέα Εταιρική Μορφή-Σήματα-Μεσίτες Ακινήτων-Ρύθμιση θεμάτων Ναυτιλίας, Λιμένων και Αλιείας και άλλες διατάξεις*,
- ο Ν.4146/2013 (ΦΕΚ 90/Α'/18-4-2013) *Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις*.

Η ένταξη «μεγάλων» επενδύσεων στο πλαίσιο fast track, με απαραίτητη προϋπόθεση την εκπόνηση ΣΜΠΕ, επιτρέπει στα ακίνητα που χωροθετούνται εντός ΕΣΧΑΣΕ/ΕΣΧΑΔΑ:

- την τροποποίηση των όρων εγκεκριμένων σχεδίων, τόσο εντός σχεδίου, όπως Ρυθμιστικών Σχεδίων, ΖΟΕ, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, Σχεδίων χρήσεων γης κ.ά., όσο και εκτός σχεδίου, όπως ρυμοτομικά σχέδια, πολεοδομικές μελέτες, σχέδια πόλεως κ.ά.,
- την παρέκκλιση όρων και περιορισμών δόμησης του Οικοδομικού Κανονισμού,
- την παραχώρηση δικαιώματος χρήσης αιγιαλού, παραλίας και πυθμένα θάλασσας στο φορέα υλοποίησης της «μεγάλης» επένδυσης,
- την εκτέλεση κατά προτεραιότητα βοηθητικών ή συνοδών έργων για ολοκλήρωση της λειτουργίας της «μεγάλης» επένδυσης, με υπεύθυνο φορέα το Δημόσιο,
- την αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών σε όφελος του ιδιώτη επενδυτή προς εξυπηρέτηση της «μεγάλης» επένδυσης και των βοηθητικών ή συνοδών έργων της,
- τη δημιουργία ειδικών ζωνών προστασίας και ελέγχου γύρω από τη «μεγάλη» επένδυση, με ειδικούς όρους και περιορισμούς χρήσεων γης, εις όσον αφορά τη δόμηση, εγκατάσταση, άσκηση δραστηριοτήτων και λειτουργιών.

Βάσει των ανωτέρω δεδομένων, σχετικά με νέο θεσμικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού, παρατηρούμε ότι, η ιεραρχία μεταξύ των επιμέρους επιπέδων του Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού ανατρέπεται, ο άλλοτε δεσμευτικός χαρακτήρας του χωρικού σχεδιασμού πλέον καταργείται και το καθεστώς προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος επαναπροσδιορίζεται με ειδικές διατάξεις ή με κατά περίπτωση ρυθμίσεις.

«Ο χώρος λαμβάνεται ως καταρχήν, κυρίως ή αποκλειστικώς, υποδοχέας επενδύσεων, ο δε σχεδιασμός νεοφιλελεύθερης βάσης, αναλαμβάνει το ρόλο της ρύθμισης του χώρου μέσω "κανόνων", που διευκολύνουν καταρχήν, κυρίως ή αποκλειστικώς τη χωροθέτησή τους, με απώτερο στόχο την παραγωγή "νέων χώρων"». Η υλοποίηση των Στρατηγικών Επενδύσεων, ιδιωτικών και δημοσίων, εντός του «πλεονάζοντος οικονομικού χώρου», βάσει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, δεν διασφαλίζει πλέον το δημόσιο κοινό όφελος υπό όρους αειφορίας, που ισοδυναμεί με το σημερινό και μελλοντικό κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό όφελος, αλλά αντιθέτως επιτρέπει την παραγωγή «νέων χώρων» μέσω των διαδικασιών fast track, ενώ «αποτελεί συνέχεια προγενέστερων τακτικών που κατέστησαν πολύ συχνά το σχεδιασμό μία εκ των υστέρων διαδικασία νομιμοποίησης ειλημμένων αποφάσεων προώθησης ενός φιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης με ανεξίτηλα χωρικά αποτυπώματα. Η κρίση δηλαδή, χρησιμοποιείται ως δούρειος ίππος παρά ως η αιτία που οδήγησε σε τέτοιου τύπου χειρισμούς ανάπτυξης του χώρου». Συνεπώς, ο νέος «ευέλικτος» και «κατ'αποκλειστικότητα» χωρικός σχεδιασμός χρησιμοποιείται ως μέσο διαχείρισης της σύγχρονης κρίσης, άνευ όρων και με συστηματική απουσία κάθε κοινωνικής ή περιβαλλοντικής διάστασης (Κλαμπατσέα, 2011).

α/α	Συνοπτική ιεράρχηση επιπέδων Χωροταξικού & Πολεοδομικού Σχεδιασμού (προ fast track)	Έγκριση
	N.360/1976 <i>Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος</i> N.2742/1999 <i>Χωροταξικός Σχεδιασμός και Λειφόρος Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις</i>	ΦΕΚ 151Α/22-6-1976 ΦΕΚ 207Α/7-10-1999
1	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.) Βασικές προτεραιότητες και στρατηγικές κατευθύνσεις για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη του εθνικού χώρου με προοπτική 15 ετών	ΦΕΚ 128Α/3-7-2008
2	Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία και της Σ.Μ.Π.Ε. αυτού Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλέργειες Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης για τα Καταστήματα Κράτησης Εξειδίκευση και συμπλήρωση κατευθύνσεων του υπερκείμενου Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης που αφορούν την ανάπτυξη και οργάνωση του εθνικού χώρου για συγκεκριμένους τομείς ή κλάδους παραγωγικών δραστηριοτήτων	ΦΕΚ 246Β/3-12-2008 ΦΕΚ 151ΑΑΠ/13-4-2009 ΦΕΚ 1138Β/11-6-2009 ΦΕΚ 2595Β/4-11-2011 ΦΕΚ 1575Β/28-11-2001
3	Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.) Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Κρήτης Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Θεσσαλίας Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Πελοποννήσου Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδας Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Ηπείρου Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Βορείου Αιγαίου Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Στερεάς Ελλάδας Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Ιονίων Νήσων Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Λειφόρου Ανάπτυξης Κεντρικής Μακεδονίας Κατάρτιση ανά περιφέρεια της χώρας και αποτελούν σύνολα κειμένων ή διαγραμμάτων με τα οποία μεταξύ άλλων προσδιορίζονται, με προοπτική δεκαπέντε ετών, οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιφέρειας	25290/25-6-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 25291/25-6-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 25292/25-6-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 25294/25-6-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 25297/25-6-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 25301/25-6-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 26295/1-7-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 26297/1-7-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 26298/1-7-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 29310/21-7-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 48976/5-12-2003ΥΠΕΧΩΔΕ 674/12-1-2004 ΥΠΕΧΩΔΕ
	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ.) Αναφέρονται σε θαλάσσιες εκτάσεις και χερσαίες περιοχές	ΦΕΚ 1775Β/11-9-2002 ΦΕΚ 1772Β/15-12-2005
	Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (Π.Ε.Χ.Π.) Λεπτομερής σχεδιασμός περιοχών εντός και εκτός σχεδίου με ειδικές ανάγκες	
	Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (Σ.Ο.Α.Π.) Προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού σε πόλεις ή τμήματά τους	
	Π.Δ.594/78 <i>Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών οικισμών τνών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομίσων...</i> N.947/1979 <i>Περί Οικιστικών Περιοχών</i> N.1337/1983 <i>Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις</i> Π.Δ. 181/85 <i>Περί οριοθέτησης οικισμών</i> Π.Δ. 414/85 <i>Πολεοδόμηση και επέκταση οικισμών της χώρας μέχρι 2000 κατοίκων και τροποποίηση του Π.Δ. 181/85</i> Π.Δ. 166/87 <i>Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης</i> N.1947/1991 <i>αποσπασματικές ρυθμίσεις για ζητήματα χώρας στα άρθρα 27,28,29</i> N.2052/1992 <i>αποσπασματικές ρυθμίσεις για ζητήματα χώρας στο κεφάλαιο Β'</i> N.2508/1997 <i>Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις</i> <i>Κώδικας Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας</i>	ΦΕΚ 594Δ/13-11-1978 ΦΕΚ 169Α/26-7-1979 ΦΕΚ 33Α/14-3-1983 ΦΕΚ 181Δ/3-5-1985 ΦΕΚ 414Δ/30-9-1985 ΦΕΚ 166Δ/6-3-1987 ΦΕΚ 70Α/14-5-1991 ΦΕΚ 94Α/5-6-1992 ΦΕΚ 124Α/13-6-1997 ΦΕΚ 580Δ/27-7-1999
4	Ρυθμιστικά Σχέδια (Ρ.Σ.) N.1515/1985 <i>Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας (Ρ.Σ.Α.)</i> -επιπλέον N.2730/1999 (ΦΕΚ 130Α/25-6-1999) N.1561/1985 <i>Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης (Ρ.Σ.Θ.)</i> Υπό θεσμοθέτηση <i>Ρυθμιστικά Σχέδια Ιωαννίνων, Πάτρας, Βόλου, Λάρισας, Ηρακλείου</i> Σύνολο των στόχων, των κατευθύνσεων, των προγραμμάτων και των μέτρων που προβλέπονται ως αναγκαία για τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση, στα πλαίσια των πενταετών προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης	ΦΕΚ 18Α/18-2-1985 ΦΕΚ 148Α/6-9-1985
5	Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.) / Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Α.Π.) Κανόνες για την οργάνωση και λειτουργία των πόλεων (χρήσεις γης, όροι και περιορισμοί δόμησης) N.1337/1983 <i>Στα ΠΠΣ οριοθετούνται περιοχές προστασίας κλπ σε πόλεις και οικισμούς άνω των 2000 κατοίκων</i> N.2508/1997 <i>Στα ΣΧΟΑΠ οριοθετούνται ζώνες παραγωγικών δραστηριοτήτων κλπ σε οικισμούς κάτω των 2000 κατοίκων</i>	ΦΕΚ 33Α/14-3-1983 ΦΕΚ 124Α/13-6-1997
	Ειδική Χωροταξική Μελέτη (Ε.Χ.Μ.) N.1337/1983 <i>Μοναδική μορφή ενεργού χωροταξικού σχεδιασμού μικρής κλίμακας ή τοπικού επιπέδου, με σχετικά συστηματικό τρόπο</i>	ΦΕΚ 33Α/14-3-1983
	Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.) περιουσιών περιοχών και προστασίας -κατ' εξουσιοδότηση του Ν.1650/1986 N.1337/1983 <i>Άμεση προστασία, οικιστικός έλεγχος δόμησης, χρήσεων γης στην εκτός σχεδίου περιοχή και εκτός ορίων οικισμών, προς αποφυγή άναρχης και αυθαίρετης ανάπτυξης τους, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η υποβάθμιση και η καταστροφή του περιβάλλοντος</i> Χρησιμοποιήθηκε ως μηχανισμός εφαρμογής, για τη θεσμοθέτηση των προτάσεων των Ειδικών Χωροταξικών Μελετών (ΕΧΜ)	ΦΕΚ 33Α/14-3-1983
	Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (Π.Ε.Ρ.Π.Ο.) -σε επίπεδο Νομού ή Νομαρχιακού Διαμερισματος N.2508/1997 <i>Οικιστική οργάνωση περιοχών για την εξυπηρέτηση μιας ή περισσοτέρων κατηγοριών χρήσεων γης</i>	ΦΕΚ 124Α/13-6-1997
	Σχέδιο Ανάπτυξης Περιοχών Δεύτερης Κατοικίας (Σ.Χ.Α.Π.) Π.Δ. 416/85 <i>Πολεοδόμηση περιοχών δεύτερης κατοικίας μέσα στις Ζ.Ο.Ε. και σχετικές ρυθμίσεις</i> N.2242/1994 <i>Πολεοδόμηση περιοχών δεύτερης κατοικίας σε Ζ.Ο.Ε., προστασία φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις</i> Ορισμός του επιθυμητού μεγέθους των προς πολεοδόμηση περιοχών, οριοθέτηση των περιοχών αυτών και τρόπος ανάπτυξης τους	ΦΕΚ 416Δ/30-9-1985 ΦΕΚ 162Α/3-10-1994
6	Πολεοδομικές Μελέτες (Π.Μ.) -ρυθμιστικά σχέδια Για την πολεοδόμηση ορισμένης περιοχής απαιτείται πολεοδομική μελέτη που πρέπει να εναρμονίζεται με τις κατευθύνσεις του Γ.Π.Σ. και καθορίζει ειδικούς όρους δόμησης, κοινόχρηστους και δομήσιμους χώρους και επιτρεπόμενες χρήσεις σε ζώνη του οικισμού κλπ	
7	Πράξεις εφαρμογής Εφαρμογή της πολεοδομικής μελέτης πραγματοποιείται με τη σύνταξη πράξεων εφαρμογής, οι οποίες καθορίζουν τα τμήματα που αφαιρούνται από κάθε ιδιοκτησία για εισφορά γης, που μετατρέπονται σε χρηματική εισφορά, που ρυθμοτομούνται για κοιν/στους χώρους	

Πίνακας 14: Συνοπτική ιεράρχηση επιπέδων Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού (προ fast track)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΤΕΕ [77]

Ειδικότερα, η διαχείριση των διαθέσιμων φυσικών και πολιτιστικών πόρων ενός τόπου, όπως είναι τα δημόσια ακίνητα γης σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές, με «ευέλικτες» και αμφιλεγόμενες διαδικασίες τουριστικής ανάπτυξης εντός προστατευόμενων περιοχών, απουσία κοινωνικής συμμετοχής και περιβαλλοντικής προστασίας, άνευ προσδιορισμένων κριτηρίων ελέγχου συμβατότητας, εγκυμονεί δυσμενείς ή μη αναστρέψιμες συνέπειες με έντονο κίνδυνο εξάντλησης του εναπομείναντος φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος.

α/α	Συνοπτική ιεράρχηση επιπέδων Χωροταξικού & Πολεοδομικού Σχεδιασμού (μετά fast track)	Έγκριση
N.3843/2010 N.3851/2010 N.3852/2010 N.3882/2010 N.3889/2010 N.3937/2011 N.3983/2011 N.4002/2011 N.4014/2011 N.4030/2011 N.4046/2012 N.4062/2012 N.4067/2012 N.4083/2012 N.4093/2012 N.4117/2013 N.4122/2013 N.4128/2013 N.4141/2013 N.4152/2013 N.4164/2013 N.4178/2013 N.4179/2013	Ταυτότητα κτηρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης Επιτάχυνση ανάπτυξης ΑΠΕ Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης-Πρόγραμμα Καλλικράτης Εθνική υποδομή γεωχωρικών πληροφοριών-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2007/2/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαρτίου 2007 και άλλες διατάξεις Τροποποίηση του Ν.1647/1986 Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ) και άλλες διατάξεις Χρηματοδότηση περιβαλλοντικών παρεμβάσεων, Πρόσνο Ταμείο, Κύρωση δασικών χαρτών κ.ά. Διάρθρωση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 κ.ά. Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου-Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση-Θέματα αρμοδιότητας υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (Σύνθετα τουριστικά καταλύματα) Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας ΥΠΕΚΑ Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών κ.ά. Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου Μνημονίου συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρ. Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος κ.ά. επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημόσιου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας Αξιοποίηση πρώην αεροδρομίου ΕΛΛΗΝΙΚΟ-Πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ κ.ά. Νέος Οικοδομικός Κανονισμός Επείγουσες ρυθμίσεις επενδυτικών σχεδίων Ν.3908/2011 και Π.Δ.33/2011 Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 Κύρωση της από 31 Οκτωβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Τροποποίηση της παρ. 16 του άρθρου 49 του Ν.4030/2011 Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου και λοιπές διατάξεις (Α' 249)» και λοιπές διατάξεις του ΥΠΕΚΑ Ενεργειακή απόδοση κτηρίων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις Κύρωση της από 18 Δεκεμβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Κατεπείγουσες ρυθμίσεις για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας» και άλλες διατάξεις Επενδυτικά εργαλεία ανάπτυξης, παροχή πιστώσεων και άλλες διατάξεις Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των Ν.4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013 Συμπλήρωση των διατάξεων περί Εθνικού Κτηματολογίου και άλλες ρυθμίσεις Αντιμετώπιση της αυθαιρέτης δόμησης-Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις Απλοδότηση διαδικασιών για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον τουρισμό, Αναδιάρθρωση του ΕΟΤ και άλλες διατάξεις	ΦΕΚ 62Α/28-4-2010 ΦΕΚ 85Α/4-6-2010 ΦΕΚ 87Α/7-6-2010 ΦΕΚ 166Α/22-9-2010 ΦΕΚ 182Α/14-10-2010 ΦΕΚ 60Α/31-3-2011 ΦΕΚ 144Α/17-6-2011 ΦΕΚ 180Α/22-8-2011 ΦΕΚ 209Α/21-8-2011 ΦΕΚ 249Α/25-11-2011 ΦΕΚ 28Α/14-2-2012 ΦΕΚ 70Α/30-3-2012 ΦΕΚ 79Α/9-4-2012 ΦΕΚ 189Α/5-10-2012 ΦΕΚ 222Α/12-11-2012 ΦΕΚ 29Α/5-2-2013 ΦΕΚ 42Α/19-2-2013 ΦΕΚ 51Α/28-2-2013 ΦΕΚ 81Α/5-4-2013 ΦΕΚ 107Α/9-5-2013 ΦΕΚ 156Α/9-7-2013 ΦΕΚ 174Α/8-8-2013 ΦΕΚ 175Α/8-8-2013
1	Νομοθεσία fast track Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (Ε.Σ.Χ.Α.Σ.Ε.) N.3894/2010 Επιτάχυνση και Διαφάνεια Υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων Με ΠΔ μπορεί να καθορίζονται παρεκκλίσεις των όρων και περιορισμών δόμησης. Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων (Ε.Σ.Χ.Α.Δ.Α.) N.3986/2011 Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 Με ΠΔ μπορεί να τροποποιούνται, εγκεκριμένα ΠΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΖΟΕ, Ρυθμιστικά Σχέδια και άλλα σχέδια χρήσεων γης, εφόσον η τροποποίηση καθίσταται αναγκαία για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και την αποτελεσματική αξιοποίηση δημοσίων ακινήτων, ιδίως στις περιπτώσεις που οι υφιστάμενες ρυθμίσεις και κατευθύνσεις είναι ασαφείς ή απορρέουν από ανεπίκαιρα χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια. Ως ανεπίκαιρα νοούνται ιδίως τα σχέδια που δεν έχουν τροποποιηθεί τη τελευταία πενταετία N.4072/2012 Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος, ... και άλλες διατάξεις N.4146/2013 Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις	ΦΕΚ 204Α/2-12-2010 ΦΕΚ 152Α/1-7-2011 ΦΕΚ 86Α/11-4-2012 ΦΕΚ 90Α/18-4-2013
2	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.) Ενσωμάτωση στο νέο Κείμενο Αρχών πολιτικής δέσμευσης και κατεύθυνσης χωρικής οργάνωσης (ως αναπτυξιακό και χωρικό μοντέλο) με ακύρωση των βάσεων ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού, χωρικής οργάνωσης και αειφόρου ανάπτυξης	
3	Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) Διατήρηση δεσμευτικού χαρακτήρα ΕΠΧΣΑΑ Αντικατάσταση από τα νέα Ειδικά Πλαίσια Χωρικής Οργάνωσης (Ε.Π.Χ.Ο.) ως το 1ο επίπεδο δεσμευτικού σχεδιασμού	
4	Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.) Διατήρηση δεσμευτικού χαρακτήρα ΠΠΧΣΑΑ Αντικατάσταση από τα νέα Περιφερειακά Πλαίσια Χωρικής Οργάνωσης (Π.Π.Χ.Ο.) ως το 2ο επίπεδο δεσμευτικού σχεδιασμού με ασάφεια εις όσον αφορά το φορέα κατάρτισης (Αποκεντρωμένη Διοίκηση), έγκρισης και εφαρμογής (Περιφέρεια)	
5	Ρυθμιστικά Σχέδια (Ρ.Σ.) Κατάρτιση δεσμευτικού χαρακτήρα ΡΣΑ Αντικατάσταση ΡΣΑ από το νέο Μητροπολιτικό Πλαίσιο Χωρικής Οργάνωσης Αθήνας-Αττικής έγκριση με Κ.Υ.Α. και όχι με νόμο Κατάρτιση δεσμευτικού χαρακτήρα ΡΣΘ Ενσωμάτωση ΡΣΘ σε Περιφερειακό Πλαίσιο Κεντρικής Μακεδονίας έγκριση με απ. Υπ.Περιβ/λ/ντος ή Γ.Γ.Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κατάρτιση ρυθμιστικών σχεδίων υπό θεσμοθέτηση και ενσωμάτωση στα νέα Περιφερειακά Πλαίσια Χωρικής Οργάνωσης (Π.Π.Χ.Ο.)	
6	Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.) / Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) Κατάρτιση δεσμευτικού χαρακτήρα ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ Αντικατάσταση από τα νέα Τοπικά (ή Δημοτικά) Πλαίσια Χωρικής Οργάνωσης (Τ.Π.Χ.Ο.) εν δυνάμει διαδημοτικά ή ανά νησί	
7	Πολεοδομικές Μελέτες (Π.Μ.) -ρμμοτομικά σχέδια Μετονομασία (πιθανός) σε νέα Σχέδια χρήσεων γης ή Σχέδια τοπικών ρυθμίσεων ως κύρια κανονιστική πράξη χωροταξικού σχεδιασμού που περιλαμβάνουν ξεχωριστά σχέδια βάσει της περιοχής εφαρμογής με χρήσεις γης, όρους και περιορισμούς δόμησης	

Πίνακας 15: Συνοπτική ιεράρχηση επιπέδων Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού (μετά fast track)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων Κλαμπασέα (2013) [44]

Συγκεκριμένα, βάσει του Ν.3986/2011 (ΦΕΚ 152/Α'/1-7-2011), εις όσον αφορά την αξιοποίηση δημοσίων ακινήτων γης εντός προστατευόμενων περιοχών, όπως είναι η περιοχή μελέτης, οι νέοι γενικοί κανόνες χωροθέτησης και οι χρήσεις γης προβλέπουν ότι:

- Δεν επιτρέπεται η αξιοποίηση δημοσίων ακινήτων, τα οποία εμπίπτουν στο σύνολό τους σε οικοτόπους προτεραιότητας, σε περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης που καθορίζονται κατά το Ν.1650/1986, όπως ισχύει, σε

πυρήνες εθνικών δρυμών, σε διατηρητέα μνημεία της φύσης, σε εθνικά πάρκα και σε υγροτόπους διεθνούς σημασίας. Η αξιοποίηση δημοσίων ακινήτων, στα οποία περιλαμβάνονται χώροι που προστατεύονται από την κείμενη περιβαλλοντική και αρχαιολογική νομοθεσία λόγω του ειδικού χαρακτήρα τους, όπως είναι ιδίως ζώνες προστασίας αρχαιολογικών χώρων, ιστορικοί τόποι, φυσικά πάρκα και περιοχές οικοανάπτυξης, πραγματοποιείται σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους και περιορισμούς που θέτουν οι σχετικές διατάξεις των νόμων 998/1979, 1650/1986 και 3028/2002, όπως ισχύουν. Η αξιοποίηση δημοσίων ακινήτων που εμπίπτουν σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της ορνιθοπανίδας της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ενεργείται μόνον εφόσον επιτρέπεται από τα υφιστάμενα ειδικά νομικά καθεστώτα προστασίας τους και υπό τους όρους και προϋποθέσεις που θεσπίζουν τα καθεστώτα αυτά.

Επίσης, τα δημόσια ακίνητα, που προβλέπονται στο προηγούμενο άρθρο, και τα οποία βρίσκονται σε περιοχές εκτός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως και εκτός ορίων οικισμών προ του 1923 ή κάτω των 2.000 κατοίκων, μπορούν να υπάγονται πλέον, σύμφωνα με το γενικό προορισμό ανάπτυξης και αξιοποίησής τους, στην περίπτωση του Τουρισμού-Αναψυχής ως γενικής κατηγορίας χρήσεων γης, μακράν των ήπιων μορφών τουριστικής ανάπτυξης:

- «Στα ακίνητα που έχουν ως γενικό προορισμό τον τουρισμό-αναψυχή, επιτρέπονται: α) Τουριστικά καταλύματα (κύρια και μη κύρια, σύνθετα τουριστικά καταλύματα κλπ.) β) Ειδικές τουριστικές υποδομές και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις (συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, υδροθεραπευτήρια κλπ.) γ) Τουριστικοί λιμένες-μαρίνες» κ.ά.

Βάσει του πρόσφατου σχεδίου της ΚΥΑ για το ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού²⁸, που στοχεύει στη «διαμόρφωση συνθηκών τουριστικής αξιοποίησης της ακίνητης περιουσίας του Δημοσίου»:

- ως περιοχή με αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα, νοείται μια περιοχή «όταν αποτελεί δημοφιλή τόπο (τουριστικό προορισμό) με ισχυρή φήμη. Χαρακτηρίζεται από διαμορφωμένη υψηλή και συνεχή ζήτηση ανεξαρτήτως ηλικίας και εισοδήματος, μπορεί να περιλαμβάνει ιδιαίτερα αναγνωρίσιμο ή γνωστό τουριστικό πόρο ή πόλο έλξης, φυσικό ή ανθρωπογενή».
- ως μαζικός τουρισμός, νοείται ο τουρισμός, που «απευθύνεται στο ευρύ τουριστικό κοινό, διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο από τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις και συνδέεται με τις εκάστοτε κυρίαρχες μορφές του»,
- ως ειδικές-εναλλακτικές μορφές τουρισμού, νοούνται τα «νέα και πολυσύνθετα ειδικά τουριστικά προϊόντα, που ανταποκρίνονται σε ειδικά κίνητρα, χαρακτηρίζονται από δυναμική ζήτηση και διαφοροποιούνται από το κυρίαρχο μοντέλο μαζικού τουρισμού (ήλιος και θάλασσα) ως προς τους πόρους που αξιοποιεί, το βαθμό χωρικής συγκέντρωσης, καθώς και τη χρονική περίοδο ανάπτυξής του»,
- ως υψηλή συγκέντρωση τουρισμού, νοείται «η συγκέντρωση επισκεπτών σε περιοχές εγγύς των ορίων των πόρων του περιβάλλοντος και των υποδομών που εκφράζεται ως ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορούν να φιλοξενούν οι περιοχές αυτές, χωρίς να υποβαθμίζεται η ποιότητα τόσο του περιβάλλοντος όσο και της ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών τους», ενώ μπορεί να αφορά μαζικό ή ειδικό-εναλλακτικό τουρισμό,
- ως τουριστικοί πόροι, νοούνται «φυσικά και ανθρωπογενή σημεία, τόποι, κτίσματα, αξιοθέατα, συνήθειες, παραδόσεις, ήθη και έθιμα, που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προσέλκυσης επισκεπτών-τουριστών ή να προβληθούν ως χαρακτηριστικά για τη δημιουργία ανταγωνιστικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων μιας περιοχής».
- ως οργανωμένος υποδοχέας τουριστικών δραστηριοτήτων, νοείται «η περιοχή, που αναπτύσσεται σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις, προκειμένου να λειτουργήσει κατά κύρια χρήση ως χώρος ανάπτυξης δραστηριοτήτων τουρισμού-αναψυχής και άλλων συνοδευτικών του τουρισμού δραστηριοτήτων».

²⁸ <http://www.crete.gov.gr/attachments/article/5132/ΚΥΑ%20ΕΠΧΣΑΑ%20Τουρισμού.pdf>

- ως οργανωμένοι Υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων, νοούνται:
  1. οι Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) του Ν.2545/1997,
  2. οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων τουρισμού (ΠΟΑΠΔ) του Ν. 2742/1999, στις οποίες η αποκλειστική ή η κύρια χρήση είναι η χρήση τουρισμού-αναψυχής,
  3. οι Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (ΠΕΡΠΟ) του Ν.2508/1997, στις οποίες επιτρέπονται χρήσεις τουρισμού-αναψυχής,
  4. τα Δημόσια Ακίνητα, ο γενικός προορισμός των οποίων, σύμφωνα με τα οικεία εγκεκριμένα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ) του Ν.3986/2011, είναι ο τουρισμός-αναψυχή ή η δημιουργία παραθεριστικού-τουριστικού χωριού,
  5. οι Περιοχές, για τις οποίες εκδίδονται τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ) του Ν.3894/2010 για «μεγάλες» επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού.

Ο Δ. Κέρκυρας και ειδικότερα η περιοχή μελέτης της εργασίας μας, εντάσσονται:

- στην ευρύτερη κατηγορία (4.2) περιοχών του εθνικού χώρου με βάση το κριτήριο των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών, στην κατηγορία (Δ.1) των νησιών και ειδικότερα στην υποκατηγορία (Ομάδα Ι) των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων τουριστικά νησιών, τα οποία παρουσιάζουν σημαντική τουριστική δραστηριότητα, σημαντική εξάρτηση από τον τουρισμό με περιορισμένη ή χωρίς άλλη ιδιαίτερα δυναμική παραγωγική δραστηριότητα και άλλους εκμεταλλεύσιμους πόρους, κατά περίπτωση έντονες συγκρούσεις χρήσεων γης και ενδεχόμενες πιέσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον,
- στην ευρύτερη κατηγορία (4.3) περιοχών του εθνικού χώρου με βάση το κριτήριο της ευαισθησίας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και ειδικότερα στην κατηγορία (Ζ) περιοχών του Εθνικού Συστήματος Προστατευομένων Περιοχών του Ν.3937/2011, όπως έχουν οριοθετηθεί σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Οι στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης της Ομάδας Ι:

- προωθούνται κατά προτεραιότητα για τμήματα των νησιών, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ των δραστηριοτήτων, σε έλεγχο των περιβαλλοντικών πιέσεων και του είδους της ανάπτυξης, στην προώθηση μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας και βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας των εγκαταστάσεων (προώθηση ΑΠΕ, βιοκλιματικών μεθόδων σχεδιασμού κ.ά.), και στη μέριμνα για την αποτροπή της μονόπλευρης εξάρτησης από τον τουρισμό, επιτρέποντας το χαρακτηρισμό περιοχών ως *Περιοχές Ενεργητικής Παρέμβασης και Ανάπλασης*, για τις οποίες θα τίθενται περιορισμοί στην τουριστική ανάπτυξη,
- αφορούν την τουριστική ανάπτυξη, επιτρέποντας:
  1. την ένταξη υποδομών και εγκαταστάσεων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο προσφερόμενο προϊόν, με μέριμνα για την προστασία των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων στην περιοχή ανάπτυξής τους,
  2. τη χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων και σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, με προσαρμογή στα μορφολογικά πρότυπα και την κλίμακα των οικισμών.

Οι στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης της κατηγορίας (Ζ):

- προωθούνται γενικά για τις περιοχές του Εθνικού Συστήματος Προστατευομένων Περιοχών, στοχεύοντας στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων μέσω της ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού, στην ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος και του τοπίου μέσω δημιουργίας δικτύων μονοπατιών περιβαλλοντικής ευαισθησίας και υποδομών στήριξης, με προγράμματα στήριξης, εκπαίδευσης και πιστοποίησης δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον, μέσω επίσπευσης κατάρτισης και

θεσμοθέτησης διαχειριστικών σχεδίων των προστατευομένων περιοχών, με μέριμνα για τον προσδιορισμό περιορισμένων ζωνών ανάπτυξης ήπιου και εναλλακτικού τουρισμού, μέσω οργανωτικής και λειτουργικής υποστήριξης των Φορέων Διαχείρισης, επιβάλλοντας ειδικούς όρους χωροθέτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων και δόμησης των τουριστικών καταλυμάτων,

- προωθούνται ειδικά για τις περιοχές του δικτύου NATURA 2000, επιτρέποντας τη χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων εντός τους «στην περίπτωση όπου η χρήση έχει προβλεφθεί από το ΠΔ προστασίας, στη βάση επαρκούς τεκμηρίωσης της ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης και του σχεδίου διαχείρισης, και η χωροθέτηση έχει αξιολογηθεί ως επιτακτικού δημόσιου οικονομικού ή κοινωνικού συμφέροντος, διασφαλίζει την προστασία και διατήρηση του προστατευτέου αντικειμένου, βάσει ειδικής οικολογικής αξιολόγησης, κατά τις προβλέψεις του Ν. 4014/2011, και έχουν προβλεφθεί όπου απαιτείται ικανά κατά περίπτωση αντισταθμιστικά μέτρα, ώστε να διασφαλισθεί η συνολική συνοχή του δικτύου προστατευομένων περιοχών NATURA 2000. Κατ' εξαίρεση και για περιοχές του δικτύου NATURA 2000, όπου δεν έχει εκδοθεί ΠΔ προστασίας και στις περιπτώσεις επαρκούς τεκμηρίωσης, κατά τη σύνταξη μελέτης ειδικής οικολογικής αξιολόγησης για την αξιολόγηση του επιτρεπτού της υλοποίησης του έργου με βάση τις διατάξεις της Ελληνικής και Ευρωπαϊκής νομοθεσίας, επιτρέπεται η χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων υπό τις προϋποθέσεις ικανών αντισταθμιστικών μέτρων, τα οποία θα αναδεικνύουν και θα αξιοποιούν την εν λόγω περιοχή με σχεδιασμό και παρεμβάσεις προστασίας και αειφορίας, ώστε να διασφαλιστεί η συνολική συνοχή της προστατευόμενης περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, κατά την αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων πρέπει να δίδεται η δέουσα βαρύτητα στην οικολογική συνιστώσα».

Βάσει των εκθέσεων του ΣΕΜΠΧΠΑ²⁹, του ΤΕΕ/ΤΚΜ³⁰ και της WWF³¹, επισημαίνεται ότι, το πρόσφατο σχέδιο της ΚΥΑ για το ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού προωθεί την εντατικοποίηση της τουριστικής εκμετάλλευσης του χώρου, ακόμα και στις ήδη τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές, υποβαθμίζοντας το εναπομείναν φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, καθώς:

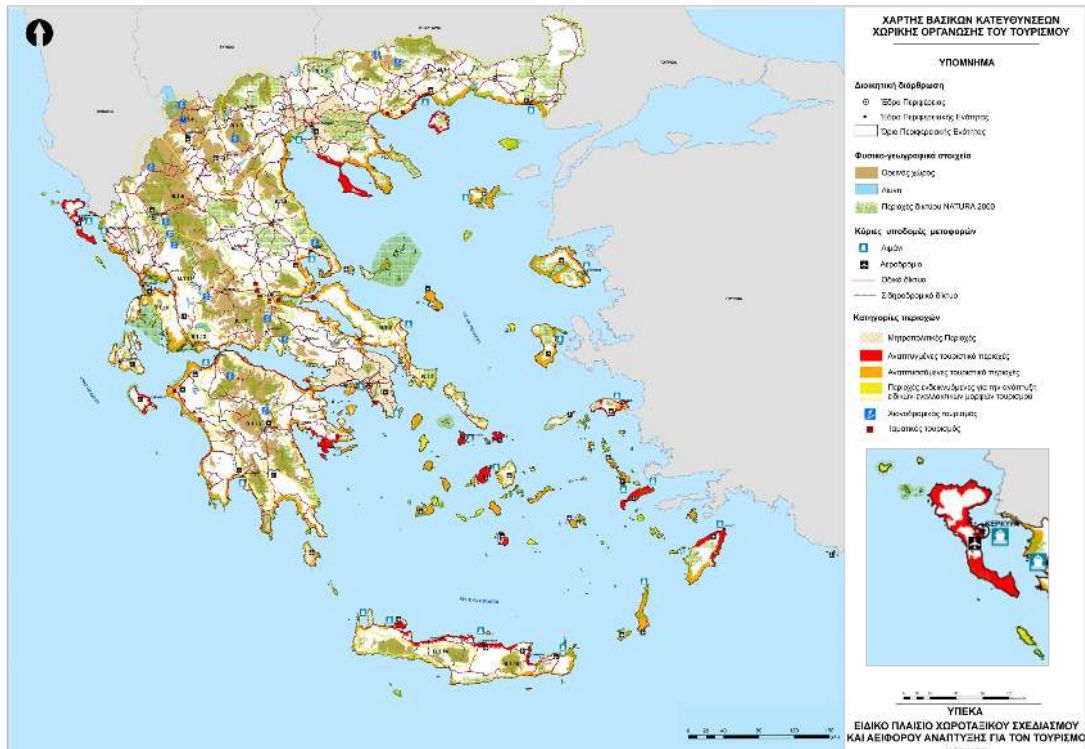
- υπάρχει ασάφεια σχετικά με την πρόβλεψη σεβασμού και συνυπολογισμού της φέρουσας ικανότητας, με την οικιστική ανάπτυξη και χωροθέτηση τουριστικών υποδομών, όπως τα Σύνθετα Τουριστικά Καταλύματα (ΣΤΚ), με τον υπολογισμό της δυναμικής του τουριστικού προϊόντος και με την παρακολούθηση της έντασης της τουριστικής ανάπτυξης εντός προστατευομένων περιοχών, γεγονός που απειλεί τις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές με οικοδομική επιβάρυνση και υποβάθμιση,
- δεν γίνεται αναφορά στις τουριστικά «κορεσμένες» περιοχές, όπου το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον χρίζει προστασίας με επιβεβλημένη την απομάκρυνση των τουριστικών εγκαταστάσεων, που προκαλούν «εξόφθαλμη αισθητική υποβάθμιση του τοπίου», διότι, είτε λειτουργούν παράνομα (παραξενοδοχία), είτε παρουσιάζουν αυθαιρεσίες δόμησης (που όμως πλέον υπάγονται σε διαδικασία τακτοποίησης),
- δεν γίνεται αναφορά στα κριτήρια χαρακτηρισμού μιας περιοχής ως Περιοχής Ενεργητικής Παρέμβασης και Ανάπλασης, στο είδος των αντισταθμιστικών μέτρων, στις απαραίτητες ρυθμίσεις για την εφαρμογή τελεσίδικων πράξεων κατεδάφισης των αυθαιρέτων κτισμάτων σε αιγιαλούς, παραλίες, δάση και δασικές εκτάσεις,
- υπάρχει ασάφεια σχετικά με τους όρους δημοσιοποίησης και το χρόνο δημόσιας διαβούλευσης της ΣΜΠΕ, αλλά και των υποστηρικτικών μελετών μιας στρατηγικής επένδυσης, βάσει της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ και ΚΥΑ 107017 (ΦΕΚ 1225/Β'/5-9-2006).

²⁹ http://www.chorotaxia.gr/ftp/2013/2013_07_19_Chorotaxiko_tourismou_diavouleusi.pdf

³⁰ http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS_TEETKM

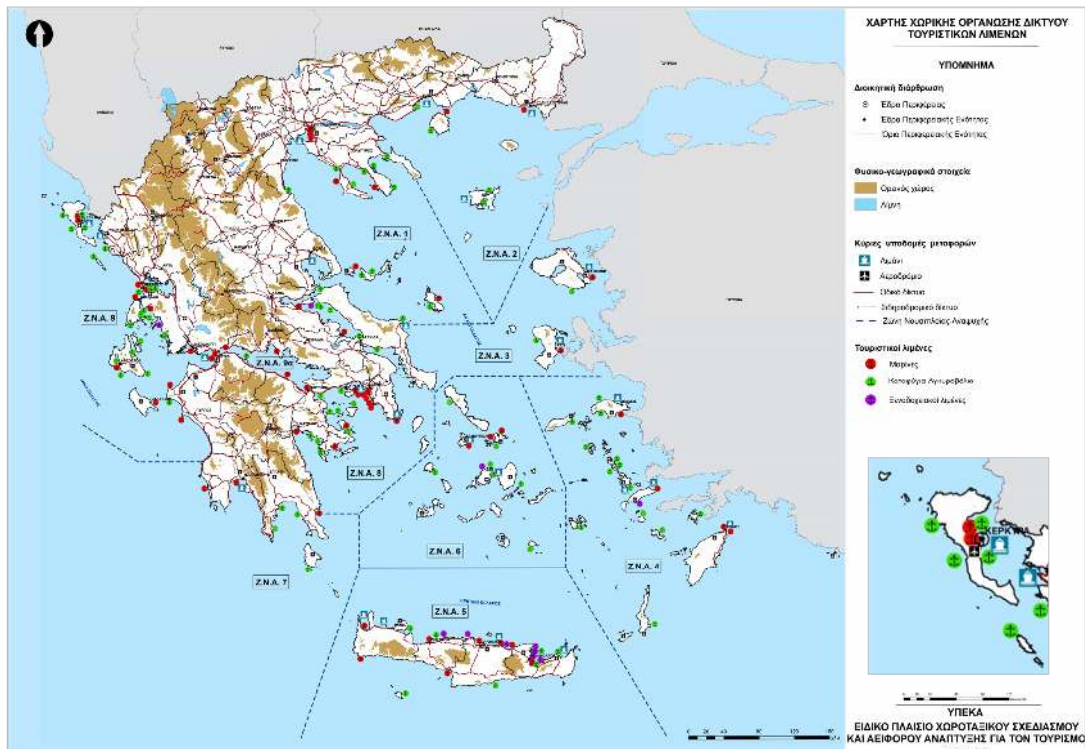
³¹ <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/positions/eidikoplaisiotourismou.pdf>

Τα ανωτέρω δεδομένα επιβεβαιώνονται από την πρόσφατη ΚΥΑ ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού, βάσει της Απόφασης υπ'αρ.67659/9-12-2013 (ΦΕΚ 3155/Β'/12-12-2013), τεκμηριώνοντας έμμεσα το διπτό διακύβευμα μιας μόνο κατ'ευφημισμόν βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, εις όσον αφορά τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά σε εθνικό επίπεδο (Χάρτης 50, 51).

Χάρτης 50: Βασικές κατευθύνσεις Χωρικής Οργάνωσης Τουρισμού (ΚΥΑ ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=xqgPzlz2PDQ%3d&tabid>

Χάρτης 51: Χωρική Οργάνωση Δικτύου Τουριστικών Λιμένων (ΚΥΑ ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=GXiEr6iUr34%3d&tabid>

OVERVIEW OF ASSETS PORTFOLIO (LOT A)

Index (1/6)

ACHAIA	ARTA	▪ ABK 2556 ..... p.130
Tourism - Recreation	Tourism - Recreation	▪ ABK 2557 ..... p.130
▪ ABK 16 ..... p.1	▪ AK5575/159 ..... p.10	CHALKIDIKI
▪ ABK 203 ..... p.2	ATHENS	Tourism - Recreation
▪ ABK 261 ..... p.3	Urban properties	▪ ABK 99 ..... p.11
Mixed uses	▪ ABK 490 ..... p.103	▪ ABK 222a p.12
▪ ETAD 86 ..... p.127	▪ ABK 545 ..... p.104	▪ ABK 222b p.12
AITOLOKARNANIA	▪ ABK 2096 ..... p.105	▪ ABK 222c p.12
Mixed uses	▪ ABK 2135 ..... p.106	▪ ABK 222d p.12
▪ ABK 314 ..... p.128	▪ ABK 2917 ..... p.107	▪ ABK 222e p.12
ARCADIA	▪ EOMMECH 15 ..... p.108	▪ ABK 224 ..... p.13
Tourism - Recreation	▪ EOMMECH 16 ..... p.109	▪ ABK 230 ..... p.14
▪ ABK 2133 ..... p.4	Residential properties	▪ ABK 244 ..... p.15
▪ ABK A1 ..... p.5	▪ ABK 2279 ..... p.111	▪ ETAD 339 ..... p.16
▪ ETAD 23 ..... p.6	Business park	▪ ETAD 341 ..... p.17
ARGOLIDA	▪ ABK 31X p.116	▪ ETAD 350 ..... p.18
Tourism - Recreation	Mixed uses	CORFU
▪ ABK 191 ..... p.7	▪ ABK 180 ..... p.129	Tourism - Recreation
▪ ABK 438 ..... p.8	▪ ABK 2213 ..... p.130	▪ ABK 468 ..... p.19
▪ ETAD 12 ..... p.9	▪ ABK 2223 ..... p.130	▪ ABK 477 ..... p.20
	▪ ABK 2227 ..... p.130	▪ ETAD 195 ..... p.21

Εικόνα 147: Σύνοψη Χαρτοφυλακίου Ακινήτων ΤΑΙΠΕΔ ΑΕ (Ομάδα Α) με επισήμανση του ΑΒΚ 468
Πηγή: HRADF (2014) [122]

LANDPLOT IN CORFU ISLAND

Property code: ABK 468

TOURISM - RECREATION	General information	Property pictures / Area map	
	Location:	Issos area, Corfu island, Ionian Islands	
	Size:	Landplot: 1,788,268 sq.m. Built area: -	
	Asset Type:	Greenfield ☒	
		Income producing ☐	
		Operational building ☐	
	Other:		
Restrictions:	Archaeological ☐	Map of Greece	
	Forestry ☒		
	Environmental ☒		
	Legal ☒		
Other comments:			
Proposed Development Concept:	Vacation homes ☒	Hotel ☒	
	Wellness / Health tourism ☐	Golf ☒	
	Tourists port – marina ☐	Sports facilities ☐	
	Casino ☐	Other: ☐	

HELLENIC REPUBLIC ASSET DEVELOPMENT FUNDS

Εικόνα 148: Δημόσιο ακίνητο γης ΑΒΚ 468 «Issos ή Νήσος» προς αποκρατικοποίηση από το ΤΑΙΠΕΔ ΑΕ
Πηγή: HRADF (2014) [122]

Ειδικότερα, η αξιοποίηση του δημοσίου ακινήτου γης ΑΒΚ 468 «Issos ή Νήσος» από το ΤΑΙΠΕΔ ΑΕ υλοποιείται μέσω αποκρατικοποίησής του, προωθώντας τουριστική ανάπτυξη που περιλαμβάνει ξενοδοχεία, παραθεριστικές κατοικίες και γήπεδα golf, ενώ η μελλοντική επένδυση χωροθετείται εντός προστατευόμενης περιοχής Natura 2000 (ΖΕΠ/ΕΖΔ), άνευ συνοχής με το υπάρχον οικιστικό και οδικό δίκτυο, μακράν του οικισμού Αγίου Γεωργίου.

Μέσω αποδελτίωσης των νομοθετημάτων, διαπιστώνουμε ότι, οι μεταρρυθμίσεις, που υφίσταται ο χωρικός σχεδιασμός με αφορμή τις τρέχουσες ανάγκες της χώρας, διατηρούν μεν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της περιβαλλοντικής προστασίας ως πρόθεση σε επίπεδο διακηρύξεων, αλλά υπολείπονται δε κριτηρίων ελέγχου της συμβατότητας και της συνέπειας μεταξύ των κινήτρων και του χωρικού αποτυπώματος των εν λόγω επενδύσεων.

Σύμφωνα με τα διεθνή παραδείγματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών αειφόρου τουρισμού εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000, που παραθέσαμε, διαπιστώνουμε ότι, οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν δημόσια περιουσία και παραμένουν συνειδητά και κατ'επιλογήν δημόσια γη, ενώ αξιοποιούνται αποκλειστικά από κρατικούς φορείς διαχείρισης και βάσει επικαιροποιημένων Σχεδίων Διαχείρισης, καθώς η ολική οικονομική αξία τους ως αγαθών και υπηρεσιών περιβάλλοντος είναι ανυπολόγιστη.

Σε αντίθεση με τα προαναφερθέντα διεθνή παραδείγματα, κατ'επίκληση επιτακτικών λόγων δημοσίου συμφέροντος ($\neq$ κοινού οφέλους), στην Ελλάδα προωθείται η εκχώρηση εκτάσεων δημόσιας γης και διαδικασιών δημοσίου χαρακτήρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία των στρατηγικών επενδύσεων, άνευ ουδεμίας κοινωνικής και περιβαλλοντικής πρόνοιας.

Οι σχετικές απαιτούμενες ρυθμίσεις, που οφείλουν να στοχεύουν στην πρόνοια των κοινωνικοχωρικών επιπτώσεων στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον από τις επενδύσεις, όπως χαρακτηριστικά είναι οι οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων εντός προστατευόμενων περιοχών, παραπέμπονται σε αποσπασματική μελλοντική «*διευθέτηση*», άνευ διασφάλισης των διαδικασιών, θεσμών ή μηχανισμών παρακολούθησης και ελέγχου.

Οι ευαίσθητες περιβαλλοντικά προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000, όπως είναι η περιοχή μελέτης, αποτελούν, μεταξύ άλλων, κρίσιμο διακύβευμα του νέου θεσμικού πλαισίου χωρικής ανάπτυξης, καθώς κινδυνεύουν να εμπορευματοποιηθούν και να μετατραπούν αδιακρίτως από ελεύθερο δημόσιο αγαθό με δικαίωμα ίσης πρόσβασης και χρήσης από όλους, σε οικονομικό ιδιωτικό αγαθό με περιορισμένη πρόσβαση έως και με πλήρη απαγόρευση της πρόσβασης και οικειοποίησής του από το κοινωνικό σύνολο.

Παρά το γεγονός ότι, βάσει των νομοθετημάτων, οι «*μεγάλες*» επενδύσεις τουριστικής ανάπτυξης επιτρέπονται πλέον εντός προστατευόμενων περιοχών και χαρακτηρίζονται ως «*φιλικές προς το περιβάλλον*» με πρόβλεψη (ασαφών) αντισταθμιστικών μέτρων, ο χωρικός σχεδιασμός, ως μέσο επίτευξης οικονομικών στόχων, αποκαλύπτει εκ νέου την ασυνέπεια μεταξύ του επικαλούμενου κινήτρου και του χωρικού αποτυπώματος της επένδυσης.

Η εφαρμογή των σχετικών (και φαινομενικά μόνο αμφίσημων) νομοθετικών διατάξεων, αντί, τουλάχιστον, να διασφαλίζει το εναπομείναν φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον υπό όρους αειφορίας, οδηγεί, είτε μέσω ιδιωτικοποίησης, είτε μέσω αποκρατικοποίησης των δημοσίων ακινήτων γης, σε διαιώνιση ή και σε ενίσχυση της εντατικής εκμετάλλευσης των διαθέσιμων πόρων με δραστική μείωση του κοινωνικού και περιβαλλοντικού οφέλους.

Συνεπώς, όσο η ανθρωποκεντρική χρήση των φυσικών πόρων, των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών συρρικνώνεται, τόσο ο όρος του δημοσίου συμφέροντος απολλύει κάθε προτέρα κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση (Κλαμπατσέα, 2012).

Από τη μια πλευρά, η οικειοποίηση των προστατευόμενων περιοχών από το κοινωνικό σύνολο είναι αναγκαία, μέσω της ελεύθερης, αλλά διαβαθμισμένης πρόσβασης για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος, μέσω της επιστημονικής γνώσης και της συνειδητής συλλογικής συμμετοχής, απαλλάσσοντας την τοπική κοινωνία από την ατομική πλεονεξία.

Από την άλλη πλευρά, η ουσιαστική μεταρρύθμιση του υφιστάμενου συστήματος χωρικής ανάπτυξης από αρμοδίους φορείς είναι αναγκαία, μέσω ενός σαφούς πλέγματος κριτηρίων και παραμέτρων αξιολόγησης, ώστε να επανασυνδέσει το χωρικό σχεδιασμό με αρχές και στόχους καθολικής ισχύος και να διασφαλίσει τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Αμφότεροι, τοπική κοινωνία και αρμόδιοι φορείς, οφείλουν να βρεθούν στον αντίποδα του νέου θεσμικού πλαισίου χωρικής ανάπτυξης fast track, εφόσον αυτό επικυρώνει αδιακρίτως δημοσιονομικές επιταγές και αποσυνδέει προοδευτικά το δημόσιο συμφέρον από το κοινό όφελος, την κοινωνική συμμετοχή και την προστασία του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: Συμπεράσματα

Μέσα από την ανάλυση της εργασίας μας, εν αρχή, κατανοούμε ότι η παραλιακή ζώνη της ευρύτερης περιοχής Ίσσου αποτελεί μια προνομιακή ζώνη για μελλοντική τουριστική ανάπτυξη. Όμως, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη, την ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου ευάλωτου φυσικού περιβάλλοντος, εξαιτίας ιδίως της καταλυτικής επίδρασης ποικίλων επιμέρους παραγόντων που δύνανται να διαταράξουν ανεπανόρθωτα τη λεπτή ισορροπία του τοπικού οικοσυστήματος, επιδρώντας καίρια σε φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.

Από τη μια πλευρά, σε επίπεδο παγιωμένων πρακτικών, διαπιστώνουμε ότι, οι σοβαροί κίνδυνοι, που διατρέχει η ισορροπία του τοπικού οικοσυστήματος από λαθροθηρία, από καταστροφή των αμμόλοφων λόγω παράνομων αμμοληψιών και παράνομης κυκλοφορίας οχημάτων παρά τις σχετικές απαγορεύσεις βάσει του Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/31-3-2011), από ρύπανση ή μόλυνση υδάτων της λιμνοθάλασσας με γεωργικά απόβλητα, απόβλητα ελαιοτριβείων, τουριστικών εγκαταστάσεων, παραθεριστικών και μόνιμων κατοικιών, από υπερχειλίση των βόθρων ή και των μη συνδεδεμένων βιολογικών καθαρισμών με το κεντρικό δίκτυο αποχέτευσης (όπου αυτό υφίσταται ως τεχνική υποδομή) με συστηματική διοχέτευση των λυμάτων στη θάλασσα και των απορριμμάτων σε παράνομες τοπικές χωματερές, πλήττουν αδιαλείπτως, καίρια και με εντεινόμενο ρυθμό την περιοχή μελέτης.

Από την άλλη πλευρά, παρατηρούμε ότι, σε επίπεδο εθνικού και τομεακού χωρικού σχεδιασμού, το νέο ισχύον θεσμικό πλαίσιο χωρικής ανάπτυξης fast track εξακολουθεί να λειτουργεί μονοσήμαντα, προς αποκλειστική εξυπηρέτηση της οικιστικής και τουριστικής επέκτασης, καταστρατηγώντας επιπλέον κάθε αρχή αειφορίας, παρακάμπτοντας τους κατευθυντήριους άξονες ισόρροπης βιώσιμης ανάπτυξης, προωθώντας την αξιοποίηση των δημοσίων ακινήτων γης εντός προστατευόμενων περιοχών, βάσει ενός μοντέλου εντατικής τουριστικής ανάπτυξης, μακράν του στόχου ολοκληρωμένης και ορθολογικής διαχείρισης των διαθέσιμων φυσικών και πολιτιστικών πόρων, άνευ ίχνους μέριμνας για την κοινωνική συνοχή και για τη διασφάλιση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η αναντιστοιχία μεταξύ των διακηρυχθέντων κινήτρων και του χωρικού αποτυπώματος των στρατηγικών επενδύσεων αναδεικνύεται και ενισχύεται μέσα από την αμφισημία των όρων, των περιορισμών και απαγορεύσεων δόμησης εντός προστατευόμενων περιοχών.

Ειδικότερα, εις όσον αφορά την περιοχή μελέτης της εργασίας μας, συνειδητοποιούμε τη δυσκολία πρόβλεψης, αποφυγής και εξάλειψης των κινδύνων από τη σύγκρουση μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρωπογενών χρήσεων, που κυριαρχούν, κυρίως λόγω διαιώνισης της απρογραμμάτιστης χωροθέτησης εγκαταστάσεων μαζικού τουρισμού και της ανεξέλεγκτης οικιστικής επέκτασης του παραθερισμού και της παραξενοδοχίας.

Συνεπώς, η επιδείνωση των υφισταμένων προβλημάτων, που οδηγούν σε υποβάθμιση της άμεσα γειτνιάζουσας παραλίας και του δομημένου περιβάλλοντος, θα αποτελέσει μόνο βραχυπρόθεσμη συνέπεια της ανωτέρω πρακτικής. Εφόσον δε, δεν ληφθούν τα ανάλογα μέτρα προστασίας, η αναπόφευκτη μελλοντική ανατροπή της ισορροπίας του τοπικού οικοσυστήματος, εξαιτίας της περαιτέρω προδιαγεγραμμένης εντατικής τουριστικής ανάπτυξης, θα αποστερήσει μακροπρόθεσμα από τον τόπο το συγκριτικό πλεονέκτημα, που κατέστησε αρχικά την ευρύτερη περιοχή ως πόλο τουριστικού ενδιαφέροντος.

Σαφώς, επίμαχο ζήτημα προβληματισμού της εργασίας μας με ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης δεν ήταν απλώς η κλίμακα της εκάστοτε παρέμβασης. Πρωταρχικής σημασίας είναι τόσο η διαχείριση των συλλογικών διαθέσιμων φυσικών και πολιτιστικών πόρων του τόπου από ιδιωτικά επενδυτικά συμφέροντα, όσο και το είδος, οι όροι, οι επιπτώσεις και το διακύβευμα μιας ευρείας τουριστικής επένδυσης, βάσει του νέου ισχύοντος θεσμικού πλαισίου χωρικής ανάπτυξης fast track, σε μια φαινομενικά προστατευόμενη παράκτια περιοχή, επισήμως χαρακτηρισμένη ως ΚΑΖ, ΖΕΠ, ΕΖΔ και μέλος του δικτύου Natura 2000, που γειτνιάζει με υφιστάμενους παραδοσιακούς οικισμούς κάτω των 2000 κατοίκων, όπως είναι ο οικισμός Αργυράδων, αλλά και με νεότερους τουριστικούς οικισμούς αυθαίρετης

δόμησης και άναρχης χωροθέτησης δραστηριοτήτων, όπως είναι ο Άγιος Γεώργιος, ενός ήδη επισήμως κορεσμένου τουριστικά Δήμου Κέρκυρας βάσει του ΠΠΧΣΑΑ Ιονίων Νήσων.

Ενώσω βιώνουμε τις συνέπειες ενός παρωχημένου μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο στηρίχθηκε στην κατασπατάληση των διαθέσιμων εθνικών πόρων, εξαιτίας της ελλιπούς εφαρμογής της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας και του ασαφούς και αμφίσημου εθνικού περιβαλλοντικού καθεστώτος προστασίας και διαχείρισης πόρων, εξακολουθούμε να αντιμετωπίζουμε τις προστατευόμενες περιοχές ως ανασταλτικό παράγοντα ανάπτυξης.

Καθώς η Ελλάδα αποτελεί ένα από τα πλουσιότερα κράτη-μέλη της ΕΕ, εις όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων της είναι επιβεβλημένη. Οι περιοχές Natura μπορούν, υπό σαφείς όρους προστασίας, να αποτελέσουν θεμελιώδη πυλώνα στη μετάβαση από την οικονομική και οικολογική κρίση του παρόντος προς μια περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη, τονώνοντας την τοπική παραδοσιακή οικονομία και βελτιώνοντας την εθνική οικονομία με δραστηριότητες μικρής κλίμακας και εναλλακτικού χαρακτήρα, χρονικά και χωρικά ορθολογικά κατανομημένες ανά την ελληνική επικράτεια, με αποφυγή της υπερβολικής πυκνότητας δόμησης, με χωροθέτηση δημόσιων ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, με ορθολογική οικιστική οργάνωση και με ελεγχόμενη επέκταση των οικισμών, με εκ των προτέρων κατασκευή των απαραίτητων τεχνικών υποδομών κ.ά.

Μέσα από την ανάλυση της εργασίας μας, εντέλει, κατανοούμε ότι η πιο σφαιρική προσέγγιση της τουριστική ανάπτυξης οφείλει να προωθηθεί, ταυτοχρόνως με οικολογικά κριτήρια και με κριτήρια εξορθολογισμού, προσδιορίζοντας το πλαίσιο διαχείρισης των φυσικών πόρων και παρεμβαίνοντας στο ρυθμό αστικοποίησης των νησιωτικών παραλίων. Ειδικότερα, εις όσον αφορά την περιοχή μελέτης, η σφαιρική προσέγγιση που προωθεί, όχι τις κατ'επίφαση, αλλά τις ουσιαστικά ήπιες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, δύναται να ενισχύσει, υπό πιο αυστηρούς όρους και προϋποθέσεις αειφορίας, τη χωρική ανάπτυξη σε συνδυασμό με την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου.

Ζητούμενο της μελλοντικής βιώσιμης τουριστικής αξιοποίησης, εφόσον εγκριθεί υπό αδιαπραγμάτευτους περιβαλλοντικούς όρους, οφείλει πρωτίστως να είναι η διαφύλαξη του εναπομείναντος φυσικού, παραδοσιακού και δομημένου περιβάλλοντος, βάσει ενεργού συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας και επιστημονικής γνώσης των αρμοδίων φορέων, κατά το στρατηγικό σχεδιασμό των αναπτυξιακών προοπτικών του τόπου υπό όρους αειφορίας.

Η Jaqueline de Romilly (1989), στο έργο *La Grèce antique à la découverte de la liberté*, αναδεικνύει τη σημασία και ευθύνη της ενεργού συμμετοχής της τοπικής κοινότητας σε κάθε εγχείρημα, παραθέτοντας ό,τι ο ίδιος ο Περικλής θυμίζει με σθένος στους Αθηναίους, στο Θουκυδίδη³², υπό συνθήκες κρίσης, αφανισμού, εν μέσω Πελοποννησιακού Πολέμου:

[2.60.2] *ἔγῳ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελῆν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην.*
[2.60.3] *καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἦσσαν ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῶ μᾶλλον διασώζεται.*
[2.60.4] *ὅποτε οὖν πόλις μὲν τὰς ἰδίας ξυμφορὰς οἶατε φέρειν, εἷς δ' ἕκαστος τὰς ἐκείνης ἀδύνατος, πῶς οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν αὐτῆ, καὶ μὴ ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε• ταῖς κατ' οἶκον κακοπραγίαις ἐκπεπληγμένοι τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε, καὶ ἐμέ τε τὸν παραινέσαντα πολεμεῖν καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς οἱ ξυνέγνωτε δι' αἰτίας ἔχετε.*

[2.60.2] Πιστεύω ότι, αν μια πολιτεία βρίσκεται στο σύνολό της σε ακμή, εξυπηρετεί πολύ καλύτερα τους πολίτες, παρά όταν οι πολίτες ευτυχοῦν ο καθένας, αλλά η πολιτεία στο σύνολό της δυστυχεῖ.

[2.60.3] Όσο κι αν ένας ιδιώτης ευτυχεῖ στις ιδιωτικές του υποθέσεις, καταστρέφεται και ο ίδιος μαζί με την πατρίδα του, αν καταστραφεί εκείνη. Αν όμως δυστυχήσει, ενώ η πατρίδα του ευημερεῖ, έχει πολλές ελπίδες να σωθεῖ.

[2.60.4] Αφού λοιπόν η πολιτεία μπορεί ν'ανθέξει στις δυστυχίες των πολιτῶν της, ενώ οι πολίτες της δεν μπορούν να ανθέξουν στη δυστυχία της πολιτείας, πῶς είναι δυνατόν να μη τη βοηθήσουμε;

³² Θουκυδίδης [2.59.1-2.65.13] Το «κύκνειο άσμα» του Περικλή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσσες Βιβλιογραφικές Αναφορές

- [1] Αγγελίδης, Μ. & Οικονόμου, Α. (2009). *Επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης στο Περιβάλλον του Ελληνικού Παράκτιου Χώρου και Χωροταξική Πολιτική*. Ανακτήθηκε από <http://www.srcosmos.gr/srcosmos/showpub.aspx?aa=11757>
- [2] ΑΕΝΑΚ Α.Ε. (1996). *Life 1996: Δίκτυο για τον έλεγχο και την προστασία των παράκτιων περιοχών Νομού Κέρκυρας με επεξεργασία δορυφορικών εικόνων και χρήση γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών*. Μελέτη Μ121. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teeerk.gr:8080/jsui/bitstream/lib.teeerk.gr/347/1/m_121.pdf.
- [3] ΑΕΝΑΚ Α.Ε. (1999). *Καταγραφή Ρεμάτων Ν. Κέρκυρας-Προτάσεις για την εξάλειψη κινδύνου πλημμύρων*. Μελέτη Μ118. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από <http://lib.teeerk.gr:8080/jsui/handle/lib.teeerk.gr/301>
- [4] Ανδρικοπούλου, Ε., Γιαννακού, Α., Καυκαλάς, Γ. & Πιτσιαβά-Λατινοπούλου, Μ. (2007). *Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές*. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.
- [5] Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (1995). Σύγχρονες οικονομικές δραστηριότητες και προβλήματα σχεδιασμού του νησιωτικού χώρου: Επιπτώσεις και προοπτικές από τον τουρισμό και τον παραθερισμό στα ελληνικά νησιά. Συνέδριο *Επιπτώσεις των Τουριστικών Δραστηριοτήτων στις Ακτές. Τρόποι Ολοκληρωμένης Προστασίας και Διαχείρισης*, 24 Φεβρουαρίου 1995, Κέρκυρα. Ανακτήθηκε από http://lib.teeerk.gr:8080/jsui/bitstream/lib.teeerk.gr/283/1/kolonia_kerk_m92.pdf
- [6] Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (1996). *Ειδικά Θέματα Αναπτυξιακού Σχεδιασμού*. Αθήνα: ΕΜΠ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας.
- [7] Αυγερινού-Κολώνια, Σ., Ζαχαράτος, Γ., Ιακωβίδου, Ο., Κοκκώσης, Χ., Κούση, Μ., Μπριασσούλη, Ε., Σπιλάνης, Γ., Τσάρτας, Π. (2000). *Τουριστική Ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*. Τσάρτας, Π. (επιμ.). Αθήνα: Εξάντας.
- [8] Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (2005). Ο Τουρισμός-Παραθερισμός στις Παράκτιες περιοχές της Κέρκυρας: Αρνητικός Συντελεστής ή Παράγοντας Βιώσιμης Ανάπτυξης;. 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο *Διαχείριση και Προστασία παράκτιων ζωνών*, 25-28 Νοεμβρίου 2005, Αθήνα. Ανακτήθηκε από <http://courses.arch.ntua.gr/128443.html>
- [9] Αυγερινού-Κολώνια, Σ., Σπυρόπουλος, Ι. & Τουφεγγοπούλου, Α. (2013). *Ο Αειφόρος Τουρισμός στη μεγάλη και μικρή κλίμακα. Τεκμήρια και Υποθέσεις*. Ανακτήθηκε από <http://irakleitos2.ntua.gr/docs/50/o%20aieforos%20tourismos%20stin%20megali.pdf>
- [10] Βέργης, Στ., Ζολώτα, Α., Κοσκινά, Μ. & Ρώσσης, Ν., (1997). *Τουριστικοί Οικισμοί Κέρκυρας-Προβλήματα Ανάπτυξης*. Μελέτη Μ58. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από <http://lib.teeerk.gr:8080/jsui/handle/lib.teeerk.gr/303>
- [11] Βλάχος, Σ. (2007). Τα ΣΧΟΟΑΠ στους Δήμους του Νομού, Προβλήματα και Οφέλη. Ημερίδα *Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, 16 Απριλίου 2007, Κέρκυρα. Μελέτη Μ304. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teeerk.gr:8080/jsui/bitstream/lib.teeerk.gr/107/1/ker_m304_vlahos.pdf
- [12] Βλάχου, Α. (2001). *Περιβάλλον και Φυσικοί Πόροι: Οικονομική Θεωρία και Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- [13] Βοντετσιάνος, Ι., Μπούα, Α. & Τρίαντος, Ν. (1994). *Μελέτη και Εκτίμηση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που προέρχονται από έργα υποδομής στο Νομό Κέρκυρας*. Μελέτη Μ45. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από <http://lib.teeerk.gr:8080/jsui/handle/lib.teeerk.gr/274?mode=full>
- [14] Βουρέκας, Κ. (2013). Αλλαγές στο σύστημα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα της κρίσης. Συνέδριο *Μεταβολές + Ανασημασιοδοτήσεις του Χώρου στην Εποχή της Κρίσης*, 1-3 Νοεμβρίου 2013, Βόλος. Μανωλίδης, Κ. (επιμ.). Ανακτήθηκε από <http://www.arch.uth.gr/crisisconference/abstracts.pdf>

- [15] Γενική Γραμματεία Υδάτων, (2013). *Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (GR 05)*. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ. Ανακτήθηκε από http://dl.dropboxusercontent.com/u/50953375/RBMP_GR05.pdf
- [16] Γενική Γραμματεία Υδάτων, (2013, Ιούλιος). *Ταυτότητα Υδάτων Κολύμβησης: Χαλικούνα (GRBW059118017)*. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ. Ανακτήθηκε από http://www.bathingwaterprofiles.gr/sites/all/themes/danland/docs/pdf_profiles/GRBW059118017.pdf
- [17] Γενική Γραμματεία Υδάτων, (2013, Ιούλιος). *Ταυτότητα Υδάτων Κολύμβησης: Άγιος Ματθαίος (GRBW059118035)*. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ. Ανακτήθηκε από http://www.bathingwaterprofiles.gr/sites/all/themes/danland/docs/pdf_profiles/GRBW059118035.pdf
- [18] Γενική Γραμματεία Υδάτων, (2013, Ιούλιος). *Ταυτότητα Υδάτων Κολύμβησης: Ίσσοι (GRBW059118053)*. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ. Ανακτήθηκε από http://www.bathingwaterprofiles.gr/sites/all/themes/danland/docs/pdf_profiles/GRBW059118053.pdf
- [19] Γενική Γραμματεία Υδάτων, (2013, Ιούλιος). *Ταυτότητα Υδάτων Κολύμβησης: Άγιος Γεώργιος (GRBW059118054)*. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ. Ανακτήθηκε από http://www.bathingwaterprofiles.gr/sites/all/themes/danland/docs/pdf_profiles/GRBW059118054.pdf
- [20] Γώγος, Κ. (2009). *Η περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- [21] Δανιλάκης, Β. (2011, Ιούνιος). Ελλείματα και προβλήματα στην εφαρμογή της πολιτικής Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Υδατικών Πόρων στην Ελλάδα: η περίπτωση της Λίμνης Κορωνεΐας. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε από <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4259&catid=1>
- [22] Δημαλέξης, Τ. (2009). *Προσδιορισμός συμβατών δραστηριοτήτων σε σχέση με τα είδη χαρακτηρισμού των Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας (Παραδοτέο 7) Φύλλα περιγραφής απειλών-μέτρων ανά ΖΕΠ*. ΥΠΕΧΩΔΕ-Δ/ση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=5dcz2NmfUJE%3D>
- [23] Δίκαιος, Ε. (2007, Δεκέμβριος). Περιβαλλοντικό Έλλειμα στην Ελλάδα: Εκφάνσεις, Αίτια, Ευθύνες, Διέξοδος. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε από <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3178&catid=1>
- [24] ΔΠΜΣ ΕΜΠ. *Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων*. <http://postgra.hydro.ntua.gr/>
- [25] ΔΠΜΣ ΕΜΠ. *Πολεοδομία-Χωροταξία*. <http://courses.arch.ntua.gr/109693.html>
- [26] ΕΚΒΥ (2013). *Προστατευόμενες Περιοχές*. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Ανακτήθηκε από <http://www.ekby.gr/>
- [27] ΕΚΚΕ (1998). *Ευρετήριο Μη Κυβερνητικών Οικολογικών-Περιβαλλοντικών Οργανώσεων*. Ανακτήθηκε από http://www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/euretir_02.htm
- [28] ΕΚΚΕ (2010). *Αειφορική Διαχείριση Περιβάλλοντος*. Ανακτήθηκε από http://www.ekke.gr/estia/gr_pages/F_synerg/Zissis_nero/2010_10_26/Nero_aeiforiki%20diaxeirisi_perivallon.pdf
- [29] ΕΚΚΕ (2012). *Ευρετήριο Μη Κυβερνητικών Οικολογικών-Περιβαλλοντικών Οργανώσεων*. Ανακτήθηκε από http://www.ekke.gr/estia/Download_files/List_%20of_NGO_2012.pdf
- [30] ΕΛΣΤΑΤ (2009). *Απογραφή 2001*. Ανακτήθηκε από <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database>
- [31] ΕΛΣΤΑΤ (2012). *Η Ελλάδα με αριθμούς 2012*. Ανακτήθηκε από http://www.kampantais.mysch.gr/images/stories/arxia_oikon_europ_enosi/ELLAS_IN_NUMBERS_GR_2012.pdf

- [32] ΕΛΣΤΑΤ (2013). *Η Ελλάδα με αριθμούς 2013*. Ανακτήθηκε από http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/General/ELLAS_IN_NUMBERS_GR.pdf
- [33] Ζαλίδης, Χ. Γ. & Μαντζαβέλλας, Α. (Επιμ.) (1994). *Απογραφή των ελληνικών υδροτόπων ως φυσικών πόρων (Πρώτη προσέγγιση)*. Θέρμη: ΕΚΒΥ.
- [34] ΗΡΩΝ Σύμβουλοι, (2008). *Μελέτη Ανάπτυξης και Προστασίας των Υδατοκαλλιεργειών σε Λιμνοθάλασσες της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων. Περίληψη Β' φάσης (Σχέδιο δράσης και διαχείρισης)*. Ανακτήθηκε από <http://2013.perionia.gr>
- [35] Καλλία-Αντωνίου, Α. (2009). *Ευρωπαϊκό και Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο Διαχείρισης των Υδάτων. Επιμορφωτικό Πρόγραμμα Προστασία, Εξυγίανση και Βιώσιμη Αξιοποίηση Υδάτινων Πόρων*. Θεσσαλονίκη: ΕΚΔΔΑ. Ανακτήθηκε από http://www.kallialaw.gr/Kallia_Water_EKDDA.pdf
- [36] Καλιαμπάκος, Δ. & Δαμίγος, Δ. (2001). *Διαχείριση Περιβάλλοντος-Νομοθεσία-Σημειώσεις Μαθήματος*. Αθήνα: ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://www.metal.ntua.gr/index.pl/notes7d1d18d9_gr
- [37] Καλιαμπάκος, Δ. & Δαμίγος, Δ. (2008). *Οικονομικά του περιβάλλοντος και των υδατικών πόρων: Βασικές αρχές, Μέθοδοι Αποτίμησης, Εφαρμογές*. Αθήνα: ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://mycourses.ntua.gr/courses/PSTGR1094/document/Environ_economics_notes.pdf
- [38] Καλιαμπάκος, Δ. & Δαμίγος, Δ. (2008). *Χρηματοοικονομική και κοινωνικοοικονομική αξιολόγηση επενδύσεων*. Αθήνα: ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://mycourses.ntua.gr/courses/PSTGR1094/document/Investment_analysis_notes.pdf
- [39] Καραγιαννάκη, Α. & Πρέσβελος, Γ. (2006). Η Περαιώση Κτηματογράφησης και η Έναρξη Λειτουργίας του Κτηματολογίου. Ημερίδα *Προβλήματα Εθνικού Κτηματολογίου στην Κέρκυρα*, 10 Φεβρουαρίου 2006, Κέρκυρα. Μελέτη Μ287. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/110/1/ker_m287_karagiannaki.pdf
- [40] Καρανίκας, Γ. (2007). Τα ΓΠΣ & τα ΣΧΟΟΑΠ: Η Συμβολή τους στη Ρύθμιση του Χώρου: Ο Σκοπός, το Περιεχόμενο του Θεσμού και η Εμπειρία από την Τρέχουσα Εφαρμογή, Ημερίδα *Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, 16 Απριλίου 2007, Κέρκυρα. Μελέτη Μ304. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/106/1/ker_m304_karanikas.pdf
- [41] Καρακίτσος, Σ. (2006). *"Flora Ionica": Καταγραφή της χλωρίδας των Ιονίων νήσων και οι μεταξύ τους φυτογεωγραφικές συνδέσεις*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Βιολογίας. Ανακτήθηκε από [http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/1097/1/Nimertis_Karakitsos\(b\).pdf](http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/1097/1/Nimertis_Karakitsos(b).pdf)
- [42] Κλαμπατσέα, Ε. (2011). Χωρικά αποτυπώματα και προκλήσεις σχεδιασμού σε συνθήκες κρίσης: η ελληνική περίπτωση. 9^ο Εθνικό Συνέδριο Περιφερειακή Ανάπτυξη και Οικονομική Κρίση: Διεθνής Εμπειρία και Ελλάδα, 6-7 Μαΐου 2011, Αθήνα. Ανακτήθηκε από http://www.prd.uth.gr/sites/GS_RSAI/CONFERENCE_MAY2011_SITE/PAPERS_MAY2011_PDF_CD/KLABATSEA_R_90.pdf
- [43] Κλαμπατσέα, Ε. (2012). Ο σχεδιασμός του χώρου ως μέσο διαχείρισης της κρίσης στην Ελλάδα. 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, 27-30 Σεπτεμβρίου 2012, Βόλος. Ανακτήθηκε από http://www.citybranding.gr/2013/05/blog-post_9488.html

- [44] Κλαμπατσέα, Ε. (2013). Η επιχειρούμενη πρόκριση του ευέλικτου και κατά περίπτωση χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα της κρίσης-λόγος και αντίλογος. Συνέδριο *Μεταβολές + Ανασημασιοδοτήσεις του Χώρου στην Εποχή της Κρίσης*, 1-3 Νοεμβρίου 2013, Βόλος.
- [45] Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- [46] Κομίλης, Π. (2001). *Οικοτουρισμός. Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης*. Εκδόσεις Προπομπός.
- [47] Κόνσολα Ν. (1995). *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- [48] Κ/ξία Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας, Ηπείρου και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, (2011). *Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων: Υδατικό Διαμέρισμα Ηπείρου (Αρ.Έργου: 2010ΣΕ07580000)*. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ, Ειδική Γραμματεία Υδάτων. Ανακτήθηκε από http://www.teeepirus.gr/files/sxedio_diaxeirisis_ydatwn.pdf
- [49] Κώττης, Γ. (1994). *Οικολογία και Οικονομία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- [50] Λεοντάρης, Σ. (1992). *Εισαγωγή στην Ωκεανογραφία. Παράκτια γεωλογία*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- [51] Λιαρίκος, Κ., Μαραγκού, Π. & Παπαγιάννης Θ. (επιμ.). (2012). *Η Ελλάδα τότε και τώρα: Διαχρονική χαρτογράφηση των καλύψεων γης, 1987-2007. Γεωγραφικό Διαμέρισμα Ιονίων Νήσων*. Αθήνα: WWF Ελλάς. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/forests/pdfs/atlas/ATLAs_WWF_BOOK_12.2012_WEB%20%5BMAP_s_07_IONIO%5D.pdf
- [52] Μαγουλάς, Κ. & Καραμέρης, Κ. (2008). *Περιβάλλον-Τουρισμός-Περιφερειακή Ανάπτυξη. Διαχείριση και Προστασία Περιβάλλοντος*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΕΑΕΚ, ΕΕ. Ανακτήθηκε από http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2011/06/diaxeirisi_perivallontos_ekpaideytiko_yliko.pdf
- [53] Μάλλιος, Ζ. (2005). *Αποτίμηση της αξίας του αρδευτικού νερού με τη μέθοδο της Εξαρτημένης Αξιολόγησης* (Διδακτορική διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή, (Θεσσαλονίκη).
- [54] Μιλοβάνοβιτς, Μ., Τομαρά, Β., Πούλος, Σ. & Αλεξόπουλος, Ι. (2007). Το Γεωμορφολογικό και Υδρολογικό Περιβάλλον της Λιμνοθάλασσας Κορισίων (Νήσος Κέρκυρα). 8^ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο *Παράκτια Γεωμορφολογία-Ωκεανογραφία*, 4-7 Οκτωβρίου 2007, Αθήνα. Ανακτήθηκε από <http://geolib.geo.auth.gr/digeo/index.php/pgc/article/viewFile/9449/9200>
- [55] Μοντεσάντου, Β. (1999). *Σημειώσεις για το μάθημα της Υδρολογίας: Ποτάμια Υδροσυστήματα*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Βιολογίας, Τομέας Οικολογίας και Ταξινομικής.
- [56] Μπουρτσάλας, Α., Θέμελης, Ν. & Καλογήρου, Ε. (2011). *Περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης διαχείρισης Αστικών Στερεών Αποβλήτων (Α.Σ.Α.) για τις Περιφέρειες της Ελλάδος*. Columbia University, Earth Engineering Center. Ανακτήθηκε από <http://www.wtert.gr/>
- [57] ΝCC Σύμβουλοι Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού Ε.Π.Ε. (2013). *Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου Αξιοποίησης Ακινήτου Περιοχής Ερημίτη Κασσιώπης Νήσου Κέρκυρας*. Αθήνα: ΤΑΙΠΕΔ. Ανακτήθηκε από <http://hradf.com/uploads/files/kassiori-smpe-el.pdf>
- [58] Νικολόπουλος, Τ. (2010, Φεβρουάριος). *Περιοχές Natura 2000 και προϋποθέσεις έγκρισης έργων σε αυτές. Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε από <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4067&catid=2>

- [59] Ντοκόπουλος, Δ. (2007). Από το Νόμο του 1923 στον Ν.2508/97. Ημερίδα *Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, 16 Απριλίου 2007. Μελέτη Μ304. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/105/1/ker_m304_dokopoulos.pdf
- [60] Οικονομίδου, Ε. (1995). Η Διατήρηση των Ελληνικών Παράκτιων Οικοσυστημάτων και ο Ρόλος του Τουρισμού. Συνέδριο *Επιπτώσεις των τουριστικών δραστηριοτήτων στις ακτές. Τρόποι ολοκληρωμένης προστασίας και διαχείρισης*, 24 Φεβρουαρίου 1995, Κέρκυρα. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/286/1/Oikonomidou_kerk_m92.pdf
- [61] Παναγιωτίδης, Π. & Δημητρακόπουλος, Α. (1999). Εισαγωγή στο Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον. Τόμος Α'. *Υδρολογία* (σσ. 147-207). Αθήνα: ΕΑΠ.
- [62] Παναγιωτίδης, Π. (2004). *Παράκτια Οικοσυστήματα και ανθρωπογενείς πιέσεις στις ακτές*. Αθήνα: ΕΛΚΕΘΕ, ΔΠΜΣ ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από <http://postgra.hydro.ntua.gr/docs/lessons/11/panajiotidis/aktes.pdf>
- [63] Παναγιωτίδης, Π. (2004). *Τύποι Υδατικών Οικοσυστημάτων* Αθήνα: ΕΛΚΕΘΕ, ΔΜΠΣ ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://postgra.hydro.ntua.gr/docs/lessons/11/panajiotidis/Panayotidis_text_2009.pdf
- [64] Παναγιωτίδης, Π. (2009). *Διαχείριση Υδατικών Οικοσυστημάτων: Τυπολογία*. Αθήνα: ΕΛΚΕΘΕ, ΔΠΜΣ ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://postgra.hydro.ntua.gr/docs/lessons/11/panajiotidis/typology_2009.pdf
- [65] Παναγιωτίδης, Π. (2004). *Διαχείριση Υδατικών Οικοσυστημάτων Παράκτια και Μεταβατικά ύδατα: Η ακτή*. Αθήνα: ΕΛΚΕΘΕ, ΔΜΠΣ ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://postgra.hydro.ntua.gr/docs/lessons/11/panajiotidis/coastline_2009.pdf
- [66] Παναγιωτίδης, Π. (2009). *Διαχείριση Υδατικών Οικοσυστημάτων: Παράκτια ύδατα*. Αθήνα: ΕΛΚΕΘΕ, ΔΠΜΣ ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://postgra.hydro.ntua.gr/docs/lessons/11/panajiotidis/Marine_waters_2009.pdf
- [67] Παναγιωτίδης, Π. (2009). *Διαχείριση Υδατικών Οικοσυστημάτων: Μεταβατικά ύδατα*. Αθήνα: ΕΛΚΕΘΕ, ΔΠΜΣ ΕΜΠ. Ανακτήθηκε από http://postgra.hydro.ntua.gr/docs/lessons/11/panajiotidis/lagoons_2009.pdf
- [68] Πανδής, Α. (2007). Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός-Ρόλος και Αρμοδιότητες Αυτοδιοίκησης. Ημερίδα *Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, 16 Απριλίου 2007. Μελέτη Μ304. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/108/1/ker_m304_pandis.pdf
- [69] Πανδής, Α. (2008). Παραδοσιακοί Οικισμοί Κέρκυρας-Θεσμικό πλαίσιο και προοπτικές. Συνέδριο *Προστασία Μνημείων και Ιστορικών Συνόλων-Η περίπτωση της Κέρκυρας*, 22-23 Φεβρουαρίου 2008. Μελέτη Μ308. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/135/1/Pandis_ParadosiakoiOikismoi.pdf
- [70] Πανδής, Μ. & Ζολώτα, Α. (1995). *Πολεοδόμηση Τουριστικών Οικισμών-Προτάσεις Νομοθετικού Περιεχομένου και Σχετικών Προδιαγραφών*. Μελέτη Μ53. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/302/1/m_53.pdf
- [71] Πανδής, Μ. (2005). Μελέτες Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού από το 1983 έως σήμερα στην Κέρκυρα. Διημερίδα *Πολιτεία-Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, Απρίλιος 2005, Κέρκυρα. Ανακτήθηκε από http://lib.teekerk.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teekerk.gr/85/1/ker_m271_pandis.pdf
- [72] Πανδής, Μ. (2007). Χωροταξικός Σχεδιασμός στην Κέρκυρα-30 χρόνια προσπάθειες. Ημερίδα *Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, 16 Απριλίου 2007, Κέρκυρα.

- Μελέτη Μ304. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από
http://lib.teeker.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teeker.gr/104/1/ker_m304_pandis1.pdf
- [73] Παπατόλιας, Α. (2010, Οκτώβριος). Η Αναθεώρηση του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού στην Ελλάδα. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε από
<http://www.nomosphysis.org.gr/print.php?artid=4191&catpid=1>
- [74] Πορτόλου, Δ., Μπουρδάκης, Σ., Βλάχος, Χ., Καστρίτης, Θ. & Δημαλέξης, Τ. (Επιμ.) (2009). *Οι Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας. Περιοχές Προτεραιότητας για τη Διατήρηση της Βιοποικιλότητας*. Αθήνα: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.
- [75] Ροδιτάκης, Χ. (2000). *Τουρισμός και Οικολογία*. Ηράκλειο: ΑΤΕΙ-Κρήτης.
- [76] Σκούρτης, Κ. (2006). Προβλήματα Εθνικού Κτηματολογίου στην Κέρκυρα. Ημερίδα *Προβλήματα Εθνικού Κτηματολογίου στην Κέρκυρα*, 10 Φεβρουαρίου 2006. Μελέτη Μ287. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από
http://lib.teeker.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teeker.gr/112/1/ker_m287_skourtis.pdf
- [77] ΤΕΕ. *Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός*. <http://portal.tee.gr>
- [78] ΝΑ Κέρκυρας, ΚΕΚ Κέρκυρας & ΤΕΕ/ΤΚ (1996). *Life 1996: Δίκτυο για τον έλεγχο και την προστασία των παράκτιων περιοχών Νομού Κέρκυρας με επεξεργασία δορυφορικών εικόνων και χρήση γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών*. Μελέτη Μ121. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από
http://lib.teeker.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teeker.gr/347/1/m_121.pdf
- [79] Φαναριώτης, Γ. (1992). *Διερεύνηση των Δυνατοτήτων Ανάπτυξης Τομέων της Δευτερογενούς Παραγωγής στο Νομό Κέρκυρας*. Μελέτη Μ40. Κέρκυρα: ΤΕΕ/ΤΚ. Ανακτήθηκε από
http://lib.teeker.gr:8080/jspui/bitstream/lib.teeker.gr/293/1/ker_m40.pdf
- [80] ΣΕΤΕ (1993). *Τουρισμός. Εξελίξεις και Προβλήματα*. Ανακτήθηκε από
http://sete.gr/_fileuploads/entries/Studies%20&%20Publications/GR/TOURISMOS_EKS_ELIKSEIS%20KAI%20PROBLHMATA.pdf
- [81] ΣΕΤΕ (2010). *Ελληνικός Τουρισμός: Στοιχεία & Αριθμοί*. Ανακτήθηκε από
http://sete.gr/_fileuploads/tourism_Facts_Figures/FACTS%20%20FIGURES%202013.pdf
- [82] ΣΕΤΕ (2011). *Ελληνικός Τουρισμός: Στοιχεία & Αριθμοί*. Ανακτήθηκε από
http://sete.gr/_fileuploads/tourism_Facts_Figures/FactsFigures2012teliko.pdf
- [83] ΣΕΤΕ (2012). *Ελληνικός Τουρισμός: Στοιχεία & Αριθμοί*. Ανακτήθηκε από
http://sete.gr/_fileuploads/tourism_Facts_Figures/SETE%202011%20final.pdf
- [84] ΣΕΤΕ (2013). *Ελληνικός Τουρισμός: Στοιχεία & Αριθμοί*. Ανακτήθηκε από
http://sete.gr/_fileuploads/tourism_Facts_Figures/110428_SETE_Greek%20Tourism%20Facts%20&%20Figures%202010%20Edition.pdf
- [85] Τσακίριδη, Ο. (2011). *Διαχείριση Πολιτιστικών Πόρων*. Ανακτήθηκε από
<http://www.kavalagreece.gr/wp-content/uploads/2011/08/Διαχείριση-Πολιτιστικών-Πόρων-tsakiridi.pdf>
- [86] Τσάρτας, Π. (1996). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον Τουρισμό*. Αθήνα: Εξάντας.
- [87] Τσιούρης, Σ. & Γεράκης, Π. (1991). *Υγρότοποι της Ελλάδας, Αξίες-Αλλοιώσεις-Προστασία*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ, IUCN.
- [88] Τσιτσώνη, Θ. & Μπατάλα, Ε. (2006). *Το καθεστώς των προστατευομένων περιοχών σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο*. Ανακτήθηκε από
<http://users.auth.gr/tsitsoni/files/gr/14.pdf>
- [89] Whitakker, R. & Fernandez-Palacios, J.M. (2009). *Νησιωτική Βιογεωγραφία: Οικολογία, εξέλιξη και διατήρηση*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- [90] ΥΠΕΚΑ. *Περιβαλλοντική Αδειοδότηση*. Ανακτήθηκε από
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=804>

- [91] EOT (2000). *Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την Ανάπτυξη του Οικολογικού Τουρισμού. Μέρος Α'.* WWF Ελλάς (επιμ.). Ανακτήθηκε από http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/ecoeota.pdf
- [92] EOT (2000). *Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την Ανάπτυξη του Οικολογικού Τουρισμού. Μέρος Β'.* WWF Ελλάς (επιμ.). Ανακτήθηκε από http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/ecoeotb.pdf
- [93] EOT (2004). *Εθνικός Σχεδιασμός για την οργάνωση και ανάπτυξη του Οικοτουρισμού. (Master Plan).* Αγροτουριστική Α.Ε. (επιμ.). Ανακτήθηκε από http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Master_Plan_Agrotourist_iki_2004.pdf
- [94] EOT (2004). *Εθνικός Σχεδιασμός για την οργάνωση και ανάπτυξη του Οικοτουρισμού. (Master Plan). Περίληψη.* Αγροτουριστική Α.Ε. (επιμ.). Ανακτήθηκε από http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Perilipsi_Master_Plan_Agrotouristiki_2004.pdf
- [95] EOT (2007). *Συνολικό Σχέδιο Marketing EOT.* PRC Group, THR International Tourism Consultants, MRB Hellas (επιμ.). Ανακτήθηκε από http://gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/ΣΥΝΟΛΙΚΟ%20MARKETING%20EOT%20%282007%29.pdf
- [96] EOT (2007). *Branding EOT.* PRC Group, THR International Tourism Consultants, MRB Hellas (επιμ.). Ανακτήθηκε από http://gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/BRANDING%20EOT%20%282007%29.pdf
- [97] EOT (2011). *Ανάλυση της τουριστικής κίνησης 2001-2011.* Χατζηδάκης, Α. (επιμ.). Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. Ανακτήθηκε από http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Analisi_touristikis_kinisis_2001-2010.pdf
- [98] Χατζημπίρος, Κ. (2011, Νοέμβριος). Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Η Προστασία φυσικών περιοχών και η λανθασμένη Στρατηγική. *Νόμος και Φύση.* Ανακτήθηκε από <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4330&catid=2>
- [99] Χονδρού-Καραβασίλη, Μ. (2005). Περιβαλλοντική Ευθύνη για την Πρόληψη και Αποκατάσταση της Περιβαλλοντικής Ζημιάς: Η Εφαρμογή της Αρχής «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει» στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα. Διεθνής έκθεση και Συνέδριο για την *Τεχνολογία Περιβάλλοντος, HELECO '05*, 3-6 Φεβρουαρίου 2005. Μελέτη Μ2045. Αθήνα: ΤΕΕ. Ανακτήθηκε από http://library.tee.gr/digital/m2045/m2045_chondrou.pdf
- [100] Χριστοπούλου, Ι. (2010, Ιούλιος). Περιοχές Natura: Ένας μοχλός ανάπτυξης. *Νόμος και Φύση.* Ανακτήθηκε από <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4122&catid=2>
- [101] WWF Υγροτόπιο Νήσων-GrisWet (2013). *Απογραφικό Δελτίο KER014.* Ανακτήθηκε από <http://www.oikoskopio.gr/ygrotopio/general/report.php?id=185&param=themeleidn>
- [102] WWF Υγροτόπιο Νήσων-GrisWet (2013). *Βασικά Στατιστικά Στοιχεία.* Ανακτήθηκε από <http://www.oikoskopio.gr/ygrotopio/general/article.php?id=18>

Ξενόγλωσσες Βιβλιογραφικές Αναφορές

- [103] Bianco, P. G., Ahnelt, H. & Economidis P.S. (1996). The freshwater fishes from eastern and large Mediterranean islands with comments on their safety status. *Acta Universitatis Carolinae-Biologica*, Vol 40, pp. 45-60.
- [104] Butler, R.W. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*. Vol 1 (1), pp.7-25. DOI 10.1080/14616689908721291. Retrieved from <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616689908721291>

- [105] Dafis, S., Papastergiadou, E., Georghiou, K., Babalonas, D., Georgiadis, T., Papageorgiou, M., Lazaridou, T. & Tsiaoussi, V. (1996). *The Greek Habitat Project (Directive 92/43/EEC) Natura 2000: An Overview*. Thermi: Greek Biotope/Wetland Centre (EKBY).
- [106] Demunter, C. & Dimitrakopoulou, C. (2012). Tourism in Europe: Results for 2011. Eurostat. Theme: Population and social conditions-Industry, trade and services. *Statistics in Focus*, issue 28/2012. Retrieved from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-028/EN/KS-SF-12-028-EN.PDF
- [107] EC-DG Environment (2001). *Sustainable Tourism and Natura 2000. Guidelines, initiatives and good practices in Europe*. SECA Final Publication, Vol 1. Belgium: EC. Retrieved from http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/sust_tourism.pdf
- [108] EEA (2013). *EIONET Central Data Repository*. Retrieved from <http://cdr.eionet.europa.eu/gr/eea/cdda1>
- [109] EEA (2013). *EUNIS Natura 2000: Limnothalassa Korission*. Retrieved from <http://eunis.eea.europa.eu/sites/GR2230002/geo>
- [110] EEA (2013). *EUNIS Natura 2000: Limnothalassa Korission kai nisos Lagoudia*. Retrieved from <http://eunis.eea.europa.eu/sites/GR2230007/geo>
- [111] EU (2011). Life + Nature & Biodiversity 2010. *South-west Lapland LIFE10 NAT/FI/000047 NATNET*, pp.19. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union. Retrieved from http://www.minambiente.it/sites/default/files/archivio/allegati/life/life_publicazioni_ce_progetti_nat_bio2010.pdf
- [112] Eurostat (2008). *Panorama on Tourism*. Theme: Population and social conditions-Industry, trade and services. Collection: Statistical books. DOI 10.2785/1475. Retrieved from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-30-08-550/EN/KS-30-08-550-EN.PDF
- [113] Eurostat (2008). *Tourism Statistics*. Theme: Population and social conditions-Industry, trade and services. Collection: Statistical books. DOI 10.2785/10446. Retrieved from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DS-08-001/EN/KS-DS-08-001-EN.PDF
- [114] Eurostat (2013). *Eurostat Regional yearbook 2013*. Theme: General and Regional Statistics. Collection: Statistical books. DOI 10.2785/44451. Retrieved from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-13-001/EN/KS-HA-13-001-EN.PDF
- [115] Fezzardi, D., Massa, F., Àvila-Zaragoza, P., Rad, F., Yücel-Gier, G., Deniz, H., Hadj Ali Salem, M., Hamza, H.A. & Salem, S.B. (2013). Indicators for Sustainable Aquaculture in Mediterranean and Black Sea Countries. Guide for the use of indicators to monitor sustainable development of aquaculture. *Studies and Reviews*, No 93. Rome: General Fisheries Commission for the Mediterranean-FAO. Retrieved from <http://www.fao.org/docrep/017/i3194e/i3194e.pdf>
- [116] Field, B.C. (1994). *Environmental Economics: An introduction*. Singapore: McGraw-Hill International Editions.
- [117] Glasson, J., Therivel, R. & Chadwick, A. (1994). *Introduction to Environmental Impact Assessment*. UCL Press Ltd.
- [118] *Green Tourism*. Official Latvian Tourism Portal. Retrieved from <http://www.latvia.travel/en/green-tourism>
- [119] Grigg, N.S. (1996). *Water Resources Management*. New York: McGraw-Hill.
- [120] Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*. Retrieved from <http://www.sciencemag.org/content/162/3859/1243.full>

- [121] Henty, C. J. (2001). Wader migration in Corfu, southern Adriatic, May 1998. *Wader Study Group Bulletin*, Vol 95, pp. 66-67. Retrieved from <https://sora.unm.edu/sites/default/files/journals/iwsgb/v095/p00066-p00067.pdf>.
- [122] HRADF. (2014). *Overview of Assets Portfolio (Lot A)*. Retrieved from <http://www.hradf.com/uploads/files/properties-lot-a-el.pdf>
- [123] IUCN/UNESCO (2004). Proceedings of the *World Heritage Boreal Zone Workshop*, 10-13 October 2003, St. Petersburg, (Russia). Retrieved from http://cmsdata.iucn.org/downloads/boreal_zone.pdf
- [124] Jatnieks, J. (2012). The National Conservation and Management Program for Natura 2000 Sites in Latvia (NAT-PROGRAM). *LIFE11 Kick-off Meeting, 24 September 2012, Warsaw*. Retrieved from http://ec.europa.eu/environment/life/news/newsarchive2012/documents/lv_371.pdf
- [125] LDF (2005). *Implementation Management Plan for the Lake Engure Nature Park*. Retrieved from http://www.ldf.lv/pub/?doc_id=27945
- [126] LFN (2013). *Life Coastlake-Restoration of Bittern habitats in two coastal lakes in Latvia. LIFE12 NAT/LV/000118*. Retrieved from http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=4575&docType=pdf
- [127] Loucks, D.P., van Beek, E., Stedinger, J.R. & Dijkman J.P.M. (2005). *Water Resources Systems Planning and Management. An Introduction to Methods, Models and Applications, Studies and Reports in Hydrology*. Paris: UNESCO Publishing.
- [128] Mangos, A. & Claudot, M.A. (2013). *Étude économique des aires protégées marines et côtières en Méditerranée*. Cahier 13, Octobre 2013. Plan Bleu. http://planbleu.org/sites/default/files/publications/cahier_13_amp_fr.pdf
- [129] Margalef, R. (1985). Introduction to the Mediterranean. *Western Mediterranean*. Series Key Environments, pp. 1-16. Pergamon Press.
- [130] Margat, J. & Valéé, D. (2000). *Mediterranean Vision on water, population and the environment for the 21st Century*. Medtac-Blue Plan. Retrieved from http://planbleu.org/sites/default/files/publications/vision_eau_eng.pdf
- [131] Mathieson, A. & Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Harlow: Longman.
- [132] Mays, L.W. & Tung Y.K. (1992). *Hydrosystems Engineering and Management*. New York: McGraw-Hill.
- [133] McInnes, R. (2012). Linking UN-HABITAT, the Ramsar Convention, urban wetlands and ecosystem services. *The Ramsar Convention and SWS-Linking Science to International Policy*, 2012 Florida (USA). INTECOL. Retrieved from <http://www.conference.ifas.ufl.edu/intecol/presentations/010/1120%20R%20McInnes.pdf>
- [134] NATNET (2013). *Increasing the ecological connections and coherence of the Natura 2000 network in South-west Lapland, Finland*. Retrieved from <http://www.natnet.fi/8>
- [135] Pearce, D. & Turner, R.K. (1990). *Economics of natural resources and the environment*. Hertfordshire U.K.: Harvester Wheatsheaf.
- [136] Pearce, D., Turner, R.K. & Bateman, I. (1993). *Environmental Economics. An elementary introduction*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- [137] *Ramsar Sites in order of their addition to the Ramsar List of Wetlands of International Importance*. Retrieved from http://www.ramsar.org/pdf/sitelist_order.pdf
- [138] Read, S. E. (1980). A prime force in the expansion of tourism in the next decade: special interest travel. Hawkins, E. L., Shafer, E. L. & Rovelstad, J. M. (eds.) *Tourism Marketing and Management Issues*, pp. 193-202. Washington: The George Washington University Press.

- [139] De Romilly, J. (1989). *La Grèce antique à la découverte de la liberté*. Paris: Éditions de Fallois.
- [140] Ruiz-Olmo, J. (2006). The Otter (*Lutra lutra* L.) on Corfu Island (Greece): situation in 2006. *IUCN Otter Specialist Group Bulletin*, Vol 23 (1), pp. 17-25. Retrieved from http://www.otterspecialistgroup.org/Bulletin/Volume23/RuizOlmo_2006.html
- [141] Smith, V. & Eadington, W. (Eds) (1992). *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. The International Academy for the Study of Tourism. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- [142] Spilanis, I. (2003). "Livres Blanc". *Tourism et développement durable en Méditerranée. La Grèce*. PNUE-PAM-Plan Bleu. Retrieved from http://planbleu.org/sites/default/files/publications/livreblanc_grc.pdf
- [143] Spilanis I., Le Tellier J., Vayanni H. (2012). *Towards an observatory and a "quality label" for sustainable tourism in the Mediterranean*. Plan Bleu, Valbonne. (Blue Plan Papers 12). Retrieved from http://planbleu.org/sites/default/files/publications/cahier12_destinationsen.pdf
- [144] Sundseth, K. (2009). *Natura 2000 in the Macaronesian Region*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Retrieved from <http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/biogeos/Macaronesian.pdf>
- [145] The Gallup Organisation (2011). Survey on the attitudes of Europeans towards tourism. Analytical report, wave 3. *Flash Eurobarometer 328*. European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf
- [146] TNS Political & Social (2013). Attitudes of Europeans towards tourism. Report. *Flash Eurobarometer 370*. European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_370_en.pdf
- [147] Tóth, T., Krecsák, L., Madsen, T. & Újvári, B. (2002). *Herpetofaunal locality records on the Greek Island of Corfu*. Retrieved from http://www.lacerta.de/AS/Bibliografie/BIB_1551.pdf
- [148] Tsouni, A., Zervos, N., Hadjibiros, K. & Andreadakis, A. (2001). A database for freshwater ecological status in Greece. EurAqua 8th Scientific and Technical Review *Good Ecological Status: Reference Conditions for Surface Waters*, 24-25 October 2001, Helsinki. Ανακτήθηκε από <http://www.euraqua.org/download/18.4a4d22a41128e56161b800016021/>
- [149] UNEP (2013). Tourism. *Green Economy and Trade*. Retrieved from <http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/GETReport/pdf/Chapitre%207%20Tourism.pdf>
- [150] UNESCO (2013). *Doñana National Park. State of Conservation (1994-2013)*. Retrieved from <http://whc.unesco.org/en/list/685/gallery/>
- [151] UNWTO (2013). *Tourism Highlights*. Retrieved from http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_lr.pdf
- [152] Watt, A. (1982). *Longman Illustrated Dictionary of Geology*. York press: Longman.
- [153] WCED (1987). *Our Common Future (Brundtland Report)*. Oxford University Press. Retrieved from http://conspect.nl/pdf/Our_Common_Future-Brundtland_Report_1987.pdf
- [154] Williams, J. (1996). *Protected Natural Environments in Andalucía*. Retrieved from <http://www.andalucia.com/environment/protect/>
- [155] Williams, J. (1996). *The Coto Doñana National Park*. Retrieved from <http://www.andalucia.com/environment/protect/donana.htm>
- [156] WWF OEMN Mission (2009). *Doñana. A WWF One Europe, More Nature Pilot Project Site*. Retrieved from http://awsassets.panda.org/downloads/rz_oemn_factsheet_donana.pdf

Διεθνείς Διακρατικές Συμβάσεις

- Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat (Ramsar Convention). *International Conference on the Conservation of Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat*, 2 February 1971, Ramsar (Iran). UN Treaty Series No.14583. Retrieved from http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0__
- Council of Europe (1979). *Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*, 19 October 1979, Bern (Switzerland). CETS No.104. Retrieved from <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/104.htm>
- EU (2009). *Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean (ICZM)*, 4-2-2009. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:034:0019:0028:EN:PDF>
- ICOMOS (1999). *International Cultural Tourism Charter-Managing Tourism at Places of Heritage Significance. 12th General Assembly*, October 1999, Mexico (UMS). Retrieved from http://www.icomos.org/charters/tourism_e.pdf
- IUCN (1973). *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES-Washington Convention)*, 3 March 1973, Washington, D.C. (US). Retrieved from <http://www.cites.org/eng/disc/E-Text.pdf>
- IUCN/UNEP/WWF (1980). *World Conservation Strategy*. Retrieved from <http://www.a21italy.it/medias/688-wcs-004.pdf>
- UN (1992). *UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC or FCCC)*, 30 April-9 May 1992, New York (US). Retrieved from <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>
- UN (1992). *The Dublin Statement on Water and Sustainable Development. International Conference on Water and the Environment (ICWE)*, 26-31 January 1992, Dublin (Ireland). Retrieved from <http://www.un-documents.net/h2o-dub.htm>
- UN (2002). *Cape Town Declaration. Cape Town Conference on Responsible Tourism in Destinations*, August 2002, Cape Town (Johannesburg). Retrieved from http://www.capetown.gov.za/en/tourism/Documents/Responsible%20Tourism/Tourism_RT_2002_Cape_Town_Declaration.pdf
- UNECE (1991). *Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context*, 25 February 1991, Espoo (Finland). Retrieved from http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/convention_extenglish.pdf
- UNECE (1992). *Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (Water Convention). Resumed 5th Session of the Economic Commission for Europe Governments on Environmental and Water Problems*, 17 March 1992, Helsinki (Finland). Retrieved from <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/water/pdf/watercon.pdf>
- UNECE (1992). *Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents. Resumed 5th Session of the Economic Commission for Europe Governments on Environmental and Water Problems*, 17 March 1992, Helsinki (Finland). Retrieved from <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2006/teia/Convention%20E%20no%20annex%20I.pdf>
- UNEP (1979). *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (CMS-Bonn Convention)*, 23 June 1979, Bonn (Germany). Retrieved from http://www.cms.int/documents/convtxt/cms_convtxt_english.pdf

- UNEP/MAP (1976). Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution (Barcelona Convention). *Conference of Plenipotentiaries of the Coastal States of the Mediterranean Region for the Protection of the Mediterranean Sea*, 16 February 1976, Barcelona (Spain). Retrieved from <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001004>
- UNEP (1989). Protocol on Liability and Compensation for Damage Resulting from Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal. *On the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal (Basel Convention)*, 22 March 1989, Basel (Switzerland). Retrieved from <http://www.basel.int/Portals/4/Basel%20Convention/docs/text/BaselConventionText-e.pdf>
- UNEP (1992). Agenda 21. *United Nations Conference on Environment and Development (UNCED)-“Earth Summit”*, 3-14 June 1992, Rio de Janeiro (Brazil). Retrieved from <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- UNEP (1992). Convention on Biological Diversity. *United Nations Conference on Environment and Development (UNCED)-“Earth Summit”*, 3-14 June 1992, Rio de Janeiro (Brazil). Retrieved from <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>
- UNEP/MAP (1995), Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean. *Conference of Plenipotentiaries on the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution*, 9-10 June 1995, Barcelona (Spain). Retrieved from http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/bc95_Eng_p.pdf
- UNESCO (1972). Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. *17th General Conference*, November 1972, Paris (France). Retrieved from <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>
- WTO-UNESCO-UNEP (1995). Charter of Sustainable Tourism. *World Conference on Sustainable Tourism*, 27-28 April 1995, Lanzarote (Canary Islands). Retrieved from http://www.oete.de/dokumente/docs%20zukunft-reisen/charter_lanzarote.pdf

Ευρωπαϊκές Ανακοινώσεις, Αποφάσεις και Νομοθεσία. <http://eur-lex.europa.eu/>

- Ανακοίνωση EC (2001). *Working together for the future of European Tourism*. Brussels, 13-11-2001. COM(2001)665 final. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0665:FIN:EN:PDF>
- Ανακοίνωση EC (2003). *Basic orientations for the sustainability of European tourism*. [SEC(2003)1295]. Brussels, 21-11-2003. COM(2003)716 final. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0716:FIN:en:PDF>
- Ανακοίνωση EC (2007). *An Integrated Maritime Policy for the European Union*. Brussels, 10-10-2007. COM(2007)575 final. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0575:FIN:EN:PDF>
- Ανακοίνωση EC (2007). *Agenda for a sustainable and competitive European tourism*. Brussels, 19-10-2007. COM(2007)621 final. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>
- Ανακοίνωση EC (2010). *Europe, the world's No 1 tourist destination-a new political framework for tourism in Europe*. Brussels, 30-6-2010. COM(2010)352 final. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0352:FIN:en:PDF>
- Ανακοίνωση EC (2011). *Tourism in Europe P7 TA(2011)0407*. European Parliament resolution on *Europe, the world's No 1 tourist destination-a new political framework for tourism in Europe (2010/2206(INI))*, 27 September 2011. Official Journal of the EU

- (2013/C56E/05), (pp. 43-56). Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:056E:FULL:EN:PDF>
- Ανακοίνωση EC (2012). Consultation Document on the *European Charter for Sustainable and Responsible Tourism*. Brussels, 10 February 2012. ENTR.F1 D(2011). Retrieved from http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=7236
  - Ανακοίνωση EC (2012). Summary Report of the *European Charter for Sustainable and Responsible Tourism*. Brussels, October 2012. Retrieved from http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/sustainable-tourism/charter/documents_charter/summary_consultation_en.pdf
  - Οδηγία 75/440/ΕΟΚ περί της απαιτούμενης ποιότητας των υδάτων επιφανείας που προορίζονται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος στα Κράτη-Μέλη (16-6-1975). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31975L0440:EL:PDF>
  - Οδηγία 76/160/ΕΟΚ περί της ποιότητας των υδάτων κολυμβήσεως (8-12-1975). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31976L0160:EL:PDF>
  - Οδηγία 76/464/ΕΟΚ περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται από υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας (4-5-1976). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31976L0464:EL:PDF>
  - Οδηγία 78/659/ΕΟΚ περί της ποιότητας των γλυκών υδάτων που έχουν ανάγκη προστασίας ή βελτιώσεως για τη διατήρηση της ζωής των ιχθύων (18-7-1978). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31978L0659:EL:PDF>
  - Οδηγία 79/409/ΕΟΚ περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών (2-4-1979). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31979L0409:EL:PDF>
  - Οδηγία 79/869/ΕΟΚ περί των μεθόδων και περί συχνότητας των δειγματοληψιών και της αναλύσεως των επιφανειακών υδάτων τα οποία προορίζονται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος στα Κράτη-Μέλη (9-10-1979). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31979L0869:EL:PDF>
  - Οδηγία 79/923/ΕΟΚ περί της απαιτούμενης ποιότητας των υδάτων για οστρακοειδή (30-10-1979). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31979L0923:EL:PDF>
  - Οδηγία 80/68/ΕΟΚ περί προστασίας των υπογείων υδάτων από τη ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες (17-12-1979). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31980L0068:EL:PDF>
  - Οδηγία 80/778/ΕΟΚ περί της ποιότητας πόσιμου νερού (15-7-1980). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31980L0778:EL:PDF>
  - Οδηγία 82/176/ΕΟΚ για τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις υδραργύρου από τον βιομηχανικό τομέα ηλεκτρόλυσης των χλωριούχων αλάτων αλκαλίων (22-3-1982). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1982:081:0029:0034:EL:PDF>
  - Οδηγία 83/513/ΕΟΚ για τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις καδμίου (26-9-1983). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1983:291:0001:0008:EL:PDF>

- Οδηγία 84/156/ΕΟΚ για τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους όσον αφορά τις απορρίψεις υδραργύρου σε τομείς άλλους εκτός του τομέα της ηλεκτρολύσεως των χλωριούχων αλάτων των αλκαλίων (8-3-1984). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1984L0156:20090113:EL:PDF>
- Οδηγία 84/491/ΕΟΚ για τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις εξαχλωροκυκλοεξανίου (9-10-1984). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1984:274:0011:0017:EL:PDF>
- Οδηγία 85/337/ΕΟΚ για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (27-6-1985). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1985:175:0040:0048:EL:PDF>
- Οδηγία 88/347/ΕΟΚ τροποποίηση του παραρτήματος του παραρτήματος II της οδηγίας 86/280/ΕΟΚ σχετικά με τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις ορισμένων επικίνδυνων ουσιών που υπάγονται στον Κατάλογο I του Παραρτήματος της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (16-6-1988) . Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1988:158:0035:0041:EL:PDF>
- Οδηγία 90/154/ΕΟΚ τροποποίηση της 76/464/ΕΟΚ, περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας. Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1990:083:0117:0123:EL:PDF>
- Οδηγία 91/271/ΕΟΚ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων (21-5-1991). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1991:135:0040:0052:EL:PDF>
- Οδηγία 91/676/ΕΟΚ για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης (12-12-1991). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1991:375:0001:0008:EL:PDF>
- Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (21-5-1992). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:EL:PDF>
- Οδηγία 96/61/ΕΚ σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πρόληψη και Έλεγχο της Ρύπανσης (IPPC) (24-9-1996). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1996:257:0026:0040:EL:PDF>
- Οδηγία 98/83/ΕΚ σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης (3-11-1998). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:330:0032:0054:EL:PDF>
- Οδηγία 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (23-10-2000). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:EL:PDF>
- Οδηγία 2001/42/ΕΚ σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (27-6-2001). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:197:0030:0037:EL:PDF>
- Οδηγία 2002/49/ΕΚ σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαχείριση του περιβαλλοντικού θορύβου (25-6-2002). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:189:0012:0025:EL:PDF>
- Οδηγία 2004/35/ΕΚ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημιάς (21-4-2004). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:143:0056:0075:EL:PDF>

- Οδηγία 2006/7/ΕΚ σχετικά με τη διαχείριση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης και την κατάργηση της οδηγίας 76/160/ΕΟΚ (15-2-2006). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:064:0037:0051:EL:PDF>
- Οδηγία 2006/118/ΕΚ σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση (12-12-2006). Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:372:0019:0031:EL:PDF>
- Οδηγία 2008/56/ΕΚ περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική) (17-6-2008) Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:164:0019:0040:EL:PDF>

Εθνική Νομοθεσία. <http://www.et.gr/>

- Α.Ν.1565/1950 (ΦΕΚ 255/Α'/29-10-1950) *Περί συστάσεως Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού*
- Ν.1624/1951 (ΦΕΚ 7/Α'/8-1-1951) *Περί κυρώσεως, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Α.Ν.1565/1950 «περί συστάσεως Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού»*
- Π.Δ.19-10-1978 (ΦΕΚ 594/Δ'/13-11-1978) *Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών*
- Ν.855/1978 (ΦΕΚ 235/Α'/23-12-1978) *Περί κυρώσεως της υπογραφείσης εις Βαρκελώνην το 1976 Διεθνούς Συμβάσεως «περί προστασίας της Μεσογείου Θαλάσσης εκ της ρυπάνσεως» μετά του συνημμένου εις αυτήν Παραρτήματος, ως και των Πρωτοκόλλων αυτής «περί προλήψεως ρυπάνσεως της Μεσογείου Θαλάσσης εκ της απορρίψεως ουσιών εκ των πλοίων και αεροσκαφών», και «περί συνεργασίας δια την καταπολέμησιν της ρυπάνσεως της Μεσογείου Θαλάσσης εκ πετρελαίου και άλλων επιβλαβών ουσιών» μετά των συνημμένων εις αυτά Παραρτημάτων*
- Ν.1126/1981 (ΦΕΚ 32/Α'/10-2-1981) *Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23^{ην} Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως διά την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομίας*
- Ν.1262/1982 (ΦΕΚ 70/Α'/16-6-1982) *Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποίηση συναφών διατάξεων*
- Ν.1135/1983 (ΦΕΚ 32/Α'/14-3-1983) *Κύρωση Διεθνούς Σύμβασης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης*
- Π.Δ.24-4-85 (ΦΕΚ 181/Δ'/3-5-1985) *Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησής τους*
- ΔΔ/2262/22.7.1985 *Δασική απαγορευτική διάταξη θήρας στην περιοχή Λίμνης «Κορισσίων» Ν.Κέρκυρας*
- Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/16-10-1986) *Για την προστασία του Περιβάλλοντος*
- Απόφαση υπ'αρ. 78140/3271 (ΦΕΚ 55/Δ'/5-2-1987) *Έγκριση ΓΠΣ Κερκύρας Ν.Κερκύρας*
- Απόφαση υπ'αρ. 72675/3648 (ΦΕΚ 1173/Δ'/4-12-1987) *Έγκριση ΓΠΣ οικισμού Λευκίμμης κοινότητας Λευκίμμης Ν.Κερκύρας*
- Ν.1739/1987 (ΦΕΚ 201/Α'/20-11-1987) *Περί Διαχείρισης Υδατικών Πόρων και άλλων διατάξεων*

- Π.Δ.25-4-89 (ΦΕΚ 293/Δ'/16-5-89) Τροποποίηση του από 24.4.1985 π.δ/τος «τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης τους»
- Πολεοδομικό Διάταγμα (ΦΕΚ 407/Δ'/16-6-1989) Καθορισμός ΖΟΕ ... κοινότητας Αργυράδων Ν.Κερκύρας
- Ν.1892/1990 (ΦΕΚ 101/Α'/31-7-1990) Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις
- Απόφαση (ΦΕΚ 1392/Δ'/31-12-1992) Έγκριση Πολεοδομικής Μελέτης Κάβου Δήμου Λευκιμμαίων Ν.Κερκύρας
- Ν.2203/1994 (ΦΕΚ 58/Α'/15-4-1994) Κύρωση της Σύμβασης της Βασιλείας για τον έλεγχο των διασυνοριακών κινήσεων επικίνδυνων αποβλήτων και της επεξεργασίας τους
- Απόφαση (ΦΕΚ 751/Β'/31-8-1995) Έγκριση Παράτασης απαγόρευσης θήρας στην περιοχή Λίμνης «Κορισσίων» Ν.Κέρκυρας (ΔΔ/2148/10.8.1995)
- Ν.2425/1996 (ΦΕΚ 148/Α'/4-7-1996) Κύρωση της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία και τη Χρήση των Διασυνοριακών Υδάτων και των Διεθνών Λιμένων
- Ν.2540/1997 (ΦΕΚ 249/Α'/15-12-1997) Κύρωση της Σύμβασης για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε διασυνοριακό επίπεδο
- Ν.2546/1997 (ΦΕΚ 256/Α'/16-12-1997) Κύρωση της Σύμβασης για τις Διασυνοριακές Επιπτώσεις των Βιομηχανικών Ατυχημάτων
- Ν.2601/1998 (ΦΕΚ 81/Α'/15-4-1998) Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις
- Κ.Υ.Α. 33318/3028/1998 (ΦΕΚ 1289/Β'/28-12-1998) Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας
- Ν.2902/2001 (ΦΕΚ 77/Α'/12-4-2001) Κύρωση του Μνημονίου Κατανοήσεως μεταξύ Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Τουρκίας σχετικά με τη συνεργασία για την προστασία του περιβάλλοντος
- Κ.Υ.Α. Υ2/2600/2001 (ΦΕΚ 892/Β'/11-7-2001) σχετικά με την ποιότητα του ανθρώπινου νερού κατανάλωσης
- Π.Δ.343/2001 (ΦΕΚ 231/Α'/11-10-2001) Οργανισμός Διάρθρωσης Υπηρεσιών του ΕΟΤ
- Ν.3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α'/28-6-2002) Προστασίας Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- Ν.3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α'/27-8-2002) Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης και Ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
- Ν.3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α'/9-12-2003) Προστασία και διαχείριση των υδάτων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2003
- Απόφαση υπ'αρ. 48976 (ΦΕΚ 56/Β'/19-1-2004) ΠΠΧΣΑΑ Ιονίων Νήσων
- Ν.3270/2004 (ΦΕΚ 187/Α'/11-10-2004) Αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού
- Ν.3299/2004 (ΦΕΚ 261/Α'/23-12-2004) Κίνητρα ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση
- Απόφαση υπ'αρ. 9924/25-7-2005 Δ/νσης Δασών Κέρκυρας (ΦΕΚ 1217/Β'/31-8-2005) Παράταση απαγόρευσης θήρας στη Λίμνη «Κορισσίων» Περιφέρειας Δήμου Μελιτειέων και Κορισσίων Ν.Κέρκυρας

- Κ.Υ.Α. 47630/16-11-2005 (ΦΕΚ 1688/Β'/1-12-2005) *Διάρθρωση της Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας*
- Κ.Υ.Α. 49139/24-11-2005 (ΦΕΚ 1695/Β'/2-12-2005) *Οργάνωση της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων*
- Απόφαση υπ'αρ. 26798/22-6-2005 και υπ'αρ. 34685/6-12-2005 (ΦΕΚ 1736/Β'/9-12-2005) *Συγκρότηση και τρόπος λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων*
- Κ.Υ.Α. 43504/5-12-2005 (ΦΕΚ 1784/Β'/20-12-2005) *Κατηγορίες αδειών χρήσης υδάτων και εκτέλεσης έργων αξιοποίησής τους, διαδικασία έκδοσης, περιεχόμενο και διάρκεια ισχύος αυτών*
- Κ.Υ.Α. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28-8-2006 (ΦΕΚ 1225/Β'/5-9-2006) *Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42//ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προ-γραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001*
- Π.Δ.51/8-3-2007 (ΦΕΚ 54/Α'/8-3-2007) *Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000*
- Απόφαση υπ'αρ. 116031/22-5-2007 (ΦΕΚ 249/ΥΟΔΔ/19-6-2007) *Συγκρότηση Γνωμοδοτικής Επιτροπής Υδάτων*
- Απόφαση υπ'αρ. 23970/20-6-2007 (ΦΕΚ 271/ΥΟΔΔ/2-7-2007) *Τροποποίηση συγκρότησης Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων*
- Απόφαση υπ'αρ. 6876/4871 (ΦΕΚ 128/Α'/3-7-2008) *Έγκριση ΓΠΧΣΑΑ*
- Απόφαση υπ'αρ. 95216/3381 (ΦΕΚ 386/Δ'/14-8-2008) *Καθορισμός καταφυγίων άγριας ζωής ως χώροι διεξαγωγής αγώνων κυνηγετικών ικανοτήτων σκύλων δεικτών*
- Απόφαση υπ'αρ. 24208 (ΦΕΚ 1138/Β'/11-6-2009) *Έγκριση ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού*
- Κ.Υ.Α. 39626/2208/Ε130 (ΦΕΚ 2075/Β'/25-09-2009) *Καθορισμός μέτρων για την προστασία των υπόγειων νερών από την ρύπανση και την υποβάθμιση, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2006/118/ΕΚ «σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από την ρύπανση και την υποβάθμιση», του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2006»*
- Ν.3843/2010 (ΦΕΚ 62/Α'/28-4-2010) *Ταυτότητα κτιρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης*
- Ν.3851/2010 (ΦΕΚ 85/Α'/4-6-2010) *Επιτάχυνση ανάπτυξης ΑΠΕ*
- Ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α'/7-6-2010) *Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης-Πρόγραμμα Καλλικράτης*
- Απόφαση υπ'αρ. οικ. 706/2010 Εθνικής Επιτροπής Υδάτων (ΦΕΚ 1383/Β'/2-9-2010) *Καθορισμός των Λεκανών Απορροής Ποταμών της χώρας και ορισμού των αρμόδιων Περιφερειών για τη διαχείριση και προστασία τους*
- Κ.Υ.Α. 37338/1807/Ε.103/2010 (ΦΕΚ 1495/Β'/6-9-2010) *Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2^{ης} Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ*
- Ν.3882/2010 (ΦΕΚ 166/Α'/22-9-2010) *Εθνική υποδομή γεωχωρικών πληροφοριών-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2007/2/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14^{ης} Μαρτίου 2007 και άλλες διατάξεις. Τροποποίηση του Ν.1647/1986 Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ) και άλλες διατάξεις*

- Ν.3889/2010 (ΦΕΚ 182/Α'/14-10-2010) Χρηματοδότηση περιβαλλοντικών παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση δασικών χαρτών κ.ά.
- Ν.3894/2010 (ΦΕΚ 204/Α'/2-12-2010) Επιτάχυνση και Διαφάνεια Υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων
- Κ.Υ.Α. 51354/2641/Ε103/2010 (ΦΕΚ 1909/Β'/8-12-2010) Καθορισμός Προτύπων Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΠΠΠ) για τις συγκεντρώσεις ορισμένων ρύπων και ουσιών προτεραιότητας στα επιφανειακά ύδατα, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2008/105/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2008 «σχετικά με Πρότυπα Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΠΠΠ) στον τομέα της πολιτικής των υδάτων και σχετικά με την τροποποίηση και μετέπειτα κατάργηση των οδηγιών του Συμβουλίου 82/176/ΕΟΚ, 83/513/ΕΟΚ, 84/156/ΕΟΚ, 84/491/ΕΟΚ και 86/280/ΕΟΚ και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και για τις συγκεντρώσεις ειδικών ρύπων στα εσωτερικά επιφανειακά ύδατα και άλλες διατάξεις
- Κ.Υ.Α. 145116/2011 (ΦΕΚ 354/Β'/8-3-2011) Καθορισμός μέτρων, όρων και διαδικασιών για την επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και άλλες διατάξεις
- Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/31-3-2011) Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις
- Ν.3983/2011 (ΦΕΚ 144/Α'/17-6-2011) Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2008 κ.ά.
- Ν.3986/2011 (ΦΕΚ 152/Α'/1-7-2011) Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015
- Απόφαση υπ'αρ. 150559/2011 (ΦΕΚ 1440/Β'/16-7-2011) Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού
- Ν.4002/2011 (ΦΕΚ 180/Α'/22-8-2011) Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου-Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση-Θέματα αρμοδιότητας υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (Σύνθετα τουριστικά καταλύματα)
- Ν.4014/2011 (ΦΕΚ 209/Α'/21-8-2011) Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας ΥΠΕΚΑ
- Κ.Υ.Α. 38317/1621/Ε103 (ΦΕΚ 1977/Β'/6-9-2011) Τεχνικές προδιαγραφές και ελάχιστα κριτήρια επιδόσεων των αναλυτικών μεθόδων για τη χημική ανάλυση και παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2009/90/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31^{ης} Ιουλίου 2009 «για τη θέσπιση τεχνικών προδιαγραφών για τη χημική ανάλυση και παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου
- Κ.Υ.Α. 140384/2011 (ΦΕΚ 2017/Β'/9-9-2011) Ορισμός Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων με καθορισμό των θέσεων (σταθμών) μετρήσεων και των φορέων που υποχρεούνται στην λειτουργία τους, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4 του Ν.3199/2003
- Ν.4014/2011 (ΦΕΚ 209/Α'/21-9-2011) Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος
- Απόφαση υπ'αρ. 31722/4-11-2011 (ΦΕΚ 2505/Β'/4-11-2011) Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού

- Ν.4030/2011(ΦΕΚ 249/Α'/25-11-2011) Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών κ.ά.
- Κ.Υ.Α. 160143/2011 (ΦΕΚ 2834/Β'/15-12-2011) Τροποποίηση της υπ' αριθμ. Οικ. 150559/10-6-2011 απόφασης Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πολιτισμού και Τουρισμού: «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού»
- Απόφαση υπ'αρ. 1811 (ΦΕΚ 3322/Β'/30-12-2011) Ορισμός ανώτερων αποδεκτών τιμών για τη συγκέντρωση συγκεκριμένων ρύπων, ομάδων ρύπων ή δεικτών ρύπανσης σε υπόγεια ύδατα, σε εφαρμογή της παραγράφου 2 του Άρθρου 3 της υπ' αριθμ.: 39626/2208/Ε130/2009 κοινής υπουργικής απόφασης (Β' 2075)
- Ν.4046/2012 (ΦΕΚ 28/Α'/14-2-2012) Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου Μνημονίου συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρ. Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος κ.ά επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημόσιου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας
- Ν.4062/2012 (ΦΕΚ 70/Α'/30-3-2012) Αξιοποίηση πρώην αεροδρομίου ΕΛΛΗΝΙΚΟ-Πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ κ.ά.
- Ν.4067/2012 (ΦΕΚ 79/Α'/9-4-2012) Νέος Οικοδομικός Κανονισμός
- Ν.4072/2012 (ΦΕΚ 86/Α'/11-4-2012) Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος-Νέα Εταιρική Μορφή-Σήματα-Μεσίτες Ακινήτων-Ρύθμιση θεμάτων Ναυτιλίας, Λιμένων και Αλιείας και άλλες διατάξεις
- Π.Δ. (ΦΕΚ 229/ΑΑΠ/19-6-2012) Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν
- Ν.4083/2012 (ΦΕΚ 189/Α'/5-10-2012) Επείγουσες ρυθμίσεις επενδυτικών σχεδίων Ν.3908/2011 και Π.Δ.33/2011
- Ν.4093/2012 (ΦΕΚ 222/Α'/12-11-2012) Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016. Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016
- Ν.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α'/23-1-2013) Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα-Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις
- Ν.4117/2013 (ΦΕΚ 29/Α'/5-2-2013) Κύρωση της από 31 Οκτωβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Τροποποίηση της παρ. 16 του άρθρου 49 του Ν.4030/2011 Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου και λοιπές διατάξεις (Α' 249)» και λοιπές διατάξεις του ΥΠΕΚΑ
- Ν.4141/2013 (ΦΕΚ 81/Α'/5-4-2013) Επενδυτικά εργαλεία ανάπτυξης, παροχή πιστώσεων και άλλες διατάξεις
- Ν.4122/2013 (ΦΕΚ 42/Α'/19-2-2013) Ενεργειακή απόδοση κτιρίων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις
- Ν.4128/2013 (ΦΕΚ 51/Α'/28-2-2013) Κύρωση της από 18 Δεκεμβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Κατεπείγουσες ρυθμίσεις για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας» και άλλες διατάξεις
- Ν.4146/2013 (ΦΕΚ 90/Α'/18-4-2013) Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις

- Απόφαση υπ'αρ. 234/24-4-2013 (ΦΕΚ 1020/Β'/25-4-2013) Μεταφορά στην ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε. (ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε.) περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου κατά τις διατάξεις του ν. 3986/2011 (Α' 152)
- Ν.4152/2013 (ΦΕΚ 107/Α'/9-5-2013) Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των Ν.4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013
- Ν.4164/2013 (ΦΕΚ 156/Α'/9-7-2013) Συμπλήρωση των διατάξεων περί Εθνικού Κτηματολογίου και άλλες ρυθμίσεις
- Ν.4178/2013 (ΦΕΚ 174/Α'/8-8-2013) Αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης- Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις
- Ν.4179/2013 (ΦΕΚ 175/Α'/8-8-2013) Απλούστευση διαδικασιών για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον τουρισμό, Αναδιάρθρωση του ΕΟΤ και άλλες διατάξεις
- Απόφαση υπ'αρ. 52983/1952 (ΦΕΚ 2436/Β'/27-9-2013) Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν.4014/2011 (ΦΕΚ Α'/209) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»
- Απόφαση υπ'αρ. 67659/9-12-2013 (ΦΕΚ 3155/Β'/12-12-2013) Έγκριση τροποποίησης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού

Λογισμικό ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu. <http://www.teekerkerk.gr/>

- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/6910/30-7-1986, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Αγίου Γεωργίου Κοινότητας Πάγων Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 26]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/8929/14-10-1986, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Αγ. Ματθαίου Κοινότητας Αγίου Ματθαίου Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 67]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/8798/25-2-1986, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Χλωματιάνων Κοινότητας Χλωματιάνων Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 108]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/4017/16-7-1986, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Κουσπάδων Κοινότητας Κουσπάδων Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/11183/6-3-1987, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Βραγκανιώτικων Κοινότητας Χλωματιάνων Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 109]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/4024/20-3-1987, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Αγ.Ιωάννη Κοινότητας Αγίου Ιωάννη Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 114]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/2928/1-4-1987, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Αγίου Δημητρίου Κοινότητας Χλωμού Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 115]
- Απόφαση υπ'αρ. ΤΠ/2929/1-4-1987, Νομαρχίας Κέρκυρας, Καθορισμός ορίων, κατηγορίες και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης του οικισμού Χλωμός Κοινότητας Χλωμού Ν. Κερκύρας [ΤΕΕ/TK Eugis-Corfu 116]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σημείωση (1): Ελληνόγλωσσα Ακρωνύμια και Συντμήσεις

Συντομογραφία	Επεξήγηση
Α.Α.Α.	Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών
Α.Α.Π.	τεύχος Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων και Πολεοδομικών θεμάτων
Α.Ε.Ν.Α.Κ.	Αναπτυξιακή Επιχείρηση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κέρκυρας Α.Ε.
Α.Σ.Α.	Αστικά Στερεά Απόβλητα
Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Γ.Π.Σ.	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Δ.	Δήμος
Δ.ε.	Δημοτική ενότητα
ΔΙ.ΠΕ.ΧΩ.Σ	Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού
Δ.κ.	Δημοτική κοινότητα
Ε.Α.Π.	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ε.Γ.Ε.	Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία
Ε.Ε.Α.	Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων
Ε.Ε.Λ.	Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων
Ε.Ζ.Δ.	Ειδική Ζώνη Διατήρησης
Ε.Κ.	Εθνικό Κτηματολόγιο
Ε.Κ.Β.Υ.	Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων
Ε.Κ.Δ.Δ.Α.	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
Ε.Κ.Κ.Ε.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.	Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών
Ε.Ο.Α.	Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση
Ε.Ο.Τ.	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
Ε.Π.Μ.	Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη
Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Ε.Σ.Χ.Α.Δ.Α.	Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων
Ε.Σ.Χ.Α.Σ.Ε.	Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων
Ε.Σ.Υ.Ε.	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος
Ε.Υ.ΓΕ.Π.	Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών
Ζ.Ε.Π.	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
Ζ.Ο.Ε.	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
Ξ.Ε.Ε.	Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος
ΙΧΘΥ.Κ.Α.	Ιχθυοκαλλιεργητικό Κέντρο Αχελώου
Κ.Α.Ζ.	Καταφύγιο Άγριας Ζωής
Κ.Ε.Κ.	Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Λ.Α.Π.	Λεκάνη Απορροής Ποταμού
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.	Νόμος
Ν.Α.	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Κ.Ε.	Οργανισμός Κερκυραϊκών Εκδηλώσεων
Ο.Κ.Χ.Ε.	Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδος
Ο.Λ.ΚΕ.	Οργανισμός Λιμένος Κέρκυρας Α.Ε.
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Ι.Ν.	Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
Π.Λ.Α.Π.	Περιοχή Λεκανών Απορροής Ποταμού
Π.Ο.Τ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Π.Π.Δ.	Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Π.Σ.Δ.Α.Τ.Μ.	Πανελλήνιος Σύλλογος Διπλωματούχων Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών
Σ.Ε.Μ.Π.Χ.Π.Α.	Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Σ.Ε.Τ.Ε.	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
Σ.Μ.Π.Ε.	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Σ.Τ.Κ.	Σύνθετα Τουριστικά Καταλύματα
Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.	Σχέδιο Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
Τ.Α.Ι.Π.Ε.Δ.	Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε.
Τ.Α.Π.	Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
Τ.Ε.Ε.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κέρκυρας
Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας
Τ.κ.	Τοπική Κοινότητα
Τ.Κ.Σ.	Τόπος Κοινοτικής Σημασίας
Τ.τ.Ε.	(Εθνική) Τράπεζα της Ελλάδος
ΥΠ.ΠΟ.Τ.	Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
Σ.Χ.Ο.Π.	Συμβούλιο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος
Υ.Ο.Δ.Δ.	τεύχος Υπαλλήλων ειδικών θέσεων και Οργάνων Διοίκησης φορέων του δημοσίου και ευρύτερου Δημοσίου τομέα
Χ.Υ.Τ.Α.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
Χ.Υ.Τ.Υ.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων

Σημείωση (2): Ξενόγλωσσα Ακρωνύμια και Συντμήσεις

Συντομογραφία	Επεξήγηση
C.I.T.E.S.	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
COM.	Commission of the European Communities
COR.IN.E.	Coordination of information on the environment
E.C.	European Commission
E.D.E.N.	European Destinations of Excellence
E.E.A.	European Environment Agency
E.I.O.NET.	European Environment Information and Observation Network
E.N.A.T.	European Network for Accessible Tourism
E.T.I.S.	European Tourism Indicators System
EU.N.I.S.	European Nature Information System
EURO.STAT.	European Statistics Office
F.A.O.	Food and Agriculture Organization of the United Nations
G.P.A.	Global Program of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-based Activities
H.R.A.D.F.	Hellenic Republic Asset Development Fund SA
I.B.A.	Important Bird Areas
I.CO.MO.S.	International Council on Monuments and Sites
I.C.W.E.	International Conference on Water and the Environment
I.C.Z.M.	Integrated coastal zone management
INT.ECOL.	International Association for Ecology
I.P.P.C.	Integrated Pollution Prevention and Control
I.T.A.	International Touring Alliance
A.I.T.	Alliance Internationale de Tourisme
I.U.C.N.	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
L.D.F	Latvijas Dabas Fonds
L.F.N.	Latvian Fund for Nature
M.A.P.	Mediterranean Action Plan
P.A.M.	Plan d'Action pour la Méditerranée
N.B.E.R.	National Bureau of Economic Research
O.E.M.N.	One Europe More Nature
S.A.C.	Special Areas of Conservation
S.C.I.	Sites of Community Importance
S.EC.A.	Société d'Eco-Aménagement
S.O.C.	State of Conservation
S.P.A.	Special Protection Areas
S.P.A.M.I.	Specially Protected Area of Mediterranean Interest
U.N.C.E.D.	United Nations Conference on Environment and Development
U.N.E.C.E.	United Nations Economic Commission for Europe
U.N.E.P.	United Nations Environmental Program
P.N.U.E.	Program des Nations Unies pour l'Environnement

U.N.E.S.C.O.	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
U.N.F.C.C.C.	United Nations Framework Convention on Climate Change
U.N.W.T.O.	United Nations World Tourism Organization
U.M.S.	United Mexican States
U.S.	United States
V.I.S.I.T.	Voluntary Initiative for Sustainability in Tourism
W.C.E.D.	World Commission on Environment and Development
W.W.F.	World Wildlife Fund

Σημείωση (3): Καθορισμός ορίων και όρων δόμησης οικισμών νήσου Κέρκυρας³³

Αβράμη	ΦΕΚ 1279/Δ'/1986
Αγ. Βλάσιος	ΦΕΚ 380/Δ'/1987
Αγ. Γόρδη	ΦΕΚ 800/Δ'/1987, ΦΕΚ 556/Δ'/1989
Αγ. Δούλων	ΦΕΚ 1068/Δ'/1986
Αγ. Δημητρίου	ΦΕΚ 429/Δ'/1987
Αγ. Ιωάννη	ΦΕΚ 430/Δ'/1987, ΦΕΚ 380/Δ'/1987, ΦΕΚ 540/Δ'/1993, ΦΕΚ 886/Δ'/1993
Αγ. Στέφανος	ΦΕΚ 801/Δ'/1987, ΦΕΚ 660/Δ'/1989
Αγία Τριάδα	ΦΕΚ 758/Δ'/1986
Αγ. Παρασκευής	ΦΕΚ 781/Δ'/1987
Αγ. Γεώργιος	ΦΕΚ 959/Δ'/1986, ΦΕΚ 1307/Δ'/1986, ΦΕΚ 825/Δ'/1991, ΦΕΚ 1363/Δ'/1993, ΦΕΚ 419/Δ'/1993, ΦΕΚ 833/Δ'/1993, ΦΕΚ 1/Δ'/1994
Αγ. Αθανασίου	ΦΕΚ 1301/Δ'/1986
Αγ. Βασιλείου	ΦΕΚ 257/Δ'/1986, ΦΕΚ 248/Δ'/1988
Αγ. Μάρκου	ΦΕΚ 886/Δ'/1986
Αγ. Ματθαίου	ΦΕΚ 1248/Δ'/1986
Αγ. Προκοπίου	ΦΕΚ 1289/Δ'/1986, ΦΕΚ 444/Δ'/1993
Αγ. Δέκα	ΦΕΚ 607/Δ'/1987
Αγνίτσινη	ΦΕΚ 1254/Δ'/1986
Αγραφών	ΦΕΚ 1254/Δ'/1986
Αγρού	ΦΕΚ 870/Δ'/1986
Αλεπού	ΦΕΚ 1016/Δ'/1987, ΦΕΚ 507/Δ'/1987
Αλιματάδων	ΦΕΚ 1323/Δ'/1986
Αναλήψεως	ΦΕΚ 254/Δ'/1986, ΦΕΚ 544/Δ'/1993, ΦΕΚ 886/Δ'/1993
α. Γαρούνας	ΦΕΚ 690/Δ'/1986
α. Κορακιάνας	ΦΕΚ 839/Δ'/1986, ΦΕΚ 1380/Δ'/1992
α. Παυλιάνας	ΦΕΚ 1323/Δ'/1986
Απολυσών	ΦΕΚ 1279/Δ'/1986
Αργυράδων	ΦΕΚ 407/Δ'/1989
Αριλλάς	ΦΕΚ 448/Δ'/1988
Αρκαδάδων	ΦΕΚ 1186/Δ'/1986
Ασπιωτάδων	ΦΕΚ 99/Δ'/1987
Αστρακερής	ΦΕΚ 886/Δ'/1993
Αυλιωτών	ΦΕΚ 631/Δ'/1988
Αφιωνά	ΦΕΚ 979/Δ'/1987
Άφρας	ΦΕΚ 573/Δ'/1987
Αχαράβη	ΦΕΚ 801/Δ'/19/87
Βαλανιού	ΦΕΚ 1294/Δ'/1986
Βαρυπατάδων	ΦΕΚ 1025/Δ'/1986
Βασιλατικών	ΦΕΚ 883/Δ'/1986
Βασιλικά	ΦΕΚ 754/Δ'/1986, ΦΕΚ 144/Δ'/1987, ΦΕΚ 153/Δ'/1987

³³ Βλ. <http://www.domiki.gr/oikismoi/kat-kerkyra.htm>

Βάτου	ΦΕΚ 464/Δ'/1987
Βατωνιές	ΦΕΚ 1248/Δ'/1986
Βελονάδων	ΦΕΚ 801/Δ'/1997
Βίγγλα	ΦΕΚ 756/Δ'/1986
Βίρου	ΦΕΚ 631/Δ'/1988
Βίστωνα	ΦΕΚ 860/Δ'/1986
Βιταλάδων	ΦΕΚ 752/Δ'/1986
Βλαχάτικα	ΦΕΚ 126/Δ'/1987
Βουνιατάδων	ΦΕΚ 949/Δ'/1986
Βραγγανιώτικα	ΦΕΚ 367/Δ'/1987
Βρωμολίμνης	ΦΕΚ 1279/Δ'/1986
Γαβράδων	ΦΕΚ 107/Δ'/1990
Γαζάτικα	ΦΕΚ 257/Δ'/1986
Γαρδελάδων	ΦΕΚ 126/Δ'/1987
Γαρνάδων	ΦΕΚ 631/Δ'/1988
Γαστούρι	ΦΕΚ 1222/Δ'/1986, ΦΕΚ 23/Δ'/1993
Γιαννάδες	ΦΕΚ 459/Δ'/1989
Γουβιών	ΦΕΚ 806/Δ'/1988
Γουσάδων	ΦΕΚ 1120/Δ'/1986
Δάφνης	ΦΕΚ 128/Δ'/1987
Δουκάδων	ΦΕΚ 949/Δ'/1986
Δραγωτινών	ΦΕΚ 941/Δ'/1986
Δροσάτου	ΦΕΚ 670/Δ'/1986
Εβροπούλων	ΦΕΚ 99/Δ'/1987
Επισκεοπιανά	ΦΕΚ 1186/Δ'/1986
Επίσκεψης	ΦΕΚ 607/Δ'/1987
Επισκοπής	ΦΕΚ 430/Δ'/1987
Ερίβας	ΦΕΚ 947/Δ'/1986
Καβαλάραινα	ΦΕΚ 1316/Δ'/1986
Καβαλλουρίου	ΦΕΚ 70/Δ'/1997
Κάβου	ΦΕΚ 385/Δ'/1990, ΦΕΚ 478/Δ'/1991
Καλάμι	ΦΕΚ 429/Δ'/1988, ΦΕΚ 482/Δ'/1993
Καμάρας	ΦΕΚ 107/Δ'/1990
Κανακάδων	ΦΕΚ 126/Δ'/1987
Καναλιών	ΦΕΚ 959/Δ'/1986, ΦΕΚ 377/Δ'/1997
Καρυώτικο	ΦΕΚ 756/Δ'/1986
Κασσιώπης	ΦΕΚ 103/Δ'/1992
Καστανιάς	ΦΕΚ 631/Δ'/19/88
Καστελλάνων	ΦΕΚ 1148/Δ'/1986, ΦΕΚ 472/Δ'/1987
Κατάβολος	ΦΕΚ 495/Δ'/1987
κ. Γαρούνας	ΦΕΚ 713/Δ'/1986
κ. Κορακιάνας	ΦΕΚ 59/Δ'/1986
κ. Παυλιάνας	ΦΕΚ 754/Δ'/1986
κ. Σπήλαιο	ΦΕΚ 366/Δ'/1987

Κέντρωμα	ΦΕΚ 1307/Δ'/1986
Κληματιάς	ΦΕΚ 876/Δ'/1988
Κοκινίου	ΦΕΚ 876/Δ'/1988
Κοκινόγεια	ΦΕΚ 1279/Δ'/1986
Κόκκινη	ΦΕΚ 756/Δ'/1986
Κοκκοκίλα	ΦΕΚ 756/Δ'/19/86
Κομιανάτα	ΦΕΚ 128/Δ'/1987
Κομπίτσι	ΦΕΚ 893/Δ'/1988
Κοντόκαλι	ΦΕΚ 800/Δ'/1987
Κουκνικάδων	ΦΕΚ 631/Δ'/1988
Κουναβάδων	ΦΕΚ 801/Δ'/1997
Κουραμαδίτικα	ΦΕΚ 807/Δ'/1987
Κουραμάδων	ΦΕΚ 1306/Δ'/1992
Κουρκουλέϊκα	ΦΕΚ 367/Δ'/1987
Κουσπάδων	ΦΕΚ 899/Δ'/1986, ΦΕΚ 493/Δ'/1993
Κοψοχειλάδες	ΦΕΚ 314/Δ'/1988
Κρέμυθα	ΦΕΚ 756/Δ'/1986
Κρήνης	ΦΕΚ 1186/Δ'/1986
Κρητικά	ΦΕΚ 947/Δ'/1986
Κυνοπιαστών	ΦΕΚ 416/Δ'/1987
Κυπριανάδων	ΦΕΚ 367/Δ'/1987
Κυρά Χρυσικού	ΦΕΚ 496/Δ'/1987
Λάκωνες	ΦΕΚ 1186/Δ'/1986, ΦΕΚ 493/Δ'/1993
Λιαπάδων	ΦΕΚ 416/Δ'/1986
Λιβάδι	ΦΕΚ 596/Δ'/1987
Λίμνη	ΦΕΚ 886/Δ'/1986, ΦΕΚ 493/Δ'/1993, ΦΕΚ 886/Δ'/1993
Λινία	ΦΕΚ 761/Δ'/1989
Λουκάτα	ΦΕΚ 126/Δ'/1987
Μαγουλάδων	ΦΕΚ 1120/Δ'/1986
Μακράδων	ΦΕΚ 860/Δ'/1986
Μακράτικα	ΦΕΚ 128/Δ'/1987
Μανατάδων	ΦΕΚ 860/Δ/86
Μαρμάρου	ΦΕΚ 736/Δ'/1986
Μεσαριάς	ΦΕΚ 1186/Δ'/1986
Μεσογής	ΦΕΚ 120/Δ'/1988, ΦΕΚ 592/Δ'/1992, ΦΕΚ 492/Δ'/1993
Μοραϊτικών	ΦΕΚ 638/Δ'/1992
Μπαρμπάτι	ΦΕΚ 697/Δ'/1991
Μπούκαρη	ΦΕΚ 429/Δ'/1987, ΦΕΚ 482/Δ'/1993, ΦΕΚ 886/Δ'/1993
Μωραϊτικών	ΦΕΚ 1272/Δ'/1986
Νεοχωρίου	ΦΕΚ 941/Δ'/1986
Νησάκι	ΦΕΚ 800/Δ'/1987, ΦΕΚ 502/Δ'/1993, ΦΕΚ 886/Δ'/1993
Νυμφών	ΦΕΚ 757/Δ'/1986
Ξανθάτων	ΦΕΚ 860/Δ'/1986
Ομαλή	ΦΕΚ 1301/Δ'/1986

Πάγων	ΦΕΚ 1215/Δ'/1986
Παλαιοχωρίου	ΦΕΚ 949/Δ'/1986
Πέλεκα	ΦΕΚ 99/Δ'/1987
Πεντάτι	ΦΕΚ 669/Δ'/1986
Περιβόλι	ΦΕΚ 801/Δ'/1987
Περουλάδων	ΦΕΚ 589/Δ'/1987
Πετάλειας	ΦΕΚ 376/Δ'/1996
Πλακωτό	ΦΕΚ 1290/Δ'/1986
Πόρτα	ΦΕΚ 1243/Δ'/1986
Ποταμός	ΦΕΚ 573/Δ'/1987, ΦΕΚ 958/Δ'/1992, ΦΕΚ 1356/Δ'/1992, ΦΕΚ 222/Δ'/1993, ΦΕΚ 435/Δ'/1993, ΦΕΚ 495/Δ'/1993
Πουλάδων	ΦΕΚ 492/Δ'/1993
Πουλημάτες	ΦΕΚ 1138/Δ'/1986
Πρινίλα	ΦΕΚ 1186/Δ'/1986
Ραφαλάδων	ΦΕΚ 859/Δ'/1986
Ράχη	ΦΕΚ 1307/Δ'/1986
Ρόδας	ΦΕΚ 428/Δ'/1986
Σάντα	ΦΕΚ 1203/Δ'/1986
Σαρακινιάτικα	ΦΕΚ 756/Δ'/1986
Σγουράδων	ΦΕΚ 99/Δ'/1987
Σιδαρίου	ΦΕΚ 435/Δ'/1993, ΦΕΚ 539/Δ'/1993, ΦΕΚ 25/Δ'/1993
Σιναράδων	ΦΕΚ 959/Δ'/1986
Σπαρτερά	ΦΕΚ 941/Δ'/1986
Σπαρτίλα	ΦΕΚ 430/Δ'/1987
Στρογγυλής	ΦΕΚ 760/Δ'/1989
Σφακερών	ΦΕΚ 126/Δ'/1987
Τεμπλόني	ΦΕΚ 150/Δ'/1987
Τριτσι	ΦΕΚ 756/Δ'/1986
Τρουμπέτα	ΦΕΚ 1120/Δ'/1986
Τσουκαλιό	ΦΕΚ 1144/Δ'/1986
Ύψου	ΦΕΚ 886/Δ'/1986, ΦΕΚ 1306/Δ'/1992
Χαλιδιάτα	ΦΕΚ 126/Δ'/1987
Χλωμοτιανά	ΦΕΚ 366/Δ'/1987
Χλωμού	ΦΕΚ 430/Δ'/1987
Χρυσήϊδας	ΦΕΚ 391/Δ'/1987
Χωροεπισκόπων	ΦΕΚ 949/Δ'/1986
Ψαθύλα	ΦΕΚ 800/Δ'/1987

Σημείωση (4): Τουριστικοί Πόροι Δ. Κέρκυρας³⁴

1. Ανθρωπογενείς-Πολιτιστικοί Τουριστικοί Πόροι Δ. Κέρκυρας

1.1 Αρχαιολογικά και Βυζαντινά μνημεία-Αξιοθέατα

- Το Παλιό φρούριο, το πιο γνωστό της Κέρκυρας, ταυτόσημο με την ιστορία της, συνδέεται με την πόλη με γέφυρα.
- Το Νέο φρούριο, που χτίστηκε από τους Ενετούς, στο λόφο του Αγ. Μάρκου.
- Το επιβλητικό Δημοτικό βενετσιάνικο κτίριο, γνωστό και με το όνομα «Σαν Τζιάκομο», στο οποίο, από το 1903, στεγάζεται το Δημαρχείο.
- Το βενετσιάνικο κτίριο της Ιονίου Ακαδημίας όπου λειτούργησε το πρώτο Ελληνικό Πανεπιστήμιο.
- Το Μον Ρεπό, θερινή κατοικία του Άγγλου αρμοστή Άνταμ, με μεγάλο πάρκο και αρχαιολογικό χώρο. Εκεί υπάρχουν ερείπια μικρού ναού του Απόλλωνα όπως και άλλων ιερών.
- Ο Λόφος της Ανάληψης, με θέα έως την Ήπειρο.
- Η Βασιλική της Παλαιόπολης (5^{ος} αι.), γνωστή ως Αγ. Κέρκυρα, το οποίο αποτελεί το παλαιότερο χριστιανικό μνημείο του νησιού.
- Η Βυζαντινή εκκλησία των Αγ. Ιάσονος και Σωσιπάτρου (11^{ος} αι.) στην περιοχή των ανεμόμυλων.
- Η Μητρόπολη Παναγία η Σπηλιώτισσα (16^{ος} αι.) και η εκκλησία του πολιούχου Αγ. Σπυρίδωνα (1589) με το ψηλότερο καμπαναριό.
- Η μονή της Πλατυτέρας στο Μαντούκι, όπου βρίσκονται και οι τάφοι του Φώτη Τζαβέλλα και του Ιωάννη Καποδίστρια.
- Το πάρκο Σπανιάδα, με την πλατεία και τα ανάκτορα.
- Το κανόνι, στα νότια, είναι ένα από τα δημοφιλέστερα σημεία της Κέρκυρας. Ένα στενό κομμάτι ξηράς οδηγεί στο μοναστήρι της Βλαχέρνας. Από εκεί, με βάρκα, μπορεί κανείς να πάει στο Ποντικονήσι.
- Τα μοναστήρια της Παναγίας «Κυράς των Αγγέλων» και της «Παναγιάς του Αρκουδήλα» στη Λευκίμμη.
- Κοντά στην ακτή της Παλαιοκαστρίτσας, μέσα στην θάλασσα, υπάρχει ο βράχος «Κολόβρι» και σύμφωνα με την παράδοση είναι το πετρωμένο καράβι του Οδυσσέα. Υπάρχει όμως και δεύτερη εκδοχή που αναφέρει ότι πρόκειται για το καράβι ενός Αλγερινού κουρσάρου που πέτρωσε γιατί πήγε να λεηλατήσει. Στην κορυφή του λόφου δεσπόζει το ομώνυμο βυζαντινό κάστρο-μοναστήρι, ενώ λέγεται ότι εδώ κάπου ήταν τα ανάκτορα του Αλκίνοου, βασιλιά των Φαιάκων.
- Το βυζαντινό μοναστήρι της Παναγίας της Παλαιοκαστρίτσας (1228).
- Το βυζαντινό φρούριο Αγγελόκαστρο (13^{ος} αι.) που έχτισαν οι Άγγελοι Κομνηνοί στην περιοχή του χωριού Κρήνη.
- Στο χωριό Άνω Κορακιάνα λειτουργεί το μεγαλύτερο εργοστάσιο κεραμικών της Κέρκυρας το οποίο διαθέτει συλλογή κεραμικών από τους Αρχαϊκούς χρόνους έως και σήμερα.
- Το παραδοσιακό Σπίτι του Συνεταιρισμού και το Σπίτι όπου έμεναν οι αδερφοί Παβιέρα και οργάνωσαν την ιταλική επανάσταση στην Άνω Κορακιάνα.
- Το Άγαλμα του Λιθοξόου και το Καμπαναριό του Αγ. Νικολάου στο χωριό Άνω Γαρούνα.

³⁴ Βλ. http://www.phoenix-crete.org/files/GEOGRAFIA-YPAI8ROS-ANAPTYKSI/geografia_ellinikou_horou.pdf

- Το Αχίλλειο (1890-1891), το ανάκτορο που έχτισε η Αυτοκράτειρα Ελισάβετ, μετά από μία επίσκεψή της στην Κέρκυρα στο χωριό Γαστούρι.
- Το χωριό Γουβιά λέγεται «*ναύσταθμος των Ενετών*», καθώς εδώ υπάρχουν ανάλογα ερείπια.
- Η Βίλα Μιμπέλι, χτισμένη σε γοτθικό ρυθμό, λίγο έξω από το χωριό Δασιά.
- Στο χωριό Ερμόνες σώζονται ίχνη από κατοικίες της Νεολιθικής και Εποχής του Χαλκού.
- Το μοναστήρι της Μυρτιώτισσας (14^{ος} αι.) στο ομώνυμο χωριό.
- Τα ερείπια του Αρχαίου φρουρίου στο βόρειο ύψωμα του λιμανιού της Κασσιόπης, χωριό το οποίο κατοικείται συνεχώς από την αρχαιότητα. Επίσης η εκκλησία της Παναγίας της Κασσιόπης, χτισμένη στη θέση του ναού του Δία.
- Έξω από το χωριό Πέλεκας, σε ένα ύψωμα, ερχόταν ο Κάιζερ Γουλιέλμος II και απολάμβανε το ηλιοβασίλεμα. Η τοποθεσία μάλιστα ονομάζεται «*ο θρόνος του Κάιζερ*».
- Οι εκκλησίες του Παντοκράτορα και του Αγ. Μερκουρίου στο χωριό Αγ. Μάρκος.
- Το αρχαίο νεκροταφείο, με τα πολλά σημαντικά ευρήματα, όπως το χρυσό αγαλματίδιο του Πάρη στο χωριό Αχαράβη.
- Το μοναστήρι του Παντοκράτορα στην ψηλότερη κορυφή του ομώνυμου όρου, Ιστώνη (υψ. 914 μ.).
- Τα ίχνη οικισμού Νεολιθικής Εποχής, που θεωρείται ο πρώτος στο νησί και χρονολογείται από το 3000 π.Χ., στο Σιδάρι.
- Τα ερείπια του βενετσιάνικου κάστρου στο Σιδάρι.
- Το νησάκι Βίδος, μπροστά στο λιμάνι της Κέρκυρας, πρόκειται για την αρχαία Πτυχία. Εδώ βρίσκεται το μασωλείο που ανήγειρε το 1940 η Γιουγκοσλαβία, τιμώντας τους Σέρβους στρατιώτες που έχασαν τη ζωή τους στην Κέρκυρα κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.
- Το Βενετσιάνικο φρούριο στο νησάκι του Αϊ-Νικόλα, στην είσοδο του λιμανιού των Παξών, καθώς και το μοναστήρι της Παναγίας στο ομώνυμο νησάκι.
- Η εκκλησία των Αγ. Αποστόλων στο Γάιο των Παξών.
- Οι εκκλησίες της Ζωοδόχου Πηγής και του Αγ. Νικολάου στο Λογγό Παξών.
- Τα ερείπια του ναού του Αγ. Στεφάνου στον Οζιά Παξών.
- Το καζίνο της Κέρκυρας που βρίσκεται στο κανόνι.

1.2 Μουσεία

- Το Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας.
- Το Μουσείο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης στο Μουράγιο, στην εκκλησία της Παναγίας Αντιβουνιώτισσας.
- Το Μουσείο των Αγωνιστών.
- Το Μουσείο Διονυσίου Σολωμού, στο σπίτι που έζησε τα τελευταία του χρόνια.
- Το Μουσείο Θαλάσσης, στο κτίριο της Ιονικής Τράπεζας.
- Το Μουσείο Χαρτονομισμάτων, στον 1^ο και 2^ο όροφο της Ιονικής Τράπεζας.
- Το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης, στο ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου.
- Το κτίριο της Αναγνωστικής Εταιρείας Κέρκυρας με την περίφημη βιβλιοθήκη 30.000 τόμων, αποτελεί το αρχαιότερο πνευματικό ίδρυμα της Ελλάδας.
- Το Μουσείο του Καποδίστρια στους Εβροπούλους.
- Η Δημοτική Πινακοθήκη Κέρκυρας.

1.3 Παραδοσιακοί Οικισμοί

- Άνω Περίθεια
- Παλαιοκαστρίτσα
- Άνω Κορακιάνα
- Αργυδάδες
- Πέλεκας
- Καλάμι
- Σκριπερό

1.4 Λαογραφικές εκδηλώσεις-Έθιμα

- Η μεγαλύτερη θρησκευτική γιορτή είναι του Πολιούχου, Αγ. Σπυρίδωνα, που λατρεύεται στην Κέρκυρα εδώ και 500 χρόνια. Το σκήνωμα του αγίου περιφέρεται 4 φορές το χρόνο στους δρόμους της πόλης, την Κυριακή των Βαΐων, το Μεγάλο Σάββατο, στις 11 Αυγούστου και την 1^η Νοεμβρίου. Ειδικά το Μεγάλο Σάββατο υπάρχει και το έθιμο να πετούν οι κάτοικοι, στις 11 το πρωί, κανάτια από τα παράθυρα.
- Η «*Βαρκαρόλα*», ένα είδος «*Ηχου και Φωτός*» μέσα στη θάλασσα, είναι μια εκδήλωση στις 10 Αυγούστου που γιορτάζεται με φωτιά – φως και τραγούδια μέσα στη θάλασσα, στον κόλπο της Γαρίτσας.
- Από τον ΟΚΕ διοργανώνεται από το 1990 το Εικαστικό Φθινόπωρο.
- Από τον ΟΚΕ διοργανώνεται το Κερκυραϊκό καρναβάλι, με παραδοσιακό και βενετσιάνικο χαρακτήρα.
- Το Φεστιβάλ Κέρκυρας αρχίζει τον Αύγουστο και τελειώνει το Σεπτέμβριο.
- Το Φεστιβάλ Κρίκετ στη μεγάλη πλατεία της Κέρκυρας, το Σεπτέμβριο.
- Στις 4 Δεκεμβρίου γίνεται το λαϊκό πανηγύρι της Αγ. Βαρβάρας στην Άνω Κορακιάνα, όπου προσφέρεται μπακαλιάρος με κρεμμύδια.
- Οι τριήμερες εκδηλώσεις που οργανώνει ο Πολιτιστικός Σύλλογος των εν Αθήναις Γαρουσιωτών με τους τοπικούς φορείς, το πρώτο Σαββατοκύριακο μετά τον Δεκαπενταύγουστο, στην Άνω Γαρούνα.

2. Φυσικοί Τουριστικοί Πόροι Δ. Κέρκυρας

2.1 Βιότοποι-Μνημεία της φύσης

- Η λίμνη Αντινιώνη, κοντά στην Αχαράβη, η οποία παρουσιάζει οικολογικό ενδιαφέρον.
- Η λιμνοθάλασσα Κορισσίων έχει χαρακτηριστεί βιότοπος και καταφύγιο θηραμάτων. Είναι μια περιοχή γεμάτη από αμμόλοφους, κατάφυτη από κέδρους και ιτιές και άλλα φυτά που ευδοκιμούν στην άμμο και αποτελούν παράδεισο για τα πουλιά που ζουν στην περιοχή.
- Το «*Κανάλι του Έρωτα*» είναι ένα σύνολο κόλπων, ακρωτηρίων, ισθμών και πορθμών που έχει δημιουργήσει η θάλασσα.

2.2 Σπήλαια

- Η σπηλιά της Καλυψούς στο νησάκι Οθωνοί.
- Η θαλάσσια σπηλιά της Υπαπαντής στη Λάκκα Παξών. Οι Παξοί είναι γεμάτοι από θαλάσσιες σπηλιές.
- Μετά το λιμάνι της Οζιάς στους Παξούς μπορεί να δει κανείς τους βράχους με τις ανεμότρυπες.

2.3 Μαρίνες

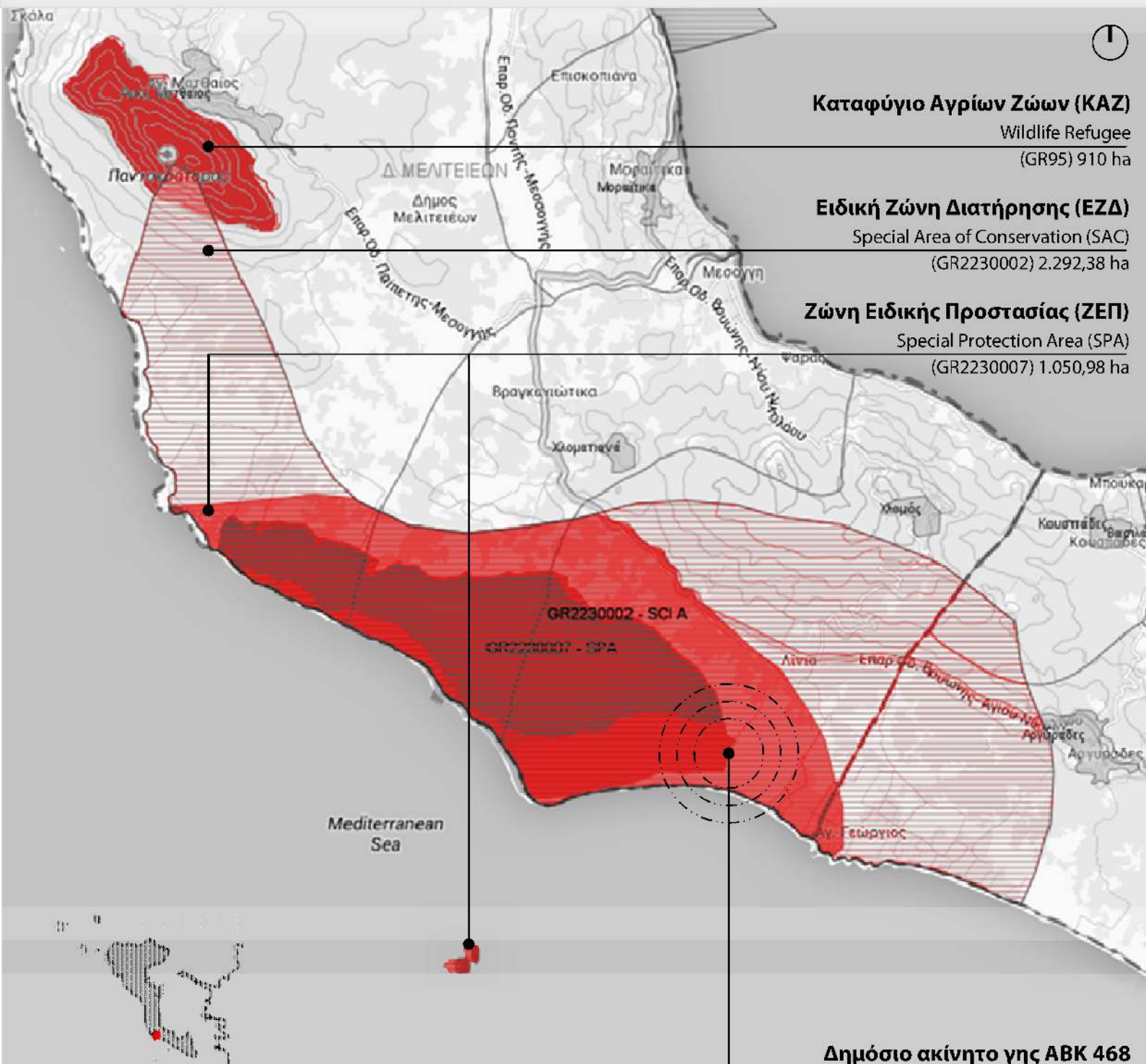
- Γουβιά
- Διασιά
- Κέρκυρα
- Παλαιοκαστρίτσα
- Γάιος Παξών
- Λάκκα Παξών
- Σιδάρι
- Κασσιόπη

2.4 Κάμπινγκ

- «Αγ. Ματθαίος» στον Χαλικώνα.
- «Κέρκυρα» στον Ύψο.
- «Διόνυσος» στην Κάτω Κορακιάνα.
- «Δελφίни» στον Αγ. Ιωάννη.
- «Ιππόκαμπος» στη Μεσογγή.
- «Ipsos ideal» στον Ύψο.
- «Ακτή Κάρντα» στη Διασιά.
- «Καρουσάδες» στην ομώνυμη περιοχή.
- «Βάτος» στην ομώνυμη περιοχή.
- «Kontokali Beach International» στο Κοντοκάλι.
- «Κορμάρι» στην ομώνυμη περιοχή.
- «Παλαιοκαστρίτσα» στην ομώνυμη περιοχή.
- «Παράδεισος» στο Πυργί.
- «Ακτή Ρόδα» στην ομώνυμη περιοχή.
- «Αγ. Γεώργιος» στους Καβαδάδες.

Χάρτης 52: Απεικόνιση προστατευόμενου τμήματος περιοχής μελέτης χαρακτηρισμένης ως ΚΑΖ, ΕΖΔ, ΖΕΠ
Πηγή: Ιδία επεξεργασία Χάρτη Οικοσκόπιο WWF, <http://www.oikoskopio.gr/map/>

Καταφύγιο Αγρίων Ζώων (ΚΑΖ)
Wildlife Refugee
(GR95) 910 ha

Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)
Special Area of Conservation (SAC)
(GR2230002) 2.292,38 ha

Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)
Special Protection Area (SPA)
(GR2230007) 1.050,98 ha

GR2230002 - SCI A

GR2230007 - SPA

Mediterranean
Sea

Δημόσιο ακίνητο γης ΑΒΚ 468
«Ισσος ή Νήσος» Δ. Κέρκυρας ΠΙΝ

Μεταβίβαση έκτασης 1.788.268 τ.μ. ήτοι 178,83 ha από Δημόσιο σε ΤΑΙΠΕΔ ΑΕ
Απόφαση υπ'αρ. 234/24-4-2013 (ΦΕΚ 1020/Β'/25-4-2013)